

MNCP

Meerjarig Nationaal Controleplan Nederland

Jaarverslag
2019

Nederlandse Voedsel- en
Warenautoriteit
Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

KWALITEITS-CONTROLE-BUREAU

nak *tuinbouw*

Skal *BIO CONTROLE*

INHOUDSOPGAVE

Inleiding en leeswijzer	2
Hoofdstuk 1 Managementsamenvatting van het MNCP-jaerverslag 2019	3
1.1 Relevante ontwikkelingen	3
1.2 Kerncijfers	4
1.3 Effectiviteit van de controles	5
1.4 Bevindingen	5
1.5 Acties bij niet-naleving	18
1.6 Nationaal systeem van audits	18
1.7 Budget/ capaciteit	19
1.8 Acties tot verbetering van de officiële controles	19
1.9 Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven	20
1.10 NVWA-Inlichtingen- en Opsporingsdienst	20
Hoofdstuk 2 Kerncijfers	21
2.1 Beschikbare capaciteit van de betrokken diensten	21
2.2 Totaal aantal inspecties en keuringen (in uren) per domein in de periode 2015-2019	21
2.3 Totaal aantal monsters/analyses per domein in de periode 2015-2019	22
2.4 Overzicht boetebeschikkingen en de invorderingen bestuurlijke maatregelen	23
2.5 Kengetallen en prestatie-indicatoren	24
Hoofdstuk 3 Verslagen toezichtdomeinen 2019	25
3.1 Inleiding	25
3.2 Diergezondheid – bewaking en bestrijding	27
3.3 Diergezondheid – preventie (levende dieren en levende producten)	32
3.4 Dierenwelzijn	40
3.5 Diervoeder	50
3.6 Dierlijke bijproducten	54
3.7 Vleesketen (slachthuizen, uitsnijderijen en koel/vrieshuizen)	58
3.8 Industriële productie: vleesproducten, visproducten en samengestelde producten	70
3.9 Import veterinaire zendingen	79
3.10 Vis, visproducten en aquacultuur	81
3.11 Zuivel, eieren en eiproducten	82
3.12 Horeca en ambachtelijke productie	94
3.13 Etikettering van levensmiddelen en naleving additievenwetgeving	98
3.14 Contaminanten, residuen en GGO's in levensmiddelen	100
3.15 Diergeneesmiddelen	114
3.16 Microbiologie (pathogenen, voedselinfecties en zoönosen)	119
3.17 Voeding en gezondheid / bijzondere eet- en drinkwaren (BED)	124
3.18 Plantgezondheid	128
3.19 Gewasbescherming	134
3.20 Biologische producten	144
3.21 Beschermd Oorsprongsbenaming (BOB), Beschermd Geografische Aanduiding (BGA) en Gegarandeerde Traditionele Specialiteit (GTS)	147
Hoofdstuk 4 Audits	153
Hoofdstuk 5 NVWA-Inlichtingen- en Opsporingsdienst	158
Hoofdstuk 6 De controlediensten	160

INLEIDING EN LEESWIJZER

Iedere lidstaat van de Europese Unie maakt sinds 2007 een meerjarig nationaal controleplan (MNCP; in het Engels: multi annual national control plan, MANCP) waarin de aanpak en uitvoering van de officiële controles is beschreven ten behoeve van de te bereiken strategische doelen. Jaarlijks rapporteren de lidstaten over de uitvoering en de resultaten van de officiële controles aan de Europese Commissie. Voor u ligt het MNCP-jaarverslag van Nederland over het jaar 2019. De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) coördineert het MNCP en het opstellen van de jaarverslagen in Nederland.

Het MNCP-jaarverslag beschrijft de officiële controles op de terreinen voedselveiligheid, diergezondheid, dierenwelzijn, diervoeders, fytosanitaire aangelegenheden en biologische productie. In Nederland zijn hierbij diverse organisaties betrokken.

Wat betreft 2019 rapporteert de NVWA nog over het toezicht en de officiële controles zoals uitgevoerd volgens Verordening (EG) nr. 882/2004. De nieuwe Controleverordening (Verordening (EU) nr. 2017/625), die een bredere reikwijdte heeft en aangepaste voorschriften bevat, is op 14 december 2019 van kracht geworden. In overleg met de Europese Commissie is besloten dat het rapporteren over de laatste 2 weken van 2019 op basis van de nieuwe Controleverordening te complex is, en geen meerwaarde heeft. Het volgende jaarverslag zal echter de regels van de nieuwe verordening volgen. Dit betekent dat dit het laatste MNCP-jaarverslag is van de NVWA volgens deze opzet.

Het toezicht in het kader van de Verordening (EG) nr. 882/2004 wordt uitgevoerd door:

- Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)
- Centraal Orgaan voor Kwaliteitsaangelegenheden in de Zuivel (COKZ)
- Nederlandse Controle Autoriteit Eieren (NCAE), onderdeel van het COKZ
- Gezondheidsdienst voor Dieren (GD)

Het toezicht in het kader van Richtlijn 2000/29/EG (plantgezondheid) wordt uitgevoerd door:

- Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)
- Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor zaaizaad en pootgoed van landbouwgewassen (NAK)
- Stichting Nederlandse Algemene Kwaliteitsdienst Tuinbouw (Naktuinbouw)
- Bloembollen Keuringsdienst (BKD)
- Kwaliteits-Controle-Bureau (KCB)

Het toezicht in het kader van Verordening (EG) nr. 834/2007 (biologische productie en producten) wordt uitgevoerd door:

- Stichting Skal biocontrole

Hoofdstuk 1, de managementsamenvatting, bevat de belangrijkste bevindingen en conclusies over de controles in 2019.

Hoofdstuk 2 gaat in op de kerncijfers op het gebied van de handhaving in de voedselketen.

Hoofdstuk 3 bevat de verslagen van de diverse toezichtdomeinen, over 19 (voorheen 20) verschillende onderwerpen. Paragraaf 3.10, Vis, visproducten en aquacultuur is in 2019 komen te vervallen, omdat de verschillende resultaten van dit domein worden gerapporteerd in het domein Industriële productie en het domein diergezondheid – preventie. Om de vergelijking met andere jaren te faciliteren is de nummering van de paragrafen intact gebleven.

Hoofdstuk 4 rapporteert de conclusies uit de in 2019 uitgevoerde interne en externe audits.

Hoofdstuk 5 rapporteert over de activiteiten van de NVWA-Inlichtingen- en Opsporingsdienst.

Hoofdstuk 6 beschrijft enkele ontwikkelingen bij de organisaties die bij de uitvoering van de controles zijn betrokken.

De jaarverslagen van het MNCP zijn (in het Engels MANCP) beschikbaar via de website van de NVWA.

HOOFDSTUK 1

MANAGEMENTSAMENVATTING

VAN HET MNCP-JAARVERSLAG 2019

In het plan NVWA 2020 is ingezet op een NVWA als moderne en toekomstbestendige autoriteit die kennisgedreven en risicogericht werkt. Daar waar mogelijk zijn de officiële controles in 2019 dan ook gepland, geprioriteerd en uitgevoerd op basis van de ingeschatte risico's.

1.1 Relevante ontwikkelingen

Samenvoegen laboratoria NVWA en Wageningen University & Research

Ter ondersteuning van de moderne en toekomstbestendige autoriteit die de NVWA beoogd te zijn, is in 2019 een nieuw instituut gevormd, Wageningen Food Safety Research (WFSR). Dit nieuwe instituut maakt deel uit van Wageningen University & Research en is een samenvoeging van het Laboratorium voor voeder- en voedselveiligheid van de NVWA en het RIKILT van Wageningen University & Research.

Met deze fusie, van laboratoria met deels complementaire taken, is een uniek laboratorium ontstaan dat voor de NVWA essentieel is, omdat zij hiermee voor de lange termijn duurzaam wordt ondersteund op het terrein van risicogericht toezicht en het (toekomstig) beleid voor voeder- en voedselveiligheid. Naast een toename in de capaciteit voor monsteranalyses en daarmee een grotere flexibiliteit om in te kunnen spelen op incidenten en crises, is er een goede kennisbasis om tijdig het toezicht te ondersteunen, ingebed in de wetenschappelijke dynamiek van Wageningen University & Research.

De onafhankelijkheid van de dienstverlening door WFSR aan de NVWA is geborgd. Dit betekent dat WFSR de opdrachten van de NVWA zonder inmenging van andere partijen moet kunnen uitvoeren. Daarnaast mogen de overige activiteiten van het lab de dienstverlening aan de NVWA niet compromitteren. Concreet betekent dit onder meer dat WFSR geen werkzaamheden verricht voor derden (private bedrijven of non-gouvernementele organisaties (ngo's)), tenzij het onderzoek een duidelijke toegevoegde waarde heeft voor de voedselveiligheid in Nederland en de kennisopbouw van het laboratorium waardoor de ondersteuning aan de NVWA kan worden verbeterd.

Nieuwe EURL-taken

De nieuwe Controleverordening (2017/625) geeft aan dat Europese referentielaboratoria (EURL's) moeten worden aangewezen. Het doel van deze EURL's is het verbeteren van de kwaliteit en vergelijkbaarheid van (toets)resultaten van de nationale referentielaboratoria van de verschillende lidstaten. Daarnaast geven deze laboratoria wetenschappelijke en technische steun aan de Europese Commissie. In 2019 heeft het nationaal referentiecentrum (NRC) van de NVWA, op het gebied van plantgezondheid, de positie van de 2 EURL's voor op planten schadelijke bacteriën en virussen toegewezen gekregen.

Nieuwe EU-regelgeving

In 2019 heeft de NVWA een grote inspanning geleverd voor de implementatie van de plantgezondheidsverordening en de Controleverordening. Daarbij is nauw samengewerkt met de relevante plantgerelateerde keuringsdiensten. Veel aandacht is uitgegaan naar hoe we, met het minste functionaliteitsverlies, de NVWA-systemen ten behoeve van geautomatiseerde gegevensverwerking import/export konden en kunnen laten aansluiten bij het nieuwe rapportage- en meldingssysteem van de Europese Commissie, het information management system for official controls (IMSOC). Deze bestaande functionaliteiten zijn essentieel voor de NVWA vanwege de enorme volumes die door de logistieke keten in Nederland worden verwerkt.

Skal heeft in 2019 veel aandacht besteed aan de voorbereiding van de implementatie van de nieuwe Europese wetgeving voor biologische productie, Verordening (EU) nr. 2018/848, die 1 januari 2021 van kracht wordt. Echter, omdat eind 2019 de productie- en controleregels nog niet waren gepubliceerd, was het nog niet mogelijk om de vertaalslag te maken richting nieuwe voorlichtingsmaterialen voor biologische bedrijven. De verwachting is verder dat voor Skal zowel werkprocessen als systemen zullen moeten worden aangepast.

1.2 Kerncijfers

In totaal zijn in 2019 ruim 136.000 inspecties uitgevoerd, exclusief de inspecties plantgezondheid die in aparte tabel zijn vermeld. Dit is praktisch gelijk aan het aantal inspecties in 2018, maar wel beduidend lager (ongeveer 8,7%) dan in de jaren ervoor. In onderstaande tabel zijn de aantallen inspecties per toezichtdomein weergegeven.

aantal inspecties (exclusief plantgezondheid inspecties)	2015	2016	2017	2018	2019
Identificatie en registratie (I&R)	2.028	1.783	1.401	496	1.307
Diergezondheid - preventie	6.258	6.723	6.955	7.874	8.110
Dierenwelzijn (tijdens transport)	11.889	12.097	12.436	10.690	9.212
Diervoeder	1.107	1.896	1.416	1.260	929
Dierlijke bijproducten	3.804	3.356	2.384	2.004	3.325
Vleesketen	3.017	3.736	4.021	4.379	3.426
Industriële productie	4.670	6.920	6.532	4.508	6.578
Import levende dieren en dierlijke producten	60.289	61.279	61.585	60.805	60.465
Vis, visproducten en aquacultuur	1.574	1.343	1.336	1.117	-
Melk en zuivelproducten	1.166	1.227	1.309	1.368	1.235
Eiersector	729	714	727	751	534
Horeca, catering en retail	33.502	28.263	29.818	25.550	23.236
Residuen en contaminanten in levensmiddelen	7.844	9.772	9.478	7.462	7.285
Diergeneesmiddelen	628	645	316	332	307
Claims, bijzondere voeding	1.613	1.611	1.045	1.176	1.308
Gewasbeschermingsmiddelen	944	1.053	1.075	894	912
Biologische productie	5.148	5.805	6.482	6.127	7.614
BOB's, BGA's en GTS	936	1.005	926	879	481
Totaal	147.146	149.228	149.242	137.662	136.264

Het domein vis, visproducten en aquacultuur wordt in 2019 niet meer apart gerapporteerd, maar deels in het domein industriële productie (voorheen vleesproducten en samengestelde producten) en in het domein diergezondheid - preventie. Het aantal keuringen in de vleesproductieketen laat over de jaren een licht stijgende trend zien, terwijl het aantal certificeringen levende dieren beduidend is afgenomen de laatste 2 jaar (met ongeveer 22%):

keuringen in uren	2015	2016	2017	2018	2019
Vleesketen	279.405	287.562	289.729	294.896	304.225
Levende dieren certificering	103.933	107.553	106.326	94.150	82.632

inspecties plantgezondheid	2015	2016	2017	2018	2019
Resultaten akkerbouw	38.785	40.578	38.973	40.170	44.741
Resultaten groente en fruit	122.560	146.019	125.323	90.931*	123.203
Resultaten bloemisterij	167.965	187.787	184.851	175.356	134.582
Resultaten boomkwekerij en groene ruimte	14.109	12.371	13.148	11.978	8.597**
Totaal	343.419	386.755	362.295	318.435	311.123

* In 2018 zijn de exacte cijfers niet beschikbaar voor de export van groente en fruit naar derde landen.

** In 2019 zijn de exacte cijfers niet beschikbaar voor bloembollen plantenpaspoort op verschijnen van deze rapportage.

1.3 Effectiviteit van de controles

De meting van de effectiviteit van de controles wordt binnen de controlediensten via specifieke projecten vormgegeven. Het doel van deze projecten is om meer inzicht te krijgen in de naleving door specifieke doelgroep en de effectiviteit van de officiële controles. In de vleesketen zijn bijvoorbeeld de nalevingspercentages vastgesteld met behulp van de Naleefmonitor slachthuizen roodvlees en pluimveeslachterijen waarbij de inspectieresultaten, inclusief de bedrijfsnamen, openbaar zijn gemaakt. De nalevingspercentages lijken zich in 2019 ten opzichte van 2018 op een aantal punten op een relatief hoog niveau te consolideren, ondanks schommelende percentages. De NVWA zal nagaan in hoeverre de hierbij gebruikte handhavinginstrumenten (met name repressief toezicht) aangevuld kunnen worden met andere (te ontwikkelen) instrumenten, zoals bijvoorbeeld het project Openbaarmaking gegevens fase 2.

Sinds het domein microbiologie de regie voert op inspecties ten aanzien van de uitvoering van de Verordening microbiologische criteria, wordt voor de effectmeting onder meer gekeken naar het aantal meldingen van onveilige partijen levensmiddelen door de bedrijven zelf. Dit is namelijk een indicator voor de bewustwording van bedrijven in de gehele levensmiddelenketen ten aanzien van (microbiologische) risico's en een verplichting vanuit de Algemene Levensmiddelenverordening. Het aantal meldingen bij het domein microbiologie is gedurende 2019 ten opzichte van het vorige jaar niet gegroeid. Vanuit het monsternameprogramma van de NVWA wordt bevestigd dat het aantal onveilige partijen levensmiddelen in 2019 inderdaad stabiel is gebleven.

Bij enkele domeinen is in 2019 gewerkt aan doelgroepanalyses en ontwikkeling van toezichtstrategieën, vooruitlopend op effectmetingen. De doelgroep melkveehouders is in 2018 onderzocht vanwege een grote groep melkveebedrijven die het jaar daarvoor kampte met hoge kalversterfte (meer dan 20%). In 2019 zijn interviews afgenomen bij 3 melkveehouders die in 2017 ruim meer dan 20% kalversterfte hadden op hun bedrijf en die in 2019 een sterke daling van de kalversterfte hebben gerealiseerd. Hierbij is onderzocht welke oplossingen de melkveehouders hebben gevonden om hun kalversterfte omlaag te brengen en wat hen ertoe heeft bewogen om deze stap te maken. Deze informatie helpt bij de ontwikkeling van het handhavinginstrument gericht op bewustwording en belonen.

1.4 Bevindingen

Diergezondheid

Het betreft hier de bewaking van de diergezondheid en de bestrijding en preventie van dierziekten in Nederland.

In 2019 hebben zich in Nederland geen uitbraken met het aviariaire influenza (AI) virus voorgedaan op pluimveebedrijven. Ook de in België vastgestelde variant van het virus (H3N1) die niet meldings- en bestrijdingsplichtig is, maar wel veel schade heeft toegebracht aan de legsector, is in 2019 niet in Nederland vastgesteld. Deze variant is vanwege het schadelijke karakter wel tijdelijk meldings- en bestrijdingsplichtig gemaakt in Nederland. De betrekkelijke rust op het AI-front, waarbij de monitoring van wilde vogels en op commerciële pluimveebedrijven gewoon heeft plaatsgevonden, stond in contrast met het werk dat de import van een met TBC besmet vleeskalf uit Ierland heeft opgeleverd. Het betreffende kalf was geplaatst op een vleeskalverenbedrijf met ruim 1800 dieren. Al deze dieren zijn met een tuberculatie-test onderzocht. Naast het besmette dier reageerden 5 andere Ierse kalveren positief in de test. Deze zijn door de rijksoverheid overgenomen en voor onderzoek naar Wageningen Bioveterinary Research gebracht. Daarnaast kreeg de NVWA in 2019 te maken met een uitbraak van *Brucella canis* in een hondenfokkerij door insleep uit Rusland. De respons op deze uitbraak is inmiddels afgerond.

De constatering vorig jaar dat het van wezenlijk belang is om zoönotische salmonellose bij pluimvee blijvend te beheersen in verband met de kans op humane besmetting via het voedsel, is in 2019 bewaarheid. Het 2019 monitoringsonderzoek op zoönotische *Salmonella* bij legpluimvee heeft namelijk in 54 legpluimvee stallen en 9 stallen vermeerderingspluimvee een besmetting aangetoond, terwijl in 2018 het om 17 stallen legpluimvee en 2 stallen opfoklegpluimvee ging. Samen met de Gezondheidsdienst voor Dieren wordt geanalyseerd hoe deze toename te verklaren is.

De naleving van de regelgeving door de levend veesector is nog niet optimaal en vergt behoorlijke toezichtdruk van de NVWA om verder te optimaliseren. Dat wil niet zeggen dat er geen uitzonderingen zijn, zoals bij erkende

pluimveebedrijven en instellingen, die een hoge mate van naleving vertonen, met slechts enkele kleine tekortkomingen. Ook de in 2019 geïnspecteerde reinigings- & ontsmettingsplaatsen (R&O) houden zich over het algemeen goed aan de regels voor preventie van dierziekten. Deze regels betreffen werkwijze en hygiëne, inrichtingseisen en exploitatievoorschriften. Verbetering is echter wenselijk, zoals bij gebruik van 'eigen water', veilig gebruik van ontsmettingsmiddelen, beoordeling van reinheid van vervoermiddelen, kratten en containers, en bijhouden van de R&O-administratie. De naleving van de regels door de verzamelcentra behoeft verbetering, met daarbij vooral aandacht voor bijvoorbeeld de transportwaardigheid van de dieren, de bio-veiligheid van de routing van personeel en vervoermiddelen en het in- en uitslag register. Bij de exportcertificering van vooral afgemolken runderen (dieren aan het eind van hun melkgevende periode) is gebleken dat de beoordeling van de transportwaardigheid lastig is. Om de controles op dit punt te verbeteren, wordt nu op enkele exportlocaties (verzamelcentra) de keuring door 2 dierenartsen uitgevoerd. Dit 4-ogenprincipe wordt ook toegepast bij enkele slachterijen waar afgemolken runderen worden aangevoerd.

Nog steeds bestaat spanning tussen het afnemend aantal beschikbare uren, de capaciteit, de aantallen en de doorlooptijd van de identificatie & registratiecontroles (I&R-controles) van rund en schaap/geit. De in de EU voorgeschreven 3% controleverplichting wordt (net) niet gehaald voor rund (2,9%) en schaap/geit (1%) in 2019. Het onderzoek naar alternatieve handhavingsmogelijkheden dat in 2017 is gestart om wel aan de Europese voorschriften te kunnen voldoen, is dit jaar tijdelijk stopgezet vanwege nader onderzoek dat wordt uitgevoerd naar de haalbaarheid ervan.

De omvangrijke Afrikaanse varkenspest (AVP) voorlichtingscampagne die de NVWA in 2019 heeft opgezet was succesvol. De NVWA startte een uitgebreide informatievoorziening en voorlichting via diverse mediabronnen zoals de NVWA-website, diverse AVP-flyers en -posters zijn verspreid en er zijn informatieborden geplaatst op parkeerplaatsen langs snelwegen en bij natuurgebieden. De samenwerking met andere sectorpartijen, zoals die deelnemen aan het preventieteam AVP is daarbij van groot belang geweest en is dat nog steeds. AVP blijft voortdurend om aandacht vragen. Daarnaast is een afhandelingsprotocol ontwikkeld voor het tijdig constateren van AVP bij dood gevonden wilde zwijnen zonder duidelijke oorzaak. Tevens bestaat er een goed werkend programma voor vroegtijdige waarschuwing (early warning) AVP voor de varkenshouderij.

Dierenwelzijn

In dit domein wordt toezicht gehouden op het dierenwelzijn bij de primaire bedrijven, tijdens het transport en op de slachthuizen.

Het toezicht van de NVWA is veelal risicogericht, zo ook voor het domein dierenwelzijn in 2019. De focus van de officiële controles is op bedrijven of werkzaamheden waar de kans op niet-naleving het grootst is, de risicobedrijven. Aanvullend doet de NVWA met enige regelmaat naleefmetingen om het effect van toezicht te monitoren. Een naleefmeting bestaat uit een inspectie van een representatieve aselechte steekproef van de totale populatie.

In 2019 zijn 69 rundveehouderijen geïdentificeerd als risicobedrijf. Dit zijn bedrijven waar, naar aanleiding van eerdere inspecties, is gebleken dat het dierenwelzijn (herhaaldelijk) ernstig in het geding was. Op 32 van deze 69 risicobedrijven werden na 1 of meerdere herinspecties overtredingen aangetroffen. In 2020 zullen opnieuw herinspecties plaatsvinden op deze 32 bedrijven. De naleving van wet- en regelgeving bij geselecteerde (her)inspecties op risicobedrijven is laag. De inspecties hadden naast runderen in een aantal gevallen ook betrekking op kalveren, schapen, geiten, paarden, varkens of pluimvee. Het is van belang dat de NVWA risicogerichte inspecties op dierenwelzijn blijft uitvoeren om deze risicobedrijven te bewegen tot het (structureel) verhogen van de naleving. Om dit te bereiken worden bedrijven die structureel de regels blijven overtreden onder verscherpt toezicht geplaatst. Hierbij wordt een uniforme handhavingaanpak gehanteerd, met bestuurs- en strafrecht, conform het interventiebeleid van de NVWA. In 2019 zijn 10 bedrijven onder verscherpt toezicht geplaatst. Over het effect van dit verscherpt toezicht kunnen nu nog geen conclusies worden getrokken, omdat de bedrijven nog onvoldoende verbeterd zijn om het verscherpte toezicht te verlaten.

De NVWA heeft in 2019 een naleefmeting uitgevoerd in de vleeskuikensector. De naleving van de dierenwelzijnswetgeving, op basis van deze meting, is in deze sector 58%. Afwijkingen zijn er vooral bij het voorgeschreven lichtschem, de kwaliteit van het aanwezige strooisel, een te hoge bezettingsgraad in de stal en het niet

correct of niet tijdig doorgeven van koppelgegevens aan het registratiesysteem KIP. Voldoende reden om in 2020 verschillende risicogerichte projecten uit te voeren in de vleeskuikensector.

In de varkenshouderij en bij een project gericht op het welzijn van kalveren is gebleken dat de naleving van de dierenwelzijnswetgeving ook niet optimaal is (respectievelijk 72% en 54%), en voor verbetering vatbaar. Bij schapen- en geitenhouderijen liggen de percentages hoger (respectievelijk 83% en 86%).

Toezicht op dierenwelzijn tijdens transport is uitgevoerd in diverse projecten. Er zijn inspecties verricht tijdens warme dagen, bij de aan- en afvoer van dieren op paardenmarkten en op de verzamelcentra. Ook is aandacht besteed aan meldingen en klachten, waaronder meldingen van toezichthoudend dierenartsen op slachthuizen, via een rapport van bevindingen, bij aanvoer van dieren met een draagtijd van 90% of meer. In verzamelcentra zijn de inspecties uitgevoerd volgens het 4-ogenprincipe voor de beoordeling van transportwaardigheid, die lastig is. Het percentage niet-conforme bevindingen van de hier genoemde inspecties is, met 3%, licht gestegen ten opzichte van 2018.

In 2019 zijn tijdens het verplichte toezicht op slachten zonder bedwelming 5 maatregelen (rapport van bevindingen) genomen. Bij het reguliere slachten met bedwelming zijn 65 rapporten ten aanzien van bedwelmen en fixeren opgemaakt.

De NVWA zet meer en meer handhavingscommunicatie in om de naleving te bevorderen. Daarbij wordt ook gebruikgemaakt van communicatie via sociale media. Verder wordt meegewerkt aan onderzoek, onder meer om te komen tot wetenschappelijk onderbouwde richtsnoeren ten behoeve van het toezicht op open normen.

Diervoeder

De naleving in de diervoedersector is ook in 2019 over het algemeen goed. Echter, nog steeds is verbetering nodig van de traceerbaarheid, de 'Hazard Analysis and Critical Control Points' (HACCP), het tegengaan van versleping tussen productiebatches en de naleving van de meldplicht bij bedrijven en laboratoria bij het constateren of het vermoeden van onveilige diervoeders. Daarnaast zijn onjuiste en/of onvolledige informatie op etiketten en het voeren van onterechte claims een blijvende bron van zorg. Bij incidenten neemt de sector haar verantwoordelijkheid en werkt men proactief aan het voorkomen van verdere verspreiding van het gevaar.

In 2019 is de Integrale ketenanalyse voedergewassen en diervoeder (plantaardig) afgerond en gepubliceerd. Deze analyse geeft meer inzicht in de interacties tussen ketenschakels, en daarmee in de mogelijkheden voor verbetering van de risicobeheersing. De analyse wordt gebruikt door de NVWA om haar informatiepositie te versterken en waar mogelijk meer risicogericht haar toezicht uit te oefenen. Dit is ook nodig, want bijvoorbeeld het aantal meldingen via het Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF) van de Europese Commissie en de meldingen op basis van de Algemene Levensmiddelenverordening neemt jaarlijks toe.

Naar aanleiding van de fipronilaffaire in 2017 is in 2019 een pilotonderzoek uitgevoerd naar middelen of additieven voor diervoeder met een werking die te mooi om waar te zijn is. Op een grote internationale veehouderijbeurs zijn informatie en folders opgehaald van 41 producten met onwaarschijnlijke (diergeneeskundige) claims, suggestieve naamgeving, onduidelijke samenstelling en verboden stoffen. Dit onderzoek loopt door tot in 2020.

Dierlijke bijproducten

Het aantal bedrijven in de dierlijke bijproducten sector blijft gestaag stijgen. Bij een gelijkblijvend aantal inspecteurs heeft dit tot gevolg dat inspecties nog meer risicogericht moeten plaatsvinden. Daartoe dient onder meer het document 'Handhavingsregie dierlijke bijproducten', dat in 2019 is bijgewerkt met per doelgroep in de dierlijke bijproducten sector een beschrijving van de risicofactoren, risicoanalyse, naleefniveau, blinde vlekken en handhavingsmethoden. Daarnaast is in 2019 gestart met een project waarbij bedrijven uit een specifieke doelgroep ingedeeld worden in risicocategorieën. Dit gebeurt door bedrijven te scoren op specifieke kenmerken, zoals soort bedrijf, grootte, naleving en handelsterritorium.

Bij bedrijven waar dierlijke bijproducten ontstaan, is de naleving goed in de zuivelsector en bij de primaire bedrijven. Echter, bij roodvlees- en pluimveevleesslachterijen varieert de naleving nog steeds matig tot redelijk. Een blijvend punt

van aandacht in het toezicht is de traceerbaarheid en het borgen van stromen bij de erkende en geregistreerde bedrijven.

Toezicht op de illegale export naar derde landen van verwerkte dierlijke eiwitten afkomstig van herkauwers heeft al sinds 2015 specifiek aandacht van de NVWA. Dit leidde ertoe dat 10 van de 12 betrokken bedrijven besloten hebben te stoppen met deze activiteiten. Echter, de voortgang van deze aanpak wordt belemmerd door juridische procedures die tegen de NVWA worden aangespannen door de betrokken bedrijven, ingewikkelde handelsconstructies en de internationale component van deze handel. Deze problemen zijn met de Europese Commissie besproken.

Vleesketen

Er is in 2019 totaal 304.225 uur besteed aan keuring in roodvlees- en pluimveeslachthuizen. Tijdens deze uren worden niet alleen keuringswerkzaamheden (ante mortem en post mortem keuring, inclusief het toezicht erop) verricht, maar ook een groot gedeelte van de toezichtactiviteiten in de slachthuizen. Het betreft het aantal bruto-uren dat aan toezicht en keuring is besteed in de roodvleesslachthuizen. Hiervan worden circa 20% besteed aan overleg, opleidingen en overige werkzaamheden. Bij roodvlees is de laatste jaren een licht stijgende trend zichtbaar van het aantal bruto uren. Dit is onder meer te danken aan de toegenomen uren voor opleiding.

Ten opzichte van 2018 is het aantal aangevraagde keuringsuren voor roodvlees gestegen met 1% en voor pluimvee met 7%. Het totaal aantal slachtingen roodvlees en pluimveevlees is min of meer gelijk gebleven. In de roodvlees sector valt op dat de trend van geleidelijke stijging aan varkensslachtingen zich heeft doorgezet (van 14,1 miljoen in 2016 naar 14,9 miljoen in 2019), terwijl een substantiële daling aan runderslachtingen wordt geconstateerd van 23% ten opzichte van 2018. Hetgeen overeenkomt met de dalende trend van het aantal melkkoeien en jongvee in Nederland.

In dit domein zijn, bij een ongeveer gelijkblijvend bestand aan doelbedrijven, in 2019 minder audits en inspecties uitgevoerd op onderhoud van erkenningen dan in 2018, maar vergelijkbaar met de aantallen van 2017. Het aantal herinspecties is daarbij wel gelijk gebleven. Het percentage herinspecties is echter niet zonder meer vergelijkbaar met het percentage uit 2018. Vanwege een beperkte capaciteit zijn de controles namelijk meer risicogericht uitgevoerd, waardoor de kans op een herinspectie in principe groter was. De verminderde toezichtcapaciteit zal moeten worden uitgebreid om de gestelde doelen ten aanzien van meer risicogericht en uniformer toezicht te verwezenlijken.

Hoewel het totaal aantal door de NVWA genomen schriftelijke maatregelen ten opzichte van 2018 met 8% afneemt tot 894, lijkt het aantal boeterapporten zich te consolideren met 104 boeterapporten voor roodvleesslachthuizen en 172 voor pluimveeslachthuizen. Pluimveeslachthuizen blijven de grootste overtreders met ruim 2 keer zo veel schriftelijke maatregelen en 65% meer boeterapporten dan bij roodvleesslachthuizen.

Uit de naleefmonitor voor slachthuizen, blijkt dat sinds de start van de nieuwe manier van toezicht houden de naleving is verbeterd, maar nog onvoldoende is. De NVWA zal nagaan in hoeverre de hierbij gebruikte handhavingsinstrumenten (met name repressief toezicht) aangevuld kunnen worden met andere (te ontwikkelen) instrumenten (bijvoorbeeld openbaarmaking gegevens fase 2). In 2020 zullen daarvoor, zo nodig, specifieke ontwikkelingsprojecten worden opgezet en uitgevoerd.

De resultaten bij uitsnijderijen en koel- en vrieshuizen zijn vergelijkbaar met 2018, met vooral overtredingen die betrekking hadden op de bouwkundige staat van het pand en de hygiënestatus. Verreweg de meeste overtredingen waren geringe overtredingen.

Industriële productie (vleesproducten, visproducten en samengestelde producten)

In 2019 zijn ongeveer 45% meer inspecties en audits uitgevoerd in dit domein dan in 2018. Dit komt mede doordat meer capaciteit beschikbaar kwam bij de inspectieteams. Tevens zijn in 2019 de inspecties van bedrijven die vis- en visproducten produceren, die voorheen tot het domein Vis, visproducten en aquacultuur behoorden, toegevoegd aan het domein Industriële productie.

In 2019 is een enigszins hoger percentage omissies vastgesteld dan in 2018 tijdens de officiële controles bij bedrijven die vleesproducten, visproducten en samengestelde producten fabriceren, importeren, opslaan of verhandelen, een stijging van ruim 20% naar ongeveer 24%. Het is nodig dat inspecties op de basisvoorwaarden en de systeeminspecties

voldoende aandacht krijgen in 2020. Daartoe wordt een zogenoemde naleefmonitor ontwikkeld die meer inzicht moet geven in welke de probleembedrijven zijn. Tevens wordt het risicogerichte toezicht verder aangescherpt en getoetst door middel van een pilot-onderzoek.

Opnieuw blijkt dat veel productiebedrijven in dit domein grote problemen hebben om aan de eisen van de Verordening nr. 2073/2005 (microbiologische criteria) te voldoen, ondanks een lichte stijging van het naleefpercentage van 2018 (57%) naar 2019 (64%). Om het percentage naleving van de regels te verhogen zal in 2020 veel aandacht aan officiële controles op microbiologische criteria worden besteed. Hierbij wordt ook gebruik gemaakt van de eerder genoemde naleefmonitor die wordt ontwikkeld, om meer risicogericht te werk te gaan.

Ook dit jaar hebben bedrijven die gecertificeerd zijn volgens een Privaat Kwaliteitssysteem (PKS) van BRC, FSSC 22000 of IFS aangepast toezicht gehad. De pilot die in 2017 is gestart, is inmiddels onderdeel van het reguliere toezicht. De leidende gedachte hierbij is dat de NVWA meer gebruik maakt van de inspectieresultaten van deze systemen. De NVWA houdt continu een vinger aan de pols in hoeverre het vastgestelde vertrouwen in de systemen van de certificerende instellingen gerechtvaardigd is. Hoewel de verwerking van de resultaten van 2019 nog moet worden afgerond, laat een eerste analyse zien dat het de algemene conclusies bevestigt uit 2017 en 2018. De betreffende kwaliteitssystemen hebben een meerwaarde voor het NVWA toezicht. De gecertificeerde bedrijven laten structureel een betere naleving zien dan niet-gecertificeerde bedrijven. Met als gevolg dat het aangepast toezicht heeft geleid tot minder NVWA toezichtintensiteit bij de gecertificeerde bedrijven. Tevens is de mogelijkheid ontstaan om de inzet van mensen en middelen van de NVWA risicogerichter in te zetten.

Intensiever traceringsonderzoek in de vleesketen vallend binnen dit domein heeft in 2019 aangetoond dat de naleving van de traceerbaarheid laag is. Zo bleek dat bij 43 % van de geïnspecteerde bedrijven het aantoonbaar of twijfelachtig was dat men niet voldeed aan de traceringsvoorschriften. In 2020 wordt daarom tijdens het toezicht nog meer prioriteit gegeven aan de traceerbaarheid in de vleesketen.

Import veterinaire producten

Het totaal aantal ter keuring aangeboden partijen (60.465) en de daaruit voortkomende maatregelen is evenals in 2018 minimaal gedaald, minder dan 1% . Het aantal laboratoriumonderzoeken (3.280), echter, is fors gedaald (met ruim 21%) ten opzichte van 2018 ondanks dat de maatregelen ten aanzien van Brazilië, de intensievere controles, van kracht bleven. Dit is simpelweg veroorzaakt doordat er minder zendingen vanuit Brazilië zijn binnengekomen.

Zoals aangekondigd in 2018 is in 2019 een start gemaakt met een samenwerkingsproject van overheid en bedrijfsleven voor de efficiëntie verbetering van de keurketen in de Rotterdamse haven. Daaronder valt het terugdringen van het aantal incorrecte documenten dat wordt aangeboden bij import partijen. Vooral omdat problemen met documenten de voornaamste oorzaak zijn voor het afwijzen van partijen voor toelating tot het grondgebied van de EU.

In 2019 is gestart met het digitaliseren van het importcontroleproces. Een ontwikkeling die gebruik maakt van de mogelijkheid in de nieuwe Controleverordening die in december 2019 van kracht werd.

Vis, visproducten en aquacultuur

Voor deze rapportage volgens de Controleverordening is besloten om in 2019 de resultaten van de officiële controles in het domein Vis, visproducten en aquacultuur te rapporteren in het domein Industriële productie (vis en visproducten) en het domein Diergezondheid – preventie. Dit heeft als consequentie dat het aantal inspecties en genomen monsters voor deze afzonderlijke domeinen niet vergelijkbaar is met voorgaande jaren. Echter, het totaal aantal inspecties en monsters in 2019 blijft wel vergelijkbaar.

Zuivel

De resultaten van het toezicht laten over het algemeen een dalende lijn zien, van soms wel bijna 8%, in het aantal tekortkomingen ten opzichte van 2018. Echter, dit geldt niet voor de verkoop van rauwe melk aan de consument en de productie van rauwmelkse producten, daar is bijvoorbeeld een stijging te zien van 36% naar 45% afwijking van de microbiologische norm bij verkoop van rauwe melk direct aan de consument. De aandacht in het toezicht door het

COKZ hierop is in 2019 daarom terecht gecontinueerd. De resultaten bevestigen dat het risico ten aanzien van voedselveiligheid, zoals geduid in de integrale risicoanalyse zuivelketen uit 2017, met name voorkomen in rauwe melk en rauwmelkse producten geproduceerd door kleinschalige bereiders en boerderijzuivelbereiders. Mede door de stijgende trend van het consumeren van rauwe melk door de consument is dit een punt van zorg. Het vereist een aanpassing van de nationale wetgeving en het nu geldende interventiebeleid, omdat deze onvoldoende toereikend zijn om doeltreffend te kunnen handhaven. Hierover vinden gesprekken plaats tussen de toezichthouder en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Overigens is in 2019 bij deze doelgroep bij bedrijven die rauwmelkse producten produceren anders dan rauwmelkse kaas (zoals yoghurt en kefir) – risicogericht de inspectiefrequentie al verhoogd tot 2 inspecties/audits per jaar.

In 2019 liet nog slechts 1 van de 15 bedrijven van de bereiders van bijzonder voeding (zuigelingenvoeding, diëtvoeding voor medisch gebruik en bewerkte voedingsmiddelen op basis van granen en babyvoeding voor zuigelingen en peuters) een tekortkoming zien ten aanzien van de wettelijke bepalingen in het hygiëne pakket. Dit goede resultaat is niet bereikt voor het halen van de microbiologische norm bij de bereiding van bijzondere voeding. Daar was sprake van een lichte stijging van normafwijkingen ten opzichte van 2018 (14% naar 16,7%). Het COKZ ondersteunt deze bedrijven met kennis om tot een goede oorzaakanalyse te komen en verbeteringen in het productieproces door te voeren.

In de primaire fase blijken de melkveehouderijen met een privaat kwaliteitsborgingssysteem slechter te presteren op naleving van de eisen uit het hygiënepakket dan melkveehouderijen zonder een kwaliteitsborgingssysteem (onder direct toezicht van het COKZ), respectievelijk 7,9% en 1,6% voldeed niet. Er wordt nu getracht een beter inzicht te krijgen in de naleefmotieven van de bedrijven om vervolgens risicogericht toezicht te houden.

Het percentage afwijkingen van zuivelmonsters en het aantal meldingen (via het Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF), de Algemene levensmiddelenverordening, andere bevoegde autoriteiten of rechtstreeks van consumenten) dat microbiologisch van aard is blijft onverminderd hoog. Het is zelfs toegenomen ten opzichte van 2018, tot wel 45% afwijking van de microbiologische norm bij rauwe melk en 72% bij meldingen over productafwijkingen van zuivelproducten. Dit vraagt om speciale aandacht van zowel van de toezichthouder als van de bedrijven.

Eieren en eiproducten

De resultaten van het toezicht in 2019 laten ten opzichte van 2018 een wisselende trend zien in het aantal tekortkomingen ten aanzien van de wettelijke eisen van het hygiënepakket. Zo valt op dat er een lichte daling is in nalevingspercentage bij legeindpluimveehouderijen en pakstations (respectievelijk 1,5% en 3,8%). Terwijl een forse stijging in het nalevingspercentage zichtbaar is bij de eiproductenfabrikanten (19%). Bij de laatste categorie gaat het om een gering aantal bedrijven, waarbij 1 bedrijf dat meer of minder naleving laat zien het percentage behoorlijk kan beïnvloeden. De resultaten van het onderzoek naar contaminanten (dioxines, dioxine-achtige PCB's en overige PCB's) laten een duidelijke daling zien in 2019 t.o.v. 2018 (1,8% versus 7%).

Horeca en ambachtelijke productie (HAP)

Opnieuw zijn minder (her)inspecties uitgevoerd bij horecabedrijven, ambachtelijke bedrijven, instellingen en retail. In dit geval 23.236, dat is ruim 2000 minder dan in 2018. Deze daling is het gevolg van een vertraging van de implementatie van een nieuw inspectieregistratiesysteem en het nog niet op een afdoende wijze kunnen programmeren van inspectielocaties. Tevens was er in 2019 een daling van de beschikbare capaciteit voor inspecties binnen dit domein. Het aantal maatregelen (totaal 7.582) is gedaald ten opzichte van 2018. Binnen de genomen maatregelen is de verhouding boete versus schriftelijke waarschuwing weer verder gestegen. Dit jaar een boetepercentage van 44%, terwijl het in 2017 en 2018 respectievelijk 34% en 41% was. Dit is het gevolg van meer risicogericht inspecteren en stringenter hanteren van het interventiebeleid sinds 2017. Een uitspraak over de mate van naleving in dit domein is onmogelijk omdat het toezicht voor het grootste deel risicogericht wordt uitgevoerd. Om toch zicht te houden op de naleving in het algemeen door bedrijven in dit domein is in 2019 een naleefmeting gestart, waarover in 2020 wordt gerapporteerd.

Bedrijven die de gezondheid van consumenten in gevaar brengen, komen onder verscherpt toezicht van de NVWA te staan. In 2019 vielen 429 bedrijven binnen het domein horeca en ambachtelijke productie onder verscherpt toezicht. Daarmee daalde de verhouding bedrijven onder verscherpt toezicht versus bedrijven onder regulier toezicht van 3,7% in 2018 naar 3,2% in 2019. Ruim 3/4 van de bedrijven die onder verscherpt toezicht vielen, waren horecabedrijven

In het toezicht maakt de NVWA gebruik van private controlesystemen. Dit betekent dat controles worden uitgevoerd binnen het private controlesysteem en de NVWA verminderd toezicht uitvoert bij deze bedrijven. In 2019 is het aantal bedrijven dat deelneemt aan de privaot orgaan controle systematiek opnieuw licht gestegen (4%). De komende jaren is het doel de samenwerking met private controlesystemen verder te professionaliseren, uniformeren en intensiveren. De NVWA maakt ook gebruik van de formuleaanpak, die zich kenmerkt door via een aselechte steekproef een uitspraak te doen over de naleving van een gehele formule - een bedrijf met meerdere vestigingen in het hele land, zoals supermarkten, bakkerijen, cateraars en tankstations. Op basis van het resultaat van steekproeven bepaalt de NVWA of van de formule meer of minder dan 90% van de locaties voldoet aan de wettelijke eisen voor voedselveiligheid. In geval dat meer dan 90% van de locaties voldoet komt de gehele formule in aanmerking voor verminderd toezicht, waarbij de focus ligt op controle van de systemen op het hoofdkantoor en de eigen controledata. Deze formuleaanpak heeft zich tot nu toe bewezen als efficiënt en effectief, en is daarom in 2019 gecontinueerd.

De NVWA maakt vorderingen in het openbaar beschikbaar maken van inspectieresultaten. In 2019 is een volgende stap gezet in de voorbereidingen voor de openbaarmaking van de inspectieresultaten van alle horecabedrijven in Nederland op basis van de Gezondheidswet. In 2019 werden de inspectieresultaten van lunchrooms en andere horecagelegenheden in de gemeenten Utrecht, Den Haag, Amsterdam en Rotterdam gepubliceerd. Daarnaast worden binnen de formuleaanpak de resultaten op formulenniveau openbaar gemaakt.

Etikettering van levensmiddelen en naleving additievenwetgeving

Opnieuw zijn ten opzichte van voorgaande jaren meer meldingen van bedrijven binnengekomen in het kader van de Algemene levensmiddelenverordening over verwisseling van etiketten of verpakkingen, waardoor geen of niet de juiste allergenen werden vermeld in de ingrediëntenlijst. Naast dergelijke meldingen kwamen in 2019 ook meer meldingen bij de NVWA binnen uit andere lidstaten over onjuiste etikettering van voorverpakte levensmiddelen. Dit betrof gevallen dat de producten werden verkocht in de betreffende lidstaat, maar door een Nederlands bedrijf werden geproduceerd of geïmporteerd. Bij meldingen van onjuiste etikettering uit een andere lidstaat of in de gevallen dat de NVWA dit zelf constateerde, informeerde de NVWA het betreffende bedrijf hierover en verplichtte het bedrijf corrigerende maatregelen te nemen.

Ook in 2019 werd nog steeds illegaal sulfiet gebruikt bij vleesverwerkende bedrijven. Bij een gerichte toezichtactie bij 42 bedrijven in het voorjaar werd in ongeveer 50% van de onderzochte bedrijven sulfiet gebruik aangetoond, met name bij slaggers die rechtstreeks aan de consument leverden. Ook bij een herhaling in het najaar bleken nog bedrijven in overtreding. Alle bedrijven die in overtreding waren hebben hiervoor een bestuurlijke boete gekregen.

In 2018 is de NVWA gestart met het opstellen van webdossiers met uitleg en toelichting over wetgeving en standpunten van de NVWA over etikettering van levensmiddelen en levensmiddelenadditieven. In juni 2019 is het webdossier additieven in levensmiddelen op de website van de NVWA gepubliceerd. In 2020 volgt publicatie van het webdossier etikettering van levensmiddelen.

Contaminanten, residuen en genetisch gemodificeerde organismen in levensmiddelen

Het percentage overschrijdingen van de maximum residulimiet (MRL) van bestrijdingsmiddelen in of op levensmiddelen en diervoeders met oorsprong binnen de EU is al jaren laag. Echter, sinds 2015 is een licht stijgende trend waarneembaar. De verwachting is dat dit de komende jaren zal doorzetten omdat de NVWA steeds meer gebruik maakt van risicogerichte handhaving en selectieve monsternames. Niettemin vraagt de NVWA zich af of er een andere oorzaak is van deze stijging en zal komende jaren trachten deze vraag te beantwoorden.

De risicogerichte bemonstering en het selectieve toezicht dat de NVWA toepast leidt tot een dalende trend in het aantal monsters dat wordt onderzocht en mogelijk tot een geringere pakkans van incidentele overschrijdingen. In 2019 zijn 405 bedrijven bezocht voor monsternamen van producten op residuen van bestrijdingsmiddelen, dit is slechts 3% van het totaal aantal bedrijven in de doelgroep. Ook het aantal genomen monsters per inwoner is laag. Hier neemt ons land een lage positie op de Europese ranglijst in. Dit is een punt van aandacht voor de komende jaren. Een hogere controle-intensiteit kan bijdragen aan een verbetering van de naleving en daarmee een ondersteuning van de sterke wereldwijde positie van de Nederlandse voedingsindustrie.

Het percentage MRL-overschrijdingen van bestrijdingsmiddelenresiduen op producten van buiten Europa blijft relatief hoog. De top 5 van producten – in 2019 wederom druivenbladeren en gojibessen daartussen - met hoge percentages MRL-overschrijdingen betreft al enkele jaren producten die worden geïmporteerd van buiten de EU. Het zwaartepunt van het risicogerichte toezicht van de NVWA ligt op geïmporteerde producten en producten met een hoge consumptiegraad. Verder zal de NVWA zich komende jaren tevens richten op producten die met grote volumes worden geïmporteerd of geëxporteerd.

Aangezien de mate van aantasting door schimmels per oogstseizoen en per land van herkomst kan verschillen, vraagt handhaving van EU-regelgeving voor mycotoxinen elk jaar opnieuw aandacht. Bemonstering van relevante producten is hierop afgestemd. Naast risicogerichte controle van import uit derde landen en bij productiebedrijven, is ook aandacht besteed aan producten uit andere EU-lidstaten, aangezien ook via die route risicoproducten binnenkomen. Bij noten, zaden, gedroogde (zuid)vruchten, en kruiden en specerijen worden de meeste afwijkingen gevonden. Vermeldenswaard is dat bewerkte voedingsmiddelen op basis van granen en babyvoeding voor zuigelingen en peuters zijn onderzocht op de voor die productgroep geldende strengere eisen voor aflatoxinen en ochratoxine A, en dat bij geen van de monsters overschrijdingen van de maximum limieten zijn geconstateerd.

Uit risicogerichte metingen op gebied van milieu- en procescontaminanten en planttoxines in diverse levensmiddelen is gebleken dat merendeel van de producten die in 2019 op de Nederlandse markt verkrijgbaar waren, voldeed aan de daarvoor gestelde maximum limieten (ML's). Overschrijdingen van ML's werden gevonden voor polycyclische aromatische koolwaterstoffen en glycidyl-vetzuuresters in plantaardige oliën, en zware metalen in zwaardvis. Verder werden acrylamidegehalten boven de referentieniveaus gemeten in een aantal productgroepen zoals friet, chips, crackers, biscuits/wafels en kruidnoten. Dit onderstreept het belang van een conclusie uit 2017 (Rapport RIVM Wat ligt er op ons bord?) dat acrylamide een stof is waarvan de inname voor sommige consumenten hoger is dan als veilig wordt geadviseerd en waartoe vervolgens referentieniveaus zijn vastgesteld in de EU, Verordening 2017/2158.

De NVWA besteedt daarom aandacht aan toezicht op acrylamide en is in 2019 gestart met inspecties en monsternamen bij branches waar regelmatig hoge acrylamidewaarden in producten worden gemeten. De komende jaren zal de NVWA het toezicht op acrylamide in levensmiddelen continueren.

Er zijn hoge gehalten jodium in zeewier gemeten, maar de risicoschatting hiervan is lastig, omdat de stof verloren kan gaan tijdens de bereiding en het daardoor onduidelijk is hoeveel men daadwerkelijk binnenkrijgt bij consumptie. De NVWA is van plan volgend jaar uitgebreider onderzoek te verrichten naar de bereiding van producten als zeewier en het effect op jodiumgehalten.

De resultaten van de officiële controles op genetisch gemodificeerde organismen (GGO's) in 2019 zijn goed vergelijkbaar met die van 2018, met de kanttekening dat het aantal monsters met 14% is afgenomen, van 307 naar 265. De 4 positieve GGO-vrije monsters van de 51 onderzochte Chinese rijstproducten bevatten sporen van een toegelaten GGO. Er zijn geen niet-toegelaten GGO's aangetroffen.

Diergeneesmiddelen

Ook in 2019 zijn weer diverse diergeneesmiddeleninspecties uitgevoerd bij veehouders, particulieren, dierenartsen en vergunninghouders. Een groot deel van de inspecties vindt plaats op basis van meldingen. Deze meldingen kunnen voortkomen uit twijfels over de inhoud van de aangeleverde voedselketeninformatieformulieren (VKI) op slachthuizen, of uit residuen van verboden stoffen of werkzame stoffen boven de norm die gevonden zijn in het Nationaal Plan Residuen. Maar ook meldingen van de Douane, het netwerk van inspecteurs, bedrijfsleven en burgers spelen een rol.

De inspectiebevindingen zijn vergelijkbaar met de resultaten van het jaar ervoor. Het betrof diverse afwijkingen op het gebied van onder meer het afleveren, voorhanden hebben en toepassen van diergeneesmiddelen, administratieve verplichtingen, VKI en diergeneeskundige handelingen.

De meeste inspecties vinden plaats naar aanleiding van een melding en zijn daarom per definitie niet aselekt. Dit betekent dat deze resultaten geen representatief beeld geven van het naleefniveau in de verschillende sectoren, zoals de pluimvee-, rundvee-, varkens-, schapen- en gezelschapsdierensector. Onzorgvuldig gebruik van diergeneesmiddelen kan een gevaar opleveren voor de voedselveiligheid, de volksgezondheid, de diergezondheid en het milieu. Daarom

blijft de NVWA ook de komende jaren gerichte inspecties uitvoeren op de productie, handel en het zorgvuldig voorschrijven en gebruik van diergeneesmiddelen. Daarnaast zullen instrumenten als handhavingscommunicatie blijvend worden ingezet ter bevordering van het naleven van de diergeneesmiddelenwetgeving.

Het aantal analyses in producten van dierlijke oorsprong dat werd uitgevoerd in het kader van het Nationaal Plan Residuen nam in 2019 toe met bijna 5.000 tot 40.591 (in 26.522 monsters). Daarvan waren 80 resultaten niet-conform, dat is 0,2%, een vergelijkbaar percentage als in 2018.

Zelfcontroleverplichting op residuen van diergeneesmiddelen en verboden stoffen is verplicht voor houders van landbouwhuisdieren om te voorkomen dat dierlijke producten met verboden stoffen of met residugehalten boven toegestane maxima in de voedselketen komen. Veehouders voldoen aan deze verplichting door deel te nemen aan een zelfcontroleprogramma van een sectoraal kwaliteitssysteem. Niet-deelnemers moeten kunnen aantonen aan de NVWA hoe zij voldoen aan deze verplichting, bijvoorbeeld doordat zij een eigen zelfcontroleprogramma met monsternamen en analyse hebben ingericht. In 2018 heeft de NVWA zich succesvol gericht op pluimvee- en kalverhouders. In 2019 is dezelfde systematiek toegepast om onder varkenshouders de verplichting van zelfcontrole onder de aandacht te brengen. Gestart werd met handhavingscommunicatie door middel van een individueel geadresseerde brief, gevolgd door een aselechte steekproef van 25 van de 230 bedrijven die niet deelnamen aan een sectoraal kwaliteitssysteem. 24 bedrijven bleken hierbij te voldoen. Het bedrijf dat niet voldeed zou echter stoppen met het houden van varkens na het afleveren van de laatste dieren.

Een andere doelgroep die in 2019 door de NVWA is onderzocht is die van de praktiserend dierenartsen. Dierenartsenpraktijken zijn wettelijk verplicht ten minste eenmaal per kalenderjaar een vierkantsvergelijking op te maken. Dit is een getalsmatige controle van de administratie, gericht op ontvangst, aflevering en aanwezige voorraad van diergeneesmiddelen. Tevens zijn dierenartsen verplicht om voor de diersectoren die zijn opgenomen in bijlage 9 van de Regeling diergeneesmiddelen alle afgeleverde antibiotica te melden in een door die sector bijgehouden verplicht gestelde databank. In totaal zijn 6 dierenartspraktijken van de ongeveer 2.400 dierenartspraktijken in Nederland geïnspecteerd. 2 inspecties zijn akkoord bevonden. Bij 3 geïnspecteerde praktijken was de opgestelde vierkantsvergelijking niet akkoord. 1 praktijk was in gebreke met betrekking tot het melden in de databank. Een resultaat dat meegenomen wordt in vervolgacties.

Microbiologie

Het domein microbiologie (pathogenen, voedselinfecties en alimentaire zoönosen) houdt toezicht op het voorkomen van ziekteverwekkende micro-organismen in levensmiddelen en het monitoren van antimicrobiële resistentie. Daarbij worden monsters onderzocht die zijn genomen in de gehele levensmiddelenketen, van primaire productiebedrijven tot in de detailhandel. De keuzes van daarbij te bemonsteren producten, locatie in de keten en daarbij te analyseren pathogenen worden bepaald door integrale ketenanalyses, beleidsspeerpunten, resultaten uit eerdere projecten, wetenschappelijke inzichten, klachten en meldingen.

In samenwerking met Wageningen Food Safety Research, Wageningen Bio-Veterinary Research en het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) monitort de NVWA veel verschillende bacterie-isolaten op het voorkomen van antibioticumresistentie. Dit gebeurt al vele jaren. Een vergelijking met 2018 levert een geringe daling op van extended spectrum beta-lactamase (ESBL) producerende *E.coli* op zowel vers pluimveevlees, dat de hoogste prevalentie heeft met 40%, als andersoortig vlees en vis. Ook het voorkomen van methicilline resistente *Staphylococcus aureus* (MRSA) heeft de hoogste prevalentie op pluimveevlees hoewel zeer licht gedaald tot 20%. Terwijl MRSA iets vaker is gevonden in monsters varkensvlees (8,4%) en rundvlees (3,8%) in vergelijking met 2018 (respectievelijk 5,9% en 2,1%).

De stijging met 7% van het aantal meldingendossiers door levensmiddelenbedrijven, de resultaten van monitoringsprogramma's van de NVWA en het brononderzoek bij uitbraken van voedselinfectie geven aan dat microbiologische risico's onverminderd de aandacht verdienen van zowel de levensmiddelenbedrijven als de toezichthouder. Risicogericht toezicht laat zien dat gericht monitoren van specifieke levensmiddelen (exotisch vlees, kruiden, vis) gerichte inspecties van bedrijven oplevert met betrekking tot naleving en beheersen van microbiologische gevaren (ziekteverwekkende micro-organismen), en daarnaast handelingsperspectief kan bieden aan ondernemers en consumenten.

Voeding en gezondheid/bijzondere eet- en drinkwaren

Het toezicht op de bijzondere eet- en drinkwaren heeft een breed werkkterrein, variërend van sondevoeding tot kruidenpreparaten. Kenmerkend voor dit domein is dat voor veel producten de wettelijke status op voorhand niet duidelijk is. Bepaalde producten kunnen zowel een medisch hulpmiddel, geneesmiddel of voedingssupplement zijn. De inspecties bij bedrijven zijn gericht op de naleving van de regelgeving op etikettering, voedings- en gezondheidsclaims, nieuwe voedingsmiddelen en het gebruik van medische claims op hoofdlijnen, aanprijzen van volledige zuigelingenvoeding, en verboden kruiden.

Het nalevingspercentage van systeeminspecties voedselveiligheid bij importeurs, labelhouders en producenten van bijzondere eet- en drinkwaren schommelde in 2018 en 2019 rond de 45%. Het toezicht vindt risicogericht plaats en is niet representatief en zal per definitie een hoger percentage niet-naleving opleveren dan bij willekeurig toezicht. Echter, een dusdanig laag nalevingspercentage in een groep van 165 bedrijven in 2019 is een punt van zorg. Vooral omdat het in 3/4 van de gevallen gaat om het niet voldoen aan de voorwaarden betreffende het vaststellen van een hazard analysis critical control points systeem.

Van 145 bedrijven is (tevens) de webshop geïnspecteerd in 2019. Bij 64 bedrijven (44%) werden 87 maatregelen genomen naar aanleiding van een internetinspectie. De meeste maatregelen werden genomen op overtreding van de claimsverordening (Verordening (EG) nr. 1924/2006), die betrekking heeft op voedings- en gezondheidsclaims voor levensmiddelen.

Er zijn ook inspecties verricht naar aanleiding van 213 meldingen (RASFF- of ALV-melding, of meldingen van consumenten en bedrijven) over 146 bedrijven. In 32% van de gevallen was de melding gegrond (maatregelwaardig). Dit is een beduidende daling ten opzichte van 2018, toen het percentage nog 44% was, maar vraagt aandacht.

In het project claims op zuigelingenvoeding en opvolgzuigelingenvoeding was de naleving met 21% verbeterd ten opzichte van 2015. De NVWA vond in 2019 nog slechts 1 niet-toegestane gezondheidsclaim. Zelfregulering, die op initiatief van de branche tot stand is gekomen, lijkt een belangrijke rol gespeeld te hebben in de verhoging van de naleving.

In het project monsternamen preparaten Sint-janskruid zijn 47 kruidenpreparaten met Sint-janskruid onderzocht op de aanwezigheid van pyrrolizidine-alkaloïden (PA's). Dit zijn stoffen die schadelijk zijn voor de gezondheid en van nature in sommige plantensoorten voorkomen, maar niet in Sint-janskruid. De PA's zijn mogelijk in de kruidenpreparaten met Sint-janskruid terecht gekomen omdat planten die deze stoffen wel bevatten zijn meegeegost. Uit de analyse bleek dat 9 preparaten gehalten PA's bevatten die de NVWA als schadelijk beschouwde. De NVWA heeft hierop gehandhaafd, onder meer door het stoppen van de verkoop en een verplichte publiekswaarschuwing. In 2021 zal de NVWA het effect gaan meten van de handhavingsacties.

Plantgezondheid

De resultaten van officiële controles voor plantgezondheid worden gerubriceerd in de sectoren akkerbouw, groente en fruit, bloemisterij, bloembollen, en boomkwekerij en groene ruimte.

Karakteristiek voor de situatie in de akkerbouw is de voortdurende inspanning die nodig is ter bestrijding van een klein aantal belangrijke quarantaineorganismen in de (poot)aardappelteelt. Het gaat daarbij om aardappelmoetheid (AM), *Meloidogyne chitwoodi* & *M. fallax*, bruinrot, ringrot en wratziekte. Ringrot is evenals in 2018 niet aangetroffen dit jaar. Ook wratziekte is niet aangetroffen.

De sector groente en fruit omvat de ontwikkeling van nieuwe rassen, de wereldwijde productie en distributie van zaden, de opkweek van planten en de teelt van groenten en fruit in de vollegrond of in kassen. Binnen deze sector importeert men planten en zaden uit alle delen van de wereld, vindt distributie plaats door de hele EU en exporteert men naar alle uithoeken van de wereld. Het aantal onderscheppingen van quarantaineorganismen bij import van groente en fruit was in 2019 vergelijkbaar met 2018 (285 om 273), met de kanttekening dat het aantal importinspecties iets afgenomen was. In 2019 werd voor het eerst het Tomato Brown Rugose Fruit Virus (ToBRFV) in Nederland gevonden bij een tomaat productiebedrijf. De opvolging van deze vondst heeft geleid tot een forse inspanning aan NVWA-zijde. Aanvullende

tracering werd gestart waarbij meerdere besmette bedrijven werden aangetroffen. Dit heeft geleid tot uitroeiingsacties die doorlopen in 2020. De pest status van Nederland voor ToBRFV is inmiddels gewijzigd van afwezig naar Transient, under eradication. Sinds november 2019 gelden EU-noodmaatregelen voor ToBRFV.

De bloemisterijsector omvat een breed scala aan producten voor de sierteelt, waarbij zowel uitgangsmateriaal als eindproduct wordt geproduceerd met eventuele tussenstadia. In de sterk internationaal georiënteerde productieketens zijn de verschillende ketenschakels nauw verbonden. Ten opzichte van 2018 is het aantal onderschepping bij import enigszins afgenomen in 2019 (145 versus 216) maar nog steeds hoger dan 2017. Evenals in de groente- en fruitsector was het quarantaineorganisme *Thaumatotibia leucotreta* (Afrikaanse fruitmot), dat sinds 1 januari 2018 wordt gereguleerd, verantwoordelijk voor een fors aantal onderschepte zendingen bij import van producten in de bloemisterijsector.

De teelt van bloembollen is afhankelijk van de teelt in open grond en dat brengt specifieke risico's met zich mee van bodemgebonden organismen. Ook andere niet-bodemgebonden organismen - zoals diverse virussen - vormen bedreigingen voor de teelt en de wereldwijde afzet van bloembollen. Er is een lichte afname van de afkeur op q-organismen bij export in deze sector in 2019. De 2 belangrijkste redenen van afkeur bij export waren de aanwezigheid van grond en de aanwezigheid van schimmels (met name *Fusarium*).

De sector boomkwekerij is nauw verweven met bossen, tuinen, straatbeplanting en parken in de zogenaamde groene ruimte. Besmettingen in de groene ruimte kunnen ernstige gevolgen hebben voor de boomkwekerijen en omgekeerd. In 2019 zijn, als onderdeel van plantenpaspoort veldkeuringen bij boomkwekerijen (inclusief vaste planten) minder vondsten van gereguleerde organismen gedaan dan in 2018 (40 versus 69). Dit wordt voornamelijk verklaard doordat in tegenstelling tot vorig jaar in 2018 zo'n 20 vondsten van Tomato Ringspot Virus/Tobacco Ringspot Virus waren gedaan in Iris (Iis) en *Hemerocallis* (daglelie).

Het aantal notificaties in bloemisterijsector is in 2019 iets afgenomen ten opzichte van 2018. Voor de andere sectoren lijkt het aantal notificaties relatief constant. Daarbij kan opgemerkt worden dat de organismen die vaak onderschept zijn in 2019, ook in 2018 relatief vaak onderschept waren. Dit geeft aan dat het huidige toezicht in deze goederenstromen relevant blijft.

Het aantal vondsten van quarantaineorganismen in het nationale survey programma is vergelijkbaar met voorgaande jaren. Naast de eerste vondst ooit van ToBRFV betroffen de meeste vondsten bekende quarantaineorganismen zoals de bacterie *Ralstonia Solanacearum*, de maïswortelknobbelaaltjes *Meloidogyne Chitwoodi* en *Meloidogyne Fallax* en Tobacco Ringspot Virus (TRSV).

Gewasbescherming

In dit domein voert de NVWA haar toezicht ook kennisgedreven en risicogericht uit, maar houdt aanvullend met zogenoemde nalevingsmetingen zicht op de algemene naleving per doelgroep. Deze nalevingsmeting is één van de indicatoren, naast bijvoorbeeld specifieke meldingen en specifieke problematiek, om een doelgroep te categoriseren naar risico.

Er vinden 2 soorten inspecties plaats bij gebruikers van gewasbeschermingsmiddelen om te toetsen of ze alleen in Nederland toegelaten gewasbeschermingsmiddelen gebruiken en de wettelijke voorschriften volgen. Dit zijn inspecties tijdens de toepassing in het veld en inspecties van bedrijven en hun administraties.

De meeste overtredingen in dit domein zijn geconstateerd bij inspectie van de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen. Er zijn 133 monsters genomen tijdens dit type inspecties. Deze monsters zijn niet alleen onderzocht op toegelaten gewasbeschermingsmiddelen maar ook op de aanwezigheid van 3 neonicotinoïden, namelijk clothianidine, imidacloprid en thiamethoxam. Sinds 19 december 2018 is er een Europees verbod van kracht geworden op het buiten gebruiken van deze 3 neonicotinoïden. In 2 monsters (1,5%) werd 1 van de 3 neonicotinoïden gevonden. Dit is een indicatie dat deze middelen nauwelijks meer ingezet worden. De NVWA zal haar monitoring op de aanwezigheid van verboden middelen echter blijven continueren.

In 2019 zijn 138 inspecties uitgevoerd gericht op de werkwijze tijdens de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen. Op basis van boeterapporten en waarschuwingen bleek de naleving van de neerwaartse en op- en zijwaartse bespuitingen, 67%. Niet zorgvuldig spuiten kan leiden tot risico's voor de mens (gebruiker en omwonenden) en het milieu. Daarom vraagt deze lage naleving om een stevig vervolgtraject de komende jaren.

Naar aanleiding van het verbod op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw door professionele gebruikers zijn bij 52 bedrijven op bedrijventerreinen risicogerichte inspecties uitgevoerd. Bij 34 van de 52 bedrijven is een schriftelijke waarschuwing of rapport van bevindingen aangezegd. Bij de nalevingsmeting in 2017 bleek de naleving ook al laag te zijn. De NVWA zal haar toezicht bij deze doelgroep daarom risicogericht voortzetten om te trachten de naleving positief te beïnvloeden. De inzet van andere handhavinginstrumenten ter verhoging van de naleving zal worden onderzocht.

Het optreden van massale bijensterfte door het gebruik van een verboden middel is in 2019 slechts 1 keer geconstateerd. Vanwege de grote impact van dit soort incidenten zal de NVWA hierop wel blijven inspecteren.

In 2019 is een nalevingsmeting op correct gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in akkerbouw en vollegrondsgroenten uitgevoerd (183 inspecties). In de akkerbouw en vollegrondsgroenten was de mate van naleving 83%, vastgesteld op basis van het percentage boeterapporten en waarschuwingen. Dit is enigszins lager dan de vorige nalevingsmetingen in 2013 en 2015. Toen was de vastgestelde mate van naleving 86%. De NVWA ziet vanwege de geringe daling geen aanleiding om de risico-indeling voor deze sector, laag risico, aan te passen.

De naleving in de bloembollensector was in 2018 over het algemeen gestegen ten opzichte van een eerdere nalevingsmeting. Bepaalde aspecten verdienen echter nog steeds aandacht in deze sector. In 2019 zijn daarom 15 gerichte inspecties uitgevoerd op toepassing van formaldehyde tijdens de ontsmetting van bloembollen. In 7 gevallen werd het gebruik van formaldehyde geconstateerd wat aangeeft dat dit nog steeds aandacht behoeft.

De naleving in de sector sierteelt bleek in 2019 laag: in snijbloemen 60%, in potplanten, boomkwekerijgewassen en vaste planten 57%. De meeste overtredingen vonden plaats met insecticiden, ruim 60% van het totaal aantal overtredingen. De NVWA gaat haar toezicht in deze sector daarom risicogericht voortzetten om een verhoogde naleving te bereiken. Ook zal de inzet van andere handhavinginstrumenten ter verhoging van de naleving onderzocht worden.

Bij de handel van gewasbeschermingsmiddelen – verkoop door bedrijven aan eindgebruikers en/of andere distributeurs - werden in 2019 bij 23 van de 34 inspecties overtredingen geconstateerd. De NVWA blijft deze activiteit daarom als hoog risico beschouwen en haar toezicht daar ook op inrichten. Ook vanwege het feit dat de handel door zijn positie in de keten effect heeft op het nalevingsniveau van alle doelgroepen. Immers een juist gebruik begint met het aanbieden van de juiste informatie en middelen aan de gebruikers.

Het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen is aan regels gebonden. Onderzoek van gewasbeschermingsmiddelen dossiers van in Nederland toegelaten gewasbeschermingsmiddelen en monsters van betreffende middelen bij toelatinghouders liet alleen omissies zien van de etiketeksten. Dit leidde tot 4 waarschuwingen wegens meerdere grote omissies. Echter, niet alle fysische-chemische parameters en toevoegstoffen konden door het ontbreken van specificaties of analysemethoden op juistheid gecontroleerd worden in de genomen monsters. Onderzoek vindt plaats om deze lacunes zo goed mogelijk in te vullen. Deze problematiek speelt breed in alle EU lidstaten.

In samenwerking met de Douane zijn in 2019 bij import 63 container- (zeevracht) en 10 luchtvrachtzendingen (onder andere pakketpost) afkomstig uit derde landen onderzocht waar mogelijk gewasbeschermingsmiddelen in zaten. In totaal zijn 8 zendingen met niet-toegelaten biociden of gewasbeschermingsmiddelen aangetroffen. In totaal zijn 5 schriftelijke maatregelen genomen, variërend van rapport van bevinding, schriftelijke waarschuwing tot proces-verbaal. In 1 geval is de partij vernietigd op kosten van de overtreder.

Biologische producten

In 2019 heeft Skal, de toezichthouder voor de biologische sector, een duidelijke toename in het aantal inspecties gerealiseerd van bijna 25% (van 6127 naar 7614 inspecties). Hetgeen na een jaar van groei in de biologische sector en dus noodzakelijke groei in personeel te verwachten was. 100% van de biologische bedrijven is geïnspecteerd. De groei in het aantal gecertificeerde biologische bedrijven, zoals vastgesteld in 2018, is in 2019 wel afgenomen, maar het aantal nam nog steeds toe. Inspecties lieten zien dat het overgrote deel van de bio-bedrijven ook in 2019 voldeed aan de wettelijke voorschriften. Het aantal kritieke afwijkingen van 106 was met een percentage van 1,8% weliswaar

hoger dan in 2018 (1%), maar nog steeds gering. De meeste bedrijven zagen hun biologisch certificaat daarom verlengd of vernieuwd worden en nieuw aangemelde bedrijven ontvingen hun eerste biologische certificaat. De hoge naleving van de regelgeving door biologische bedrijven is een positief signaal voor de betrouwbaarheid van het Nederlandse bio-product.

In het toezicht worden extra inspecties, crosschecks en monsternamen specifiek ingezet op risicovolle thema's, risicogericht toezicht dus. In het kader van het thema gewasbescherming zijn 98 gerichte inspecties uitgevoerd en 112 monsters genomen. In 17 van deze monsters werden residuen gevonden van niet voor biologische teelt toegestane gewasbeschermingsmiddelen. Bij 1 bedrijf leidde dit tot een ernstige verdenking dat het gevonden residu het gevolg was van actief gebruik. Dit bedrijf besloot zijn bio-certificatie te beëindigen.

Skal heeft in 2019 extra inspecties uitgevoerd bij importeurs rondom de afhandeling van het digitale certificaat van invoer (COI) in het EU informatiesysteem Trade Control and Expert System New technology (TRACES NT). Het verhoogde toezicht heeft niet geleid tot verbetering van het naleefgedrag met betrekking tot de correcte afwerking van het digitale COI in TRACES NT. Dit was aanleiding voor Skal om haar huidige informatievoorziening waar nodig bij te stellen en de inrichting van het toelatingsonderzoek bij importeurs opnieuw te bezien.

De regels voor verkoop van biologische producten aan consumenten gaan per 1 januari 2021 wijzigen als Verordening (EU) nr. 2018/848 van kracht wordt. Zo moet vermenging van reguliere en biologische producten worden voorkomen. Een pilot in 2019 van 32 winkelinspecties om beter inzicht te krijgen in de risico's in deze branche leidde tot de constatering dat supermarkten en andere winkels die biologische producten verkopen weliswaar maatregelen nemen om vermenging van gangbare en biologische producten te voorkomen, maar dat de risico's toch groot zijn. Naast bijvoorbeeld het ontbreken aan een ingangscategorie gericht op de biologische status van de ingekochte producten is het risico op vermenging met name aanwezig bij onverpakte producten en producten die in de winkel nog verwerkt worden. De resultaten van de pilot zullen worden gebruikt om het toezicht op winkels en supermarkten te ontwikkelen.

Geografische aanduidingen: beschermde oorsprongsbenaming (BOB), beschermde geografische aanduiding (BGA) en gegarandeerde traditionele specialiteit (GTS)

Ook in 2019 blijkt uit de controles dat de beschermde kaassoorten in het algemeen voldoen aan de eisen in de bijbehorende productdossiers. Echter, bij met name de Gouda Holland (BGA) en Edam Holland (BGA) zijn wat meer afwijkingen geconstateerd in het vochtgehalte en het vetgehalte dan in voorgaande jaren. Bijsturing vindt effectief plaats met de wijze van sanctionering, waarbij het economisch genoten voordeel wordt afgenomen.

Sinds 2018 wordt gewerkt aan een andere onderzoeksmethode om de authenticiteit van de bereiding van boerenkaas beter te kunnen bepalen. Dit is een fundamenteel andere methode dan de gangbare fosfataseonderzoeksmethode. Bij Wageningen Food Safety Research ontwikkelt men een zogenoemde fingerprintmethode die vluchtige stoffen meet waaraan wordt afgelezen in hoeverre sprake is van bereiding uit wel of niet rauwe melk. Het onderzoek is in 2019 voortgezet, maar heeft nog te weinig resultaten opgeleverd om statistisch verantwoorde conclusies te trekken en wordt daarom in 2020 voortgezet.

1.5 Acties bij niet-naleving

Onderstaande tabellen geven allereerst een meerjarenoverzicht van de bestuurlijke boetes in het kader van de Warenwet, en vervolgens een uitsplitsing van de boetebeschikkingen in 2019 per wetgevingsdomein.

Meerjarenoverzicht boetebeschikkingen 2015-2019

boetebeschikkingen	2015	2016	2017	2018	2019
Aantal boetebeschikkingen (Warenwet)	3.626	3.975	4.801	4296	4.040
Totaalbedrag boetes (x1.000 euro)	4.593	4.874	5.642	5.425	5.123
Gemiddelde boete	1.267	1.226	1.175	1263	1.268

Overzicht boetebeschikkingen 2019

wetgeving	aantal	totaal boetebedrag	gemiddeld boetebedrag	betaald boetebedrag
Warenwet	4.040	€ 5.123.333	€ 1.268	€ 4.828.515
Tabaks- en rookwarenwet	1.258	€ 1.555.060	€ 1.236	€ 1.316.968
Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden	256	€ 367.297	€ 1.435	€ 305.480
Geneesmiddelenwet	11	€ 62.333	€ 5.667	€ 148.342
Gezondheids- en welzijnswet voor dieren	42	€ 115.600	€ 2.752	€ 95.643
Wet dieren	1.210	€ 4.947.500	€ 4.088	€ 4.642.642
Totaal	6.817	€ 12.171.123	€ 1.785	€ 11.337.590

1.6 Nationaal systeem van audits

Conform de Controleverordening (Verordening (EG) nr. 882/2004), voert de NVWA interne en externe audits uit om de effectiviteit van de officiële controles te toetsen. De interne audits worden uitgevoerd door de Interne auditdienst (IAD) en de externe audits door inspecteurs van de NVWA.

Er zijn een aantal werkzaamheden van de NVWA door de Raad van Accreditatie (RvA) geaccrediteerd op basis van internationale kwaliteitsnormen. Dit betreft het laboratorium voeder- en voedselveiligheid, het nationaal referentiecentrum, de visinspectieteams en de buitengrensinspectieposten. Door interne audits van de IAD worden deze accreditaties jaarlijks geverifieerd. De belangrijkste conclusie is dat er een passend en effectief kwaliteitssysteem is, dat voldoet aan de norm ISO 17025 of ISO 17020.

Naast bovengenoemde werkzaamheden worden ook andere controletaken in de NVWA uitgevoerd op basis van een kwaliteitssysteem. Ter voorbereiding op een (toekomstige) accreditatie-aanvraag heeft de IAD in 2019 interne audits uitgevoerd conform de ISO 17020 norm op de controletaken verricht door de Entrepots, keuring en toezicht op pluimveeslachthuizen en certificeren op afstand. Daarnaast heeft een interne audit plaatsgevonden op de uniformiteit bij de uitvoering van toezicht binnen de directie Handhaven, de afdeling Consument - domein Horeca en ambachtelijke productie. De IAD heeft tevens een onderzoek uitgevoerd naar mogelijke hiaten in het toezicht in de roodvleesketen bij middelgrote runderslachterijen. Het resultaat van dit laatste onderzoek schetst dat in het algemeen veel aandacht en zorg wordt besteed aan het beperken van de risico's met het toezicht op de roodvleesketen. De NVWA heeft over de hele breedte van de keten maatregelen voorzien en getroffen, die de risico's voor voedselveiligheid, dierenwelzijn en diergezondheid zoveel mogelijk moeten beperken. Echter, door aanvullende maatregelen en anders organiseren van de werkzaamheden door de NVWA kunnen veel van de risico's verder worden beperkt en de effectiviteit van het toezicht in de hele roodvleesketen worden versterkt. Denk bijvoorbeeld aan de verdere borging van uniformiteit, de registratie van inspectieresultaten, een verbeterde interne samenwerking tussen de directies Handhaven en Keuren, alsmede ook de totstandkoming, vaststelling en toepassing van het specifiek interventiebeleid.

De externe audits waren gericht op de volgende organisaties die officiële controletaken uitvoeren in het kader van de Controleverordening: COKZ en NCAE, Kwaliteitskeuring Dierlijke Sector (KDS) en de plantgerelateerde keuringsdiensten

(BKD, KCB, NAK en Naktuinbouw). De resultaten van deze externe audits stemmen tevreden over hoe de werkzaamheden van genoemde diensten worden uitgevoerd. Echter, een aantal aanbevelingen uit betreffende auditrapporten mag niet onvermeld blijven. Vanwege het belang voor de kwaliteit van het toezicht en de taakuitoefening van het COKZ en de NVWA is het COKZ verzocht om nog consequenter het NVWA interventiebeleid te volgen, en om de COKZ-procedures met betrekking tot monsterneming in overeenstemming te brengen met de Warenwetregeling Monsterneming en de procedures met betrekking tot monsterneming van de NVWA. Wat KDS betreft is een belangrijk verbeterpunt het accorderen van instructies en procedures met de NVWA.

1.7 Budget/capaciteit

In onderstaande tabel is voor de betrokken controlediensten het beschikbare budget en de bezetting opgenomen per 31-12-2019.

controledienst	budget 2018 (x1.000 euro)	bezetting 2018 (fte)	budget 2019 (x1.000 euro)	bezetting2019 (fte)
NVWA	352.518	2.459	342.295	2.436
COKZ/NCAE	9.152	57	9.388	66
NAK	22.931	228	nog niet beschikbaar	226
Naktuinbouw	29.832	294	30.807	301
BKD	8.859	102	9.061	104
KCB	17.879	135	19.533	141
GD	60.000	500	60.000	500
Skal	5.287	49	6.111	61

1.8 Acties tot verbetering van de officiële controles

Binnen de domeinen werd veel inzet gepleegd om de kwaliteit van de officiële controles te verbeteren. Dit resulteerde onder meer in de volgende acties:

- opleidingen, trainingen en oefeningen, inclusief deelname aan Better Training for Safer Food programma's
- gebruik data-analyse
- verbetering van uniformiteit door verbetering werkinstructies (kwaliteitsmanagement)
- toepassing handhavingsregie
- toepassing integrale ketenanalyse, risicogericht werken, indeling in risicocategorieën
- hernieuwd specifiek interventiebeleid
- innovatie in het toezicht, bijvoorbeeld met verbeterde of nieuwe analysemethoden
- inzet handhavingscommunicatie
- introductie van het 4-ogenprincipe (2 dierenartsen) voor de beoordeling van transportwaardigheid van (afgemolken) runderen
- in 2019 is de pilot cameratoezicht in alle grote slachthuizen afgerond en is een start gemaakt met de implementatie van cameratoezicht in middelgrote en kleine slachthuizen
- benutting van instrumenten voor het doorzoeken van internet, zoals webscraping
- in samenwerking met de Douane is gewerkt aan een nieuwe procedure voor zegelcontroles van export van verwerkte dierlijke eiwitten naar derde landen
- accrediteren van (officiële) controletaken van de NVWA, zoals het toezicht op de entrepots en het toezicht op de import van levensmiddelen en diervoeder van niet-dierlijke oorsprong
- Naktuinbouw gaat wood packaging material (WPM) controles doen, waardoor ook op de importbedrijven het verpakingshout geïnspecteerd zal worden dat meekomt met teeltmateriaal
- ontwikkeling van een branchegerichte benadering om het toezicht in de biologische productie effectiever in te richten, gericht op de risico's van de specifieke branche. Na webshops en import in 2018, is Skal in 2019 gestart met brancheplannen voor zuivel en akkerbouw

1.9 Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

Om de naleving bij het bedrijfsleven te verbeteren, zijn binnen de domeinen onder meer de volgende acties ingezet:

- intensief contact en overleg met de betreffende sector en/of het bedrijfsleven
- gerichte informatievoorziening via bijvoorbeeld de NVWA-website, webdossiers, informatiebladen
- toepassing van verscherpt toezicht bij onvoldoende presteren van bedrijven in de industriële productie (vleesproducten en samengestelde producten)
- aangepast toezicht in geval van private kwaliteitssystemen
- uitbreiden openbaarmaking van inspectieresultaten, bijvoorbeeld van inspecties in de horeca;
- handavingscommunicatie ter bevordering van de naleving van de regelgeving, onder meer door gebruik te maken van sociale media en persberichten
- voorlichtingscampagnes over regelgeving en handhaving
- bedrijfsleven (contractpartijen) verplichten deel te nemen aan simulatie-oefeningen in kader van dierziektebestrijding; in 2019 werden contractpartijen actief getraind in het correct gebruik van Persoonlijke Beschermingsmiddelen
- betrekken van de sector bij ontwikkeling van handhavinginstrumenten, zoals de varkenssector bij de ontwikkeling van een risicobeoordelingsinstrument door Wageningen Universiteit, waarmee de diverse risicofactoren in relatie tot staart- en orenbijten kunnen worden getoetst en de inzet hiervan in praktijknetwerken
- in 2019 is de ontwikkeling van een handavingmix gericht op belonen en bewustwording opgestart voor de rundersector gericht op kalversterfte voorkomen

1.10 NVWA-Inlichtingen- en Opsporingsdienst

De NVWA-Inlichtingen- en Opsporingsdienst (NVWA-IOD) is de Bijzondere Opsporingsdienst van de NVWA. Deze specialistische dienst is specifiek bedoeld voor het opsporen van strafbare feiten, het verkrijgen van inzicht in en signaleren van (niet) naleving en het verhogen van naleving op alle terreinen waarop de NVWA toezicht houdt. De NVWA-IOD speelt vooral een rol als sprake is van ernstige of stelselmatige wetsovertredingen op de handavingsdomeinen van de NVWA. Hierbij richt de NVWA-IOD zich voornamelijk op complexe, ketengerelateerde, georganiseerde en internationaal georiënteerde criminaliteit. De kerntaken van de NVWA-IOD zijn:

- het verzamelen en veredelen van inlichtingen
- het uitvoeren van analyses ter vergroting van inzicht in aard en omvang van (niet-)naleving
- het uitvoeren van opsporingsonderzoeken middels een groot areaal van bevoegdheden

Opsporingsonderzoeken vinden, vanwege het brede werkkterrein van de NVWA-IOD, ook plaats buiten de werkkingsfeer van de Controleverordening. In 2019 waren de onderwerpen onder meer:

- fraude met voedingsmiddelen
- fraude met de afzet van meststoffen
- fraude met diergeneesmiddelen
- zaken met betrekking tot productveiligheid, zoals het in de handel brengen van onveilige producten en onderzoek naar ongevallen met springkussens
- fraude met laboratoriumuitslagen
- fraude met landbouwsubsidies

Binnen de directie Handhaven werken de divisie Inspectie en de NVWA-IOD samen in het Fraude Expertise Knooppunt (FEK). Vanuit dit knooppunt vindt (afstemming over) aanpak van fraude plaats, door middel van gecombineerde en variabele inzet vanuit de divisie Inspectie. De NVWA-IOD adviseert inspecteurs bij het herkennen en aantonen van fraude en begeleidt hen bij de inzet van het (economische) strafrecht.

HOOFDSTUK 2 KERNCIJFERS

Dit hoofdstuk geeft de kerncijfers van de handhaving.

2.1 Beschikbare capaciteit van de betrokken diensten

In onderstaande tabel is voor de betrokken controlediensten (zie hoofdstuk 6 voor de beschrijving van de controlediensten) het beschikbare budget en de bezetting opgenomen per 31-12-2019.

controledienst	budget 2018 (x1.000 euro)	bezetting 2018 (fte)	budget 2019 (x1.000 euro)	bezetting2019 (fte)
NVWA	352.518	2.459	342.295	2.436
COKZ/NCAE	9.152	57	9.388	66
NAK	22.931	228	24.168	226
Naktuinbouw	29.832	294	30.807	301
BKD	8.859	102	9.061	104
KCB	17.879	135	19.533	141
GD	60.000	500	60.000	500
Skal	5.287	49	6.111	61

2.2 Totaal aantal inspecties en keuringen (in uren) per domein in de periode 2015-2019

In onderstaande tabellen zijn voor de diverse domeinen het totaal aantal inspecties en keuringsuren opgenomen. Voor specifieke beschrijving van de afzonderlijke domeinen, zie hoofdstuk 3.

aantal inspecties (exclusief plantgezondheid inspecties)	2015	2016	2017	2018	2019
Identificatie en registratie (I&R)	2.028	1.783	1.401	496	1.307
Diergezondheid - preventie	6.258	6.723	6.955	7.874	8.110
Dierenwelzijn (tijdens transport)	11.889	12.097	12.436	10.690	9.212
Diervoeder	1.107	1.896	1.416	1.260	929
Dierlijke bijproducten	3.804	3.356	2.384	2.004	3.325
Vleesketen	3.017	3.736	4.021	4.379	3.426
Industriële productie	4.670	6.920	6.532	4.508	6.578
Import levende dieren en dierlijke producten	60.289	61.279	61.585	60.805	60.465
Vis, visproducten en aquacultuur	1.574	1.343	1.336	1.117	-
Melk en zuivelproducten	1.166	1.227	1.309	1.368	1.235
Eiersector	729	714	727	751	534
Horeca, catering en retail	33.502	28.263	29.818	25.550	23.236
Residuen en contaminanten in levensmiddelen	7.844	9.772	9.478	7.462	7.285
Diergeneesmiddelen	628	645	316	332	307
Claims, bijzondere voeding	1.613	1.611	1.045	1.176	1.308
Gewasbeschermingsmiddelen	944	1.053	1.075	894	912
Biologische productie	5.148	5.805	6.482	6.127	7.614

aantal inspecties (exclusief plantgezondheid inspecties)	2015	2016	2017	2018	2019
BOB's, BGA's en GTS	936	1.005	926	879	481
Totaal	147.146	149.228	149.242	137.662	136.264

Het aantal inspecties diergezondheid – preventie in 2018 is gecorrigeerd na publicatie MANCP-jaarverslag 2018.

Het domein vis, visproducten en aquacultuur wordt in 2019 niet meer apart gerapporteerd, maar deels in domein industriële productie (van vleesproducten en samengestelde producten) en in het domein diergezondheid - preventie.

keuringen in uren	2015	2016	2017	2018	2019
Vleesketen	279.405	287.562	289.729	294.896	304.225
Levende dieren certificering	103.933	107.553	106.326	94.150	82.632

inspecties plantgezondheid	2015	2016	2017	2018	2019
Resultaten akkerbouw	38.785	40.578	38.973	40.170	44.741
Resultaten groente en fruit	122.560	146.019	125.323	90.931*	123.203
Resultaten bloemisterij	167.965	187.787	184.851	175.356	134.582
Resultaten boomkwekerij en groene ruimte	14.109	12.371	13.148	11.978	8.597**
Totaal	343.419	386.755	362.295	318.435	311.123

* Bij de resultaten groente en fruit 2018 zijn exacte cijfers niet beschikbaar voor de export naar derde landen.

** Bij de resultaten boomkwekerij en groene ruimte 2019 zijn exacte cijfers niet beschikbaar voor bloembollen plantenpaspoort bij verschijnen van deze rapportage.

2.3 Totaal aantal monsters/analyses per domein in de periode 2015-2019

In onderstaande tabel is voor de diverse domeinen het totaal aantal monsters of analyses opgenomen. Voor specifieke beschrijving van de afzonderlijke domeinen, zie hoofdstuk 3.

aantal monsters/analyses	2015	2016	2017	2018	2019
Diergezondheid - bewaking	132.849	261.906	305.176	302.377	293.775
Diervoeder	2.640	2.673	2.360	1.926	1.879
Dierlijke bijproducten	160	87	36	38	66
Vleesketen	155.036	158.560	162.189	167.451	166.036
Industriële productie (tweekleppige weekdieren)					1.979
Import levende dieren en dierlijke producten	1.386	1.275	4.029	4.180	3.280
Vis, visproducten en aquacultuur	2.831	2.949	3.056	2.494	-
Melk en zuivelproducten	6.104	6.481	7.818	14.347	7.522
Eiersector	244	227	777	621	644
Horeca, catering en retail	5.681	8.371	6.759	4.764	4.026
Residuen en contaminanten in levensmiddelen	7.844	9.772	9.478	7.462	7.285
Diergeneesmiddelen Nationaal plan residuen	33.064	34.719	34.300	35.665	40.591
Microbiologie	15.463	16.077	13.304	8.801	9.131
Claims, bijzondere voeding	694	678	193	162	47
Biologische productie	196	326	352	441	673
BOB's, BGA's en GTS	6.419	6.292	5.433	6.400	7.256
Totaal	370.611	510.393	555.260	557.129	544.190

Bij diervoeder wordt vanaf 2015 het aantal monsters in plaats van aantal analyses vermeld.

De monsters die genomen zijn bij de industriële bedrijven, worden vermeld bij de domeinen waar het onderzoek van de monsters onder valt (onder andere microbiologie en contaminanten). Echter, monsters levende tweekleppige weekdieren worden hier wel vermeld.

Het domein vis, visproducten en aquacultuur wordt in 2019 niet meer apart gerapporteerd, maar deels in het domein industriële productie (voorheen vleesproducten en samengestelde producten) en in het domein diergezondheid - preventie.

2.4 Overzicht boetebeschikkingen en de invorderingen bestuurlijke maatregelen

Totaal aantal boetebeschikkingen 2019

wetgeving	aantal	totaal boetebedrag	gemiddeld boetebedrag	betaald boetebedrag
Warenwet	4.040	€ 5.123.333	€ 1.268	€ 4.828.515
Tabaks- en rookwarenwet	1.258	€ 1.555.060	€ 1.236	€ 1.316.968
Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden	256	€ 367.297	€ 1.435	€ 305.480
Geneesmiddelenwet	11	€ 62.333	€ 5.667	€ 148.342
Gezondheids- en welzijnswet voor dieren	42	€ 115.600	€ 2.752	€ 95.643
Wet dieren	1.210	€ 4.947.500	€ 4.088	€ 4.642.642
Totaal	6.817	€ 12.171.123	€ 1.785	€ 11.337.590

Meerjarenoverzicht boetebeschikkingen 2015-2019

boetebeschikkingen	2015	2016	2017	2018	2019
Aantal boetebeschikkingen (Warenwet)	3.626	3.975	4.801	4.296	4.040
Totaalbedrag boetes (x1.000 euro)	4.593	4.874	5.642	5.425	5.123
Gemiddelde boete	1.267	1.226	1.175	1.263	1.268

Totaal aantal invorderingen bestuurlijke maatregelen 2019

wetgeving	aantal	totaal bedrag	betaald bedrag
Invordering dwangsom Warenwet	6	€ 131.000	€ 50.015
Invordering dwangsom Wet dieren	32	€ 110.500	€ 51.015
Invordering kosten bestuursdwang NVWA	20	€ 112.930	€ 29.645
Invordering kosten bestuursdwang RVO/IBG	11	€ 79.355	€ 68.205
Totaal	69	€ 433.785	€ 198.880

2.5 Kengetallen en prestatie-indicatoren

De NVWA hanteert een aantal indicatoren om de dienstverlening te beoordelen.

Klachten over handelen NVWA

klachten over handelen NVWA	2015	2016	2017	2018	2019
Inspecties	44	71	105	85	83
Monsteranalyses	2	5	4	1	1
Keuringen	22	31	33	5	33
Overig					48
Totaal	68	107	142	91	165

Verzoeken om informatie en meldingen

Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling weer van het aantal verzoeken om informatie en meldingen, die worden ontvangen bij het Klantcontactcentrum van de NVWA. Het Klantcontactcentrum is 24 uur per dag en 7 dagen per week bereikbaar per telefoon en per e-mail. De NVWA heeft inmiddels een grotere bekendheid bij de consument, waardoor deze de weg weet te vinden voor het melden van klachten. Sinds 2017 wordt de term meldingen niet meer gebruikt binnen de NVWA, maar alleen nog de term klachten.

ontvangen klachten / verzoeken	2015	2016	2017	2018	2019
Aantal telefoontjes	56.330	53.983	49.532	50.980	53.352
Aantal klachten, waarvan	16.397	17.650	20.380	24.245	23.042
Dierenwelzijn/verwaarlozing	2.664	2.127	2.144	2.743	2.827
Roken in de horeca	1.403	1.040	886	*	1.352
Voedselvergiftiging	1.250	1.615	1.910	2.187	2.790
Hygiënemeldingen	1.163	1.163	1.283	*	2.207
GFL	1.141	1.724	2.722	4.029	2.925
Ondeugdelijke omstandigheden en overschrijding THT	553	502	507	*	350
RASFF	542	502	860	930	854
Internationale signalen overig	515	590	873	1.031	892
Ongedierte in food bedrijven	505	897	620	*	781
Ondeugdelijke advertentie en aanprijzing food	478	496	367	*	485
Percentage gegronde klachten	64%	64%	64%	68%	68%
Percentage afgehandeld binnen 6 weken	47%	52%	60%	72%	71%

* een deel van de meldingen staat in *Inspect* (onderdeel van de nieuwe ICT ondersteuning die in ontwikkeling is voor toezicht en handhaving van de NVWA) geregistreerd en dat systeem kon in 2018 geen informatie leveren over keuzes binnen de soort melding.

RASFF-meldingen

RASFF staat voor Rapid Alert System for Food and Feed. Dit is het Europese meldingssysteem waarmee lidstaten elkaar informeren over levensmiddelen en diervoeder met een risico voor de volksgezondheid. Als er op de Nederlandse markt of bij import een product wordt gevonden waarmee iets mis is en dit mogelijk grensoverschrijdende consequenties kan hebben, meldt de NVWA dit in het systeem. Er zijn ook meldingen van andere lidstaten over producten met een link naar Nederland.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van alle meldingen met Nederlandse betrokkenheid.

actie	2015	2016	2017	2018	2019
Alerts	244	262	327	580	424
Grensweigering	139	132	305	217	157
Melding ter informatie	60	72	76	115	329
Melding voor follow-up	95	123	173	2	5
Totaal	538	589	881	914	915

HOOFDSTUK 3

VERSLAGEN TOEZICHTDOMEINEN 2019

3.1 Inleiding

Hoofdstuk 3 bevat de verslagen van de verschillende domeinen in 2019.

Achtereenvolgens komen in de opeenvolgende paragrafen de volgende domeinen aan bod:

- 3.2. Diergezondheid – bewaking en bestrijding
- 3.3. Diergezondheid – preventie (levende dieren en levende producten)
- 3.4. Dierenwelzijn
- 3.5. Diervoeder
- 3.6. Dierlijke bijproducten
- 3.7. Vleesketen (slachthuizen, uitsnijderijen en koel/vrieshuizen)
- 3.8. Industriële productie (vleesproducten, visproducten en samengestelde producten)
- 3.9. Import veterinaire zendingen
- 3.10. Vis, visproducten en aquacultuur
- 3.11. Zuivel, eieren en eiproducten
- 3.12. Horeca en ambachtelijke productie
- 3.13. Etikettering van levensmiddelen en naleving additievenwetgeving
- 3.14. Contaminanten, residuen en GGO's in levensmiddelen
- 3.15. Diergeneesmiddelen
- 3.16. Microbiologie (pathogenen, voedselinfecties en zoönosen)
- 3.17. Voeding en gezondheid/bijzondere eet- en drinkwaren
- 3.18. Plantgezondheid
- 3.19. Gewasbescherming
- 3.20. Biologische producten
- 3.21. Geografisch beschermde benamingen: beschermde oorsprongsbenaming (BOB), beschermde geografische aanduiding (BGA), gegarandeerde traditionele specialiteit (GTS)

Per domein wordt, voor zover gegevens beschikbaar zijn, ingegaan op:

- toepasselijke wet- en regelgeving
- omvang controlebestand
- controleresultaten
- bevindingen ten aanzien van de naleving
- projecten in 2018
- incidenten
- effectmeting
- acties tot verbetering van de officiële controles

- acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven
- belangrijkste conclusies

3.2 Diergezondheid – bewaking en bestrijding

Controlerende instantie(s): NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2019 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Richtlijn 64/432/EEG	Intracommunautair handelsverkeer in runderen en varkens (tbc, brucellose, leucose)
Richtlijn 82/894/EEG	Melding van dierziekten
Richtlijn 91/68/EEG	Intracommunautair handelsverkeer in schapen en geiten (B melitensis)
Richtlijn 92/65/EEG	Bezemsrichtlijn dieren en levende producten
Richtlijn 92/66/EEG	Bestrijdingsmaatregelen NCD
Richtlijn 92/119/EEG	Algemene bestrijdingsmaatregelen tegen bepaalde dierziekten en specifieke maatregelen tegen vesiculaire varkensziekte
Richtlijn 2000/75/EG	Vaststelling van specifieke bepalingen inzake de bestrijding en uitroeiing van bluetongue
Richtlijn 2001/89/EG	Maatregelen van de gemeenschap ter bestrijding van KVP
Richtlijn 2002/60/EG	Maatregelen van de gemeenschap ter bestrijding van AVP
Richtlijn 2003/85/EG	Vaststelling van communautaire maatregelen voor de bestrijding van MKZ
Richtlijn 2005/94/EG	Communautaire maatregelen ter bestrijding van AI
Verordening (EG) nr. 999/2001	Vaststelling van voorschriften inzake preventie, bestrijding en uitroeiing van bepaalde overdraagbare spongiforme encephalopathiën

Nationale wetgeving

Gezondheids- en welzijnswet voor dieren (Gwwd) met uitwerking in specifieke onderdelen zoals:

- Regeling preventie, bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's
- Regeling tijdelijke maatregelen dierziekten
- Regeling erkenning en aanwijzing veterinaire laboratoria
- Besluit verdachte dieren
- Besluit zoönosen

Omvang controlebestand in 2019

bedrijfstypen	aantal 2018	aantal 2019
Rundveehouderijen	43.196	43.199
Bedrijven met kleine herkauwers	43.468	44.895
Varkensbedrijven incl. hobbybedrijven ¹	10.848	11.190
Pluimveebedrijven	1.790	1.770

Het aantal bedrijven betreft het aantal geregistreerde bedrijven inclusief de bedrijven waar geen dieren aanwezig zijn (zogenaamde o-bedrijven). De databases die hiervoor gebruikt zijn: Dierregistraties Dienst Regelingen (RVO.nl) en Gezondheidsdienst voor Dieren (GD).

In afwijking van dit hoofdstuk staan in hoofdstuk 3.3 over Diergezondheid – preventie alleen bedrijven vermeld die daadwerkelijk dieren hebben gehouden in het afgelopen jaar.

¹ Het gaat om bedrijven met meer dan 5 varkens (UBN registratie systeem maakt geen onderscheid tussen hobbydieren en varkensbedrijven).

Verwijzing naar specifieke rapportage

- Rapportage op basis van Richtlijn 64/432/EEG
- Rapportage op basis van Richtlijn 91/68/EG
- Rapportage Salmonella bestrijding (op basis van Verordening (EG) nr. 2160/2003)
- Rapportage halfjaarlijkse AI monitoring/surveillance volgens Richtlijn 2005/94/EG
- Rapportage dierenwelzijn bij het doden bij dierziektenbestrijding in het kader van Verordening (EG) nr. 1099/2009

Resultaten diergezondheid in 2019

casussoort	totaal casusID	aangetoond ^(a)	positief ^(b)	negatief	geen actie ^(c)
Afrikaanse Varkenspest / Klassieke Varkens Pest	81	0	0	73	8
Amerikaans Vuilbroed	1	0	0	1	0
Aujesky	4	0	0	2	2
Aviaire Influenza	177	0	2	132	43
Bluetongue	42	0	0	25	17
Botulisme	1	0	0	0	1
Bovine Spongieuze Encephalopathie	1	0	0	0	1
Brucellose Abortus Bang	37	0	0	35	2
Brucellose Canis	6	0	2	3	1
Brucellose Melitensis	25	0	0	24	1
Brucellose Ovis	4	0	0	3	1
Brucellose Suis	62	0	0	61	1
Campylobacter Fetus	4	1	0	0	3
Chlamydia Abortus	2	0	0	1	1
Chlamydia Caviae	1	0	0	0	1
Eastern Equine Encephalomyelitis	1	0	0	0	1
Equine Infectieuze Anemie	1	0	0	1	0
Equine Virale Arteritis	1	0	0	0	1
Erysipelothrix rhusiopathiae Suis	2	0	0	0	2
Hantavirus	2	0	0	1	1
Infectieuze Haematopoiëtische Necrose	1	0	0	0	1
Koi Herpes Virus	2	0	0	0	2
Kwade Droës / Malleus / Glanders	11	0	0	11	0
Leptospirose	4	0	1	0	3
Leucose	17	0	0	17	0
Listeriose	3	0	0	0	3
Lumpy Skin Disease	1	0	0	0	1
Marteillia Refringens	1	0	0	1	0
Miltvuur	4	0	0	4	0
Mond- en Klauwzeer	1	0	0	1	0
MRSA	1	0	0	0	1
Mycobacterium Avium	5	3	0	1	1
Mycoplasma Gallisepticum	2	0	0	2	0
New Castle Disease	3	0	0	3	0
Psittacose Dier	32	0	22	8	2
Psittacose Humaan	87	0	13	24	50
Q-Koorts Dier	2	0	0	1	1
Q-Koorts Humaan	7	0	0	1	6
Q-Koorts Tankmelk	2	0	0	2	0
Rabies Vleermuis Contact Humaan	24	0	5	12	7
Rabies Zoogdier	11	0	0	5	6

casussoort	totaal casusID	aangetoond ^(a)	positief ^(b)	negatief	geen actie ^(c)
Rabies Zoogdier Contact Humaan	4	0	0	2	2
Salmonella Zoönotisch Pluimvee (Leg)	47	0	29	8	10
Salmonella Zoönotisch Pluimvee (Opfok/Vermeerdering)	24	0	10	7	7
Salmonella Zoönotisch Pluimvee (Vlees)	183	0	32	0	151
Salmonellose	99	97	0	1	1
Scrapie (A-typisch)	1	0	0	0	1
Swine Vesiculair Disease	10	0	0	7	3
Tuberculose	25	0	1	21	3
Tularemie	12	0	5	5	2
West Nile Virus (Paard)	1	0	0	0	1
Zwoegerziekte	1	1	0	0	0

a. Aangetoond is de term voor artikel 10 van Verordening (EG) nr. 999/2001: dierziekteverwekkers die niet bestrijdingsplichtig zijn, maar wel verplicht tot kennisgeving door de dierenarts.

b. Positief zijn de uitslagen van bestrijdingsplichtige dierziekten.

c. Op basis van aanvullend onderzoek, klinisch beeld, laboratoriumuitslag, specifieke omstandigheden, et cetera was nadere actie niet noodzakelijk.

Dit zijn verificatieonderzoeken. Zie toelichting in alinea over zoönotische salmonella.

Bewaking diergezondheid

bewaking 2019	aantal bedrijven	aantal monsters	aantal niet negatief	positief na bevestiging
Brucellose onderzoek verwerpers	5.400	10.498	27	0
Brucella melitensis	1.512	18.091	27	0
KVP en AVP bij wilde zwijnen (serologie) ⁽²⁾	NVT	603	0	0
Aujesky bij wilde zwijnen	NVT	603	0	0
KVP bij wilde zwijnen (virologisch (PCR))	NVT	0	0	0
Aujesky	4.668	72.743	0	0
AI monitoring serologie (ELISA) ⁽¹⁾	2.213	191.237	2.660	73

(1) Aantal niet negatief voor AI-monitoring serologie (ELISA) = aantal monsters (dus niet het aantal inzendingen) dat bij GD positief reageerde in de AI-ELISA en is doorgestuurd naar het nationaal referentielaboratorium voor dierziekten, Wageningen Bioveterinary Research (WBVR) voor confirmatie. Aantal positief na bevestiging voor AI-monitoring serologie (ELISA) = aantal monsters (dus niet het aantal inzendingen) dat bij WBVR positief was voor H5 of H7.

(2) Vanaf 2016 worden MKZ en SVD bij wilde zwijnen serologisch niet meer bepaald.

Nadere toelichting bij resultaten diergezondheid

Het doel is behoud van huidige dierziekte- en gezondheidsstatus in EU- en internationaal verband.

In 2019 zijn 1083 meldingen op het gebied van meldings-/bestrijdingsplichtige dierziekten en zoönosen door het NVWA Incident en Crisis Centrum (NVIC) afgehandeld. De dierziektebestrijdingsorganisatie van de NVWA bestaat, naast de collega's van Incident- en Crisisbeheersing (ICB), uit 72 collega's die als dierziektedeskundige of frontteamlid ingezet worden in het veld. Voor de medewerkers van ICB en de dierziektedeskundigen is een 24/7 beschikbaarheid dienstdienst ingeregeld.

In het eerste trimester van 2019 kreeg de NVWA te maken met een uitbraak van *Brucella canis* in een hondenfokkerij door insleep uit Rusland. De respons op deze uitbraak is inmiddels afgerond.

In 2019 zijn geen uitbraken van vogelgriep op pluimveebedrijven vastgesteld. Ook in de andere Europese landen zijn tot december 2019 bijna geen uitbraken van vogelgriep vastgesteld. In België is wel een uitbraak van H3N1 geweest, die veel schade aan met name de legsector heeft toegebracht. Deze variant is normaal gesproken niet meldings- en bestrijdingsplichtig. Gezien de ernstige gevolgen die deze variant in België heeft veroorzaakt, is door het ministerie van

LNV besloten om deze variant tijdelijk wel meldingsplichtig en bestrijdingsplichtig in Nederland te maken. Tot op heden is er geen besmetting in Nederland vastgesteld.

In december 2019 zijn in het oosten van Polen enkele uitbraken van Hoog Pathogene aviaire influenza (HPAI) H5N8 vastgesteld. Na deze uitbraken volgden al snel uitbraken in het westen van Polen en in andere Oost-Europese landen. Het risico dat deze variant ook Nederland zal bereiken, werd als klein ingeschat. De vogeltrek richting ons land is in betreffende periode namelijk al voorbij. Alleen als het in Oost-Europa gedurende langere tijd erg koud zou worden, dan zouden de wilde vogels nog naar het westen kunnen trekken, maar die verwachtingen waren er niet.

De import van een met TBC besmet vleeskalf uit Ierland heeft veel werk opgeleverd. Het betreffende kalf was geplaatst op een vleeskalverenbedrijf met ruim 1800 dieren. Al deze dieren zijn met een tuberculatie test onderzocht. Naast het besmette dier reageerden 5 andere Ierse kalveren positief in de test. Deze zijn overgenomen en voor onderzoek naar WBVR afgevoerd.

Het monitoringsonderzoek op zoönotische *salmonella* bij legpluimvee heeft in 54 legpluimvee stallen en 9 stallen vermeerderingspluimvee een besmetting aangetoond. Vorig jaar betroffen dit 17 stallen legpluimvee en 2 stallen opfoklegpluimvee en geen stallen met vermeerderingspluimvee. Samen met de Gezondheidsdienst voor Dieren wordt geanalyseerd hoe deze bevindingen te verklaren zijn.

Met betrekking tot de dreiging van Afrikaanse varkenspest (AVP) zijn veel op preventie gerichte acties uitgevoerd. Zo zijn er in samenwerking met de provincies, posters ontwikkeld en geplaatst op parkeerplaatsen die vaak door Oost-Europese truckchauffeurs worden aangedaan. De NVWA is deelnemer aan het Preventie overleg AVP, waar met LNV en met vertegenwoordigers van de sectorpartijen regelmatig overleg is over de situatie rond de dreiging van AVP en welke preventieve acties genomen kunnen worden. Medewerkers van het NVIC hebben daarnaast verschillende internationale bijeenkomsten bijgewoond, waar de ervaringen van de landen waar zich uitbraken hebben voorgedaan, werden gedeeld.

Met faunabeheer is een protocol ontwikkeld voor het melden en bemonsteren van dood gevonden wilde zwijnen zonder duidelijke oorzaak. Dit jaar zijn volgens dit protocol 70 dode wilde zwijnen bemonsterd. Daarnaast worden door practici bloedmonsters ingestuurd voor uitsluitingsdiagnostiek in het kader van early warning bij gehouden varkens. Er zijn geen signalen dat de ziekte zich in Nederland bevindt.

In België lijkt de uitbraak van AVP bij de wilde zwijnen een halt toegeroepen te zijn. Half augustus is daar het laatste positieve verse kadaver gevonden. In Oost-Europa was (en is) de situatie verre van onder controle. Dagelijks werden in de verschillende landen nog nieuwe gevallen gemeld. In het laatste kwartaal van 2019 werd in Polen, vlak bij de grens met Duitsland, een nieuwe uitbraak van AVP bij wilde zwijnen vastgesteld.

Blauwtong is bezig zich uit te breiden in onze richting vanuit Frankrijk, via België en Duitsland. Bij 25 verdenkingen van klinische symptomen en uit de serologische monitoring werd echter geen infectie in Nederland aangetoond.

Risicobeoordelingen

In 2019 zijn de volgende risicobeoordelingen (RA) opgemaakt naar aanleiding van dierziekte uitbraken in andere landen:

dierziekte	land	aantal van RA
Aujesky	Frankrijk	1
Highly Pathogenic Avian Influenza	Polen	1
African Swine Fever	Servië	1
African Swine Fever	Slowakije	1

Acties tot verbetering van de officiële controles

Opleiding dierziekten bestrijdingsorganisatie :

In 2019 zijn de volgende opleidingen, trainingen en oefeningen georganiseerd en gehouden ten behoeve van de dierziektebestrijdingsorganisatie:

Voor de Dierziektedeskundigen (DZD) zijn er 2 bijscholingsdagen georganiseerd. De 1e lesdag ging over het inventariseren van ideeën hoe een ideale lesdag er in de toekomst voor de DZD uit zou zien. Verder is opgehaald, waaraan behoefte is vanuit de DZD bij het afhandelen van een locatiebezoek.

De 2e lesdag waren we te gast bij het nationaal referentielaboratorium voor dierziekten, het WBVR in Lelystad. Er zijn diverse presentaties verzorgd door experts op het gebied van de ziekten AI, AVP, Bluetongue, Brucellose, Psittacose en TBC. Ook hebben de DZD een rondleiding gekregen in het laboratorium. Dit is de plaats waar de door de DZD genomen monsters binnen komen. Op dit moment zijn er 11 e-learning modules beschikbaar voor de dierziektedeskundigen en de frontteamleden.

Voor de Frontteams is een jubileum lesdag georganiseerd. De Frontteams bestonden in 2019 namelijk 15 jaar.

Door middel van thematafels is gesproken over de onderwerpen Veilig werken, De toekomst van de Frontteams en Innovatie en Communicatie.

De afdeling Incident- & crisisbeheersing heeft ook dit jaar weer 2 groepen laatstejaarsstudenten diergeneeskunde ontvangen en deze op de hoogte gebracht van de relevante onderwerpen rondom dierziektebestrijding en de meldplicht.

NVWA dierziektebestrijdingsdraaiboeken:

In 2019 zijn er nieuwe draaiboeken opgeleverd, zoals Kwade Droes, Besmettelijke bovine pleuropneumonie, Schapen- en geitenpokken en Enzoötische hemorrhagische ziekte bij herten. Daarnaast zijn er diverse draaiboeken geactualiseerd.

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

De dierziekte bestrijdingswaakvlamcontracten met externe partijen die ingezet worden bij de dierziektebestrijding zijn op orde. Vooruitlopend op de wijzigingen op het terrein van de Laag Pathogene Vogelgriep bestrijding vanaf april 2021, wordt als eis opgenomen dat contractnemers verplicht zijn om mee te doen bij een simulatie-oefening. In lijn met deze wijziging worden contractpartijen actief getraind in het correct gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen.

Er heeft in 2019 een bijeenkomst met externe partijen plaatsgevonden, waar alle contractpartijen zijn bijgepraat over de laatste ontwikkelingen op dierziektebestrijdingsgebied.

Conclusies

De Crisis en responsorganisatie ICB NVWA is goed geoefend en toegerust en reageert snel en adequaat bij uitbraken.

De omvangrijke Afrikaanse varkenspest voorlichtingscampagne die de NVWA in 2019 heeft opgezet waaronder een uitgebreide informatievoorziening en voorlichting via diverse mediabronnen zoals de NVWA-website, de diverse AVP-flyers en -posters die verspreid zijn en de geplaatste informatieborden op parkeerplaatsen langs snelwegen en bij natuurgebieden, was succesvol en heeft ervoor gezorgd dat AVP in 2019 niet Nederland is binnengekomen.

Door het ontwikkelen van goed afhandelingsprotocol met faunabeheereenheden voor het melden en bemonsteren van dood gevonden wilde zwijnen wordt het tijdig constateren van AVP bij wilde zwijnen gegarandeerd.

Bij de gehouden varkens is er een goed werkend early warning programma waar bedrijfsdierenartsen per direct bloedmonsters ter uitsluiting van AVP kunnen insturen naar Nationaal Referentielaboratorium.

Tevens is NVWA deelnemer aan het nationale preventieoverleg AVP samen met ministerie van LNV en diverse stakeholders en deelnemer aan diverse internationale veterinaire reguliere bijeenkomsten om kennis te nemen van de ervaringen van de landen waar zich uitbraken hebben voorgedaan en te bepalen welke preventieve acties nationaal genomen kunnen worden.

3.3 Diergezondheid – preventie (levende dieren en levende producten)

Controlerende instantie(s): NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2019 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Richtlijn 90/425/EEG	handelsrichtlijn dieren en producten
Richtlijn 64/432/EEG	handelsverkeer rund en varken
Richtlijn 2009/156/EG	invoer en handelsverkeer paarden
Richtlijn 90/427/EEG	zoötechnische en genealogische voorschriften paarden
Richtlijn 2009/158/EG	handelsverkeer pluimvee en broedeieren
Richtlijn 91/68/EEG	handelsverkeer schapen en geiten
Richtlijn 92/65/EEG	bezemrichtlijn
Richtlijn 88/407/EEG	rundersperma
Richtlijn 90/429/EEG	varkenssperma
Richtlijn 89/556/EEG	runderembryo's
Richtlijn 92/102/EEG	I&R dieren
Richtlijn 2006/88/EG	aquacultuurdieren en producten daarvan
Richtlijn 90/425/EEG	controlerichtlijn
Verordening (EG) nr. 1760/2000	I&R rund
Verordening (EG) nr. 21/2004	I&R schapen en geiten
Verordening (EG) nr. 504/2008	I&R paard
Verordening (EG) nr. 318/2007	vogelquarantaine
Verordening (EG) nr. 1255/1997	controleposten
Verordening (EG) nr. 1739/2005	circusdieren
Verordening (EG) nr. 998/2003	niet-commerciële verkeer gezelschapsdieren
Verordening (EG) nr. 708/2007	gebruik van exoten in de aquacultuur
Verordening (EG) nr. 999/2001	Voorschriften inzake preventie, bestrijding en uitroeiing van bepaalde overdraagbare spongiforme encefalopathieën

Nationale wetgeving

Gezondheids- en welzijnswet voor dieren met uitwerking in specifieke onderdelen zoals:

- Regeling preventie, bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's
- Regeling handel levende dieren en levende producten
- Regeling paardensperma
- Regeling rundersperma
- Regeling varkenssperma
- Regeling identificatie en registratie van dieren
- Regeling aquacultuur

Omvang controlebestand en aantal inspecties diergezondheid – preventie in 2019

type bedrijf	aantal per december 2019	aantal inspecties 2019
Erkende verzamelcentra (VC), waarvan erkend als:	776	
• verzamelcentrum varken	19	59
• verzamelcentrum rund	62	112
• verzamelcentrum schaap/geit	27	124
• Verzamelcentrum paard	1	1
Controlepost, waarvan erkend als:	4	
• controlepost (rund)	3	7
• controlepost (schaap/geit)	1	1
• controlepost (varkens)	1	1
Wasplaatsen, waarvan:	320	
• erkend, evenhoevigen	164	51
• geregistreerd, pluimvee	43	99
• eenvoudig en vergunninghouder	113	205
Spermawincentra (SWC), waarvan erkend als:	128	
• spermawincentra rund	6	10
• spermawincentra varken	17	34
• spermawincentra paard	18	22
• spermawincentra paard nationaal	94	10
• spermawincentra schaap/geit	1	-
Quarantaine, waarvan erkend als:	22	
• quarantaine tbv SWC varken	14	22
• quarantaine tbv SWC rund	7	7
• quarantaine tbv SWC schaap/geit	1	1
Opslagcentra, waarvan erkend als:	20	
• rundersperma opslagcentra	14	13
• paardensperma opslagcentra	6	3
• runderembryo opslagcentra	3	3
Embryoteams, waarvan erkend als:	16	
• embryo(productie)teams rund	11	1
• embryoteams paard	5	1
Erkende instellingen 92/65	23	24
Geregistreerd circus	5	-
Vogel quarantaine stations	1	1
Erkende pluimveebedrijven, waarvan erkend als:	559	
• broederij	41	42
• exportstation broedeieren	5	-
• opfokbedrijf	276	233
• fokbedrijf	34	zie onder
• vermeerderingsbedrijf	259	273 (fok + vermeerderen)
Erkende aquacultuur productiebedrijven (viskwekerijen)	51	28
Erkende aquacultuur productiebedrijven (weekdieren)	119	*****
Geregistreerde Put en Take visbedrijven	63	15
I&R-controle Rundveebedrijven	32.249****	944
I&R-controle Schapen-/ geitenbedrijven	37.247****	363
Erkende handelaren vee	607	-
Geregistreerde handelaren overige diersoorten	287	-
Bestemmingscontroles		6.406
Keuringen ten behoeve van exportcertificering in uren***		82.632

***= afkomstig uit MCS overzicht LDD2018 van Control (codes LE LDD en M2 LDD)

**** = aantal per 1-1-2019; afkomstig uit jaarrapportage dierregistraties 2019 van RVO.nl

*****: Percelen weekdieren worden gemonitord door Wageningen Bioveterinary Research.

Resultaten toezicht diergezondheid – preventie 2019

toezicht diergezondheid en preventie	aantal
LOD-traject verzamelcentrum	2
RvB TBM verzamelcentrum	0
Schriftelijke waarschuwing verzamelcentrum	2
LOD vervoerder	0
RvB TBM vervoerder	1
Schriftelijke waarschuwing vervoerder	1
LOD slachtplaatsen (R&O)	6
RvB TBM slachtplaatsen (R&O)	0
Schriftelijke waarschuwing slachtplaatsen (R&O)	1
RvB I&R rundvee	1
Proces-verbaal I&R rundvee	12
Schriftelijke waarschuwing I&R rundvee	72
Bestuurlijke herstelmaatregel I&R rundvee	5
RvB I&R schaap en geit	0
Proces-verbaal I&R schaap en geit	5
Schriftelijke waarschuwing I&R schaap en geit	58
Bestuurlijke herstelmaatregel I&R schaap en geit	8
Proces-verbaal I&R paardachtigen	1

LOD=last onder dwangsom

RvB=rapport van bevindingen

Verwijzing naar specifieke rapportage

Met betrekking tot I&R: jaarverslag volgens verordening (EG) nr. 1082/2003 met betrekking tot runderen en verordening (EU) nr. 1505/2006 met betrekking tot schapen en geiten.

type inspectie*	aantal inspecties	aantal niet conform
Vervoerscontroles		
• Preventie	1274	116
- R&O controles		12
- Overige preventiezaken		72
• Handel	686	22
• I&R	24	
Eenvoudige wasplaatsen op schapen-/geitenbedrijf**	354	5
Eenvoudige wasplaatsen op rundveebedrijf**	916	14
Verzamelcentrum***	32	18
Klachten/meldingen met betrekking tot het vervoer van dieren		
• Preventie	9	6
• Handel	10	6
• I&R	2	1

* Tijdens een inspectie door de vervoersteams kunnen meerdere regelingen gecontroleerd worden.

** Inspecties op primair bedrijf

*** Inspecties door de vervoersteams op het verzamelcentrum, waarvan een deel gezamenlijk met afdelingen Veterinaire Keuring & Exportcertificering van directie Keuren.

Nadere toelichting bij resultaten toezicht diergezondheid – preventie

Bestemmingscontroles

Toelichting op afwijking van het aantal bestemmingscontroles in 2019 ten opzichte van 2018

Bij nadere bestudering van de aantallen en in het bijzonder de vergelijking tussen de aantallen controles in 2018 en 2019 bleek, dat het lagere aantal inspecties in 2018 te wijten was aan het feit dat in de 2e helft van 2018 veel minder

bestemmingscontroles zijn geselecteerd in verband met een fout in de steekproefregels in TRACES-NL bij de INTRA-certificaten. Daardoor zijn er in 2018 naar schatting 1.200 - 1.500 bestemmingscontroles minder uitgezet die betrekking hebben op INTRA-verkeer.

Ten aanzien van de bevindingen komt met name bij pluimvee voor de slacht het nogal eens voor, dat het aantal zendingen (vrachten) afwijkt omdat men minder wagens nodig heeft dan verwacht om een koppel af te voeren.

Verzamelcentra

Met de inspecties wordt gecontroleerd of verzamelcentra voldoen aan de erkenningsverplichtingen. Deze verplichtingen zijn vastgelegd in de Regeling preventie, bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's (verder: de regeling preventie) ten aanzien van preventie van dierziekten. Daarnaast wordt gecontroleerd of het verzamelcentrum voldoet aan de voorschriften voor wat betreft het welzijn van dieren.

Per verzamelcentrum wordt een jaarlijkse Systeemininspectie Werkwijze en een jaarlijkse audit uitgevoerd. Dit zijn de zogenaamde systeemininspecties. Daarnaast worden er risicogerichte inspecties op 5 verschillende risicogebieden uitgevoerd. Per verzamelcentrum wordt de frequentie van deze inspecties jaarlijks vastgesteld op basis van de bedrijfsafhankelijke risicofactoren.

risicogerichte inspecties		systeem inspecties
aantal	herinspecties (aantal)	aantal
509	11	110

Systeemininspecties: bij 37 systeemininspecties zijn afwijkingen geconstateerd. Onder meer de volgende afwijkingen werden geconstateerd: bouwkundige afwijkingen, zoals beschadigde wanden, gaten/kuilen in buitenterrein; in- en uitslagregister niet volledig; registers van ontsmettingsmiddel of dierlijke bijproducten niet volledig en afwijkingen ten aanzien van de hygiëne, zoals niet voldoen aan gebruik van de hygiënesluis. Voor de niet-akkoord bevonden inspecties zijn er geen Rapporten van Bevindingen opgemaakt, maar deze zijn met corrigerende maatregelen afgedaan.

Bij 1 verzamelcentrum werd geconstateerd dat de registratie in het register van de Kamer van Koophandel niet voldeed. De erkenning van dit verzamelcentrum is ingetrokken.

Risicogerichte inspecties: bij 57 risicogerichte inspecties zijn afwijkingen geconstateerd. Per risicogebied bestonden deze afwijkingen onder meer uit:

- Dierlijke Bijproducten (18): geen opvangvoorziening aanwezig voor bloed, waardoor bloed in riool/mestput loopt; registratie van dierlijke bijproducten voldoet niet aan de wettelijke voorschriften en de opslagfaciliteit wordt niet gereinigd en ontsmet na gebruik.
- Welzijn aanvoer, afvoer en onderbrengen (14): welzijnsregels bij aanvoer, afvoer of onderbrengen worden niet nageleefd en dieren aangevoerd die niet geschikt zijn voor vervoer.
- Welzijn bedwelmen en doden (9): niet correct fixeren, bedwelmen of steken en verbloeden.
- Bio-veiligheid en tracering (16): in- en uitslagregister voldoet niet en routing van vervoermiddelen en/of personen is niet bio-veilig.

Voor de niet-akkoord bevonden inspecties zijn 10 Rapporten van Bevindingen opgemaakt. Daarnaast zijn er corrigerende maatregelen genomen.

R&O-plaatsen

De overheid (NVWA) stelt, middels risicogericht toezicht, vast of eenvoudige, erkende of geregistreerde reinigings- en ontsmettingsplaatsen (R&O-plaatsen) voldoen aan de erkenning- of registratievoorwaarden, als bedoeld in de geldende wet- en regelgeving, en daarmee samenhangende verplichtingen die in de diverse R&O-regelingen zijn opgenomen.

De eisen en verplichtingen voor deze R&O-plaatsen hebben met name betrekking op de preventie van besmettelijke dierziekten (zoals bijvoorbeeld Afrikaanse varkenspest of Aviaire influenza), de inrichting en uitrusting, hygiëne/gebruik van de plaats en bijbehorende administratie. Bovendien wordt beoordeeld of de eigenaar of exploitant van de R&O-

plaats er voldoende zorg voor draagt dat de wijze van exploitatie en de wijze van reiniging en ontsmetting geschiedt overeenkomstig het door de minister goedgekeurde (bedrijfs)protocol, zodat aan de gestelde bio-veiligheidseisen wordt voldaan.

Risicogerichte R&O-controles

R&O-plaatsen	aantal bedrijven geïnspecteerd	aantal inspecties uitgevoerd	akkoord	niet akkoord
Roodvleesslachthuizen	110	218	206	12
Pluimveeslachthuizen	17	50	44	6
Verzamelcentra vee	58	131	123	8
Totalen	185	399	373	26

In totaal zijn 26 risicogerichte R&O-controles bij roodvleesslachthuizen, pluimveeslachthuizen en verzamelcentra als niet-akkoord afgedaan. De afwijkingen bestonden onder meer uit het niet corrigeren bij onvoldoende R&O van vervoermiddelen/kratten/containers, het onvolledig bijhouden van het register R&O vervoermiddelen, geen permanent toezicht op de uitvoering van R&O, het gebruik van water van onvoldoende kwaliteit én geen gebruik van bedrijfskleding tijdens R&O-werkzaamheden. Bij 1 bedrijf werd een vat ontsmettingsmiddel aangetroffen, waarvan de houdbaarheidsdatum was verstreken. Bij een ander bedrijf ontbrak een label (etiket) op het vat van het gebruikte ontsmettingsmiddel. Voor de niet-akkoord bevonden inspecties zijn in totaal 3 Rapporten van Bevindingen opgemaakt. Daarnaast zijn er in veel gevallen corrigerende maatregelen genomen.

Systeeminspecties

R&O-plaatsen	aantal bedrijven geïnspecteerd	aantal inspecties uitgevoerd	akkoord	niet akkoord
Erkende	79	111	103	8
Geregistreerde	31	45	45	0
Totalen	110	156	148	8

In totaal zijn 8 systeeminspecties op erkende R&O-plaatsen als niet-akkoord afgedaan. De afwijkingen bestonden onder meer uit niet altijd functioneel en hygiënisch zijn van de wasplaats tijdens de openingstijden, het eigen water voor R&O niet geschikt was en schadelijke stoffen bevatte, de vervoermiddelen tijdens reinigen niet onder voldoende hellingshoek werden geplaatst, het ontsmetten niet volgens protocol gebeurde, de afscheidingen op de R&O-plaats na gebruik niet of onvoldoende gereinigd en ontsmet werden. Voor de niet-akkoord bevonden inspecties zijn geen Rapporten van Bevindingen opgemaakt, maar deze zijn met corrigerende maatregelen afgedaan.

Audits

R&O-plaatsen	aantal bedrijven geïnspecteerd	aantal inspecties uitgevoerd	akkoord	niet akkoord
Eenvoudige	21	21	21	0
Erkende	90	94	86	8
Totalen	111	115	107	8

In totaal zijn 8 audits op erkende R&O-plaatsen bij roodvleesslachthuizen en verzamelcentra als niet-akkoord afgedaan. De afwijkingen bestonden onder meer uit het niet juist uitvoeren van de R&O volgens het protocol, het gebruik van water van onvoldoende kwaliteit. Bij 3 bedrijven bleek de R&O-plaats niet (meer) te voldoen aan de erkenningseisen, en waren de bijbehorende protocollen niet door de NVWA goedgekeurd. Voor de niet-akkoord bevonden inspecties zijn geen Rapporten van Bevindingen opgemaakt, maar zijn met corrigerende maatregelen afgedaan.

Erkende pluimveebedrijven

De bedrijven zijn minimaal eenmaal in 2019 gecontroleerd. Bij deze controles zijn slechts kleinere omissies geconstateerd die per direct konden worden opgelost.

Erkende instellingen, centra en instituten

Bij alle erkende instellingen (Balai-bedrijven)² is in 2019 een audit uitgevoerd. Hierbij zijn geen (ernstige) tekortkomingen geconstateerd.

Identificatie en registratie van dieren

De I&R-inspecties bij runderen, schapen en geiten zijn erop gericht om actief niet-naleving op te sporen en om aan het Europees voorgeschreven verplichte percentage van 3% te voldoen. De inspecties zijn deels select en deels aselekt uitgevoerd. Voor I&R rund is 2,9% (944/32249) behaald, voor I&R schaap/geit is 0,97% (363/37247) behaald. Het uitwerken van alternatieve inspecties voor I&R Rund is tijdelijk stopgezet omdat nader onderzoek wordt uitgevoerd naar de haalbaarheid ervan.

Afwijkingen geconstateerd tijdens I&R-inspecties bij runderen, schapen en geiten hadden met name betrekking op het tijdig (her)merken van de dieren en het volledig en tijdig melden aan het I&R-systeem.

Op veehouderijbedrijven (rundvee en schapen/geiten) wordt tijdens alle I&R-inspecties ook gecontroleerd op de aanwezigheid en functionaliteit van een eenvoudige wasplaats. De controle van de eenvoudige wasplaats was op rundveebedrijven 14 keer en op schapen-/geitenbedrijven 5 keer niet conform voorschriften. Afwijkingen hadden met name betrekking op het opvangen van vloeistoffen, de grootte van de verharde plaats en de aanwezigheid van ontsmettingsmiddel.

Vervoerscontroles

Ten opzichte van 2018 zijn er onderweg minder inspecties uitgevoerd door de vervoersteam op de Regeling preventie (1274 versus 1435; -11%) en de Regeling handel (680 versus 876; -22%).

Naar aanleiding van het project Verzamelcentrum hebben de vervoersteam inspecties uitgevoerd op de verzamelcentra. Een deel van de inspecties was een gezamenlijke inspanning van de directies Handhaven en Keuren.

Afwijkingen geconstateerd tijdens R&O inspecties hadden met name betrekking op geen of onvoldoende R&O bij een leeg vervoermiddel of de registratie van R&O was niet volledig of onjuist.

Afwijkingen geconstateerd tijdens overige preventiezaken hadden met name betrekking op het bijeenbrengen van dieren.

Afwijkingen geconstateerd tijdens inspecties op de Regeling handel hadden met name betrekking op het gezondheidscertificaat.

Afwijkingen geconstateerd tijdens de inspecties op de verzamelcentra hadden met name betrekking op onvoldoende R&O, het niet tijdig aanvragen van een blokperiode en een niet sluitend in- en uitslagregister.

Klachten/meldingen hadden met name betrekking op het bijeenbrengen van dieren, R&O en het gezondheidscertificaat.

Aquacultuurbedrijven

Het toezicht op aquacultuurproductiebedrijven wordt risicogericht uitgevoerd. De selectie van te inspecteren bedrijven en de inspectiefrequentie is gebaseerd op de risico-indeling van de viskwekerijen. Naast de risicogerichte inspecties op diergezondheidsaspecten worden ook inspecties uitgevoerd met betrekking tot het houden van exoten in aquacultuur. In 2019 zijn 28 inspecties in aquacultuurproductiebedrijven uitgevoerd (17 in het kader van diergezondheid en 11 over het houden van exoten).

² Onder andere dierentuinen en proefdierinstellingen die onder de zogenoemde bezemrichtlijn 92/65/EG vallen (bezem=balai)

Bij weekdieren aquacultuurproductiebedrijven worden geen inspecties uitgevoerd omdat het percelen in Oosterschelde en Grevelingen betreft. Deze gebieden worden gemonitord door het vis-, schaal-, en schelpdierziektenlaboratorium van Wageningen Bioveterinary Research. Naast de inspecties bij erkende aquacultuurproductiebedrijven zijn 15 inspecties uitgevoerd bij geregistreerde Put & Take visbedrijven.

Incidenten

In 2019 is er nog veel tijd besteed aan de afronding van de inspecties uit 2018 gericht op het detecteren van mogelijke malversaties met geboortemeldingen.

Acties tot verbetering van de officiële controles

Het 4-ogenprincipe

Bij de exportcertificering van vooral afgemolken runderen (dieren aan het eind van hun melkgevende periode) is gebleken dat de beoordeling van de transportwaardigheid lastig is. Om de controles op dit punt te verbeteren, wordt nu op enkele exportlocaties (verzamelcentra) de keuring door 2 dierenartsen uitgevoerd. Dit 4-ogenprincipe wordt ook toegepast bij enkele slachterijen waar afgemolken runderen worden aangevoerd.

Vervoerscontroles

Om de vervoerscontroles te ondersteunen is gestart met de ontwikkeling van een applicatie om snel controlebevindingen te kunnen vastleggen. Via een elektronisch dashboard kan direct het resultaat opgevraagd worden.

Via diverse projecten wordt de samenwerking tussen de directies Handhaven en Keuren geïntensiveerd.

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

Digitale protocollen Verzamelcentra

Om de kwaliteit van de verplichte protocollen van verzamelcentra te verbeteren, is een digitaal protocol ontwikkeld. De beoordeling van het protocol wordt hiermee ook vereenvoudigd en uniformer. In 2019 zijn de eerste protocollen op digitale wijze ingediend en beoordeeld.

Conclusies

Onder toezicht van de NVWA is de naleving van de regelgeving door de levend vee sector nog niet optimaal. Er dient voldoende toezichtdruk aanwezig te zijn om de naleving op voldoende peil te houden.

R&O

Uit de inspecties in 2019 blijkt dat de naleving van de R&O-regels door roodvleesslachthuizen, pluimveeslachthuizen en vee-verzamelcentra gemiddeld 93% bedraagt (zie tabel in paragraaf R&O-plaatsen). De naleving van de regels voor hygiëne en gebruik van de erkende of geregistreerde R&O-plaats door roodvleesslachthuizen, verzamelcentra en levend vee bedrijven bedraagt 94%.

De naleving voor de inrichtingseisen en exploitatievoorschriften van de eenvoudige en erkende R&O-plaats bij kleine, middelgrote en grote roodvleesslachthuizen bedraagt gemiddeld 93%.

Geconcludeerd kan worden dat de in 2019 geïnspecteerde R&O-plaatsen zich over het algemeen goed aan de regels houden voor diergezondheid (preventie dierziekten). Dat neemt niet weg dat in het productieproces van deze bedrijven nog verbetering wenselijk is.

Er blijft met name aandacht nodig voor:

- Gebruik van eigen water op R&O-plaatsen
- Veilig gebruik van ontsmettingsmiddelen
- Beoordeling van reinheid vervoermiddelen/kratten/containers
- Bijhouden van de R&O-administratie
- Werken volgens goedgekeurd protocol

Verzamelcentra

Uit de risicogerichte inspecties van 2019 blijkt dat de naleving op de regels voor hygiëne, dierenwelzijn en dierlijke bijproducten op de verzamelcentra gemiddeld 85% bedraagt.

Uit de systeemininspecties van 2019 waarbij controle plaatsvindt op het gebied van de bouwkundige staat van het verzamelcentrum, en dieper ingegaan wordt op in- en uitslag register en op het daadwerkelijk werken volgens het bedrijfseigen protocol, blijkt de naleving gemiddeld 66% te zijn. Dit lage percentage kan mogelijk worden verklaard door de uitgebreidere controle tijdens systeemininspecties ten opzichte van de risicogerichte inspecties. Geconcludeerd kan worden dat de naleving op de regels door verzamelcentra verbetering behoeft.

Er is vooral aandacht nodig voor de volgende onderwerpen:

- Transportwaardigheid van dieren
- Bio-veiligheid van routing van personeel en vervoermiddelen
- In- en uitslag register
- Correct doden van dieren indien dit gebeurt door personeel van het verzamelcentrum
- Opvangvoorziening en opslag van bloed
- Registratie dierlijke bijproducten

Erkende pluimveebedrijven en instellingen

Ten aanzien van de vereisten voor de erkenning is er bij deze bedrijven een hoge mate van naleving. Hier worden slechts enkele kleinere tekortkomingen geconstateerd.

Bestemmingscontroles

Bij de ruim 6.000 bestemmingscontroles wordt in ongeveer 4% een omissie geconstateerd. In 4 gevallen heeft dit geleid tot aanvullende corrigerende maatregelen. In het merendeel van de geconstateerde omissies zijn de geconstateerde bevindingen teruggekoppeld aan de bevoegde autoriteit van het land van verzending.

3.4 Dierenwelzijn

Controlerende instantie(s): NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2019 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Verordening (EG) nr. 1/2005	Bescherming van dieren tijdens het vervoer en daarmee samenhangende activiteiten
Verordening (EG) nr. 1099/2009	Bescherming van dieren bij het doden
Verordening (EG) nr. 853/2004	Hygiëneverordening levensmiddelen van dierlijke oorsprong
Richtlijn 98/58/EG	Bescherming van voor landbouwdoeleinden gehouden dieren
Richtlijn 1999/74/EG	Minimumnormen voor de bescherming van legkippen
Richtlijn 2007/43/EG	Minimumvoorschriften voor de bescherming van vleeskuikens
Richtlijn 2008/119/EG	Minimumnormen ter bescherming van kalveren
Richtlijn 2008/120/EG	Minimumnormen ter bescherming van varkens

Nationale wetgeving

- Wet dieren, deel van Hoofdstuk 2: dieren
- Besluit Houders van dieren
- Regeling Houders van dieren
- Besluit handhaving en overige zaken Wet dieren
- Regeling handhaving en overige zaken Wet dieren
- Beleidsregels dierenwelzijn 2009
- Besluit Diergeneeskundigen

Omvang controlebestand in 2019

bedrijfstypen	aantal
Veetransporteurs kort transport	1328
Veetransporteurs lang transport	277
Grote slachthuizen hoefdieren (permanent toezicht)	22
Kleine/middelgrote slachthuizen hoefdieren en gekweekt wild	149
Grote pluimveeslachthuizen (permanent toezicht)	18
Kleine pluimveeslachthuizen	10
Verzamelcentra*	76

* In 2019 zijn voor het eerst ook de verzamelcentra in de tabel opgenomen, omdat daar ook dierenwelzijnsinspecties worden uitgevoerd.

Omvang controlebestand in 2019 uitgesplitst naar diersoort

bedrijven uitgesplitst naar diersoort	aantal per 01-04-2019*
Legkippen	896
Kalveren	1.680
Varkens	4.090
Runderen	22.930
Schapen	5.480
Geiten	570
Vleeskuikenouderdieren en vleeskuikens	1.038
Loopvogels	3
Eenden	50
Ganzen	0
Pelsdieren	130
Kalkoenen	30

* Centraal Bureau voor Statistiek (CBS), Den Haag/Heerlen en AVINED

Resultaten toezicht dierenwelzijn 2019

vervoerscontroles	aantal inspecties	aantal niet conform	% aantal niet conform
Onderweg	927	181	20
Aan- en afvoer slachthuis	141	25	18
Aan- en afvoer verzamelcentrum	34	10	29
Primair bedrijf	211	119	56
Verzamelcentrum	79	17	22
Meldingen/klachten	270	192	71
Totaal	1662	544	33

rapporten van bevindingen van toezichthoudende dierenartsen op slachthuizen en verzamelcentra	aantal	aantal interventies
Verordening (EG) nr. 1/2005	623	406
Waarvan ten aanzien van		
• Vervoerder		123
• Veehouder (evt. tevens vervoeder)		263
• Verzamelcentra (evt. tevens vervoerder)		16
• Overig		4
Verordening (EG) nr. 1099/2009	163	121
Waarvan ten aanzien van:		
• Slachthuis		121
Besluit houders van dieren	470	396

journaalcontroles en controles GPS	aantal	aantal overtredingen
Controles journaals (100%)	4539	96
GPS project (circa 10%)	570	30

Bron: Overzicht rapportage Interventiebureau Dier (IBD)-journaalcontrole

* Bij de journaal- en GPS-controle vormen over het algemeen overtredingen bij meerdere journaals één interventie richting de vervoerder c.q. een klacht naar buitenland.

toezicht legkippen (Richtlijn 1999/74/EG)	aantal
Inspecties	7
Maatregelen	2

toezicht kalveren (Richtlijn 2008/119/EG)	aantal
Inspecties	24
Maatregelen	4

toezicht vleeskuikens (Richtlijn 2007/43/EG en Richtlijn 98/58/EG)	aantal
Inspecties (volledige inspectie)	143
Maatregelen	42

toezicht vleeskuikens (Richtlijn 2007/43/EG)	aantal
Inspecties (administratief, select, met betrekking tot overbezetting)	182
Maatregelen	182

toezicht vleeskuikens (Richtlijn 2007/43/EG)		aantal
Inspecties PM keuring		-
Maatregelen		419
toezicht varkens (Richtlijn 2008/120/EG)		aantal
Inspecties		154
Maatregelen		50
toezicht runderen (Richtlijn 98/58/EG)		aantal
Inspecties		360
Maatregelen		184
toezicht schapen (Richtlijn 98/58/EG)		aantal
Inspecties		223
Maatregelen		52
toezicht geiten (Richtlijn 98/58/EG)		aantal
Inspecties		82
Maatregelen		13
toezicht vleeskuikenouderdieren (Richtlijn 98/58/EG)		aantal
Inspecties		2
Maatregelen		0
toezicht eenden (Richtlijn 98/58/EG)		aantal
Inspecties		3
Maatregelen		0
toezicht pelsdieren (Richtlijn 98/58/EG)		aantal
Inspecties		1
Maatregelen		0
toezicht kalkoenen (Richtlijn 98/58/EG)		aantal
Inspecties		2
Maatregelen		1
toezicht doden van dieren op primair bedrijf (Verordening (EG) nr. 1099/2009)		aantal
Inspecties		2
Maatregelen		2

Verwijzing naar specifieke rapportage

Jaarverslag volgens Uitvoeringsbesluit van de Commissie 2013/188/EU inzake de jaarverslagen over niet-discriminerende controles overeenkomstig Verordening (EG) nr. 1/2005 inzake de bescherming van dieren tijdens het vervoer en daarmee samenhangende activiteiten.

Jaarlijkse rapportage aan de Europese Commissie als bedoeld in Beschikking 2006/778/EG over de inspecties van productieplaatsen waar bepaalde dieren voor landbouwdoeleinden worden gehouden.

Nadere toelichting bij resultaten dierenwelzijn en projecten in 2019

Algemeen

Een groot deel van de inspecties vindt risicogericht plaats. Dit betekent dat de NVWA probeert bedrijven te inspecteren die de grootste kans hebben de regels niet na te leven. Dat heeft tot gevolg dat die bevindingen niet representatief zijn over de hieronder genoemde sectoren als geheel. Periodiek vinden er nalevingsmetingen plaats: een representatieve aselecte steekproef van de populatie wordt geïnspecteerd om na te gaan hoe de naleving in die sector er als geheel voor staat. Dit kan vervolgens als basis dienen voor risicogericht toezicht.

Dierenwelzijn tijdens transport

Vervoerscontroles

De vervoersteamers hebben meerdere projecten uitgevoerd gericht op dierenwelzijn; inspecties tijdens warme dagen, op de aan- en afvoer van paardenmarkten, op de verzamelcentra en gericht op meerdere typen kwetsbare dieren. Naast de projectmatige inspecties werden ook tijdens de surveillance inspecties uitgevoerd op dierenwelzijn en naar aanleiding van een melding of klacht.

Toezichthoudende dierenartsen op de slachthuizen maken een rapport van bevindingen (RvB) op wanneer vermoed wordt dat een dier is aangevoerd met een draagtijd van 90% of meer. De RvB's worden middels een melding doorgezet aan de vervoersteamers van de directie Handhaven om nader te onderzoeken of daadwerkelijk sprake is van een overtreding. Deze inspecties zijn gerapporteerd onder meldingen/klachten.

Vervoerscontroles verzamelcentrum betreffen inspecties op het verzamelcentrum, waarvan een deel van de inspecties gezamenlijk is uitgevoerd met de directie Keuren. Deze inspecties zijn uitgevoerd vanuit het project Verzamelcentrum en in het kader van het 4-ogen principe zijn.

Ten opzichte van 2018 zijn minder inspecties uitgevoerd gericht op dierenwelzijn (-9%), maar het percentage niet conform is gestegen (+3%).

Toezichthoudend op slachthuizen en verzamelcentra

Bij interventies worden alleen officiële schriftelijke waarschuwingen en RvB meegeteld. Daarnaast worden nog andere corrigerende maatregelen zoals mondelinge waarschuwingen, correctieve acties, weigering van exportcertificering, stopzetten van de band of verminderen bandsnelheid in slachterij, toegepast. Deze maatregelen worden niet vastgelegd maar maken wel deel uit van de reguliere werkzaamheden.

Verordening (EG) nr. 1/2005

Naast de interventies zijn er in 2019 115 rapporten – hoofzakelijk aangaande vangletsel bij pluimvee – overdragen aan het buitenland. De interventies kunnen gericht zijn op meerdere actoren in de keten: de veehouder, het verzamelcentrum, de vervoerder of bestuurder. Dit betekent dat bijvoorbeeld voor 1 dier dat niet geschikt was voor vervoer een interventie heeft plaatsgevonden, zowel gericht tegen de vervoerder als de veehouder. Bij Interventie bureau dier (IBD) stonden (per 14 april 2020) nog 59 rapporten van 2019 in behandeling, waarvan nog geen definitieve afdoening bekend is.

Verordening (EG) nr. 1099/2009

Met ingang van 1 januari 2018 is er bij onbedweld slachten verplicht permanent toezicht door de NVWA. In 2019 zijn tijdens het toezicht op onbedweld slachten 5 RvB opgemaakt.

Bij het reguliere bedweldde slachten zijn 65 rapporten ten aanzien van bedweldmen en fixeren opgemaakt. Bij IBD stonden (per 14 april 2020) nog 19 rapporten van 2019 in behandeling, waarvan nog geen definitieve afdoening bekend is.

Besluit houders van dieren – welzijnsafwijkingen pluimvee

In 2019 zijn 395 rapporten van bevindingen en schriftelijke waarschuwingen opgemaakt voor voetzoollaesies. Bij IBD stonden (per 14 april 2020) nog 12 rapporten van 2019 in behandeling, waarvan nog geen definitieve afdoening bekend is.

Openbaarmaking inspectie resultaten dierenwelzijn tijdens het bedwelmen en doden

De NVWA streeft, in overleg met het ministerie van LNV naar openbaarmaking van dierenwelzijns- en hygiëne resultaten bij slachthuizen.

Dierenwelzijn op het primaire bedrijf

Pluimvee

De NVWA heeft in 2019 een naleefmeting uitgevoerd in de vleeskuikensector. Het naleefbeeld met betrekking tot dierenwelzijnswetgeving laat, op basis van deze meting, binnen deze sector een naleving van 58% zien. Afwijkingen zijn er vooral bij het voorgeschreven lichtschemata, de kwaliteit van het aanwezige strooisel, een te hoge bezettingsgraad in de stal en het niet correct of niet tijdig doorgeven van koppelgegevens aan het registratiesysteem KIP. In 2020 krijgt deze sector onverminderde aandacht en worden verschillende risicogerichte projecten uitgevoerd.

Tijdens de post mortem keuring (PM keuring) houdt de NVWA op het slachthuis steekproefsgewijs toezicht op zichtbare welzijnsafwijkingen bij de geslachte vleeskuikens. Deze welzijnsafwijkingen betreffen afwijkingen die duidelijk zijn ontstaan op het primaire bedrijf. De steekproef kan risicogericht zijn, maar dat is niet noodzakelijk. Uit de uitgevoerde inspecties kwamen bij 419 koppels aangevoerde vleeskuikens ernstige welzijnsafwijkingen, die duidelijk waren ontstaan in de stal, aan het licht. Dit leidde tot handhavend opgetreden.

De NVWA heeft in 2019 geen gerichte naleefprojecten uitgevoerd met betrekking tot het dierenwelzijn op legkippen-, vleeseenden-, vleeskuikenouderdieren- en kalkoenbedrijven. Het toezicht vond plaats op basis van meldingen. Ook voor 2020 staan inspecties bij deze doelgroepen, met uitzondering van vleeskuikenouderdieren, niet op de planning. Voor de komende jaren zijn wel naleefmetingen gepland voor deze diersoorten. Naleefmetingen vergen de nodige capaciteit en worden bij voorkeur, indien de capaciteit dit toe laat, in een cyclisch patroon om de paar jaar uitgevoerd. Waarna op basis van de bevindingen risicogericht toezicht voor de betreffende doelgroep wordt ingericht.

Varkens

De NVWA heeft in 2019 varkenshouders gecontroleerd op de naleving van de regels ter bescherming van het welzijn van varkens. Deze inspecties worden onaangekondigd uitgevoerd. Tijdens de inspecties worden de voorschriften uit de Wet dieren en het Besluit houders van dieren gecontroleerd. Hierin staan de regels voor het houden, huisvesten en verzorgen van varkens. In 2019 hebben de inspecteurs van de NVWA extra aandacht gegeven aan de hokverrijking voor alle varkens en het nestmateriaal voor zeugen en gelten in de kraamhokken.

Er zijn 154 inspecties uitgevoerd, hiervan waren 111 inspecties akkoord. Er waren 43 inspecties niet akkoord op de specifieke welzijnsnormen voor varkens. Deze niet-nalevingen hadden met name betrekking op het onderdeel los materiaal. Het gaat hierbij om hokverrijking (varkens beschikken permanent over voldoende materiaal om te onderzoeken en mee te spelen) en nestmateriaal voor gelten en zeugen.

Andere vaak voorkomende niet-nalevingen hebben betrekking op de vloeren en de gebouwen en behuizing voor de varkens. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om de maximaal voorgeschreven spleetbreedte van roostervloeren, algemene eisen voor de stalinrichting en luchtkwaliteit. Ook kwam meerdere malen voor dat aan de varkens onvoldoende ruimte (minimaal voorgeschreven vloeroppervlakte) ter beschikking werd gesteld.

Bij 11 inspecties is een rapport van bevindingen en/of een proces verbaal opgemaakt. Deze maatregelen zijn gericht op herstel van de situatie en sanctioneren van de overtreding. Bij 25 inspecties is een schriftelijke waarschuwing, mede gericht op herstelmaatregelen opgemaakt. Bij 6 inspecties is een rapport van bevindingen in combinatie met een schriftelijke waarschuwing opgemaakt. Bij 1 inspectie heeft de niet-naleving niet geleid tot een maatregel in verband met het geldende interventiebeleid. Tot juni 2019 boden de inspecteurs van de NVWA vooral nalevingshulp en gingen zij met varkenshouders het gesprek aan over de gebruikte hokverrijkingmateriaal.

Kalveren

In 2019 heeft de NVWA gecontroleerd op de naleving van de regels ter bescherming van het welzijn van kalveren. De cijfers zijn overwegend gebaseerd op inspecties in de melkveehouderij en op een gering aantal inspecties binnen de vleeskalvesector. De inspecties zijn met name uitgevoerd naar aanleiding van een melding of een risicogerichte inspectie op een risicobedrijf. De cijfers geven daarom geen representatief beeld van de naleving van de regels voor de kalveren in de melk- en vleesveesector.

Er zijn 24 inspecties van de specifieke welzijnsnormen voor kalveren (gebaseerd op Richtlijn 2008/119/EG) uitgevoerd, met name op initiatief van de inspecteurs en veelal verricht tijdens voor andere doeleinden uitgevoerde controles. Er zijn bij 3 inspecties niet-nalevingen vastgesteld. Deze niet-nalevingen hadden betrekking op het permanent aanbinden van kalveren jonger dan 6 maanden (2 maal). Hiervoor zijn 2 schriftelijke waarschuwingen opgemaakt. Bij 1 inspectie is geconstateerd dat de kalveren niet beschikten over de juiste huisvesting (zoals geen comfortabele en zindelijke ligruimte). Hiervoor zijn een proces verbaal en een rapport van bevindingen opgemaakt.

In totaal zijn op 97 bedrijven met kalveren inspecties uitgevoerd van welzijnsvoorschriften. Dit zijn naast de 24 inspecties van de specifieke welzijnsnormen (gebaseerd op Richtlijn 2008/119/EG) vooral inspecties die zijn uitgevoerd naar aanleiding van meldingen. Aanvullend op de 3 niet-nalevingen van de specifieke welzijnsregels zijn bij 42 inspecties niet-nalevingen bij de kalveren geconstateerd. Deze niet-nalevingen hebben met name betrekking op de verzorging en de behuizing van de kalveren. Bij 20 inspecties is een rapport van bevindingen en/of een proces verbaal opgemaakt en bij 21 inspecties is een schriftelijke waarschuwing gericht op herstel gegeven. Er is 1 mondelinge waarschuwing gegeven.

Runderen

De NVWA voert risicogericht inspecties uit bij zogenoemde risicobedrijven. Dit zijn bedrijven waar, naar aanleiding van inspecties is gebleken dat het dierenwelzijn (herhaaldelijk) ernstig in het geding is. Oorzaken hiervoor kunnen onvoldoende managementvaardigheden van de (vee)houder zijn, een lage hygiënestandaard, te weinig bedrijfsmatige kennis bij de houder, of niet tijdig inschakelen van een dierenarts. Risicobedrijven komen in beeld bij de NVWA na vaststellen van ernstige welzijnsovertredingen bij inspectie op basis van een melding of op basis van analyse van de inspectiehistorie. Het uitgangspunt bij inspecties is dat volgens het algemeen en specifiek interventiebeleid (dierenwelzijn) wordt gewerkt. Met een uniforme handhavingsaanpak worden bestuurs- en strafrecht zo effectief mogelijk ingezet bij bedrijven die herhaaldelijk niet naleven. Deze werkwijze kan er ook toe leiden dat een bedrijf onder verscherpt toezicht komt te staan. Dan wordt met een maatwerk aanpak het bedrijf tot naleving bewogen en eventueel leidt het zelfs tot stillegging of een houdverbod. Om de naleving van de dierenwelzijnsregels af te dwingen, is er in 2019 voor gekozen een tweetal projecten Risicobedrijven en verscherpt toezicht op te starten:

- Maatwerk via bestuursrecht (en waar nodig strafrecht). Voortdurende inspecties en het opleggen van maatregelen om zo te komen tot een structureel herstel.
- Maatwerk via strafrecht (en bestuursrecht). Een intensieve samenwerking en afstemming tussen NVWA en Openbaar Ministerie (OM).

Een bedrijf komt in aanmerking voor verscherpt toezicht indien het bedrijf structureel niet naleeft, dat wil zeggen:

- De afgelopen 2 jaar minimaal 3 inspecties niet akkoord, met opmaak van Rapport(en) van Bevindingen en/of Processen-verbaal tot gevolg, of
- Indien een bedrijf bij een 1ste inspectie een situatie laat zien die dusdanig slecht is dat wordt besloten deze direct onder verscherpt toezicht te plaatsen.

Per bedrijf wordt een aanpak bepaald, bestaande uit bestuursrecht, strafrecht of een combinatie hiervan, waarbij het (specifiek) interventiebeleid het uitgangspunt is.

In 2019 zijn in totaal bij 69 risicobedrijven (her)inspecties uitgevoerd na aanleiding van projecten. Na 1 of meerdere (her)inspecties zijn bij 37 bedrijven geen overtredingen meer aangetroffen. Bij de resterende 32 bedrijven waar na (her)inspectie overtredingen zijn aangetroffen worden in 2020 opnieuw herinspecties uitgevoerd. De inspecties hadden naast runderen in een aantal gevallen ook betrekking op kalveren, schapen, geiten, paarden, varkens of pluimvee. De meeste overtredingen bij risicobedrijven hebben betrekking op hygiënische huisvesting (geen droge en schone ligplaats), het niet op passende wijze verzorgen van zieke en/of gewonde dieren en het verstrekken van ongeschikt of

onvoldoende voer. In 2019 zijn naar aanleiding van de uitgevoerde (her)inspecties in totaal 10 veehouderijbedrijven onder verscherpt toezicht gezet.

Naar aanleiding van meldingen zijn in totaal 293 risicogerichte inspecties uitgevoerd bij runderen. Bij 100 inspecties zijn niet-nalevingen aangetroffen van de welzijnsvoorschriften in Richtlijn 98/58/EG. Dit betrof onder andere gebouwen en behuizing (het ontbreken van hygiënische huisvesting), voeder en water (geen toereikende hoeveelheid water en voer van passende kwaliteit) en inspectie (het niet tijdig behandelen van zieke dieren en het niet tijdig afzonderen van zieke dieren).

Schapen

In 2019 zijn 223 inspecties uitgevoerd bij schapen, voornamelijk naar aanleiding van een melding. Bij 39 inspecties is een niet-naleving van de welzijnsvoorschriften in Richtlijn 98/58/EG geconstateerd. Deze niet-nalevingen hadden met name betrekking op de onderdelen monitoring van de dieren (zoals het niet raadplegen dierenarts voor dieren die ziek of gewond lijken), gebouwen en behuizing (met name opgeruimde, schone en/of droge ligplaatsen en scherpe randen of uitsteeksels waaraan dieren zich kunnen verwonden) en voeder en water (niet verstrekken van voeder en/of water dan wel verstrekken van voeder of water van onvoldoende kwaliteit). Bij 20 inspecties is een rapport van bevindingen en/of een proces verbaal opgemaakt. Deze maatregelen zijn gericht op herstel van de situatie en sanctioneren van de overtreding. Bij 17 inspecties is een schriftelijke waarschuwing, mede gericht op herstelmaatregelen opgemaakt. Bij 2 inspecties is de niet-naleving ter plaatse hersteld.

Geiten

In 2019 zijn 82 inspecties uitgevoerd bij bedrijven met geiten. Enkele van deze inspecties zijn projectmatig uitgevoerd, de overige inspecties waren voornamelijk naar aanleiding van een melding. In een project over de verzorging van geitenbokjes zijn 23 inspecties uitgevoerd bij geitenhouders en bokkenmesters. Er waren 20 inspecties akkoord en 3 inspecties niet akkoord. Bij deze inspecties is vastgesteld dat niet werd voldaan aan de voorwaarden over het bijhouden van gegevens (bijhouden register van de verstrekte medische zorg en het bij iedere controle geconstateerde aantal sterfgevallen). Er zijn hiervoor 2 schriftelijke waarschuwingen gegeven. Daarnaast is er 1 mondelinge waarschuwing gegeven omdat het een kleine afwijking betrof. Er zijn 59 overige inspecties bij bedrijven met geiten uitgevoerd. Bij 11 inspecties is een niet-naleving van de welzijnsvoorschriften in Richtlijn 98/58/EG geconstateerd. Deze niet-nalevingen hadden met name betrekking op de onderdelen gebouwen en behuizing (zoals schone en/of droge ligplaatsen en bescherming tegen slechte weersomstandigheden) en voeder en water (niet verstrekken van voeder en/of water dan wel verstrekken van voeder of water van onvoldoende kwaliteit). Bij 4 inspecties is een rapport van bevindingen en/of een proces verbaal opgemaakt. Deze maatregelen zijn gericht op herstel van de situatie en sanctioneren van de overtreding. Bij 6 inspecties is een schriftelijke waarschuwing, mede gericht op herstelmaatregelen opgemaakt. Bij 1 inspectie is de niet-naleving ter plaatse hersteld.

Incidenten

Varkens

In Nederland vragen dierenrechtenorganisaties regelmatig aandacht voor misstanden in de veehouderij. Zo drongen op 13 mei 2019 circa 125 aanhangers van een dierenrechtenorganisatie een varkensstal in Boxtel binnen en demonstreerden ongeveer 100 aanhangers buiten het bedrijf.

De stallen werden urenlang bezet en in de tussentijd verzamelden zich in de nabijheid van de stallen steeds meer personen die steun kwamen betuigen aan de staleigenaar. De bezettingsactie werd door de politie beëindigd en tientallen activisten werden gearresteerd. Deze bezetting leidde tot onrust onder veehouders die vreesden voor vervolgacties. Deze bleven uit in de maanden daarna.

Konijnen

In december 2019 werden door een dierenwelzijnsorganisatie beelden naar buiten gebracht die waren gemaakt op konijnenhouderijen in de periode 2018-2019.

Deze beelden zijn, mede naar aanleiding van persvragen, beoordeeld door de NVWA. De houder is op grond van de welzijnsregelgeving verantwoordelijk voor het verlenen van passende zorg aan de dieren indien deze ziek of gewond zijn, dan wel het hiervoor inschakelen van bijvoorbeeld een dierenarts. Op basis van de beelden is niet te beoordelen of aan de dieren passende zorg is verleend of dat een dierenarts is ingeschakeld.

Uit de beelden kon geen algemene conclusie worden getrokken over de konijnensector als geheel.

Desalniettemin vormden de beelden, samen met andere signalen, voor de minister aanleiding om de sector aan te spreken en aan te dringen op verbetering. Op basis van de beoordeling van de beelden en het feit dat controles in het kader van diergeneesmiddelen werden uitgevoerd bij konijnenhouders, is besloten in 2019 geen extra welzijnsinspecties uit te voeren. In 2019 werden ongeveer 15 konijnenbedrijven door de NVWA bezocht voor controle op diergeneesmiddelen-gebruik. Uit deze inspecties zijn geen signalen van ernstige welzijnsaantasting in de sector naar voren gekomen. Voor 2020 is een naleefmeting bij houders van voor productie gehouden konijnen voorzien en daarbij zullen welzijnsinspecties worden uitgevoerd.

Effectmeting

Kalveren

In het kader van de Retrospectieve effectmeting kalversterfte zijn 3 interviews uitgevoerd. Deze interviews zijn afgenomen bij melkveehouders die in 2017 ruim meer dan 20% kalversterfte hadden op hun bedrijf en die in 2019 een sterke daling van de kalversterfte hebben gerealiseerd. In deze effectmeting is onderzocht welke oplossingen de melkveehouders hebben gevonden om hun kalversterfte omlaag te brengen en wat hen ertoe heeft doen bewegen om deze stap te maken. Deze informatie helpt bij de ontwikkeling van het handhavingsinstrument gericht op bewustwording van en belonen bij de melkveehouder op afstand.

Acties tot verbetering van de officiële controles

Dierenwelzijn tijdens transport

In 2019 is gewerkt conform het aangepaste Nationaal plan voor veetransport bij extreme temperaturen (versie 2018). Gebleken is dat de temperatuurnorm nadere verduidelijking behoefde vanuit het beleid. Het traject om te komen tot deze verduidelijking is in gang gezet.

In 2019 is nader gewerkt aan de uniformering van de veterinaire beoordeling ten aanzien van de transportwaardigheid in relatie tot het voorgenomen transport. Onderzocht wordt of de Europese richtsnoeren voor transportwaardigheid hiervoor een goede basis kunnen vormen.

Dierenwelzijn tijdens het bedwelmen en doden

In diverse slachthuizen wordt permanent cameratoezicht gebruikt als aanvulling op de fysieke inspecties. In 2019 is de pilot cameratoezicht in alle grote slachthuizen afgerond en is een start gemaakt met de implementatie van cameratoezicht in middelgrote en kleine slachthuizen.

Daarnaast hanteert de NVWA bij sommige slachthuizen het 4-ogen principe waarbij 2 dierenartsen de controles uitvoeren om zo te komen tot een meer uniforme werkwijze.

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

Dierenwelzijn op het primaire bedrijf

Kalveren

Hoge kalversterfte is een multifactorieel probleem en kan een aanwijzing vormen voor verminderde zorg voor kalveren. Risicogericht handhaven bij bedrijven met hoge sterftecijfers door middel van fysieke inspecties kan maar op een beperkt deel van de bedrijven worden uitgevoerd, de doelgroep is omvangrijk. Daarom is gezocht naar aanvullende methoden om de naleving omtrent de zorg voor kalveren te bevorderen.

In 2018 is een doelgroepanalyse, bestaande uit een omgevings- en gedragsanalyse, uitgevoerd. Uit deze doelgroepanalyse kwam naar voren dat de gedragsmechanismen belonen en bewustwording het beste ingezet kunnen worden, om het gedrag van de melkveehouder te beïnvloeden. In de eerder genoemde Retrospectieve effectmeting kalversterfte is dit ook bevestigd.

In 2019 is de ontwikkeling van een handhavingsmix opgestart. In deze handhavingsmix zijn middelen ontwikkeld waarin de gedragsmechanismen belonen en bewustwording verder zijn uitgewerkt. In 2020 wordt dit ontwikkeltraject verder uitgevoerd waarbij we bewustwording van en belonen bij de melkveehouder op afstand beogen in te zetten. Het effect van dit handhavinginstrument zal worden gemeten middels een effectmeting.

Runderen

De melkveesector meldt actief aan de NVWA wanneer zij op basis van hun kwaliteitssystemen overgaan tot het stopzetten van het ophalen van de melk bij bedrijven (de zogeheten melkweigering). Deze meldingen worden door de NVWA prioritair geacht in het kader van risicogericht toezicht en inspecties naar aanleiding hiervan leiden ook veelal tot een niet-akkoord bevinding.

Varkens

De varkenssector is betrokken geweest bij het opstellen van de brochure hokverrijking die ontwikkeld is door Wageningen Universiteit in 2018 in opdracht van het ministerie van LNV. De sector is ook betrokken bij de ontwikkeling van een risicobeoordelingsinstrument door Wageningen Universiteit, waarmee de diverse risicofactoren in relatie tot staart- en orenbijten kunnen worden getoetst en de inzet hiervan in praktijknetwerken.

In 2019 is over de brochure hokverrijking gecommuniceerd door de sector. Tevens is daarbij ook ingegaan op de wijze van handhaving op hokverrijking door de NVWA. Daarnaast wordt de brochure ook door de private kwaliteitssystemen als leidraad voor controles gebruikt. Overleg hierover vindt plaats tussen sector en NVWA.

De risicobeoordeling staartbijten is in 2019 verder doorontwikkeld door de sector en getoetst in de netwerken. De sector heeft hierover ook via vakmedia gecommuniceerd, het beoordelingsinstrument wordt inmiddels welzijnscheck genoemd. In een Kamerbrief is in september 2019 aangegeven dat deze welzijnscheck zal worden opgenomen in de private kwaliteitssystemen.

Dierenwelzijn tijdens transport

Met de sector wordt regulier overleg gehouden over de werkwijze rondom extreme temperaturen, Met extra aandacht voor transport tijdens warme periodes.

Conclusies

Door onder andere handhavingscommunicatie, meewerken aan wetenschappelijk onderzoek en evaluatie en overleg wordt continu gewerkt aan het verbeteren van officiële controles.

Veel van het toezicht van de NVWA is risicogericht en richt zich op bedrijven of werkzaamheden waar de kans op niet-naleving het grootste is. Daarnaast voert de NVWA met enige regelmaat nalevingsmetingen uit om het effect van toezicht te monitoren. In 2019 heeft de nadruk gelegen op risicogericht toezicht.

Zowel op primaire bedrijven, in de transportsector als in het slachthuis zijn er initiatieven geweest vanuit de NVWA en het bedrijfsleven om de naleving te bevorderen.

Voor het toezicht op open normen is het van belang dat er wetenschappelijk onderbouwde richtsnoeren komen. De NVWA zet meer en meer communicatie in om de naleving te bevorderen. Daarbij wordt ook gebruikgemaakt van communicatie via sociale media.

Op 32 van de 69 risicobedrijven werden na 1 of meerdere herinspecties overtredingen aangetroffen. De naleving van wet- en regelgeving bij selecte (her)inspecties op risicobedrijven is laag. De inspecties hadden naast runderen in een aantal gevallen ook betrekking op kalveren, schapen, geiten, paarden, varkens of pluimvee. Het is van belang dat de NVWA risicogerichte inspecties op dierenwelzijn blijft uitvoeren om deze risicobedrijven te bewegen tot het (structureel) verhogen van de naleving. Over het effect van verscherpt toezicht kunnen nu nog geen conclusies worden getrokken, omdat de bedrijven zich nog in het verscherpt toezicht traject bevinden.

3.5 Diervoeder

Controlerende instantie(s): NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2019 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Verordening (EG) nr. 178/2002	algemene levensmiddelen verordening
Verordening (EG) nr. 183/2005	diervoeder hygiëne
Verordening (EG) nr. 1831/2003	toevoegingsmiddelen en additieven in diervoeders
Verordening (EG) nr. 1829/2003	toevoegingsmiddelen en additieven in diervoeders
Verordening (EG) nr. 1830/2003	GGO's in diervoeder en levensmiddelen
Verordening (EG) nr. 999/2001	TSE-verordening
Verordening (EG) nr. 1069/2009	dierlijke bijproducten - basisverordening
Verordening (EG) nr. 142/2011	dierlijke bijproducten - uitvoeringsverordening
Richtlijn 2008/38/EG	dieetrichtlijn
Richtlijn 2002/32/EG	ongewenste stoffen in diervoeders
Verordening (EG) nr. 767/2009	handel en gebruik diervoeders (en verboden materialen)
Richtlijn 82/475/EG	categorieën (hoofdgroepen) voor etikettering
Verordening (EG) nr. 669/2009	importcontroles hoogrisicoproducten
Richtlijn 90/167/EG	gemedicineerde diervoeders

Nationale wetgeving

- Wet dieren
- Besluit diervoeders 2012
- Regeling diervoeders 2012
- Besluit diergeneesmiddelen

Omvang controlebestand in 2019

bedrijfstypen (aantal registraties of erkenningen)*	aantal afzonderlijke bedrijven
Productiebedrijven <ul style="list-style-type: none"> • producent voedermiddelen (1287) • producent toevoegingsmiddelen (179) • producent voormengsels (201) • producent mengvoeders (823) • producent mengvoeders met dierlijk eiwit (93) • zelf mengen met dierlijk eiwit (2) • producent gemedicineerde diervoeders (76) • bedrijven erkend in verband met dioxine voorschriften (23) • primaire producent van diervoeders (116) • ontgifter diervoeders (0) 	1421
Handelaren (incl. opslag) <ul style="list-style-type: none"> • handelaren voedermiddelen (1909) • handelaren toevoegingsmiddelen (632) • handelaren voormengsels (478) • handelaren mengvoeders (2115) • vertegenwoordigers derde landen (51) • importeur gemedicineerd diervoeder (4) 	2008
Opslagbedrijven (geen handel of transport) <ul style="list-style-type: none"> • opslagbedrijf voedermiddelen (1029) • opslagbedrijf toevoegingsmiddelen (248) • opslagbedrijf voormengsels (229) • opslagbedrijf diervoeders (474) 	916

bedrijfstypen (aantal registraties of erkenningen)*	aantal afzonderlijke bedrijven
Transporteurs van diervoeders (incl. opslag) <ul style="list-style-type: none"> • wegtransport (4239) • railtransport (89) • binnenvaart transport (3955) • transporteur met goedgekeurde reinigingsprocedure tegen versleping dierlijk eiwit (134) 	1800
Detailhandelaren	467
Gebruiker diervoeders met dierlijk eiwit	1

* Ongeveer 1/3 van alle bedrijven is erkend of geregistreerd voor 1 activiteit met diervoeder. De overige bedrijven hebben een erkenning, registratie, toestemming, goedkeuring en/of vergunning voor verschillende activiteiten met diervoeder, of voor vergelijkbare activiteiten met verschillende producten (bijvoorbeeld voedermiddelen, toevoegingsmiddelen, voormengsels, mengvoeders voor voedselproducerende dieren en/of mengvoeders voor niet-voedselproducerende dieren).

Resultaten toezicht diervoeder 2019

toezicht domeinnaam	aantal
Inspecties	929
Monsters	1879
Maatregelen	137

Maatregelen bestaan uit 96 schriftelijke waarschuwingen, 40 rapporten van bevindingen en 1 proces verbaal.

Nadere toelichting bij resultaten diervoeder

De naleving in de diervoedersector met betrekking tot de basisvoorwaarden in Bijlage II van verordening (EG) Nr. 183/2005 is over het algemeen goed. Bij incidenten neemt de sector haar verantwoordelijkheid en werkt men proactief aan het voorkomen van verdere verspreiding van het risico. De naleving van transportbedrijven met betrekking tot registratie en transportdocumentatie is goed.

Aandachtpunten zijn traceerbaarheid, versleping en HACCP. Ook onjuiste en/of onvolledige informatie op etiketten en het voeren van onterechte claims blijven een zorgpunt. Verder is de naleving van de meldplicht bij bedrijven en laboratoria bij het constateren of het vermoeden van onveilige diervoeders nog niet op het gewenste niveau. Het toezicht op primaire bedrijven is in 2019 nauwelijks uitgevoerd in verband met andere prioriteiten in deze sector. Het aantal meldingen via het Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF) van de Europese Commissie en de meldingen op basis van de Algemene Levensmiddelenverordening neemt jaarlijks toe, dit trekt een wissel op het normale toezicht in deze sector.

Projecten in 2019

Inspecties op erkennings- en registratievoorwaarden diervoeder bedrijven (incl. HACCP audits)

Inspectie bij diervoederbedrijven op het voldoen aan de eisen van Bijlage II van Verordening (EG) nr. 183/2005.

Monsterneming in het kader van het Nationaal Plan Diervoeders

Jaarlijks monitoringsprogramma op verboden en ongewenste stoffen in diervoeders. De NVWA neemt bij de bedrijven monsters van diervoeders en het Wageningen Food Safety Research laboratorium onderzoekt deze. In 2019 zijn 1879 monsters genomen. Hierop zijn 3454 analyses uitgevoerd. Er zijn 120 afwijkingen geconstateerd, deze zijn conform het interventiebeleid afgehandeld.

Inspecties op etikettering

Toezicht op de etiketteringseisen uit Verordening (EG) nr. 767/2009.

Toezicht op gezondheidsclaims

Toezicht op het voeren van claims op diervoeders uitgevoerd in samenwerking met Bureau Diergeneesmiddelen.

Feedban controles

Onder meer controles met betrekking tot reiniging en ontsmetting in het kader van Verordening (EG) nr. 999/2001.

Meldingsplicht laboratoria en toezicht op de kwaliteit van analyses

Toezicht bij de laboratoria op de meldingsplicht indien diervoeders bij analyse niet-conform blijken. Toezicht op de kwaliteit van de analyse wordt uitgevoerd door het laten uitvoeren van een bekwaamheidstest op analyses van paraquat en diquat door private laboratoria. Rapportage in 2020.

Specifieke projecten in 2019

Toezicht op reststromen food-feed

Inspecties bij levensmiddelenbedrijven op de afvoer van levensmiddelen met bestemming diervoeder.

Toezicht op schadepartijen

Dit betreft toezicht op de correcte afvoer en documentatie van partijen diervoeder die door een schade niet meer geschikt zijn voor diervoeding. De rapportage is in 2020.

Import van toevoegingsmiddelen

Analyse van de data van NVWA en Douane met betrekking tot het in beeld brengen van importeurs en derde landen vertegenwoordigers. Vervolg in 2020.

Toezicht op zelfmengers

Primaire bedrijven die zelf hun eigen mengvoeders maken voor eigen gebruik. Dit project is nauwelijks uitgevoerd als gevolg van andere prioriteiten van inspecteurs bij toezicht in de primaire sector. Wordt vervolgd in 2020.

Incidenten

In 2019 zijn 463 dossiers (inclusief dierlijke bijproducten) afgehandeld die betrekking hadden op meldingen in het Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF) van de Europese Commissie, meldingen op basis van de Algemene Levensmiddelenverordening en eigen meldingen uit bijvoorbeeld het Nationaal plan diervoeder (een dossier kan meerdere meldingen bevatten). De meeste dossiers gaan over onjuiste etikettering en overschrijding van gehalten van ongewenste stoffen. Er hebben zich in 2019 geen grote incidenten voorgedaan.

Een interessante casus was een onderzoek door politie en NVWA-IOD bij een diervoederverwerkingsbedrijf. Hiertoe zijn 46 monsters van zeer diverse samenstelling genomen. Deze zijn breed onderzocht op mycotoxines, dierlijke eiwitten, bestrijdingsmiddelen, brede elementscreening ((zware) metalen), ongewenste bestanddelen (microscopie), *salmonella* en resten van de synthetische drug 3,4-methyleendioxyamfetamine (MDMA). Als gevolg hiervan zijn onder andere vervolgonderzoeken in België geïnitieerd.

Effectmeting/ doelgroepanalyse

Niet uitgevoerd.

Acties tot verbetering van de officiële controles

Integrale ketenanalyse diervoeder (plantaardig)

In 2019 is de integrale ketenanalyse diervoeder gepubliceerd. Met het opstellen van deze integrale ketenanalyse was gestart in 2018. In deze analyse worden van de gehele keten de risico's, fraude en de resultaten in het toezicht in beeld gebracht. Hierdoor wordt zichtbaar waar het in de keten goed gaat en waar de risicobeheersing beter moet. Er ontstaat meer inzicht in de interacties tussen ketenschakels, en daarmee in de mogelijkheden voor verbetering van de risicobeheersing. Ook wordt zichtbaar waar de NVWA haar informatiepositie kan versterken.

Scholing

- In maandelijks overleggen met de inspecteurs worden allerlei onderwerpen die betrekking hebben op toezicht besproken en toegelicht, zoals nieuwe wetgeving, zaken waar men bij inspecties tegenaan lopen, voortgang van inspectieprojecten.
- Deelname aan Better Training for Safer Food projecten: general investigation and control techniques, e-commerce of food.

- Permanente her- en bijscholing van de buitengewoon opsporingsambtenaren (de BOA's).
- Aanhouden voertuigen op de weg.
- Handhavingsregie.
- Administratief toezicht.

Gebruikmaken van data-analyse in het toezicht

Webscraping

In het project toezicht op claims wordt gebruikt gemaakt van het doorzoeken van het internet met specifieke steekwoorden om gericht foutieve claims uit te filteren.

Importdata van de douane voor het project import toevoegingsmiddelen worden gebruikt om handelaren en producten in beeld te brengen.

In 2019 is een pilotonderzoek uitgevoerd naar middelen of additieven die te mooi om waar te zijn. Deze pilot is uitgevoerd naar aanleiding van de fipronilaffaire van 2017. In deze pilot is een grote internationale veehouderijbeurs bezocht waar informatie en folders zijn opgehaald van producten met onwaarschijnlijke claims of producten waarbij informatie ontbrak over de inhoudsstoffen. In totaal is van 41 middelen informatie opgehaald. Ze zijn in te delen als middelen met:

- suggestieve naamgeving of onwaarschijnlijke claims
- verboden of onwaarschijnlijke diergeneeskundige claims
- onduidelijke samenstelling
- verboden stoffen

Voor middelen met een onduidelijk samenstelling wordt door het laboratorium gekeken of de samenstelling alsnog geanalyseerd en ontdekt kan worden. In 2020 loopt dit project door.

In 2019 is gestart met een project waarbij bedrijven uit een specifieke doelgroep (bijvoorbeeld verwerkingsbedrijven) ingedeeld kunnen worden in risico categorieën. Dit gebeurt door bedrijven te scoren op specifieke kenmerken.

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

- Verbetering en updaten van de informatie op de website.
- Overleggen met, en gerichte informatievoorziening aan, het (georganiseerde) bedrijfsleven. Er is 4 keer per jaar een overleg met alle relevante stakeholders in de diervoedersector dat georganiseerd wordt door de sector zelf. In 2018 is daar het Ketenoverleg Diervoeder bijgekomen. Dit overleg wordt 2 keer per jaar waarbij de focus ligt op knelpunten in het toezicht en handhaving. Onder dit ketenoverleg zijn 2 werkgroepen actief die zich respectievelijk bezighouden met:
 - het oplossen van knelpunten rondom de beheersing van versleping, en
 - verbetering van meldplicht en de kwaliteit van analyses van private laboratoria.
- Pesticiden in diervoeders is een probleem. De wetgeving en het interpreteren van resultaten is ingewikkeld voor bedrijfsleven en toezichthouders. In 2019 is, in samenwerking met het domein industriële productie, begonnen met het opstellen van een document met uitleg over de toepassing van de pesticiden wetgeving. Dit traject loopt door in 2020.

3.6 Dierlijke bijproducten

Controlerende instantie(s): NVWA, COKZ, NCAE

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2019 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Verordening (EG) nr. 1069/2009	Basisverordening
Verordening (EG) nr. 142/2011	Uitvoeringsverordening
Verordening (EG) nr. 999/2001	TSE verordening

Nationale regelgeving

- Wet dieren
- Besluit dierlijke producten
- Regeling dierlijke producten

Omvang controlebestand in 2019

bedrijfstypen	aantal
Primaire productie	ongeveer 30.000
Oorsprongsbedrijven	
• roodvlees, witvlees, wild	ongeveer 5.5000
• levensmiddelenproductiebedrijven	ongeveer 83.000
• horeca, retail	ongeveer 20.000
Sectie I: opslag dierlijke bijproducten (cat. 1, cat. 2 en cat. 3)	474
Sectie II: opslag afgeleide producten (erkend + geregistreerd)	417
Sectie III: verbranding/verstoking (erkend)	55
Sectie IV: verwerkingsbedrijven	26
Sectie V: oleochemische bedrijven	3
Sectie VI: biogasinstallaties	128
Sectie VII: composteerinstallaties	65
Sectie VIII: voeder voor gezelschapsdieren	94
Sectie IX: hantering dierlijke bijproducten en afgeleide producten buiten de voederketen	153
Sectie X: geregistreerde gebruikers	459
Sectie XI: verzamelcentra	16
Sectie XII: vervaardiging organische meststoffen en bodemverbeteraars	64
Sectie XIII: overige geregistreerde exploitanten	2723
• transporteurs	
• handelaren	
• overige geregistreerde exploitanten	

Resultaten toezicht dierlijke bijproducten (DBP) 2019

toezicht dierlijke bijproducten	aantal
Toezicht erkende/geregistreerde/nieuwe DBP-bedrijven	693
Toezicht oorsprongsbedrijven DBP – levensmiddelen	1423
Toezicht oorsprongsbedrijven – veehouderij	38
Toezicht transport DBP (wegcontroles)	70
Traceerbaarheidsprojecten (vetten, verwerkte dierlijke eiwitten)	16
Bestemmingscontroles	609 (2881 partijen)
Export controles verwerkte dierlijke eiwitten	103
Inspecties naar aanleiding van klachten en meldingen	241
Herinspecties	132
Monsters microbiologie	24
Monsters chemie	42 DNA, 53 GTH*
Maatregelen	
• schriftelijke waarschuwingen	287
• boeterapporten	51
• proces-verbaal	3

* glyceroltriheptanoaat

Nadere toelichting bij resultaten dierlijke bijproducten

Het aantal bedrijven dat werkzaam is in de sector DBP stijgt jaarlijks. Bij een gelijkblijvend aantal inspecteurs heeft dit tot gevolg dat inspecties nog meer risicogericht moeten plaatsvinden. In 2019 lag het aantal inspecties weer op het niveau van 2016, en dus hoger dan in de 2 voorafgaande jaren. Echter, de genoemde toename van het aantal bedrijven en een gelijkblijvend aantal inspecteur zal uiteindelijk leiden tot een lager percentage aan bedrijven dat zal en kan worden geïnspecteerd.

Bij bedrijven waar dierlijke bijproducten ontstaan is de naleving goed in de zuivelsector en bij de primaire bedrijven. Bij rood- en witveesslachterijen en de vissector varieert de naleving van matig tot redelijk.

Inspecties op traceerbaarheid en het borgen van stromen zijn en blijven een speerpunt in het toezicht bij de erkende en geregistreerde bedrijven.

Projecten in 2019

Toezicht op erkende en geregistreerde bedrijven: dit betreft het reguliere toezicht op erkennings- en registratievoorwaarden (incl. toestemmingen) bij bedrijven, HACCP en traceerbaarheid en extra toezicht bij hoogrisico bedrijven (zoals bedrijven die categorie 1 materiaal verwerken).

Toezicht op oorsprongbedrijven levensmiddelen: dit betreft toezicht op het verzamelen en afvoeren van DBP bij levensmiddelenbedrijven (slachtsector, vissector, zuivel- en eieren sector).

Toezicht op oorsprongbedrijven primaire bedrijven: inspecties bij veehouderijen op het verzamelen en afvoeren van kadavers. Ook worden meldingen afgehandeld van stalbranden en van dode dieren die bij het ophalen door de destructor niet dood blijken te zijn.

Toezicht op transport: deze inspecties betreffen controles van transporten over de weg.

Bestemmingscontroles: inspecties die plaatsvinden in het kader van art. 48 van Verordening (EG) nr. 1069/2009 en controle van partijen die uit derde landen worden ingevoerd.

Exportcontroles verwerkte dierlijke eiwitten: inspecties op basis van Verordening (EG) nr. 999/2001.

Inspecties naar aanleiding van klachten en meldingen: inspecties uitgevoerd naar aanleiding van klachten en meldingen via het Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF) van de Europese Commissie en het NVWA-meldingssysteem.

Monsters microbiologie: dit betreft monsterneming en microbiologisch onderzoek van voeders voor gezelschapsdieren en verwerkte dierlijke eiwitten.

Monsters chemie: dit betreft monsterneming en onderzoek van afgeleide producten op GTH (glyceroltriheptanoaat).

Toezicht op illegale export van verwerkte dierlijke eiwitten: de taskforce verwerkte dierlijke eiwitten (VDE) is in 2015 opgericht met specifieke focus op de illegale export van VDE afkomstig van herkauwers door handelaren en VDE opslagbedrijven. Sinds 2015 wordt gewerkt aan de aanpak van illegale export van verwerkte dierlijke eiwitten afkomstig van herkauwers naar derde landen. Hierbij zijn 12 opslagbedrijven en handelaren betrokken. Dit heeft tot nu toe in geresulteerd dat 10 bedrijven zijn gestopt met deze activiteiten. De voortgang van deze aanpak wordt belemmerd door juridische procedures die tegen de NVWA worden aangespannen door de betrokken bedrijven, ingewikkelde handelsconstructies en de internationale component van deze handel. Deze problemen zijn met de Europese Commissie besproken.

Afvalstromen in de keten vetten: In dit project wordt specifiek gekeken naar de afvoer van afvalstromen (tankbodems, reinigingswater en dergelijke) van vetbedrijven en vettransporteurs. Dit gebeurt naar aanleiding van signalen uit het bedrijfsleven over oneigenlijke bestemmingen van deze materialen. Rapportage in 2020.

Toezicht op de handel en productie van rauw voeder voor gezelschapsdieren. Dit project loopt door in 2020.

Toezicht/signalering illegale export naar derde landen van cat.1-/cat.2 verwerkte dierlijke eiwitten (Meat and Bone meal; MBM). Rapportage in 2020.

Meldingen/incidenten

De meerderheid van de RASSF Meldingen betreffen overschrijdingen van microbiologische normen, namelijk *Salmonella* in verwerkte dierlijke eiwitten, rauw voeder voor gezelschapsdieren en wei. Overige meldingen betroffen traceerbaarheidsproblemen, zoals omissies in TRACES en incorrecte handelsdocumenten.

In 2019 zijn 2 casussen geweest betreffende fraude met categorie 3 materiaal dat verhandeld werd als food.

Effectmeting / Doelgroepanalyses

Niet uitgevoerd

Acties tot verbetering van de officiële controles

In 2019 is het interne document Handhavingsregie dierlijke bijproducten bijgewerkt. In dit document zijn de verschillende ketens en doelgroepen in de DBP sector beschreven. Per doelgroep is een beschrijving gegeven van de risicofactoren, risicoanalyse, naleefniveau, blinde vlekken en handhavingsmethoden. Het document wordt periodiek bijgewerkt op basis van de handhavingscyclus. Mede op basis van dit document worden de toezichtsprojecten risicogericht bepaald.

In 2019 is gestart met het uitvoeren van een informatietraject ten aanzien van rauw voeder voor gezelschapsdieren: een bureaustudie naar de opbouw van de productieketen en een interne expertsessie. Ook is een literatuuronderzoek uitgevoerd. Dit project loopt door in 2020 met onder andere een enquête bij het bedrijfsleven en gebruikers/vervoeders.

Het specifiek interventiebeleid Dierlijke bijproducten (NVWA document IBo2-SPEC33) is in 2019 herzien, maar nog niet gepubliceerd.

Samen met de Douane is gewerkt aan een nieuwe procedure voor zegelcontroles van export van VDE naar derde landen. Dit traject loopt door in 2020. In dit kader is ook administratief toezicht opgezet. Hierbij worden de

exportmeldingen in de douane systemen vergeleken met de TRACES (trade control and expert system van de Europese Commissie) meldingen. Tot nu is er 100% overeenkomst en zijn alle partijen geëxporteerd.

In 2019 is gestart met een project waarbij bedrijven uit een specifieke doelgroep ingedeeld kunnen worden in risicocategorieën. Dit gebeurt door bedrijven te scoren op specifieke kenmerken, zoals soort bedrijf, grootte, naleving, handelsterritorium et cetera.

Scholing

In maandelijkse overleggen met de inspecteurs worden allerlei onderwerpen die betrekking hebben op toezicht besproken en toegelicht, zoals nieuwe wetgeving, zaken waar men bij inspecties tegenaan lopen, voortgang van inspectieprojecten.

- Deelname aan Better Training for Safer Food projecten: animal feed law, TRACES
- Permanente her- en bijscholing van de buitengewoon opsporingsambtenaren (de BOA's)
- Handhavingsregie
- Administratief toezicht

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

Overleggen met en gerichte informatievoorziening naar het (georganiseerde) bedrijfsleven
Opleveren van zoekfunctie om het doorzoeken van lijsten erkende en geregistreerde bedrijven te vergemakkelijken.

3.7 Vleesketen (slachthuizen, uitsnijderijen en koel/vrieshuizen)

Controlerende instantie(s): NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2019 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Verordening (EG) nr. 178/2002	Algemene levensmiddelenverordening
Verordening (EG) nr. 882/2004*	Controleverordening voor diervoeder en levensmiddelen
Verordening (EU) nr. 2017/625**	Nieuwe controleverordening voor officiële activiteiten
Gedelegeerde verordening (EU) nr. 2019/624**	Specifieke voorschriften voor de uitvoering van officiële controles van de productie van vlees
Uitvoeringsverordening (EU) nr. 2019/627**	Uniforme praktische regelingen voor de uitvoering van officiële controles van producten van dierlijke oorsprong
Verordening (EG) nr. 852/2004	Levensmiddelenhygiëne
Verordening (EG) nr. 853/2004	Hygiëne levensmiddelen van dierlijke oorsprong
Verordening (EG) nr. 854/2004*	Officiële controles op levensmiddelen van dierlijke oorsprong
Verordening (EG) nr. 2073/2005	Verordening microbiologische criteria
Verordening (EG) nr. 2074/2005	Uitvoeringsmaatregelen bijzondere dierlijke producten
Verordening (EG) nr. 1375/2015	Voorschriften officiële controles op Trichinella in vlees
Verordening (EG) nr. 1069/2009	Verordening dierlijke bijproducten
Verordening (EG) nr. 999/2001	Preventie en beheersing van bepaalde TSE's (BSE)

* niet meer van kracht sinds 14 december 2019

** van kracht sinds 14 december 2019

Nationaal

- Wet Dieren
- Regeling dierlijke producten

Omvang controlebestand in 2019

bedrijfstype (erkenningen)	aantal 1-1-2019	aantal 31-12-2019	beheer keuren**
Slachthuis gedomesticeerde hoefdieren	184	170	170
Slachthuis pluimvee	28	28	28
Slachthuis konijnen (lagomorfen)	6	6	6
Slachthuis gekweekt wild	22	21	21
Slachthuis Vrij Wild (WBI)	12	14	14
Uitsnijderijen (alle soorten vlees)*	1.242*	1239	213
Koel- en vrieshuis*	544*	539	89

N.B. een bedrijf kan meerdere erkenningen hebben: de meeste slachterijen hebben ook een uitsnijderij-erkenning en soms ook een koel- en vrieshuiserkenning!

* Het gaat om alle uitsnijderij- en koel- en vrieshuiserkenningen bij directie Keuren en elders (Handhaven) van de NVWA.

** Onder Keuren vallen alle slachterijen en bedrijven met als hoofdactiviteit uitsnijden van vlees of opslag van vers vlees.

*** Betreft losstaande uitsnijderijen, niet verbonden aan een slachthuis, met soms aanvullende erkenningen.

Resultaten toezicht vleesketen 2019

audits en inspecties in 2018	aantal basisinspecties	aantal herinspecties
Audits HACCP*	263	30 (11%)
Erkenningenonderhoud	319	49 (15%)
Inspectie nieuwe erkenningsaanvraag	47	0
Traceerbaarheid (tactische en systeem-inspecties)	317	6 (2%)
Tactische inspecties hygiënisch werken	1.939	150 (8%)
Overige systeeminspecties	541	15 (3%)
Totaal	3.426	250 (7%)

* sinds 2018 worden de systeeminspecties microbiologische criteria meegenomen bij de audits HACCP

Vleeskeuring roodvlees (bron: RSG)

diersoort	aantal slachtingen 2018	aantal slachtingen 2019
Varkens	15.572.931	15.686.570
Kalveren	1.603.695	1.590.900
Runderen	584.773	474.785
Overige herkauwers*	709.642	744.482
Eenhoevigen	2409	1.959
Totaal roodvlees	18.471.271	18.498.696

* schapen, geiten, gekweekte herten, lama's, moeflons

Vleeskeuring pluimveevlees (bron: PLADMIN)

diersoort	aantal slachtingen 2018*	aantal slachtingen 2019*
Vleeskuikens	607.348.594	607.280.547
Kippen	17.955.020	17.960.152
Eenden	8.353.587	8.110.143
Overig**	4.226	1.625
Totaal pluimveevlees	633.661.427	633.352.467

* betreft aantallen levend op het slachthuis aangevoerd pluimvee

** betreft duiven, ganzen, kalkoenen

Aantal uren Keuring

vleeskeuringen (aantal uren)	2016	2017	2018	2019
Roodvlees	180.122	181.126	184.416	186.234
Pluimveevlees	107.440	108.603	110.480	118.401
Totaal	287.562	289.729	294.896	304.225

*Het betreft het aantal bruto-uren dat aan toezicht en keuring in de slachthuizen is besteed. Hiervan worden circa 20% besteed aan overleg, opleidingen en overige werkzaamheden.

Aantal monsters/analyses (bron: KBBL, VLG)

monsters / analyses*	aantal monsters	aantal analyses**
Microbiologisch	69	69
Antibioticaonderzoek	92	92
Trichinen gehouden varkens	164.777	15.791.062
Trichinen overige	1.098	7.032

* Betreft monsters / analyses genomen in het kader van de p.m. keuring op het slachthuis.

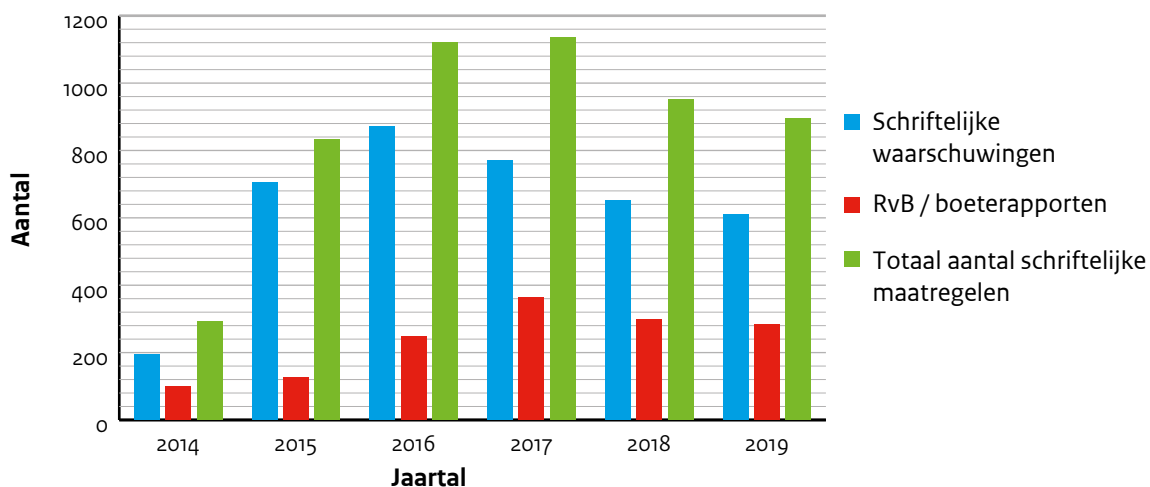
** Aantallen geteste dieren op basis van de registratie van de laboratoria.

Door NVWA genomen maatregelen

maatregelen in 2019	schriftelijke waarschuwing	boeterapport*
Roodvleesslachthuizen	184	104
Pluimveeslachthuizen	401	172
Wildbewerkingsinrichtingen	0	0
Uitsnijderijen	21	18
Koel- en vrieshuizen	7	3
Totaal:	610	284

* Het betreft rapporten van bevindingen die naar de afdeling TBM van de NVWA zijn doorgestuurd voor het opmaken van een boeterapport.

Trend van het aantal schriftelijke maatregelen in dit domein

Verwijzing naar specifieke rapportage

Over het Nationaal Plan Residuen wordt specifiek gerapporteerd.

Nadere toelichting bij resultaten toezicht vleesketen

Deze toelichting wordt zoveel mogelijk per bedrijfscategorie / doelgroep van het toezicht gegeven.

Ten aanzien van overige systeeminspecties in tabel Resultaten toezicht vleesketen 2019 wordt het volgende opgemerkt. In deze categorie vallen diverse voedselveiligheidsinspecties, onder andere inzake dierlijke bijproducten, bereiding gehakt, separatorvlees, identificatie & registratie en controles van specifieke bedrijfsprotocollen, maar ook diverse controles ten aanzien van dierenwelzijn op de slachthuizen. Vanwege consistentieredenen met de vorige jaren zijn in de tabel alle gerealiseerde overige systeeminspecties opgenomen. Hieronder zal per bedrijfstype alleen een toelichting worden gegeven op de voor voedselveiligheid relevante gegevens betreffende overige systeeminspecties.

Slachthuizen gedomesticeerde hoefdieren (roodvlees)

Omvang controlebestand: Het aantal erkenningen voor roodvleesslachthuizen is in 2019 gedaald met 14 erkenningen ten opzichte van 2018. Het aantal inactieve erkenningen dat bestaat, waar geen daadwerkelijke slacht plaatsvindt, zijn nu niet meer meegeteld.

Slachtingen roodvlees: Bij de varkensslachtingen is de laatste jaren een constante, geleidelijke stijging waarneembaar (van 14,1 miljoen in 2016 naar 14,9 miljoen in 2019). Het aantal kalverslachtingen is ongeveer gelijk gebleven ten opzichte van vorig jaar. Bij runderen heeft er een substantiële daling plaatsgevonden van 23% (110.000 dieren) ten opzichte van 2018. Ook in 2018 was al een daling zichtbaar ten opzichte van 2017 (10%). Dit correspondeert met de dalende trend van het aantal melkkoeien en jongvee in Nederland.

Uren Keuring en toezicht: Tijdens deze uren worden niet alleen keuringswerkzaamheden (AM en PM-keuring en toezicht op de PM-keuring) verricht, maar ook een groot gedeelte van de toezichtactiviteiten in de slachthuizen (toezicht in het verlengde van keuren). Het betreft het aantal bruto-uren dat aan toezicht en keuring is besteed in de roodvleesslachthuizen. Hiervan worden circa 20% besteed aan overleg, opleidingen en overige werkzaamheden. Bij roodvlees is de laatste jaren een licht stijgende trend zichtbaar van het aantal bruto uren. Dit is onder meer te danken aan de toegenomen uren voor opleiding. De (bruto) toezichturen zijn in 2019 ten opzichte van 2018 met 1% toegenomen.

Aantallen monsters / analyses: Dit betreft voornamelijk monsters genomen in roodvleesslachthuizen. Onder de categorie trichinen overige zijn in 2019 evenveel analyses geregistreerd als in 2018, maar deze analyses zijn gemaakt met de helft van het aantal (meng)monsters als in 2018. Deze efficiëntie is mogelijk, omdat er per diersoort in deze categorie verschillende eisen zijn ten aanzien van de grootte van het te gebruiken deelmonster. Een mengmonster kent een vaste grootte maar per diersoort wordt een ander minimale grootte van een monster per individueel dier voorgeschreven. Bij de microbiologische monsters en de bepaling voor antibiotica blijft de dalende trend van de laatste jaren aanhouden. Audits, inspecties en maatregelen: In 2019 zijn er in totaal 136 audits en 118 systeeminspecties erkenningonderhoud uitgevoerd bij slachterijen waar als landbouwhuisdier gehouden hoefdieren worden geslacht. Bij elk slachthuis werd een audit en een systeeminspectie erkenningonderhoud gepland. Door het aantal gerealiseerde audits en inspecties te delen door de geplande aantallen wordt een realisatiepercentage verkregen. De realisatiepercentages zijn voor roodvleesslachthuizen met permanent toezicht het hoogst: voor de audits 87% en voor de systeeminspecties 83%. Bij de kleine en middelgrote slachterijen zonder permanent toezicht ligt de realisatie lager, met 79% van de audits en 49% van de systeeminspecties erkenningonderhoud. Deze realisatiecijfers zijn lager ten opzichte van de realisatie in 2018, vooral bij de slachthuizen met permanent toezicht (8%). Bij slachthuizen zonder permanent toezicht was de realisatie bij audits ongeveer gelijk aan de realisatie in 2018, maar bij erkenningonderhoud lager (7%). De lage percentages, vooral bij erkenningonderhoud, zijn waarschijnlijk terug te voeren tot capaciteitsproblemen in de uitvoering.

In 2019 zijn 6 her-audits uitgevoerd (4%) en 20 herinspecties erkenningonderhoud (16%). Dit ligt lager dan in 2018, te weten 10 her-audits en 11 herinspecties erkenningonderhoud.

Bij de audits zijn er in totaal 369 overtredingen geconstateerd. Voor het grootste deel, 315 keer, zijn deze overtredingen geclassificeerd als geringe overtreding (klasse D). Er zijn 43 overtredingen klasse C geconstateerd en 11 ernstige overtredingen (klasse B). Verreweg de meeste overtredingen zijn geconstateerd bij vragen over de bouwkundige eisen, overige basisvoorwaarden en hygiëne-eisen.

Bij de inspecties erkenningonderhoud zijn er in totaal 353 constatering vastgelegd: 296 geringe overtredingen en 55 overtredingen en 2 ernstige overtredingen.

De meeste overtredingen werden geconstateerd bij de vragen over de bedrijfsruimten.

Overige systeeminspecties: De overige systeeminspecties worden waar nodig uitgevoerd afhankelijk van de werkzaamheden die op een bedrijf plaatsvinden. Zo wordt de systeeminspectie voor behandelde magen, blazen en darmen alleen daar gepland waar de bedrijven deze werkzaamheden ook uitvoeren.

In 2019 zijn in de roodvleesslachthuizen in totaal 288 overige systeeminspecties uitgevoerd, 226 daarvan in relatie met voedselveiligheid. Er zijn daarbij geen/weinig overtredingen geconstateerd, behalve bij de systeeminspectie voor identificatie & registratie die is uitgevoerd in 79 bedrijven. Hier werden 26 geringe overtredingen (klasse D) geregistreerd en 1 overtreding klasse C.

Slachthuizen pluimvee en lagomorfen

Omvang controlebestand / slachtingen

Het aantal erkenningen is gelijk gebleven ten opzichte van 2018. Ook het aantal slachtingen van vleeskuikens, kippen en eenden is vrijwel gelijk gebleven ten opzichte van 2018. Wel is er een flinke verschil te constateren (38%) bij het aantal slachtingen van duiven, kalkoenen en ganzen in kleine pluimveeslachterijen. Dit heeft enerzijds te maken met het vertraagd vullen van deze gegevens in de centrale database (Pladmin) en anderzijds met de relatief korte periode tussen einde van het jaar 2019 en de uniform vastgelegde dag voor uitdraai van de gegevens (januari 2020). Hierdoor ontstaat een vertekend beeld. Bij controle later in het jaar bleek dat de gegevens waren aangevuld en er 15% meer is geslacht in deze categorie dan in 2018. Het gemiddelde afkeurpercentage voor alle categorieën dieren schommelt net als in 2018 rond de 1%.

Keuringsuren

Tijdens deze uren worden niet alleen keuringswerkzaamheden (AM en PM-keuring en toezicht op de PM-keuring) verricht, maar ook een groot gedeelte van de toezichtactiviteiten in de slachthuizen (toezicht in het verlengde van keuren). Het betreft het aantal bruto-uren dat aan toezicht en keuring is besteed in de pluimveeslachthuizen. Hiervan worden circa 20% besteed aan overleg, opleidingen en overige werkzaamheden. Bij pluimveevlees (evenals bij roodvlees) is de laatste jaren een licht stijgende trend waarneembaar van het aantal bruto uren. Dit is onder andere te danken aan de toegenomen uren voor opleiding. De (bruto) toezichturen zijn ten opzichte van 2018 met 6,7% toegenomen.

Audits, inspecties en maatregelen

In 2019 zijn bij pluimveeslachthuizen 20 basisaudits (onder andere HACCP) gerealiseerd (realisatiepercentage 87%) en 16 basisinspecties erkenningonderhoud (realisatie 70%). Tevens zijn er 3 her-audits uitgevoerd. Er zijn geen herinspecties erkenningonderhoud uitgevoerd. Het percentage her-audits pluimveeslachthuizen (15%) scoort daarmee iets hoger dan het overall percentage (alle doelgroepen) van 11%. Ten aanzien van de op HACCP gerichte vragen van de audits voldeden de pluimveeslachthuizen in 84,5% van de vragen. Bij 14,7% was er sprake van een geringe overtreding (klasse D) en bij 0,8% van een overtreding (Klasse C). Ernstige overtredingen (klasse B) zijn bij de audits niet aangetroffen.

De inspectie erkenningonderhoud heeft betrekking op de bouwkundige eisen, hygiëne en temperatuurbeheersing. De tekortkomingen hadden met name betrekking op ophoping van vuil en het vóórkomen van condens en schimmel. Ook zijn er relatief veel opmerkingen over de vloer- en muuropervlakken en de plafonds. Ook hier werden de meeste overtredingen gekwalificeerd als geringe overtredingen. Tekortkomingen ten aanzien van de basisvoorwaarden werden ook vastgesteld tijdens de dagelijks uitgevoerde inspecties, die voorafgaand aan de werkzaamheden en tijdens de werkzaamheden van het bedrijf zijn uitgevoerd.

In het algemeen hadden de meeste overtredingen geen betrekking op de risicobeoordeling of toepassing van de HACCP procedures maar op de basisvoorwaarden, de hygiëne-eisen en de bouwkundige staat van het bedrijf. Het ging meestal om geringe overtredingen.

In 2019 zijn in pluimveeslachthuizen 92 inspecties gerealiseerd voor de beoordeling van traceerbaarheid (realisatiepercentage 84%) en 4 herinspecties uitgevoerd (4,3% van het aantal basisinspecties). De tekortkomingen hadden vooral betrekking op het niet correct aanbrengen van het identificatiemerk.

Overige systeeminspecties

In deze categorie vallen diverse inspecties, onder andere inzake dierlijke bijproducten, bereiding gehakt, separatorvlees, identificatie & registratie en controles op specifieke bedrijfsprotocollen. In 2019 werden bij pluimveeslachthuizen in totaal 217 overige systeeminspecties uitgevoerd, waarvan 41 ten behoeve van voedselveiligheid. Er zijn 2 herinspecties uitgevoerd, 1 met betrekking tot dierlijke bijproducten en 1 met betrekking tot gehakt vlees.

Over het algemeen waren de resultaten van de audits en inspecties vergelijkbaar met de voorgaande jaren.

Toeziicht wildbewerkingsinrichtingen

Ten opzichte van 2018 is het aantal erkenningen voor wildbewerkingsinrichtingen (WBI) gestegen van 12 naar 14. In 2019 zijn bij de WBI's 10 basisaudits gerealiseerd (realisatiepercentage 71%) en 9 basisinspecties erkenningonderhoud (realisatie 64%). Er zijn 2 her-audits en 2 herinspecties erkenningonderhoud uitgevoerd. Vanwege prioritering van de geplande audits en inspecties erkenningonderhoud ten gunste van andere doelgroepen / bedrijfstypes zijn de realisatiepercentages hiervan in 2019 lager dan in de voorgaande jaren.

Bij de op HACCP gerichte vragen van de audits werd in 82% van de gevallen voldaan, bij 15% van de vragen werd een geringe overtreding (klasse D) geconstateerd en bij 3% een overtreding (klasse C). Ernstige overtredingen zijn bij de audits niet aangetroffen.

Ook bij de 9 basisinspecties erkenning onderhoud zijn geen ernstige overtredingen aangetroffen. De geringe overtredingen hadden met name betrekking op muren, deuren, de hygiëne en onderhoud van de bedrijfsruimten.

In overeenstemming met de andere bedrijfstypes zijn bij de audits de meeste overtredingen gezien bij het beoordelen van de bouwkundige staat van het bedrijf en de overige basisvoorwaarden. Maar ook ten aanzien van de hygiëne-eisen en het niet doeltreffend uitvoeren van de bewakingsprocedures zijn er overtredingen geconstateerd. Op een enkele uitzondering na betrof het geringe overtredingen. Slecht 5 maal is een tekortkoming gekwalificeerd als een overtreding (Klasse C).

Voor tracering zijn 10 tactische inspecties uitgevoerd. Hierbij is 1 maal aangegeven dat een verklaring van een gekwalificeerd persoon³ niet volledig was ingevuld. Alle overige vragen voldeden.

In 2019 zijn voor slachthuizen vrij wild geen schriftelijke waarschuwingen of boeterapporten opgemaakt. Wel zijn in totaal 4 corrigerende maatregelen geregistreerd.

Toeziicht separate uitsnijderijen en separate koel- vrieshuizen

Het aantal erkenningen voor alleenstaande uitsnijderijen onder beheer van directie Keuren is in 2019 iets afgenomen van 227 naar 213 en voor koel- en vrieshuizen van 97 naar 89. De realisatie van de geplande aantallen audits en inspecties was in 2019 lager dan in voorgaande jaren. De overtredingen hadden net als in voorgaande jaren vooral betrekking op de bouwkundige staat en hygiëne van de vloeren, muren en plafonds en overige basisvoorwaarden waaronder vleeskraan en recipiënten die vaak onvoldoende schoon waren. Verreweg de meeste overtredingen werden beoordeeld als geringe overtredingen.

Bij de overige systeemininspecties bleek dat bij uitsnijderijen vaak de identificatie op de recipiënten waarin de dierlijke bijproducten waren opgeslagen, vaak niet voldeden. De meeste koel- vrieshuizen hadden geen opslag voor dierlijke bijproducten en, als die er wel was, dan was er meestal ook een duidelijke scheiding tussen DBP en vlees voor humane consumptie.

Bij uitvoering van de nieuwe werkwijze bij de controle van de traceerbaarheid, waarbij breder werd gekeken naar de bedrijfsadministratie, bleek dat bij bijna alle gecontroleerde uitsnijderijen de opzet van de procedure voor traceerbaarheid op één of meer punten niet voldeed. Daarnaast werd de procedure meestal ook niet uitgevoerd zoals beschreven en was het vlees niet in alle stadia van de productie tot en met de distributie te identificeren en te traceren. Vanwege het beperkte aantal inzetbare inspecteurs en de hoeveelheid tijd die is besteed aan herinspecties en maatregelen zijn uiteindelijk maar weinig bedrijven gecontroleerd.

³ Een gekwalificeerd persoon (GP, zoals omschreven in verordening 853/2004, bijlage III sectie IV) dient een eerste beoordeling uit te voeren bij het geschoten vrij wild en de bevindingen in een verklaring te registreren. Deze GP-verklaring dient samen met het geschoten wil aan het WBI aangeboden te worden.

Het totaal aantal schriftelijke maatregelen (SW/BR) was in 2019 iets hoger dan in 2018 maar het aantal boeterapporten was ten opzichte van voorgaande jaren duidelijk gestegen (van 6 naar 18). Dit heeft vooral te maken met de hierboven beschreven administratieve traceerbaarheidscontroles.

Trend van het aantal schriftelijke maatregelen van de NVWA

Een schriftelijke maatregel is een schriftelijke waarschuwing (SW) of een boeterapport (BR). De in de tabel opgenomen maatregelen hebben betrekking op alle maatregelen die onder dit domein vallen, dat wil zeggen maatregelen inzake voedselveiligheid (inclusief dierlijke bijproducten) die op de onder dit domein vallende bedrijven genomen zijn. Naast de overtredingen waarvoor schriftelijke maatregelen zijn genomen, zijn er overtredingen waarvoor andere interventies zijn genomen zoals een mondelinge waarschuwing of corrigerende maatregelen zo als het stoppen van het productieproces.

Sinds 2017 is er een dalende trend van het aantal schriftelijke maatregelen. Ten opzichte van 2018 is dit in 2019 gedaald met 8% tot 894. Deze daling is bij de schriftelijke waarschuwingen duidelijker (9,6%) dan bij de boeterapporten (4,4%). De roodvlees- en pluimveeslachthuizen zijn verantwoordelijk voor meer dan 96% van deze maatregelen, bij pluimveeslachthuizen ruim 2 maal zoveel waarschuwingen en 65% meer boeterapporten dan bij roodvleesslachthuizen. De grote aantallen maatregelen bij slachthuizen zijn vooral het gevolg van het risicogerichte toezichtstelsel voor slachthuizen, waarbij het constateren van overtredingen en de handhaving daarop in een bepaald risicogebied automatisch leidt tot intensiever toezicht op dit onderdeel met een hogere kans om opnieuw overtredingen te constateren.

Bij de pluimveeslachthuizen is alleen het aantal waarschuwingen gedaald ten opzichte van 2018, het aantal boeterapporten is gelijk gebleven. Bij de roodvleesslachthuizen is de daling evenredig verdeeld tussen de waarschuwingen en boeterapporten. De daling kan voor een deel ook veroorzaakt zijn door een achterstand bij het verwerken van deze handhavingsmaatregelen. De NVWA heeft voor 2020 een specifiek project gepland om de doorlooptijd van deze maatregelen te verkorten.

Incidenten/projecten

2solve/rapport en rapport interne auditdienst

Naar aanleiding van signalen over mogelijke misstanden bij het toezicht in de kleine en middelgrote slachthuizen in noord-Nederland is in 2019 naast een intern auditrapport van de NVWA ook een extern onderzoek (2Solve) in opdracht van het ministerie van LNV uitgevoerd.

De bevindingen in zowel het externe onderzoek als het auditrapport laten zien dat het onvoldoende lukt om bij de onderzochte kleine- en middelgrote slachthuizen aangevoerde melkkoeien consequent op dezelfde manier op slachtwaardigheid (voedselveiligheid) en transportwaardigheid (dierenwelzijn) te beoordelen en, indien nodig, handhavend op te treden. Er zijn verschillen geconstateerd bij de interpretatie van de hierbij relevante normen, maar ook in de bereidheid hierop te handhaven. Ook bleken de procedures voor het melden van de misstanden niet adequaat genoeg te zijn, en dat deze meldingen vervolgens niet goed genoeg werden opgepakt, ook door onvoldoende samenwerking tussen verschillende afdelingen van de toezichtdienst.

Als reacties hierop is een verbetertraject in werking gezet dat enerzijds betrekking heeft op toezicht-/handhavingscultuur en interne samenwerking. Meer concreet is er ingezet op de volgende maatregelen:

- Meer samenwerking door delen van data tussen toezicht op primaire (vee)houderij en slachtfase en gemeenschappelijke risicoanalyses.
- Verbetering/concretisering van de bestaande normen (bijvoorbeeld fitheid melkkoeien), ook door accreditatie van processen en onderlinge toetsing van de professionele beoordelingsruimte hierbij.
- Intensivering van het lik op stuk-beleid door verkorting van de doorlooptijd van het opleggen van een sanctie (met name boeterapporten).
- Vergroting van de capaciteit van dierenartsen om rouleren mogelijk te maken.
- Verbetering van de traceerbaarheid van (afgekeurde) karkassen door intensivering van de administratieve controles hierop en onderzoek naar mogelijkheden voor private zelfcontrolesystemen.

- Meer mogelijkheden voor de toezichthouder om meldingen te onderzoeken, te analyseren, navraag te doen, om rapporten van bevindingen uit te werken en hierop vervolgens te sanctioneren en zo nodig diepgaand (strafrechtelijk) onderzoek te doen.
- Toepassing van het zogenaamde 4-ogenprincipe.
- Onderzoek naar een mogelijke verdergaande organisatorische scheiding van keuren en toezicht.

Al deze activiteiten zijn verder geconcretiseerd en uitgewerkt in de 2e helft van 2019 en zullen in de volgende jaren nog doorlopen. Dan worden op onderdelen de resultaten verwacht. Hiervoor zal tevens de capaciteit van de NVWA moeten worden uitgebreid. Echter, waar mogelijk, worden deze activiteiten meegenomen bij andere lopende activiteiten (bijvoorbeeld het nieuwe toezichtregime op basis van de nieuwe Controleverordening).

Dutrirock bedding powder

In mei, juni, juli 2019 is de NVWA, samen met de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, betrokken geweest bij een incident met het gebruik van een stalontsmettingsmiddel in pluimveestallen (Dutrirock bedding powder) met als werkzame stof chloordioxide. Het middel wordt gepresenteerd als een droogmiddel voor het strooisel met als bijkomend voordeel dat het bacteriën en virussen doodt. Dit middel werd uit China geïmporteerd en is afgeleverd bij in totaal 26 vleeskuikenbedrijven. Van deze 26 bedrijven bleken 13 bedrijven het middel ook te hebben toegepast bij de opgezette koppels. Legbedrijven en (op)fokbedrijven waren niet betrokken. De NVWA heeft handhavende maatregelen genomen tegen de pluimveebedrijven vanwege het gebruik van een niet toegelaten biocide, ILT heeft handhavende maatregelen genomen richting de importeur/distributeur. Tevens is op 11 juli een verzoek tot administratieve ondersteuning (een AAC-melding) verzonden aan de Europese Commissie en 10 lidstaten, waarheen mogelijk levering van het middel heeft plaatsgevonden.

Op basis van literatuurstudie kon bureau Risicobeoordeling & onderzoek (BuRO) van de NVWA aangeven, dat geen risico voor de voedselveiligheid te verwachten was. Desalniettemin is dit door proefmetingen in kippenvlees en kippenleveren geverifieerd. Hierbij zijn geen residuen van (metabolieten van) de werkzame stof aangetoond. Tevens is vanwege het bindmiddel onderzocht op dioxines en zware metalen. Ook dit bleek negatief of ruim onder de wettelijke normen.

Aangezien behandeling van de stallen met Dutrirock mogelijk kon leiden tot beïnvloeding van het wettelijk verplichte Salmonellaonderzoek (SE/ST) in de stal moesten de koppels van de 13 bedrijven, waarbij het middel was toegepast, uit voorzorg worden geslacht als *salmonella* (SE/ST) -positieve koppel of er kon een verificatieonderzoek worden uitgevoerd op de SE/ST status aan de slachtlijn. Deze mogelijkheid was er niet, als reeds bij het stalonderzoek bleek dat het koppel positief was op SE/ST.

Implementatie nieuwe Controleverordening

In het kader van de implementatie van de nieuwe Controleverordening, die voor dit domein op 14 december 2019 van kracht werd, zijn er in 2019 inspanningen geweest om het toezichtstelsel op slachthuizen opnieuw te bezien en een nieuwe, verbeterde risicoanalyse op te stellen voor kleine slachthuizen. Als onderdeel van deze implementatie en de nieuwe eisen voor kleine slachthuizen heeft NL in december 2019 naar de EU genotificeerd, dat men voor een deel van de bedrijven zonder permanent toezicht zal toestaan dat deze meer slachten dan jaarlijks 1000 GVE of 150.000 stuks pluimvee, maar dat het totale slachtvolume van de bedrijven zonder permanent toezicht niet meer bedraagt dan 5% van het slachtvolume van de bedrijven met permanent toezicht. Onder deze voorwaarde is deze derogatie toegestaan volgens de nieuwe regels.

Het afronden van het ontwikkeltraject en de complete uitrol van het verbeterde toezichtregime zullen nog doorgaan in 2020. Deze implementatie zal tevens door gewijzigde registratie van slachtgegevens een trendbreuk in data veroorzaken. Tegelijkertijd met de implementatie van het nieuwe toezichtstelsel zal tevens ook een uniformering van de post mortem (PM) keuringsomstandigheden in kleine slachthuizen doorgevoerd worden.

De nieuwe Controleverordening vereist ook dat de ante mortem (AM) keuring van noodslachtingen op het bedrijf door een officiële dierenarts moet worden uitgevoerd. Per december 2019 zijn alle in het Nederlandse register voor pratici ingeschreven dierenartsen erkend om deze taak als officiële dierenarts uit te voeren.

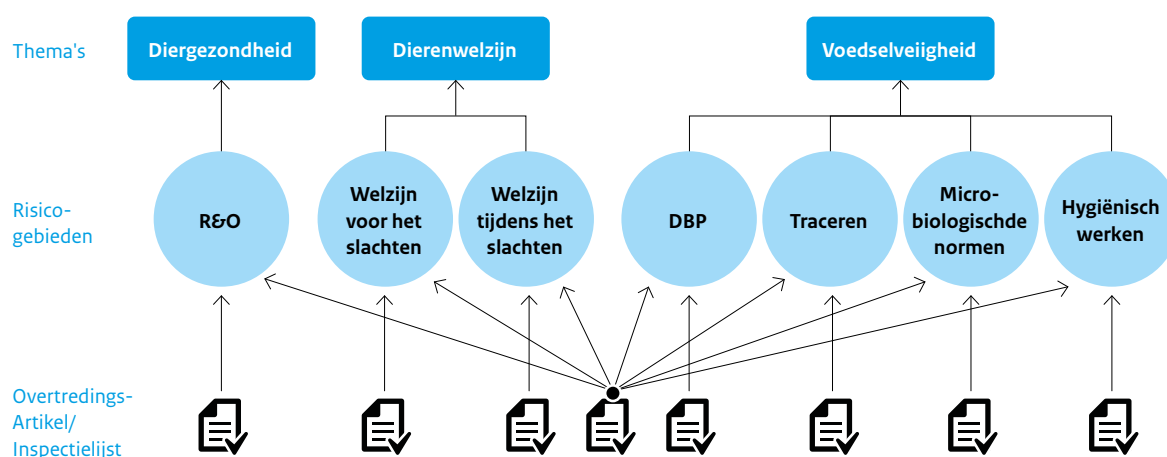
Openbaarmaking van nalevingsgegevens (fase 2)

In 2014 is de NVWA gestart met een uniformer en meer risicogericht toezicht in de slachthuizen. Uit de systematische analyse van de controlelijsten op een aantal belangrijke, risicovolle parameters ontstaat een duidelijk beeld van de naleving bij een bedrijf. In 2018 zijn deze gegevens voor het eerst gepubliceerd samen met de bedrijfsnamen, zodat duidelijk wordt hoe individuele slachterijen presteren.

Voor de openbaarmaking van de gegevens van de slachterijen met permanent toezicht is in 2019 een nieuw model ontwikkeld wat tegemoet komt aan de wensen van de sector en de NVWA.

In tegenstelling tot de naleefmonitor op basis van alleen de tactische inspecties, gaan in dit model alle uitgevoerde inspecties uit operationeel, tactisch en het verdiepte toezicht meetellen. De overtredingen die hebben geleid tot een schriftelijke waarschuwing en boeterapport bepalen het totaal aantal overtredingen. De inspecties met de daarbij behorende overtredingen worden ingedeeld naar risicogebieden en deze risicogebieden zijn verbonden aan een thema. Zie schema hieronder.

Opbouw Openbaarmaking Stap 2

Vervolgens wordt er een overtredingspercentage per thema en risicogebied met het aantal inspecties op dit niveau per slachterij openbaar gemaakt.

Voorbeeld overzicht van de controles en overtredingen per thema Roodvleesslachthuizen

Bedrijf	Aantal controles Voedselveiligheid	Percentage overtredingen Voedselveiligheid	Aantal controles Dierenwelzijn	Percentage overtredingen Dierenwelzijn	Aantal controles Diergezondheid	Percentage overtredingen Diergezondheid
Bedrijf 1	356	4,21	245	0,82	116	0
Bedrijf 2	242	4,55	183	0	88	0
Bedrijf 3	248	0,81	198	0	86	0

Daarnaast wordt de trend over de jaren heen gepubliceerd op totaalniveau en per slachterij. In 2019 is deze methodiek ontwikkeld, maar er zijn in afwachting van politieke besluitvorming vooralsnog geen gegevens openbaar gemaakt volgens deze methodiek.

Beelddatabank

In het kader van innovatie en uniformering van de PM-keuring is in 2019 een project Beelddatabank Keuren opgestart. Door middel van innovatieve ICT-mogelijkheden zoals beeldherkenningssoftware, snelle vergelijking van beelden en terugkoppeling naar de toezichthouder kan op basis van reeds beschikbare en geverifieerde informatie de toezichthouder in de slachthuizen worden ondersteund in het nemen van zijn/haar keuringsbeslissing. In 2019 is besloten tot de uitvoering van een zogenaamde proof of concept in 2020. Hierbij worden gelabelde en met informatie voorziene beelden, die zijn geverifieerd door pathologen van de faculteit diergeneeskunde, gebruikt voor het inleren

van beeldherkenningssoftware. De betrouwbaarheid en efficiëntie van de software en de verbindingen zullen worden getest door een beperkte groep toezichthouders in een beperkte praktijkomgeving (enkele runderslachthuizen). Het verzamelen van de beelden en het labelen is gestart in 2019.

Effectmeting

Uit de systematische analyse van de controlelijsten op een aantal belangrijke, risicovolle parameters ontstaat een duidelijk beeld van de naleving bij een bedrijf. Tot en met de eerste helft van 2018 zijn deze gegevens openbaar gemaakt samen met de bedrijfsnamen, zodat duidelijk wordt hoe individuele slachterijen presteren. Thans wordt een ander systeem van openbaarmaking voorbereid (zie hierboven onder openbaarmaking van nalevingsgegevens, fase 2). Voor 2019 zijn deze gegevens voor de grote roodvlees- en pluimveeslachthuizen wel beschikbaar op geaggregeerd niveau (zie hieronder).

Roodvleesslachthuizen met permanent toezicht

De betere naleving van de eis voor aanvoer van schone dieren uit 2018 ten opzichte van 2017 heeft zich in 2019 voortgezet tot een nalevingspercentage van 94% voor 2019. Dit percentage kan beïnvloed worden door onder meer de weersomstandigheden. Ook voor reiniging en ontsmetting van transportmiddelen is voor 2019 een hoog nalevingspercentage van meer dan 96% bereikt. Dit is van groot belang voor de preventie van besmettelijke dierziekten (bio-veiligheid).

Het slachtproces bevat diverse risicovolle processtappen, zoals het onthuiden en het ontharen en de verwijdering van de ingewanden, omdat hier gemakkelijk bezoedeling van het karkas met mest en haren kan optreden. De nalevingspercentages voor deze stappen zijn de laatste jaren op een hoog niveau (boven de 95% in 2019). Exploitanten besteden hier kennelijk veel aandacht aan. Dit geldt ook voor de naleving voor de ontsmetting van messen en gereedschappen.

Ten aanzien van de controles op verontreiniging van karkassen tijdens slachtproces, dus voorafgaand aan de PM keuring, bleken de roodvleesslachthuizen in 2019 in 88,9% van de controles te voldoen aan de gestelde norm (niet meer dan 2% bezoedelde karkassen bij varkens, 5% bij runderen, kalveren, schapen en geiten). Daarmee is de daling van de naleving in de 2e helft van 2018 weer gestopt en de naleving weer op het niveau van de 1e helft van 2018. Wanneer verontreinigingen tijdens het slachtproces zoveel mogelijk worden voorkomen, en bij afwijkingen de juiste maatregelen worden getroffen, draagt dat bij aan de veilige productie van vlees.

Op het karkas mogen uiteindelijk bij de PM-keuring geen verontreinigingen worden aangetroffen (0% bezoedelde karkassen). Het naleefpercentage van deze norm was op een hoog niveau in de 1e helft van 2019, maar is in de 2e helft van 2019 gezakt tot onder de 90%. Exploitanten moeten constant zorgdragen voor het opleveren van schone karkassen, dit is een van de belangrijkste parameters voor een hygiënische slachtproces. De NVWA blijft er op toezien dat bedrijven hierin hun verantwoordelijkheid blijven nemen en handhaaft hierop.

grote roodvleesslachthuizen	1e helft 2019	2e helft 2019	totaal 2019
Schone dieren?	94,6%	93,7%	94,2%
R&O veewagens	100%	94,1%	96,7%
Onthuiden	96,4%	98,4%	97,3%
Verwijdering maag-darmpakket	95,4%	95,5%	95,4%
Ontsmetting gereedschappen	95,0%	95,5%	95,2%
Bezoedeling voor PM binnen norm?	88,3%	89,6%	88,9%
Bezoedeling na PM	94,2%	89,9%	92,3%
Temperatuur vlees	98,6%	98,8%	98,7%

Pluimveeslachthuizen met permanent toezicht

De naleving van de regels voor reiniging & ontsmetten (R&O) van transportmiddelen is in 2019 gedaald naar 76,9%. Dit is zorgwekkend, met name vanwege het belang voor de preventie van besmettelijke dierzieken, zoals aviaire influenza (vogelgriep). Het bedrijfsleven dient de R&O in voldoende mate zelf te controleren, alert te zijn op tekortkomingen en deze zo snel mogelijk herstellen.

Bedrijfshygiëne, schone ruimtes, machines en materialen liggen aan de basis van een hygiënisch slacht- en verwerkingsproces. Hoewel de naleving in 2019 is verbeterd ten opzichte van 2018 ligt de gemiddelde naleving op een relatief laag niveau, met grote verschillen tussen slachterijen!

De naleving op het gebied van vermijdbare kruisbesmetting wisselt in de loop van de tijd. Opvallend is dat naleving zelfs binnen een jaar, sterk kan fluctueren. Wel is er een opgaande lijn in de naleving over de jaren heen te zien. Bedrijven kunnen door goed te kijken naar hun processen en medewerkers bij te sturen, veel van deze kruisbesmettingen voorkomen.

In pluimveeslachterijen wordt veel water gebruikt. Een goede ventilatie en temperatuurbeheersing kunnen het ontstaan van condens verminderen. Ook het drogen van een ruimte en materialen na schoonmaken en ontsmetten, speelt hierin een rol. De naleving hiervan over de jaren heen laat een licht stijgende lijn zien zodat thans voor heel 2019 een naleving van boven de 90% wordt bereikt.

Als het slachtproces is afgelopen mag geen verontreiniging (zichtbare sporen van vervuiling door inhoud van het spijsverteringskanaal) meer op de karkassen aanwezig zijn. Als toch verontreiniging wordt aangetroffen moet het bedrijf deze verwijderen en nagaan of het slachtproces nog voldoende wordt beheerst. De gemiddelde naleving ligt, bij een gelijkblijvend intensief toezicht, op een behoorlijk hoog niveau (> 95%).

grote pluimveeslachthuizen	1e helft 2019	2e helft 2019	totaal 2019
R&O vervoersmiddelen	83,3%	76,9%	80,7%
Materialen & apparatuur voor aanvang slachten	67,0%	54,3%	60,7%
Ruimtes voor aanvang voldoende rein	73,0%	58,0%	65,6%
Persoonlijke hygiëne personeel	93,1%	89,3%	91,2%
Condensvorming boven het vlees	91,8%	92,6%	92,2%
Tijdens proces vermijdbare kruiscontaminatie	91,2%	87,2%	89,2%
Sterilisatoren	98,1%	93,4%	95,6%
Verontreiniging einde panklaar	94,1%	93,3%	93,7%
Temperatuur vlees	96,2%	95,7%	95,9%

Conclusies

Er zijn, bij een ongeveer gelijkblijvend bestand aan doelbedrijven, in 2019 minder audits en inspecties erkennings- onderhoud uitgevoerd dan in 2018, maar vergelijkbaar met de aantallen van 2017. Het aantal herinspecties is daarbij wel gelijk gebleven. Het percentage herinspecties is echter niet zonder meer vergelijkbaar met het percentage uit 2018, omdat de populatie aan bezochte bedrijven niet hetzelfde is. Bij een beperkte capaciteit voor de uitvoering van deze controles heeft men een risicogerichte keuze gemaakt, waardoor de kans op een herinspectie in principe groter was. Desalniettemin moet de capaciteit voor de uitvoering van de controles verder in overeenstemming met de planning worden gebracht voor een optimaal toezichtresultaat. Ook zal de toezichtcapaciteit moeten worden uitgebreid om de gestelde doelen ten aanzien van meer risicogericht en uniformer toezicht te verwezenlijken.

Hoewel het aantal door de NVWA genomen schriftelijke maatregelen ten opzichte van 2018 nog verder afneemt lijkt het aantal boeterapporten zich te consolideren, zeker voor de pluimveeslachthuizen. Pluimveeslachthuizen blijven de grootste overtreders met ongeveer dubbel zo veel schriftelijke maatregelen dan bij roodvleesslachthuizen.

De resultaten bij uitsnijderijen en koel- en vrieshuizen zijn vergelijkbaar met 2018.

Uit de naleefmonitor voor slachthuizen blijkt dat sinds de start van de nieuwe manier van toezicht houden de naleving verbeterd is. De resultaten (nalevingspercentages) lijken zich ten opzichte van 2018 op een aantal punten op een relatief hoog niveau te consolideren, echter er blijven een aantal specifieke aandachtspunten en schommelende percentages. De toezichthouder zal nagaan in hoeverre de hierbij gebruikte handhavingsinstrumenten (met name repressief toezicht) aangevuld kunnen worden met andere (te ontwikkelen) instrumenten (bijvoorbeeld openbaarmaking gegevens fase 2). In 2020 zullen daarvoor, zo nodig, specifieke ontwikkelingsprojecten worden opgezet en uitgevoerd.

3.8 Industriële productie: vleesproducten, visproducten en samengestelde producten

Controlerende instantie(s): NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2019 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Verordening (EG) nr. 178/2002	Algemene Levensmiddelen Verordening
Verordening (EG) nr. 852/2004	Levensmiddelenhygiëne
Verordening (EG) nr. 853/2004	Levensmiddelenhygiëne producten van dierlijke oorsprong
Verordening (EG) nr. 2073/2005	Microbiologische criteria voor levensmiddelen
Uitvoeringsverordening (EG) nr. 2019/627	Uitvoering officiële controle voor producten van dierlijke oorsprong

Omvang controlebestand in 2019

bedrijfstypen	aantal
Ambachtelijke bedrijven	308
Importeurs	842
Handelsbedrijven	3073
Opslagplaatsen	892
Productiebedrijven	3647
Totaal aantal bedrijven	8762

N.B. Door het sinds dit jaar meetellen van de bedrijven die vis- en visproducten produceren (938 bedrijven in 2019 met 750 uitgevoerde inspecties) bij de bedrijven van de industriële productie kunnen de hierboven genoemde aantallen bedrijven behoorlijk afwijken ten opzichte van de aantallen van de jaren hiervoor. Het onderdeel aquacultuur dat voorheen onder het hoofdstuk 3.10 Vis, visproducten en aquacultuur viel, is sinds dit jaar opgenomen in het hoofdstuk 3.3 Diergezondheid - preventie.

Resultaten toezicht industriële productie: vlees-, vis- en samengestelde producten 2019

toezicht industriële productie	aantal
Audits	243
Inspecties	6335
Monsters*	
Maatregelen bij audits en inspecties	1855

* De monsters welke genomen zijn bij de industriële bedrijven, worden vermeld bij de domeinen waar het onderzoek van de monsters onder valt (onder andere Microbiologie en Contaminanten). Monsters levende tweekleppige weekdieren worden apart vermeld.

Productiegebieden voor levende tweekleppige weekdieren

productiegebieden	aantal
Aantal productiegebieden (open)	14
• Klasse A	14
• Klasse B	0
Aantal aangewezen verwatergebieden*	
• Mosselwaterpercelen	94
• Oesterputten	90

* Worden jaarlijks vastgesteld, niet aangewezen verwatergebieden zijn onderdeel van het productiegebied waarin ze liggen.

monitoring	aantal monsters	aantal monsters in overschrijdingen
E. coli verwatergebieden	167	0
E. coli productiegebieden	1.095	1*
Fytoplankton	320	20**
Biotoxinen	383	4**
Chemische contaminanten	14	0

* Er worden per monstername 5 monsters genomen. Een overschrijding is wanneer er in 1 of meer monsters meer dan 700 kve (kolonie vormende eenheden)/100g óf in 2 of meer monsters meer dan 230 kve/100g wordt aangetroffen.

** Bij overschrijding vindt uitbreiding plaats van het aantal monsters binnen het productiegebied. Dit kunnen dus meerdere monsters per monstername betreffen.

maatregelen/overschrijdingen	aantal
Gebiedsdeclassering verwatergebieden (E. coli)	0
Gebiedsdeclassering productiegebieden (E. coli)	1
Maatregelen productiegebieden fytoplankton	4
Maatregelen productiegebieden biotoxinen	1
Maatregelen productiegebieden chemische contaminanten	0
Overige maatregelen (voorzorg) verwatergebieden	0
Overige maatregelen (voorzorg) productiegebieden	0

Toelichting bij resultaten industriële productie: vlees-, vis- en samengestelde producten

Door een sterk verminderde inspectiecapaciteit was het aantal uitgevoerde inspecties en audits de laatste jaren flink teruggelopen. In 2018 bedroeg het aantal uitgevoerde inspecties 4383 en het aantal uitgevoerde audits 125. De toename van de aantallen inspecties en audits in 2019 kan enerzijds verklaard worden door een toename van de beschikbare capaciteit bij de inspecteurs en anderzijds doordat ook de inspecties en audits welke bij de visbedrijven zijn uitgevoerd vanaf dit jaar meetellen bij de totalen van de audits en inspecties.

Tijdens een audit bij industriële bedrijven worden standaard alle aspecten van het voedselveiligheidssysteem van een bedrijf beoordeeld. Bedrijven hebben de keuze om gebruik te maken van een eigen voedselveiligheidsplan of van een goedgekeurde hygiëncode om invulling te geven aan de verplichting om te beschikken over een voedselveiligheidssysteem. De werkwijze met de hygiëncodes is op hoofdlijnen als volgt: de branche-organisaties van specifieke sectoren stellen een concept-hygiëncode op voor een sector, waarna de NVWA deze concept hygiëncode inhoudelijk beoordeelt en advies uitbrengt aan het ministerie van VWS. Vervolgens wordt de hygiëncode na een positief advies formeel goedgekeurd door het desbetreffende ministerie.

In 2019 zijn vanwege de nog steeds beperkte capaciteit bij de inspecteurs geen audits uitgevoerd bij geregistreerde bedrijven. Er is in 2019 voor gekozen om slechts een beperkt aantal audits uit te voeren bij erkende bedrijven. Deze keuze is gemaakt omdat audits relatief veel tijd kosten, waardoor bij een keuze voor meer audits verhoudingsgewijs veel inspecties zouden moeten worden geschrappt.

Bij de inspecties onderscheiden we 2 type inspecties: de inspecties op de basisvoorwaarden en de systeemininspecties (SI). Bij de systeemininspecties worden met name de volgende onderwerpen beoordeeld: gevarenidentificatie, kritische beheerspunten, bewakings-procedures, verificatie-procedures, melden en traceren, uitvoeren van een recall, toetsing op de microbiologische criteria, het juist toepassen van de hygiëncode en het gebruik maken van een goedgekeurd voedselveiligheidsplan. Voor deze verschillende onderwerpen zijn ook overeenkomstige inspectielijsten beschikbaar om de desbetreffende inspectie uit te voeren en de informatie te verzamelen. In 2019 is gericht aandacht besteed aan de eisen uit de Verordening 2073/2005 inzake microbiologische criteria en aan het traceren, melden en het op juiste wijze uitvoeren van een recall.

Daarnaast besteden de inspecteurs bij de industriële bedrijven in toenemende mate aandacht aan klachten en meldingen die bij de NVWA binnen komen. Het kan hierbij gaan om RASFF (Rapid Alert System Food and Feed van de

Europese Commissie) meldingen maar ook om meldingen in kader van de Algemene Levensmiddelenverordening, klachten van consumenten, bedrijven of andere instanties.

In onderstaand overzicht zijn de aantallen uitgevoerde inspecties per type inspectie weergegeven, alsmede het percentage van de inspecties dat tot niet-naleving heeft geleid. Tussen haakjes is het aantal inspecties en het percentage niet-naleving in 2018 weergegeven.

Tabel: Uitgevoerde inspecties en percentage interventies

inspectieonderdeel	aantal inspecties 2019 (tussen haakjes: 2018)	percentage niet-naleving 2019 (tussen haakjes: 2018)
Basisvoorwaarden	1935 (1861)	23% (22%)
Gevarenidentificatie (SI)	187 (206)	35% (29%)
Kritische beheerspunten (SI)	119 (79)	19% (10%)
Bewakingsprocedures (SI)	540 (406)	12% (8%)
Verificatieprocedures (SI)	250 (221)	25% (28%)
Traceren en melden (SI)	404 (559)	18% (15%)
Recall uitvoeren (SI)	82 (88)	21% (8%)
Microbiologische criteria (SI)	673 (535)	36% (43%)
Hygiëncode toepassen (SI)	207 (242)	22% (25%)
Geen voedselveiligheidsplan (SI)	106 (150)	80% (89%)
Totaal systeeminspecties	2568 (2486)	25% (27%)

Uit bovenstaande overzicht met betrekking tot de percentages niet-naleving blijkt dat bij ruim 1 op de 5 inspecties op de basisvoorwaarden (circa 23%) dusdanige tekortkomingen worden geconstateerd dat een interventie wordt toegepast, te weten een schriftelijke waarschuwing of een boeterapport.

Bij de systeeminspecties blijkt gemiddeld 1 op de 4 inspecties te resulteren in niet-naleving welke aanleiding zijn om een interventie toe te passen. De systeeminspectie-onderdelen die de laagste nalevingspercentages te zien geven zijn: gevaaridentificatie, verificatie-procedures toepassen, toepassen van de hygiëncode en toetsing van de microbiologische criteria.

Hierbij moet echter wel worden opgemerkt dat de systeeminspecties bij de bedrijven op basis van het afwegen van risico's en het zich voordoen van eerdere overtredingen worden uitgevoerd. Met andere woorden de systeeminspecties worden risicogericht uitgevoerd. Dit betekent dat het percentage niet-naleving in de rechterkolom van de tabel niet als een afwijking bij een random steekproef uit het bedrijvenbestand kan worden gezien. De systeeminspecties worden namelijk doelgericht bij specifieke bedrijven uitgevoerd. Dit laatste geldt overigens niet voor de basisvoorwaarden-inspecties. Deze inspecties worden zoveel mogelijk uitgevoerd in combinatie met 1 of meerdere systeeminspecties en de resultaten hiervan geven wel een representatief beeld van het percentage niet-naleving met betrekking tot de basisvoorwaarden.

Projecten

Traceren en melden: bedrijven moeten hun producten kunnen traceren. Hierbij dienen zij van ieder product vast te kunnen stellen van welk bedrijf het vandaan komt en waaraan het geleverd is. De NVWA besteedt specifieke aandacht voor de meldplicht van bedrijven aan de bevoegde autoriteit, indien bekend is dat een onveilig of schadelijk levensmiddel op de markt is gebracht.

Microbiologische criteria: voldoen bedrijven aan de microbiologische criteria zoals opgenomen in Verordening (EG) nr. 2073/2005, waarbij tevens aandacht is besteed aan de wijze waarop bedrijven de voedselveiligheidscriteria uit deze verordening verifiëren. Specifieke aandacht wordt besteed aan de beheersing van *Listeria monocytogenes*, met name in vlees- en vleesproducten en vis- en visproducten.

Aangepast toezicht bij bedrijven die gebruik maken van een door de NVWA goedgekeurd certificatieschema (PKS-toezicht (privaat kwaliteitssysteem)). Het betreft hierbij de goedgekeurde schema's van BRC, IFS en FSSC 22000 (zie verder voor een nadere uitleg van de pilot met betrekking tot goedgekeurde PKS-systemen).

Incidenten

Listeria monocytogenes in gesneden vleeswaren

In de periode juli t/m september 2019 heeft de NVWA een vleeswarensnijderij (hierna slicer) in beeld in verband met een Listeriaprobleem. In september heeft NVWA naar de slicer toe haar zorgen geuit over recente meetresultaten en mogelijke schadelijke producten die het bedrijf heeft afgezet. Op dat moment hadden 4 patiënten (2 uit 2017 en 2 uit augustus 2019) een match met een Listeria welke de NVWA in een afvoerput op de productielocatie gevonden heeft. Het bedrijf heeft hierna een dieptereiniging in de productie-inrichting uitgevoerd en intensief bemonsterd en onderzocht op Listeria. De gevonden isolaten zijn naar het laboratorium van Wageningen Food Safety Research (WFSR) gestuurd voor typering.

Begin oktober heeft de NVWA van het WFSR de resultaten ontvangen van een DNA typering waaruit naar voren kwam dat het huidige cluster zieke personen gelinkt kon worden aan een aantal recente voedsel isolaten van de betrokken vleeswarenfabrikant. Negen Listeria's gevonden in producten van het bedrijf matchten met Listeria's gevonden bij 20 patiënten. Ook meldde het RIVM nieuwe informatie over de ziektegevallen betrokken bij het actuele cluster; het aantal zieke personen dat tot dat moment geregistreerd stond bij RIVM was opgelopen naar 20 personen, waarvan 1 patiënt een miskraam (2018) had gehad en 3 personen waren overleden (2019).

Naar aanleiding van deze informatie heeft de NVWA het bedrijf op grond van artikel 54 van Verordening 882/2004 gesommeerd maatregelen te treffen. Er is door de NVWA een RASFF-melding aangemaakt ten behoeve van de buitenlandse afnemers. Tevens zijn recalls en publiekswaarschuwingen met betrekking tot deze vleeswaren door de slicer gepubliceerd en deze zijn overgenomen op de website van de NVWA. Ook is de Minister van VWS geïnformeerd over dit incident en is er een brief aan de Tweede Kamer over dit onderwerp uitgegaan.

Tijdens overleg van de directie van de slicer met de NVWA heeft het bedrijf besloten de gehele productie op de betrokken locatie stil te leggen en alle aandacht te richten op de tracering van de producten die in de handel zijn gebracht. De slicer heeft met de NVWA afgesproken dat na het schoonmaken en de herinrichting van de productielocatie hiervan melding zal worden gemaakt bij de NVWA, waarna de productie pas na goedkeuring door de NVWA weer door de slicer kan worden opgestart. De NVWA-IOD is in 2019 een strafrechtelijk onderzoek gestart inzake het Listeria-incident bij de slicer. Het onderzoek was erop gericht vast te stellen of er sprake is van verwijtbaar gedrag in strafrechtelijke zin.

Salmonella enteritidis in Spaanse eieren

In augustus 2019 kreeg de NVWA van de GGD het bericht dat er meerdere mensen uit verschillende regio's in Nederland ziek waren geworden met een verdenking van besmetting met Salmonella. Daarbij viel op dat meerdere van de zieke personen tiramisu hadden gegeten, welke bereid was met rauw ei. Naar aanleiding hiervan is gestart met nader onderzoek naar de ziektegevallen en de gebruikte eieren. Pas in een later stadium werd door onderzoek vastgesteld dat het hierbij om *Salmonella enteritidis* ging.

Al snel bleek dat in Nederland 23 personen van de 35 verdachte gevallen gelinkt konden worden aan het verdachte voedsel, waarvan 10 met ziekenhuisopname. Ook was nog een restant van de eieren aanwezig die gebruikt waren voor de tiramisu en was bekend waar deze waren gekocht, waarna ook duidelijk werd welke groothandel de eieren had geleverd. De *Salmonella* status kon via de ei-code gelinkt worden aan de legpluimveehouderij. Het bleek te gaan om eieren van categorie 3, zogenaamde kooi-eieren. Deze legmethode komt in Nederland niet meer voor. Nader onderzoek wees uit dat deze kooi-eieren vooral verkocht worden aan bedrijven zoals toko's, kleine buurtsupermarkten en in de horeca. De *Salmonella* status bleek trouwens negatief bij navraag bij de Spaanse autoriteiten en ook eigen aanvullend onderzoek heeft geen *Salmonella* aangetoond.

Eind augustus blijkt uit grootschalig onderzoek van de eieren dat het om een besmetting van *Salmonella enteritidis* op de eierschaal te gaan. Op het restant van de eieren is geen *Salmonella* aangetoond, maar wel op de eieren bemonsterd in de

buurtsupermarkt met dezelfde ei-code. De besmettingsgraad van deze eieren was wel laag. Maar de *Salmonella enteritidis* gevonden op de eieren kwam op WGS niveau (whole genome sequencing) wel overeen met de isolaten uit de patiënten. Daarna ging de vervolgaanpak snel: er werd een RASSF opgesteld, er ging een publiekswaarschuwing uit en er werd een Incidententeam gevormd, bestaande uit meerdere disciplines van verschillende afdelingen en uit medewerkers van de Nederlandse Controle Autoriteit Eieren (NCAE) onderdeel van het Centraal Orgaan voor Kwaliteitsaangelegenheden in de Zuivel (COKZ).

De importeur en de tussenhandelaren/groothandels moesten vervolgens de recall uitvoeren. Uit het traceringsonderzoek bleek dat het om een hoeveelheid eieren ging van 300.000 per week. Om te controleren of de recall goed werd uitgevoerd, werd besloten om bij afnemers van 7 tussenhandelaren steekproefcontroles uit te voeren. Dit leverde veel informatie op waaruit ook bleek dat deze tussenhandelaren de recall niet goed hadden uitgevoerd. De aangeleverde adresbestanden bleken niet te kloppen. De gecontroleerde bedrijven wisten veelal van niets; waren slechts deels geïnformeerd; de affiches om de consument te waarschuwen waren niet opgehangen en inspecteurs van de NVWA troffen de eieren aan in de schappen van de winkels. Ook bleek dat niet gestempelde eieren in de handel werden gebracht en kwamen tussenhandelaren in beeld die bij de NVWA niet bekend waren.

Een deel van de tussenhandelaren moest daarom de recall opnieuw uitvoeren. Ook hierop volgden steekproefcontroles. Vervolgens bleek dat de importeur/distributeur van de eieren niet alleen had geleverd aan de tussenhandelaren, maar ook rechtstreeks aan retail en horecabedrijven. Er was verzuimd om dit aan de NVWA te laten weten. Ook dit bedrijf moest opnieuw de recall uitvoeren en ook hierop werden door de NVWA steekproefcontroles uitgevoerd. Hieruit bleek dat het inlichten van de afnemers zeer te wensen overliet.

Na de publiekswaarschuwing kreeg de NVWA een melding binnen van een consument dat betreffende eieren nog steeds door een handelaar werden verkocht. Deze handelaar was niet bij de NVWA in beeld en deze handelaar bleek de eieren rechtstreeks van de importeur te ontvangen nadat de recall al was gestart. Ook bleek hierbij dat gerommeld werd met de houdbaarheidstermijnen van de eieren. Mede op grond van deze informatie is door de NVWA-IOD een inval gedaan bij de importeur/distributeur. Dit strafrechtelijk onderzoek is nog niet afgerond.

Er zijn in totaal ruim 100 steekproefcontroles uitgevoerd op deze terughaalacties. Over het algemeen kan worden gesteld dat de betrokken groothandelsbedrijven hun afnemers niet snel en doeltreffend hebben geïnformeerd. Dit heeft in een aantal gevallen geleid tot aantoonbaar langer in de handel blijven van de verdachte eieren dan nodig was. In een aantal gevallen zijn de afnemers juist geïnformeerd, maar hebben zij geen adequate acties ondernomen. In al deze gevallen heeft dit geleid tot een passende interventie en het alsnog uit de handel laten nemen van de verdachte eieren.

Effectmeting

Er zijn geen activiteiten uitgevoerd met betrekking tot het meten van effecten van het toezicht.

Acties tot verbetering van de officiële controles

Aangepast toezicht bij PKS-gecertificeerde bedrijven

Bedrijven die gecertificeerd zijn volgens een Privaat Kwaliteitssysteem (PKS) van BRC, FSSC 22000 of IFS hebben in 2019 aangepast toezicht gehad middels een pilot die in 2017 is gestart en in 2018 is geïmplementeerd als onderdeel van het reguliere toezicht. De leidende gedachte hierbij is dat de NVWA meer gebruik maakt van de inspectieresultaten van deze systemen. De NVWA houdt continu een vinger aan de pols in hoeverre het vastgestelde vertrouwen in de systemen van de certificerende instellingen gerechtvaardigd is. De verwerking van de resultaten van 2019 moet nog worden afgerond en zal najaar 2020 worden gerapporteerd, maar een eerste analyse laat zien dat het de algemene conclusies bevestigt van de resultaten van 2017 en 2018.

De betreffende kwaliteitssystemen hebben een meerwaarde voor het NVWA toezicht. De gecertificeerde bedrijven laten structureel een betere naleving zien dan niet gecertificeerde bedrijven. Met als gevolg dat het aangepast toezicht heeft geleid tot minder NVWA toezichtintensiteit bij de gecertificeerde bedrijven. Tevens is de mogelijkheid ontstaan om de inzet van mensen en middelen van de NVWA risicogerichter, en daarmee effectiever en efficiënter, in te zetten.

Bij inspectie van een bedrijf dat bij 1 van de genoemde PKS-systemen is aangesloten vindt, conform het uitgangspunt, géén beoordeling van de basisvoorwaarden plaats. Dit uitgangspunt geldt zowel voor de geregistreerde als de erkende bedrijven. Openstaande bevindingen van voorgaande inspecties worden wel door de inspecteurs van de NVWA afgehandeld, zo nodig middels een herinspectie.

Als door de tekortkomingen bij een bedrijf met een goedgekeurd PKS-systeem de voedselveiligheid in het geding is en/of er een (stille) recall plaatsvindt, wordt het bedrijf door de inspecteur opgedragen dit direct in gang te zetten en wordt het van toepassing zijnde interventiebeleid gevolgd.

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

Verscherpt toezicht

Industriële bedrijven die in een periode van 2 jaar 3 rapporten van bevindingen hebben ontvangen, worden door de NVWA intensief gecontroleerd. Deze bedrijven moeten de betreffende tekortkomingen op adequate wijze oplossen zodat ze aan de wettelijke eisen voldoen. Doen ze dat niet dan zullen ze uiteindelijk moeten stoppen met hun activiteiten.

Het traject waarin deze bedrijven terecht komen, heet verscherpt toezicht. Deze aanpak bestaat uit een aantal vaste stappen waarmee deze bedrijven te maken krijgen. Enerzijds is er de marsroute waarin de geconstateerde tekortkomingen tijdens herinspecties en gesprekken met de ondernemer intensief worden vastgelegd. Anderzijds zijn er de nazorginspecties, waarin de ondernemer kan aantonen dat men weer aan alle wettelijke eisen voldoet en er vervolgens weer wordt overgegaan tot regulier toezicht. In dit traject kunnen door de NVWA-inspecteurs een groot aantal bevoegdheden worden ingezet om bedrijven te dwingen om aan de wettelijke eisen te voldoen. Enkele voorbeelden hiervan zijn: opleggen van een last onder dwangsom, een beschikking opleggen met een voornemen tot sluiting, een spoedsluiting toepassen, bepaalde processen in een bedrijf stilleggen en schadelijke levensmiddelen in bewaring nemen.

Aantallen en aard van de bedrijven in verscherpt toezicht

In het verslagjaar 2019 zijn 55 bedrijven in de aanpak van verscherpt toezicht (VETO) geïnspecteerd. Het gaat hierbij om bedrijven die al vóór 1 januari 2019 in deze aanpak zaten (33 bedrijven) en om bedrijven die in de loop van 2019 in dit toezicht terecht zijn gekomen (22 bedrijven). Aan het einde van 2019 bevonden zich nog 29 bedrijven in VETO, omdat gedurende het jaar in totaal 26 bedrijven het VETO-traject konden verlaten. In het jaar 2018 bedroeg het aantal bedrijven in VETO gedurende het jaar 65. Dat betekent dat er in 2019 van een flinke daling sprake is van het aantal bedrijven in het verscherpt toezicht ten opzichte van het jaar 2018 (15%).

Minder inspecties bij de geregistreerde bedrijven gedurende de afgelopen jaren ten gevolge van ondercapaciteit bij de afdeling Inspectie, is hier mogelijk debet aan. Doordat in een bepaalde periode minder inspecties worden uitgevoerd, worden er ook minder interventies opgemaakt. Om voor de VETO-aanpak in aanmerking te komen moet een bedrijf in een periode van 2 jaar in totaal 3 of meer boeterapporten ontvangen. Als bedrijven minder worden geïnspecteerd, zal het langer duren voor een bedrijf deze 3 boeterapporten krijgt, met als gevolg dat er minder bedrijven in het VETO-traject terecht komen.

In totaal zijn er in het verslagjaar 150 inspecties bij de VETO-bedrijven uitgevoerd. Bovendien zijn er 33 inspecties uitgevoerd ter controle op de beschikking. De meeste bedrijven die in het verscherpt toezicht zitten komen uit de volgende categorieën van bedrijven: brood- en banketbedrijven, groothandelsbedrijven in levensmiddelen, vis- en visproducten en vlees- en vleesproducten. Deze 4 bedrijfscategorieën zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor bijna 60% van het totale VETO-bedrijvenbestand.

Kijken we naar de verschillende bedrijfstypen, dan bestaan de bedrijven in verscherpt toezicht voor circa 63% uit productiebedrijven; de overige bedrijfstypen betreffen opslagplaatsen en importeurs van levensmiddelen.

Uitgevoerde inspecties bij bedrijven in verscherpt toezicht

Het aandeel marsroute inspecties bedroeg circa 30% van alle inspecties in verscherpt toezicht. Circa 41% van de inspecties bestond uit zgn. nazorginspecties om vast te stellen of de bedrijven zich op structurele wijze hebben verbeterd. Bijna 18% van de inspecties bestond uit het controleren van de beschikking die in een eerder stadium aan

een bedrijf als sanctie was opgelegd. Circa 6% van de inspecties waren zogenaamde openingsinspecties. Als een bedrijf niet voldeed aan de eisen dan volgde vaak een tijdelijke sluiting van het bedrijf. Als het bedrijf er vervolgens van overtuigd is dat men weer aan de eisen van de wetgeving voldoet, moet men contact opnemen met de NVWA om een openingsinspectie uit te voeren. Als dan blijkt dat het bedrijf weer aan de eisen voldoet, dan kan men weer produceren en ook kan de verkoop dan weer worden gestart.

Geconstateerde overtredingen bij bedrijven in de aanpak verscherpt toezicht

De overtredingen die het meest voorkomen bij de bedrijven in verscherpt toezicht zijn: tekortkomingen met betrekking tot het ontwerp en de uitvoering van het voedselveiligheidsplan van het bedrijf (circa 40%), tekortkomingen op het gebied van hygiëne (circa 33%) en de aanwezigheid van ongedierte in het bedrijf (circa 10%). Ook kunnen meerdere van bovengenoemde tekortkomingen zich tegelijkertijd voordoen. Onder de tekortkomingen met betrekking tot het voedselveiligheidssysteem van een bedrijf vallen ook de tekortkomingen betreffende houdbaarheidsstudies voor *Listeria*, waarbij niet of onvoldoende door de bedrijven wordt aangetoond dat de geproduceerde levensmiddelen die in de handel worden gebracht veilig zijn.

Traceren in de keten

Er is een onderzoek uitgevoerd naar de traceerbaarheid van vlees bij industriële vleesverwerkende bedrijven. Hierbij is de tracering van slachterij tot aan de consument beoordeeld. Dit onderzoek leverde veel informatie op. Zo bleek dat 23% van de geïnspecteerde bedrijven aantoonbaar niet voldeed aan de traceringsvoorschriften en bij nog eens 20% van de bedrijven was het twijfelachtig of men er wel aan voldeed. Verder bleek uit documentencontrole dat 29% van de bedrijven die in de keten betrokken waren, niet bekend waren in het databestand van de NVWA. Het laatste duidt overigens op de noodzaak om de compleetheid en juistheid van het NVWA-databestand geregistreerde en erkende bedrijven te verbeteren. Het op deze wijze uitvoeren van een traceringsonderzoek heeft aangetoond dat de naleving van de traceerbaarheid verhoudingsgewijs laag is als er intensief onderzoek naar de traceerbaarheid in de vleesketen wordt uitgevoerd. Dit is reden om in 2020 tijdens het toezicht nog meer prioriteit te geven aan de traceerbaarheid in de vleesketen.

Conformiteitsonderzoek van olijfolie

In het kader van het Europees conformiteitsonderzoek van olijfoliën werden in de handelsketen 28 monsters olijfolie genomen en onderzocht op de wettelijke criteria in Verordening (EU) nr. 1308/2013, Verordening (EU) nr. 29/2012 en Verordening (EG) nr. 2568/1991. Het gaat hierbij met name om chemische en organoleptische normen voor de verschillende kwaliteiten olijfolie en specifieke etiketteringsvoorschriften.

Het doel van dit onderzoek is vooral toezicht houden op de eerlijkheid in de handel en het bestrijden van fraude. Het onderzoek is daarom risicogericht opgezet, dat wil zeggen er is bij de monsternamen rekening gehouden met de omvang van de productstromen in de verschillende plaatsen in de keten en de kwetsbaarheid voor fraude van de verschillende kwaliteiten van olijfolie.

Het chemisch onderzoek werd uitgevoerd door het laboratorium van Wageningen Food Safety Research en de organoleptische onderzoeken werden uitgevoerd door erkende panels in Portugal (primair onderzoek) en Duitsland (tegenonderzoek).

Het aantal monsters is wettelijk vastgelegd en de monsters werden genomen bij importeurs, groothandels, supermarkten en in detailhandel- & speciaalzaken (tabel 1). Het waren 27 monsters extra kwaliteit olijfolie van de eerste persing en 1 monster olijfolie van de eerste persing. Hiervan waren 5 oliën afkomstig uit de biologische landbouw.

Tabel Overzicht bezoeken en monsters olijfolie

soort bedrijf	aantal bezoekers	aantal monsters	aantal afwijkende monsters
Importeurs	3	3	3
Groothandels	3	8	2
Supermarkten	6	14	5
Detailhandelsbedrijven & speciaalzaken	3	3	0
Totaal	12	28	10

9 monsters olijfolie (32%) voldeden niet aan de organoleptische criteria die horen bij de specifieke kwaliteit waaronder ze werden verkocht; 8x extra kwaliteit olijfolie van de eerste persing en 1 olijfolie van de eerste persing. In alle gevallen betrof het een afwijkende mediaan van gebreken (Md).

Slechts bij 2 van de bovengenoemde afwijkende monsters werd er tevens een (enkelvoudige) chemische afwijking geconstateerd, een met een te laag gehalte palmitoleïnezuur en een met een afwijkende spectrofotometrische parameter (Variatie van de specifieke extinctie, Delta K). Bij 6 van deze afwijkende monsters bleken ook de etiketten niet in orde. Daarnaast was er ook een monster, waarbij alleen etiketteringsvoorschriften waren overtreden.

Er bestaat een opvallend verschil tussen de resultaten van de organoleptische beoordelingen en van de chemische bepalingen. Het aantal geconstateerde afwijkingen met behulp van beide soorten onderzoek is respectievelijk 32% en 7%.

De geconstateerde afwijkingen hebben geen relatie met gevaren voor de volksgezondheid, maar hebben uitsluitend betrekking op kwaliteit. In hoeverre fraude hierbij een rol speelt is niet bekend. Dat moet nog blijken uit de rapportages van de Europese Commissie naar aanleiding van de uitgevoerde onderzoeken in alle lidstaten. De Europese Commissie is na afronding van het onderzoek aan zet om te bepalen wat de vervolgacties op dit gebied zullen zijn.

De geconstateerde afwijkingen konden niet in verband worden gebracht met de handelswijze op een bepaalde plaats in de keten of van bepaalde bedrijven. De afwijkende monsters waren allemaal afkomstig van verschillende bedrijven.

De overtredingen van de etiketteringseisen (25%) wijzen niet op fraude of een gevaar voor de volksgezondheid, maar zijn te herleiden naar bewust genomen vrijheden bij de marketing van de producten en in enkele gevallen naar slordigheden. Het betrof in de meeste gevallen het niet gebruiken van verplichte wettelijke vermeldingen en in plaats daarvan het gebruik van meer aansprekende teksten.

Conclusies

Door een grotere beschikbare capaciteit bij de inspectieteams voor de industriële bedrijven zijn er in 2019 meer inspecties en audits uitgevoerd, in vergelijking met 2018.

Bij de bedrijven die vleesproducten, visproducten en samengestelde producten fabriceren, importeren, opslaan of verhandelen, worden tijdens officiële controles vaak omissies vastgesteld waarop het interventiebeleid van toepassing is. Voor inspecties op de basisvoorwaarden bedraagt de niet-naleving 23% en voor de systeeminspecties 25%. Ook in 2020 zullen we veel aandacht aan deze inspecties blijven geven. Daarnaast wordt er in 2020 een zogenaamde naleefmonitor ontwikkeld binnen de NVWA wat de mogelijkheid geeft om een beter inzicht te krijgen waar de problemen met betrekking tot de naleving het grootst zijn (bij welke bedrijfspgroepen, bij welke wettelijke eisen etcetera) Bovendien zal het risicogerichte toezicht in 2020 verder worden aangescherpt. Hiervoor is een pilot opgezet dat in 2020 zal worden uitgevoerd.

Voor vleesproducten, visproducten en samengestelde producten blijkt dat veel producerende bedrijven grote problemen hebben om aan de eisen van de Verordening 2073/2005 (microbiologische criteria) te voldoen. Dit is een beeld dat al een aantal jaren naar voren komt, gelet op de hoge percentages niet-naleving bij dit onderwerp. Ook in 2020 zullen we wederom veel aandacht aan deze inspecties blijven geven. Door gebruik te maken van de eerder genoemde naleefmonitor, zullen we meer inzicht krijgen bij welke groepen van bedrijven de problemen het grootst zijn, zodat we hier in de nabije toekomst ook meer op kunnen focussen bij het toezicht.

Traceringsonderzoek in de vleesketen heeft aangetoond dat de naleving van de traceerbaarheid verhoudingsgewijs laag blijkt te zijn als het onderzoek ernaar wordt geïntensiveerd. In 2020 wordt daarom tijdens het toezicht nog meer prioriteit te geven aan de traceerbaarheid in de vleesketen.

3.9 Import veterinaire zendingen

Controlerende instantie(s): NVWA, Douane

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2019 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Richtlijn nr. 91/496/EEG	veterinaire controles voor dieren uit derde landen
Richtlijn nr. 97/78/EG	veterinaire controles voor dierlijke producten uit derde landen
Richtlijn 2002/99/EG	veterinairrechtelijke voorschriften voor de productie, de verwerking, de distributie en het binnenbrengen van voor menselijke consumptie bestemde producten van dierlijke oorsprong
Beschikking 2004/292/EG	toepassing van TRACES
Verordening (EG) nr. 282/2004	document voor de aangifte en de veterinaire controle van uit derde landen afkomstige dieren
Verordening (EG) nr. 136/2004	procedures voor de veterinaire controles bij het binnenbrengen van producten uit derde landen
Verordening (EG) nr. 882/2004	officiële controles inzake diervoeders en levensmiddelen en de voorschriften inzake diergezondheid en dierenwelzijn
Verordening (EG) nr. 853/2004	specifieke hygiënevoorschriften voor levensmiddelen van dierlijke oorsprong
Verordening (EG) nr. 854/2004	specifieke voorschriften voor de organisatie van de officiële controles van voor menselijke consumptie bestemde producten van dierlijke oorsprong
Beschikking 2007/275/EG	lijsten van dieren en producten die in grensinspectieposten controles moeten ondergaan
Besluit 2011/163/EU	residubewakingsplannen in derde landen

Nationale wetgeving

In Nederland zijn 2 ministeries beleidsmatig betrokken bij de NVWA Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV)

VWS

Warenwet, artikel 9

Warenwetbesluit Invoer levensmiddelen uit derde landen

Warenwetregeling Veterinaire controles (derde landen)

Warenwetregeling invoer eiprodukten uit derde landen

LNV

Besluit mandaat, volmacht en machtiging LNV (voorheen EZ) 2016

Besluit inzake het in de handel brengen van dieren en producten en de toepassing van maatregelen met betrekking tot in Nederland gebrachte dieren en producten

Regeling veterinair rechterlijke voorschriften handel dierlijke producten

Regeling handel levende dieren en levende producten

Omvang controlebestand in 2019

bedrijfstypen	aantal
buitengrensininspectieposten	7
Keurpunten	22
Veterinaire Vrije Entrepots	12
Scheepsleveranciers	7
Speciale Entrepots	12

Resultaten toezicht import veterinaire zendingen 2019

toezicht domeinnaam	aantal
inspecties	60.465
monsters	3.280
maatregelen	658

Nadere toelichting bij resultaten import veterinaire zendingen

Zie onder conclusies.

Acties tot verbetering van de officiële controles

Binnen Nederland wordt gewerkt om alle delen van het importproces te accrediteren. Het proces van accreditatie van het toezicht op de entrepots en het toezicht op de import van levensmiddelen en diervoeder van niet-dierlijke oorsprong vordert en zal waarschijnlijk in 2020 kunnen worden afgerond.

Het importcontroleproces wordt nog grotendeels op papier afgehandeld. In het kader van procesoptimalisatie is in 2019 gestart met een project om dit proces te digitaliseren, gebruikmakend van de mogelijkheden die geboden worden in Verordening (EU) nr. 2017/625, die december 2019 van kracht is geworden.

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

Er wordt regelmatig (4 keer per jaar) met het bedrijfsleven overlegd over importaangelegenheden, waarbij verschillende onderwerpen aan de orde komen.

In het kader van een samenwerkingsproject van overheid en bedrijfsleven is in 2019 een start gemaakt met een efficiëntie verbetering van de keurketen in de Rotterdamse haven met als voornaamste focus het terugdringen van het aantal incorrecte documenten dat wordt aangeboden. In eerste instantie is Rotterdam gekozen, omdat daar de meeste documenten worden beoordeeld.

Conclusies

Het totaal aantal ter keuring aangeboden partijen en de daaruit voortkomende maatregelen zijn in 2019 nagenoeg stabiel gebleven, een minimale daling van 0,6%. Het aantal ter keuring aangeboden partijen schommelt al zeker 10 jaar rond de 60.000 met een marge van maximaal 2%.

Het aantal laboratoriumonderzoeken is gedaald met ruim 21% (van 4.180 naar 3.280) ondanks dat de maatregelen ten aanzien van Brazilië, de intensievere controles, van kracht bleven. Echter, er zijn minder zendingen vanuit dit land binnengekomen.

3.10 Vis, visproducten en aquacultuur

De resultaten van 2019 voor de officiële controles in het domein Vis, visproducten en aquacultuur worden gerapporteerd in het domein Industriële productie (vis en visproducten) en het domein Diergezondheid – preventie. Dit heeft als consequentie dat het aantal inspecties en genomen monsters voor deze afzonderlijke domeinen niet vergelijkbaar is met voorgaande jaren. Echter, het totaal aantal inspecties en monsters in 2019 blijft wel vergelijkbaar.

3.11 Zuivel, eieren en eiprodukten

3.11.1 Zuivel

Controlerende instantie(s): COKZ voor het hygiënepakket en dierlijke bijproducten

Overzicht van de voornaamste EU-regelgeving die in 2019 onderdeel van het toezicht was

EU-regelgeving	
Verordening (EG) nr. 178/2002	Algemene levensmiddelenverordening
Verordening (EG) nr. 852/2004	Levensmiddelenhygiëne
Verordening (EG) nr. 853/2004	Hygiëne bij de productie van producten van dierlijke oorsprong
Verordening (EG) nr. 2073/2005	Microbiologische criteria voor levensmiddelen
Verordening (EG) nr. 1069/2009	Dierlijke bijproducten
Verordening (EU) nr. 142/2011	Dierlijke bijproducten
Verordening (EU) nr. 1169/2011	Verstrekking van voedselinformatie aan consumenten
Verordening (EG) nr. 1333/2008	Levensmiddelenadditieven
Verordening (EG) nr. 37/2010	Residuen van diergeneesmiddelen
Verordening (EG) nr. 1881/2006	Maximale gehalten van contaminanten in levensmiddelen
Richtlijn 2006/141/EG	Volledige zuigelingenvoeding en opvolgzuigelingenvoeding
Richtlijn 1999/21/EG	Dieetvoeding voor medisch gebruik

Relevante nationale wetgeving

- Warenwetbesluit zuivel
- Warenwetbesluit hygiëne van levensmiddelen
- Warenwetbesluit bereiding en behandeling van levensmiddelen
- Warenwetregeling zuigelingenvoeding 2007
- Warenwetregeling dieetvoeding voor medisch gebruik
- Warenwetbesluit informatie levensmiddelen
- Besluit dierlijke producten
- Regeling dierlijke producten

Omvang controlebestand in 2019

type bedrijf	aantal
Primaire fase:	
• Koemelkveehouderijen	± 16.500
• Geitenmelkveehouderijen	± 500
• Schapenmelkveehouderijen	± 30
• Paardenmelkveehouderijen	11
• Buffelmelkveehouderijen	4
• Ezelinnenmelkveehouderijen	1
• Kamelenmelkveehouderijen	1
Totaal	± 17.047
Secundaire fase:	
• Ontvangers van boerderijmelk	38
• Fabrieksmatige zuivelbereiders	142
• Opvolgende bereiders van kaas	33
• Veredelaars van kaas	92
• Opslaglocaties	57
• Kleinschalige zuivelbereiders en boerderijzuivelbereiders	538
• Bereiders van bijzondere voeding	15
Totaal	915

Resultaten toezicht in het kader van het hygiënepakket (HP) en dierlijke bijproducten (DBP) 2019

type bedrijf	aantal
Primaire fase (HP):	
• Inspecties (steekproef en herinspectie) bij melkveehouderijen (met kwaliteitssysteem)	67
• Audits (regulier en her-audit) bij niet onder een kwaliteitssysteem vallende melkveehouderijen	34
• Inspecties op de verkoop van rauwe melk direct aan de consument	104
Secundaire fase (HD/HDB):	
• Audits bij ontvangers boerderijmelk	38
• Audits fabrieksmatige zuivelbereiders (regulier en her-audits)	119
• Inspecties fabrieksmatige bereiders (steekproef inclusief stoppende bedrijven en herinspecties)	18
• Audits opvolgende bereiders van kaas (regulier en her-audits)	63
• Inspecties opvolgende bereiders (steekproef inclusief stoppende bedrijven en herinspecties)	13
• Audits veredelaars van kaas (regulier en her-audits)	48
• Inspecties veredelaars van kaas (steekproef inclusief stoppende bedrijven en herinspecties)	16
• Audits opslaglocaties (regulier en her-audits)	32
• Inspecties opslaglocaties (steekproef inclusief stoppende bedrijven en herinspecties)	7
• Audits kleinschalige en boerderijzuivelbereiders (regulier en her-audits)	459
• Inspecties bij kleinschalige bereiders en boerderijzuivelbereiders (steekproef inclusief stoppende bedrijven en herinspecties)	59
• Audits bereiders van bijzondere voeding (regulier en her-audits)	18
• Behandelde dossiers naar aanleiding van meldingen en signalen (inclusief naar aanleiding van eigen monstername)	103
• Inspecties verwerking van melk van dierziekte verdachte bedrijven	7
Monstername(resultaten):	
• Aantal onderzochte partijen bij zuivelbedrijven - microbiologie	126
- aantal analyses	606
- aantal partijen met een normafwijking (in %)	0 (0%)
• Aantal onderzochte partijen bij kleinschalige en boerderijzuivelbereiders - microbiologie	1765
- aantal analyses	2949
- aantal partijen met een normafwijking (in %)	5 (0,3%)
• Aantal onderzochte partijen bij bereiders van bijzondere voeding – microbiologie	48
- aantal analyses	2970
- aantal partijen met een normafwijking (in %)	6 (12,5%)
• Aantal onderzochte partijen categorie 3 materiaal – dierlijke bijproducten	90
- aantal analyses	230
- aantal partijen met een normafwijking (in %)	17 (18,8%)
Microbiologisch monstername specifieke projecten:	
• Aantal partijen oppervlakte gerijpte of zachte rauwmelkse kaas	39
- aantal analyses Shigatoxine producerende E.coli (STEC)	39
- aantal partijen met een normafwijking (in %)	1 (2,6%)
• Aantal monsters rauwe melk (voor directe verkoop aan de consument)	104
- aantal analyses	728
- aantal partijen met een normafwijking (in %)	47 (45,2%)
Maatregelen overeenkomstig interventiebeleid:	
• Waarschuwingen (op 1 of meer punten per beoordeling)	143
- waarvan hygiënepakket	132
- waarvan dierlijke bijproducten	11
• Bestuurlijke boetes (op 1 of meer punten per beoordeling)	9
- waarvan hygiënepakket	9
- waarvan dierlijke bijproducten	0
• Processen-verbaal	0
• Intrekkingen/schorsingen van registraties / erkenningen	28

Nadere toelichting bij resultaten toezicht in de zuivelsector

Primaire fase

Melkveehouderijen die leveren aan een zuivelonderneming zijn aangesloten bij kwaliteitsborgingssystemen die worden beheerd door de zuivelondernemingen. Indien er geen bereidingshandelingen (zie onder kleinschalige bereiders en boerderijzuivelbereiders) worden verricht op deze bedrijven voert het COKZ steekproefsgewijze inspecties uit op naleving van de eisen uit het hygiënepakket. Een beperkt aantal melkveehouderijen maakt geen gebruik van een

dergelijk kwaliteitsborgingssysteem, deze melkveehouderijen staan onder direct toezicht van het COKZ. Jaarlijks vindt bij deze bedrijven een audit plaats op het voldoen aan het hygiënepakket.

Evenals in 2018 zijn in 2019 de bevindingen van het COKZ met betrekking tot het toezicht op de melkveehouderij teruggekoppeld aan de vertegenwoordigers van de sector en aan de NVWA.

Tijdens dit overleg zijn aan de orde gekomen; de opzet van het kwaliteitsborgingssysteem, meldingen melkweigeringen & MRL-overschrijdingen antibiotica (zie ook ontvangers van boerderijmelk), het toezicht op diergezondheid en de resultaten van beoordelingen kwaliteitsborgingssysteem versus beoordelingen COKZ. Afgesproken is dat het kwaliteitsborgingssysteem door de sector verder wordt geëvalueerd/herzien waarbij uitgangspunt is dat een scheiding wordt gemaakt tussen wettelijke en bovenwettelijke beoordelingspunten. Het kwaliteitsborgingssysteem heeft voor de wettelijke aspecten aansluiting gezocht bij de beoordelingslijst van het COKZ.

In 2019 voldeed 7,9% van de melkveehouderijen met een kwaliteitsborgingssysteem niet geheel aan de eisen melkveehouderijen ten aanzien van het hygiëne pakket. Van de melkveehouderijen zonder een kwaliteitsborgingssysteem (onder direct toezicht van het COKZ) voldeed 1,6% niet.

Het COKZ is een traject van Handhavingsregiecyclus gestart om zo meer inzicht te verkrijgen in naleef motieven met het doel uiteindelijk te komen tot een betere bedrijven selectie om het toezicht efficiënt en aangescherpt uit te voeren.

Secundaire fase

Ontvangers van boerderijmelk

Tijdens een jaarlijkse audit wordt beoordeeld of de vastgestelde handelwijze in geval van een normoverschrijding (kiemgetal en/of celgetal en MRL-overschrijding antibiotica) wordt nageleefd. Daarnaast wordt beoordeeld in hoeverre melkveehouderijen die leveren aan een ontvanger van boerderijmelk zijn aangesloten bij een kwaliteitsborgingssysteem en tevens wordt beoordeeld of de vastgelegde handelwijze in geval van het toepassen van melkweigerings door de ontvanger wordt nageleefd. In 2019 voldeed 6,0% van de ontvangers van boerderijmelk niet geheel aan de wettelijke bepalingen.

Fabrieksmatige zuivelbereiders, opvolgende bereiders, kaasveredelaars en opslaglocaties

Bij deze bedrijven wordt per jaar 1 audit (systeemtoezicht) of inspectie in relatie tot de erkenning in het kader van het hygiënepakket uitgevoerd. Hierbij kunnen de volgende aspecten aan de orde komen: algemeen, documentatie, HACCP, kwaliteit grondstoffen, hygiëne en inrichting bedrijfsruimtes en installaties, reiniging en desinfectie, water, ongedierte, kruisbesmetting, persoonlijke hygiëne, hittebehandeling, opslag, koelen/vriezen, verpakken en etiketteren, transport, monsternamen en onderzoek. Ook op bedrijven die niet erkenningsplichtig zijn, waaronder ijsbereiders, wordt overeenkomstig bovenstaande systematiek toezicht gehouden.

Bij bovengenoemde beoordelingen wordt tevens toezicht gehouden op naleving in relatie tot de dierlijke bijproducten waarbij wordt beoordeeld in hoeverre bedrijven correct omgaan met de identificatie, opslag en afzet van deze producten.

In 2019 voldeed 16,5% van de fabrieksmatige bereiders niet geheel aan de wettelijke bepalingen ten aanzien van het hygiënepakket. Van de opvolgende bereiders was dit 16,4%, van de kaasveredelaars 3,8% en van de opslaglocaties voldeed 2,9% niet geheel aan de geldende wettelijke bepalingen.

Met betrekking tot de naleving dierlijke bijproducten is het nalevingsniveau als volgt:

Van de fabrieksmatige bereiders voldeed 7,6% niet en 9,7% van de opslaglocaties voldeed niet aan de dierlijke bijproducten wetgeving. Zowel de opvolgende bereiders kaas als de veredelaars van kaas hadden geen wettelijke overtredingen in dit kader.

Naast beoordelingen wordt middels microbiologische monsternames geverifieerd of zuivelproducten aan de normen van het hygiënepakket voldoen voor wat betreft de pathogenen. De frequentie van onderzoek en de parameters waarop wordt onderzocht, is afhankelijk van de productsoort en de risico-inschatting van het soort bedrijf. In 2019 voldeden alle onderzochte partijen bij deze categorie bedrijven aan de wettelijk geldende microbiologische normen.

Kleinschalige bereiders en boerderijzuivelbereiders

Bij deze bedrijven (met inbegrip van bedrijven die rauwmelkse producten produceren anders dan rauwmelkse kaas) wordt per jaar 1 audit (systeemtoezicht) of inspectie in relatie tot de erkenning in het kader van het hygiënepakket uitgevoerd. Hierbij kunnen de volgende aspecten aan de orde komen: algemeen, documentatie, HACCP, kwaliteit grondstoffen, hygiëne en inrichting bedrijfsruimtes en installaties, reiniging en desinfectie, water, ongedierte, kruisbesmetting, persoonlijke hygiëne, hittebehandeling, opslag, koelen/vriezen, verpakken en etiketteren, transport, monsternamen en onderzoek. Ook bij bedrijven uit deze categorie die niet erkenningsplichtig zijn, omdat ze hoofdzakelijk direct leveren aan de consument, worden overeenkomstig bovenstaande systematiek audits uitgevoerd. Bij bedrijven die rauwmelkse producten produceren anders dan rauwmelkse kaas is in 2019 op risico's gebaseerd de inspectiefrequentie verhoogd tot 2 inspecties/audits per jaar.

Bij bovengenoemde beoordelingen wordt tevens toezicht gehouden op naleving in relatie tot de dierlijke bijproducten waarbij wordt beoordeeld in hoeverre bedrijven correct omgaan met de identificatie, opslag en afzet van deze producten.

Een deel van de boerderijzuivelbereiders maakt bij het productieproces gebruik van de hygiëncode voor boerderijzuivelbereiding, deze bedrijven worden beoordeeld of ze voldoen aan de code.

Van de kleinschalige bereiders en boerderijzuivelbereiders voldeed 10,5% niet geheel aan de wettelijke eisen met betrekking tot het hygiënepakket. Dit is een halvering ten opzichte van 2018 (20,1%). Met betrekking tot de naleving op eisen dierlijke bijproducten zijn er in 2019 geen overtredingen vastgesteld. Ook hier is een daling zichtbaar ten opzichte van 2018 (1%).

Naast beoordelingen wordt middels microbiologische monsternames geverifieerd of zuivelproducten aan de normen van het hygiënepakket voldoen voor wat betreft de pathogenen. De frequentie van onderzoek en de parameters waarop wordt onderzocht, is afhankelijk van de productsoort en de risico-inschatting van het soort bedrijf.

In 2019 voldeed 0,3% van de onderzochte partijen bij kleinschalige bereiders en boerderijzuivelbereiders niet aan de wettelijk geldende microbiologische normen. Hierbij moet wel de opmerking worden gemaakt dat met ingang van 2019 enkel nog onderzoek op pathogenen wordt uitgevoerd. Onderzoek op proceshygiëncriteria is komen te vervallen.

Bereiders van bijzondere voeding

Bijzondere voeding wordt in Europees verband gereguleerd door de nationale implementaties van de Europese richtlijn voor bijzondere voeding. In lijn met de in deze richtlijn gedefinieerde categorieën houdt het COKZ toezicht op de Nederlandse producenten van zuigelingenvoeding, dieetvoeding voor medisch gebruik en bewerkte voedingsmiddelen op basis van granen en babyvoeding voor zuigelingen en peuters.

In Nederland waren er in 2019 15 bedrijven die 1 of meerdere van de bovengenoemde categorieën bijzondere voeding bereiden en onder toezicht stonden van het COKZ. Dit toezicht richt zich op de bepalingen uit het hygiënepakket (zie onder fabrieksmatige bereiders), op samenstelling en op bepalingen uit de overige warenwetregelingen. Toezicht op claims op dit soort producten behoort niet tot het toezicht van het COKZ. Dit toezicht wordt uitgevoerd door de NVWA (domein Bijzondere eet en drinkwaren).

Bij bovengenoemde beoordelingen wordt tevens toezicht gehouden op naleving in relatie tot de dierlijke bijproducten waarbij wordt beoordeeld in hoeverre bedrijven correct omgaan met de identificatie, opslag en afzet van deze producten.

Jaarlijks wordt bij bereiders van bijzondere voeding 1 audit (systeemtoezicht) in relatie tot de erkenning van het bedrijf uitgevoerd.

In 2019 is geconstateerd dat 8% (1 bedrijf) van de bereiders van bijzondere voeding niet geheel aan de wettelijke bepalingen ten aanzien van het hygiënepakket voldeed. Hiermee wordt de dalende trend doorgezet (2017 54%, 2018 13%) Met betrekking tot de naleving dierlijke bijproducten voldeden de bedrijven.

Naast beoordelingen wordt middels microbiologische monsternames geverifieerd of producten aan de normen van het hygiënepakket voldoen. De frequentie van onderzoek en de parameters waarop wordt onderzocht, is afhankelijk van de productsoort en de risico-inschatting van het soort bedrijf.

In 2019 voldeed 16.7% van de onderzochte partijen niet aan de wettelijk geldende microbiologische normen. Dit is een lichte stijging ten opzichte van 2018 (14%). Aandachtspunt hierbij zijn de afwijkingen Enterobacteriaceae. Het COKZ is gesprekspartner met betreffende bedrijven welke een project hebben opgezet om een goede oorzakaanalyse uit te voeren en door vervolgens de juiste verbetermaatregelen uit te kunnen rollen.

Controle en verwerking van melk van dierziekteverdachte bedrijven

Melk van tuberculose- of brucellose-verdachte melkveehouderijen moet onder toezicht van de bevoegde autoriteit een hittebehandeling ondergaan. In 2019 heeft het COKZ 7 inspecties uitgevoerd bij de bereiders van zuivelproducten. Hierbij is geverifieerd of de betreffende melk op de verwerkingslocatie op de juiste wijze is verwerkt. In voorkomende gevallen kan bij een inspectie de verwerking van melk afkomstig van meerdere separate verdacht meldingen zijn geverifieerd.

Tijdens administratieve boerderijmelkcontroles is nagegaan of de melk van het betreffende bedrijf daadwerkelijk is verwerkt op de aangegeven verwerkingslocatie. In 2019 zijn 22 administratieve beoordelingen uitgevoerd. Bij 2 van deze controles is geconstateerd dat de melk niet is verwerkt op de aangegeven verwerkingslocaties.

Projecten in 2019

Onderzoek Shigatoxine producerende E-coli (STEC)

In 2019 is opnieuw onderzoek uitgevoerd op de parameter STEC. Het onderzoek op STEC is voor wat betreft de zuivel nieuw. Voor dit onderzoek worden ook geen normen genoemd in Verordening (EG) nr. 2073/2005. Doel van dit project is om een beeld te vormen over de aanwezigheid van STEC in risicoproducten rauwmelkse en/of oppervlakte gerijpte kaas. Om een statistisch onderbouwd beeld te vormen zal dit onderzoek gedurende een enkele jaar gecontinueerd worden.

Bij 15 producenten en 4 versnijders van rauwmelkse en/of oppervlakte gerijpte kaas zijn monsters genomen ten behoeve van het onderzoek op STEC. Totaal werden 39 monsters genomen (25 monsters oppervlakte gerijpte kaas en 14 monsters zachte kaas – rauwmelkse kaas). STEC werd in 1 partij aangetroffen.

Onderzoek naar de verkoop van rauwe melk voor directe levering aan de consument

In 2019 werd evenals in 2018 een inventariserend onderzoek naar de verkoop van rauwe melk van verschillende diersoorten, voor directe aflevering aan consumenten uitgevoerd. Bij dit onderzoek werden ook monsters genomen voor onderzoek naar de microbiologische kwaliteit van deze melk.

Tijdens de inspectie is specifieke aandacht besteed aan de volgende punten:

- Beoordeling of bij de verkoop van rauwe melk de verplichte melding 'Rauwe melk, voor gebruik koken' op of in de directe omgeving van de melktanks/verkooppunt aanwezig is. (verplichting geldt alleen voor rauwe koemelk)
- Beoordeling wat de bewaartemperatuur is van de rauwe melk en of de eis ten aanzien van de bewaartemperatuur van rauwe koemelk wordt nageleefd.
- Beoordeling of de rauwe koemelk wordt aangeboden op de in het Warenwetbesluit Hygiëne van Levensmiddelen vastgelegde manier; op het bedrijf van de melkveehouder zelf en in een recipiënten die niet geschikt is om met de inhoud afgeleverd te worden aan particulieren (dus niet voorverpakt).

Totaal zijn 104 inspecties uitgevoerd waarvan 99 bij koemelk producenten en 5 bij geitenmelk producenten. Het microbiologisch onderzoek liet zien dat 47% van de genomen monsters niet voldeed aan de normen. Ten aanzien van de inspectiepunten is in 33% van inspecties een waarschuwing opgemaakt voor 1 of meerdere overtredingen. De resultaten van het onderzoek naar de verkoop van rauwe melk zijn een punt van zorg, mede door de stijgende trend van het consumeren van rauwe melk door de consument vanwege gedachte dat dit bijdrage levert aan een positieve invloed op de gezondheid. Het COKZ is hierover in gesprek met het ministerie van VWS en heeft een voorstel uitgewerkt om de

nationale wetgeving⁴ en het geldende interventiebeleid op dit punt aan te passen. Zowel de huidige wetgeving als het interventiebeleid zijn onvoldoende toereikend om op een goede manier te kunnen handhaven.

Meldingen en incidenten in 2019

Meldingen komen via verschillende wegen binnen. Dat kan zijn via het Rapid Alert System for Food and Feed van de Europese Commissie, door een algemene levensmiddelenverordening melding van de bedrijven zelf, terwijl daarnaast signalen binnenkomen van andere bevoegde autoriteiten of rechtstreeks van consumenten. In 2019 zijn door het COKZ in totaal 103 dossiers van meldingen en signalen die via 1 van bovengenoemde wegen binnen zijn gekomen in behandeling genomen. 77 daarvan hadden betrekking op productafwijkingen waarvan er 56 microbiologisch van aard waren (onder andere 19x *Listeria monocytogenes*, 5x *Salmonella* en 4x STEC), de overige productafwijkingen hadden betrekking op uiteenlopende zaken (fysische of chemisch verontreinigen maar ook kwalitatieve afwijkingen en etiketteringsaspecten). De niet product gerelateerde meldingen hadden betrekking op gevolgen van brand, erkenningsplicht, geen medewerking verlenen, etcetera.

Ook officiële monsternamen door het COKZ zelf kan leiden tot het in behandeling nemen van een dossier. In 2019 zijn naar aanleiding van officiële monsternamen in het kader van het EU-Hygiënepakket totaal 20 dossiers behandeld naar aanleiding van overschrijding van voedselveiligheidscriteria.

Effectmeting

De rapportage over dit onderdeel is verwerkt in de onderdelen melkveehouderij, zuivelbedrijven, boerderijzuivelbereiders en kleinschalige zuivelbereiders, en bereiders van bijzondere voeding in bovenstaande paragrafen.

Acties tot verbetering van de officiële controles

De rapportage over dit onderdeel is gedeeltelijk ook verwerkt in de onderdelen melkveehouderij, zuivelbedrijven, boerderijzuivelbereiders en kleinschalige zuivelbereiders, en bereiders van bijzondere voeding in bovenstaande paragrafen.

Het in lijn brengen van het interventiebeleid van COKZ met dat van de NVWA heeft in 2019 verder vorm gekregen. Tevens is een traject gestart om de beoordelingslijsten hier verder op aan te passen waardoor bevindingen ook in de rapportage een betere koppeling hebben met de wettelijke overtreding.

In 2019 is een handhavingsregie cyclus gestart ten aanzien van de controles bij de primaire sector, de melkveehouderij. Vanuit deze cyclus is naar voren gekomen dat het uitvoeren van een informatietraject nodig. Met dit informatietraject zal in 2020 worden gestart.

In 2019 heeft het COKZ het toezicht in zuivelketen, evenals 2018, risicogericht ingedeeld en de inspectie plannen hierop aangepast.

Naar aanleiding van het fipronil incident in de eierensector is eind 2018 het Actieplan Voedselveiligheid gelanceerd welke invulling gaf aan de Implementatie van de aanbevelingen van de Commissie Sorgdrager. Een aanbeveling waar vorm aan is gegeven, is de verbetering van de samenwerking tussen de NVWA en het COKZ onder andere om uniformiteit in de handhaving te verbeteren. In 2019 is dit plan van aanpak uitgewerkt en heeft vorm gekregen. Dit resulteert bijvoorbeeld in het samen inspecteren en op gebied van opleiding en overleg meer samen optrekken.

⁴ Warenwetbesluit hygiëne van levensmiddelen, artikel 8

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

In 2019 is de handavingsregie cyclus van de doelgroep boerderijzuivelbereiders en kleinschalige bereiders die niet gepasteuriseerde producten produceren vervolgd. Dit naar aanleiding van de aanbevelingen uit de Integrale Risicoanalyse Zuivel (IRA) die de NVWA in de zomer van 2017 heeft gepubliceerd. Aan de concretisering van de aanbevelingen welke uit dit traject naar voren zijn gekomen zullen in 2020 verdere invulling worden gegeven.

Conclusies

De resultaten van het toezicht laten over het algemeen een dalende lijn zien in het aantal tekortkomingen ten opzichte van 2018. Een mogelijke oorzaak hiervan is, is dat het COKZ de meeste bedrijven jaarlijks bezoekt. De bevindingen worden schriftelijk teruggekoppeld, waardoor het bedrijf duidelijk inzichtelijk heeft welke maatregelen genomen dienen te worden om te voldoen.

Er zijn wel een aantal aandachtspunten waarbij een stijgende lijn in het percentage tekortkomingen zichtbaar zijn:

- melkveehouderijbedrijven
- microbiologische resultaten bereiders van bijzondere voeding (Enterobacteriaceae)
- verkoop van rauwe melk voor directe levering aan de consument

Voor de ondernomen acties op deze aandachtsgebieden zie eerder in de tekst.

3.11.2 Eieren en eiproducten

Controlerende instanties:

NCAE voor het hygiënepakket en dierlijke bijproducten

Overzicht van de voornaamste EU-regelgeving die in 2019 onderdeel van het toezicht was

EU-regelgeving	
Verordening (EG) nr. 178/2002	Algemene levensmiddelenverordening
Verordening (EG) nr. 852/2004	Levensmiddelenhygiëne
Verordening (EG) nr. 853/2004	Hygiëne bij de productie van producten van dierlijke oorsprong
Verordening (EG) nr. 2073/2005	Microbiologische criteria voor levensmiddelen
Verordening (EG) nr. 1069/2009	Dierlijke bijproducten
Verordening (EU) nr. 142/2011	Dierlijke bijproducten
Verordening (EU) nr. 1169/2011	Verstrekking van voedselinformatie aan consumenten
Verordening (EG) nr. 1333/2008	Levensmiddelenadditieven
Verordening (EG) nr. 1881/2006	Maximale gehalten van contaminanten in levensmiddelen
Verordening (EG) nr. 2160/2003	Bestrijding van Salmonella

Relevante nationale wetgeving

Warenwet:

- Warenwetbesluit hygiëne van levensmiddelen
- Warenwetbesluit bereiding en behandeling van levensmiddelen
- Warenwetbesluit hygiëne van levensmiddelen
- Warenwetbesluit informatie levensmiddelen

Wet Dieren:

- Besluit dierlijke producten
- Regeling dierlijke producten

Omvang controlebestand in 2019

type bedrijf	aantal
Primaire fase:	
• Legeindpluimveehouderijen	851
Secundaire fase:	
• Verzamelaars	7
• Pakstations	112
• Eiproductenfabrikanten	21
• Eiproductenhandelaren	12
Totaal primair en secundair	1.003

Resultaten toezicht eiersector 2019

type bedrijf	aantal
Beoordelingen:	
• Legeindpluimveehouderijen (inspecties en herinspecties)	247
• Verzamelaars (inspecties en herinspecties)	6
• Pakstations (audits, her-audits, inspecties en herinspecties)	120
• Eiproductenfabrikanten (audits, her-audits, inspecties en herinspecties)	53
• Eiproductenhandelaren (audits en inspecties)	14
• Behandelde dossiers naar aanleiding van meldingen en signalen (inclusief naar aanleiding van eigen monsternamen)	37
• Audits en inspecties naar aanleiding van Salmonella-besmetting bij legpluimveehouderijen (inclusief heraudits/inspecties)	52
• Inspecties naar aanleiding van het intrekken/schorsing van registraties / erkenningen	5
Monsters/analyses bij eiproductenfabrikanten - microbiologie:	
• Aantal onderzochte partijen	107
• Aantal analyses	535
• Aantal partijen met een normafwijking (in %)	1 (0,9%)
Monsters/analyses bij legpluimveebedrijven – contaminanten (dioxines, dioxine-achtige PCB's en overige PCB's)	
• Aantal onderzochte partijen	57
• Aantal analyses (n= 56 screening + n= 33 bevestiging)	89
• Aantal partijen met een wettelijke normafwijking (in %)	0 (0%)
• Aantal partijen met een actie normafwijking (in %)	1 (1,8%)
• Monsters/analyses bij legpluimveebedrijven- mestmonsters onderzoek op <i>Salmonella</i> (overschoentjes 3 paar per stal)	
• Aantal onderzochte stallen	20
• Aantal stallen met een normafwijking	0
Maatregelen overeenkomstig interventiebeleid:	
• Waarschuwingen	21
- waarvan hygiënepakket	20
- waarvan dierlijke bijproducten	1
• Bestuurlijke boetes	9
- waarvan hygiënepakket	7
- waarvan dierlijke bijproducten	2
• Processen-verbaal	0

Nadere toelichting bij resultaten toezicht eiersector

Primaire fase

Legeindpluimveehouderijen

In 2019 is bij het toezicht op legeindpluimveehouderijen geen rekening gehouden met een borgingssysteem aangezien deze nog niet is geaccepteerd door ketenborging.nl.

Alle bedrijven worden 1x per 3 jaar beoordeeld, alle beoordelingen zijn onaangekondigd. De beoordelingen richten zich op hygiënische aspecten, administratie, huisvesting, drinkwater, kruisbesmetting en er worden, steekproefsgewijs, monsters genomen ter onderzoek op onder andere dioxines in eieren (zie hieronder). Het toezicht van de NCAE op het gebruik van diergeneesmiddelen richt zich bij legeindpluimveebedrijven op het gebruik van diergeneesmiddelen die mogelijk leiden tot residuvorming in de eieren.

Bij bovengenoemde beoordelingen wordt tevens toezicht gehouden op naleving in relatie tot de dierlijke bijproducten waarbij wordt beoordeeld in hoeverre bedrijven correct omgaan met de identificatie, opslag en afzet van deze producten.

In 2019 voldeed 2,5% van de geïnspecteerde legeindpluimveehouderijen niet geheel aan eisen van het hygiënepakket. De geconstateerde tekortkomingen waren met name gerelateerd aan een onvoldoende hygiëne in de bedrijfsruimtes (eier-inpakruimte), en dan met name de aanwezigheid van (oude) eiresten.

Met betrekking tot dierlijke bijproducten zijn 2 rapporten van bevindingen opgemaakt en zijn geen schriftelijke waarschuwingen gegeven.

Vanaf 2014 wordt steekproefsgewijs onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van dioxines, dioxine-achtige PCB's en indicator PCB's in eieren van kippen die de beschikking hadden over een vrije uitloop. In 2019 zijn van 54 Nederlandse legeindpluimveehouderijen de eieren uit 57 stallen geanalyseerd. Bij 4 bedrijven gebeurde dit naar aanleiding van een melding. Bij 1 bedrijf is uit de resultaten van het onderzoek gebleken dat het gehalte dioxine-achtige PCB's, 1,99 pg TEQ/g vet - zonder aftrek van de 15% meetonzekerheid, de actiegrens van 1,75 pg TEQ/g vet overschrijdt.

Bij een tweede bedrijf werd de actiegrens van 1,75 pg TEQ/g vet wel overschreden maar de wettelijke norm niet. De wettelijke normen mbt Dioxine:

- Dioxine: 2,5 picogram TEQ per gram vet.
- De som van dioxines en dioxine-achtige PCB's : 5,0 picogram TEQ per gram vet.
- Niet dioxine-achtige PCB's: 40 nanogram per gram vet.

In 2019 is afhankelijk van de risicofactoren voor Salmonella, zoals onder andere de vaccinatiestatus en leeftijd van het op het bedrijf aanwezige koppel, op 20 bedrijven in 1 stal mestmonsters, middels het lopen van 3 paar overschoentjes, genomen. In geen van deze monsters is *Salmonella* aangetroffen.

Secundaire fase

Verzamelaars

Inspecties bij verzamelaars worden 1 x per jaar onaangekondigd uitgevoerd. Deze inspecties zijn gericht op gevarenidentificatie en risicobeoordeling, voedselveiligheid, traceerbaarheid, algemene hygiënevoorschriften, specifieke voorschriften inzake inrichting en omgeving, vervoer, afval, persoonlijke hygiëne, verpakkingen, opleiding, toeleveranciers en specifieke eisen eieren. Tevens wordt de omgang met dierlijke bijproducten beoordeeld.

In 2019 hebben 6 inspecties plaatsgevonden bij verzamelaars. Er zijn bij deze beoordelingen geen tekortkomingen geconstateerd op het gebied van het hygiënepakket en dierlijke bijproducten.

Pakstations

Pakstations worden regulier 1 x per jaar aangekondigd. Daarnaast kunnen op basis van risicoanalyse aanvullende inspecties plaatsvinden.

Bij pakstations hebben 115 audits plaatsgevonden. Nagenoeg alle pakstations werken volgens de Hygiënecode voor pakstations, verzamelaars en grossiers van eieren. Deze hygiënecode is door het ministerie van VWS goedgekeurd. Pakstations worden middels een audit beoordeeld op de implementatie van deze hygiënecode. De volgende onderdelen worden beoordeeld: inrichting en onderhoud van de bedrijfsruimte en apparatuur, hygiëne, reiniging en desinfectie, waterkwaliteit, HACCP inclusief documentatie, kwaliteit van de grondstoffen, ongediertebestrijding, risico op kruisbesmetting, persoonlijke hygiëne, opleiding en instructie van personeel, koelketen, verpakken, transport, monsterneming en onderzoek. Tevens wordt de juiste omgang met dierlijke bijproducten beoordeeld.

In 2019 voldeed 7,8% van de pakstations niet geheel aan de geldende wettelijke voorschriften met betrekking tot het hygiënepakket. Met betrekking tot dierlijke bijproducten werd er een schriftelijke waarschuwing gegeven.

Eiproductenfabrikanten

Eiproductenfabrikanten worden regulier 1x per jaar aangekondigd bezocht en daarnaast 1 x per jaar onaangekondigd. De volgende onderdelen worden beoordeeld: inrichting en onderhoud van de bedrijfsruimte en apparatuur, hygiëne, reiniging en desinfectie, waterkwaliteit, HACCP inclusief documentatie, kwaliteit van eieren en andere grondstoffen, ongediertebestrijding, risico op kruisbesmetting, persoonlijke hygiëne, opleiding en instructie van personeel, koelketen, verpakken, transport, monsterneming en onderzoek, en de juiste omgang met dierlijke bijproducten.

In 2019 hebben er 16 aangekondigde en 15 onaangekondigde reguliere beoordelingen plaatsgevonden.

Er zijn bij 8 beoordelingen, bij 7 verschillende eiproductenfabrikanten, 1 of meer tekortkomingen op het gebied van het hygiënepakket geconstateerd. Dit heeft geresulteerd in 7 schriftelijke waarschuwingen en 1 maal in het niet verlenen van een erkenning.

Daarnaast is een schriftelijke waarschuwing en een rapport van bevindingen opgemaakt op het gebied van het hygiënepakket bij een eiproductenfabrikant tijdens een beoordeling naar aanleiding van een melding. Zie paragraaf meldingen en incidenten.

Dit betekent dat 26% van de eiproductenfabrikanten (bij herhaling) niet aan de wettelijke bepalingen ten aanzien van het hygiënepakket voldeed.

Met betrekking tot de naleving dierlijke bijproducten voldeed 5,0% van de bedrijven niet geheel aan de wettelijke bepalingen.

Naast bovengenoemde beoordelingen zijn in 2019 beoordelingen uitgevoerd (n=16), in het kader van het toezicht op warenwetregelgeving (etikettering van levensmiddelen), op de juiste aanduiding inzake het houderijsysteem bij de aflevering van eiproducten door eiproductenfabrikanten. Er is gecontroleerd of, indien het houderijsysteem op of bij het eindproduct wordt aangegeven, de hiervoor gebruikte eieren ook daadwerkelijk afkomstig zijn van het betreffende houderijsysteem. Tijdens deze controles is dit van een aantal partijen gecontroleerd. Hierbij zijn geen tekortkomingen geconstateerd.

Naast beoordelingen wordt door microbiologische monsternames geverifieerd of eiproducten aan de normen van het hygiënepakket voldoen. De frequentie van onderzoek en de parameters waarop wordt onderzocht, is afhankelijk van de productsoort en de risico-inschatting van het soort bedrijf.

In 2019 zijn in totaal 107 partijen onderzocht op *Salmonella*, en 107 op *Listeria monocytogenes*.

Tijdens het onderzoek op *Salmonella* zijn geen normafwijkingen gevonden, terwijl bij het onderzoek op *Listeria monocytogenes* het navolgende is geconstateerd. In 1 partij kipheelei vloeibaar is een besmetting met *Listeria monocytogenes* in 3 deelmonsters geconstateerd. Het betrokken bedrijf is hierover geïnformeerd en hen is opgedragen een oorzaak analyse uit te voeren en de afnemer te informeren. De afnemer bleek het product te hebben gebruikt als grondstof voor een bakkerij product wat een afdoende hitte behandeling had ontvangen. Uit de oorzaak analyse kwam naar voren dat het probleem waarschijnlijk was ontstaan als gevolg van kruisbesmetting door opspattend water. *Listeria* werd aangetroffen in omgeving monsters (waterputje). De vloer rondom het putje bevatte barsten. De vloer is hersteld en heeft een grondige reiniging ondergaan, waarna geen *Listeria* meer in de omgevingsmonsters is aangetroffen.

Eiproductenhandelaren

Er zijn bij eiproductenhandelaren 14 beoordelingen uitgevoerd, 13 aangekondigd en 1 onaangekondigd. Bij deze beoordelingen zijn geen tekortkomingen geconstateerd, niet op het gebied van het hygiënepakket, noch op het gebied van dierlijke bijproducten.

Meldingen en incidenten in 2019

Meldingen komen binnen via het Rapid Alert System for Food and Feed van de Europese Commissie, en door algemene levensmiddelenverordening meldingen van de bedrijven zelf, terwijl daarnaast signalen binnenkomen van andere bevoegde autoriteiten of rechtstreeks van consumenten

In 2019 zijn 32 dossiers van meldingen via 1 van de boven genoemde wegen binnen gekomen.

Ook officiële monsterneming door de NCAE zelf kan leiden tot het in behandeling nemen van een dossier. In 2019 zijn naar aanleiding van officiële monsternames in het kader van het EU-hygiënepakket in totaal 2 dossiers in behandeling genomen (1x *Listeria monocytogenes* en 1x dioxine).

Salmonellabesmetting bij legeindpluimveehouderijen in Nederland

Bij een Salmonellabesmetting doet de NVWA een melding aan de NCAE. De NCAE controleert op de betrokken legeindpluimveehouderij of de eieren op de juiste wijze worden gemerkt en of de eieren de juiste bestemming krijgen (directe afvoer naar de eiverwerkende industrie). Daarnaast wordt bij de betrokken eiproductenfabrikant geverifieerd of de eieren daadwerkelijk zijn gebroken, zijn verhit en op juiste logistieke wijze zijn verwerkt. In 2019 zijn totaal 29 meldingen in behandeling genomen door NCAE.

Er zijn in totaal in 2019 bij 15 legeindpluimveehouders tekortkomingen geconstateerd met betrekking tot het niet op de juiste wijze printen van de eieren. Aangezien hiervoor (nog) geen interventiebeleid is vastgesteld, zijn hiervoor geen formele schriftelijke waarschuwingen gegeven. De tekortkomingen zijn wel per brief aan de betreffende bedrijven medegedeeld.

Effectmeting

De rapportage over dit onderdeel is verwerkt in de onderdelen legeindpluimveehouderijen, verzamelaars, pakstations, eiproductenfabrikanten en eiproductenhandelaren in bovenstaande paragrafen.

Acties tot verbetering van de officiële controles

Naar aanleiding van de aanbevelingen uit de Risicoanalyse eieren die de NVWA in het voorjaar van 2018 heeft gepubliceerd is het toezicht in de legpluimveesector in 2019 meer risicogericht vorm gegeven, zo is bijvoorbeeld gestart met het nemen van *Salmonella* mestmonsters in de primaire fase, dit zal in 2020 verder uitgebouwd worden.

Naar aanleiding van het fipronil incident is eind 2018 het Actieplan Voedselveiligheid gelanceerd welke invulling geeft aan de implementatie van de aanbevelingen van de Commissie Sorgdrager.

Een aanbeveling waar vorm aan is gegeven, is de verbetering van de samenwerking tussen de NVWA en het COKZ (waar NCAE onderdeel van uitmaakt) onder andere om uniformiteit in de handhaving te verbeteren. In 2019 is dit plan van aanpak uitgewerkt en heeft vorm gekregen. Dit resulteert bijvoorbeeld in het samen inspecteren en op gebied van opleiding en overleg meer samen optrekken.

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

Naar aanleiding van het fipronil incident is op initiatief van het ministerie van LNV een werkgroep opgericht die verzocht is om aanbevelingen te doen ter verbetering van de zelfregulering in de eierketen. De NCAE heeft geparticipeerd in deze werkgroep. In mei 2018 is het rapport van deze werkgroep met hierin 22 aanbevelingen gepresenteerd. In 2019 hebben nagenoeg alle aanbevelingen vorm gekregen. Ook de samenwerking met de branche-organisaties en de toezichthouder is verstevigd.

Conclusies

De resultaten van het toezicht in 2019 laten ten opzichte van 2018 een wisselende trend zien in het aantal tekortkomingen. Het toezichtjaar 2019 in vergelijking tot 2018 leveren de volgende percentages op van bedrijven die niet geheel voldeden aan de wettelijke eisen van het hygiënepakket.

	2018	2019
Legeindpluimveehouderijen	1%	2,5%
Verzamelaars	0%	0%
Pakstations	4%	7,8%
Eiproductenfabrikanten	45%	26%
Eiproductenfabrikanten (DBP)	5%	5%
Eiproductenfabrikanten etikettering	0%	0%
Eiproductenhandelaren	0%	0%

Wanneer er gekeken wordt naar het voorgaande jaar dan zien we bij de verzamelaars, en eiproductenfabrikanten ten aanzien van de onderwerpen DBP en etikettering geen verandering in nalevingspercentages.

Bij de legeindpluimveehouderijen en de pakstations zien we een daling in het nalevingspercentage. En bij de eiproductenfabrikanten zien we een stijging in het nalevingspercentage.

Opgemerkt moet worden dat het hier om een gering aantal bedrijven gaat, waarbij 1 bedrijf dat meer of minder naleving laat zien het percentage behoorlijk kan beïnvloeden.

3.12 Horeca en ambachtelijke productie

Controlerende instantie(s): NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2019 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Verordening (EG) nr. 178/2002	Algemene Levensmiddelen Verordening
Verordening (EG) nr. 852/2004	Levensmiddelen hygiëne

Nationale wetgeving

Warenwet

Omvang controlebestand in 2019

bedrijfstypen	aantal
Horeca	± 60.000
Retail (supermarkt en dergelijke)	± 21.000
Ambacht (slager, bakker, groenteboer, poelier, markt)	± 25.500
Instellingen (inclusief kinderdagverblijven)	± 10.000

Resultaten toezicht horeca en ambachtelijke productie in 2019

inspecties	aantal
Horeca	17.552
Ambacht	2.803
Instellingen	179
Retail	2.702
Totaal	23.236
Waarvan retribueerbare herinspecties	9.667
Waarvan digitale herinspecties	4.116
monsters / analyses (microbiologisch)	4.026
inspectiemaatregelen	7.582
Horeca	
boete/proces-verbaal	2.643
schriftelijke waarschuwing	3.357
Ambacht	
boete/proces-verbaal	334
schriftelijke waarschuwing	508
Instellingen	
boete/proces-verbaal	4
schriftelijke waarschuwing	18
Retail	
boete/proces-verbaal	323
schriftelijke waarschuwing	394
tijdelijke stillegging van activiteiten	
spoedstillegging	106
stilleggen verscherpt toezicht	204
Verbod op ten verkoop aanbieden van verontreinigde levensmiddelen	51

Verwijzing naar specifieke rapportage

-

Nadere toelichting bij resultaten horeca en ambachtelijke productie

In 2019 zijn ruim 23.000 (her)inspecties uitgevoerd bij horecabedrijven, ambachtelijke bedrijven, instellingen en retail. In 2018 was het aantal (her)inspecties ruim 25.000. De daling ten opzichte van 2018 is onder andere het gevolg van een verdere vertraging van de implementatie van het nieuwe inspectieregistratiesysteem en het nog niet op een afdoende wijze kunnen programmeren van inspectielocaties. Daarnaast is in 2019 een daling van de beschikbare capaciteit voor inspecties binnen het domein ingezet.

Tijdens de (her)inspecties zijn in totaal 7.582 maatregelen genomen. 44% daarvan betrof een boete en 56% een schriftelijke waarschuwing. Het boetepercentage is gestegen ten opzichte van 2017 en 2018 (2017: 34%, 2018 41%). Dit is het gevolg van meer risicogericht inspecteren en het gevolg van een aanpassing van het interventiebeleid begin 2017, waardoor sneller overgegaan wordt tot het opmaken van een rapport van bevindingen.

Verscherpt toezicht

De NVWA treedt hard op tegen ondernemers die de gezondheid van consumenten in gevaar brengen. Deze ondernemingen komen onder verscherpt toezicht te staan. De methode Verscherpt Toezicht (VETO) wordt toegepast bij ondernemingen die een acuut risico vormen en/of ondernemingen die gedurende bepaalde tijd meerdere malen de wettelijke bepalingen overtreden. In 2019 vielen 429 bedrijven binnen het domein HAP onder verscherpt toezicht. De verhouding bedrijven onder VETO ten opzichte van bedrijven onder regulier toezicht binnen het domein is gedaald van 3,7% in 2018 naar 3,2% in 2019. Ruim 3/4 van de bedrijven onder verscherpt toezicht zijn horecabedrijven.

Formuleaanpak

De formuleaanpak kenmerkt zich door via een aselechte steekproef een uitspraak te doen over de naleving van een gehele formule (een bedrijf met meerdere locaties). Deze methodiek wordt toegepast bij landelijke formules van supermarkten, bakkerijen, cateraars, tankstations, hotels en restaurants. Bovengenoemd controlebestand omvat circa 15.000 vestigingen die onderdeel uitmaken van een formule.

Op basis van steekproeven deelt de NVWA de bedrijven in naar:

- groene formules: meer dan 90% van de locaties voldoet aan de eisen voor voedselveiligheid
- gele formules: minder dan 90% van de locaties voldoet aan de eisen

Groene formules komen in aanmerking voor verminderd toezicht, waarbij de focus ligt op controle van de systemen op het hoofdkantoor en de eigen controledata. Bij formules in de gele categorie wordt een handhavende steekproef uitgevoerd.

Deze efficiënte en effectieve methode is ook in 2019 gecontinueerd. De onderstaande tabel geeft een overzicht van de uitgevoerde steekproefinspecties en de genomen maatregelen per soort formule.

sector	aantal formulebedrijven	aantal handhavende inspecties	aantal maatregelen
Bakkerijen	6	0	
Catering	12	0	
Horeca	53	193	37
Slagerijen	1	33	8
Supermarkten	22	36	2
Tankstations	4	0	
Totaal	98	262	47

Eind 2019 waren er in totaal 98 formules binnen de formuleaanpak, waarvan 8 gele en 90 groene formules. Bij de 16 formules is een handhavende steekproef uitgevoerd in 2019 waarbij 262 inspecties zijn uitgevoerd.

De resultaten worden jaarlijks per formule gepubliceerd op de website van de NVWA.

Ook bij formules zijn er individuele locaties die zodanig slecht naleven dat ze onder verscherpt toezicht komen te staan. In 2019 betrof dit 16 locaties, waarvan 3 supermarkten, 12 horecabedrijven en 1 bakkerijwinkel.

Projecten in 2019

Handhavingsregie

Een meerjarenontwikkeling van de inzet van bijzondere en/of specifieke instrumenten per doelgroep met een accent op gedragsbeïnvloeding, is in 2019 voortgezet.

De in 2016 kwalitatief geëvalueerde instrumentenmix voor de Chinese horecaondernemer is in 2017 aangepast, waarna de aangepaste instrumentenmix (onder andere instructiefilmpjes en een alternatieve interventie) is toegepast in 2017/2018 bij 360 bedrijven. Tot eind 2019 heeft de effectmeting plaatsgevonden. Daarna kan beoordeeld worden wat het effect is van de verschillende instrumenten. De eindrapportage wordt opgeleverd in 2020.

In 2019 is gestart met het continu meten van het naleefniveau van de doelgroepen horeca, ambacht, instellingen en retail, middels betrouwbare steekproeven. Deze naleefmeting wordt uitgevoerd in een cyclus van 4 jaar, 1 doelgroep per jaar. In 2019 is gestart met de doelgroep horeca.

Openbaarmaking

De NVWA maakt stappen voor wat betreft de transparantie van haar toezicht. Het domein HAP levert hieraan een belangrijke bijdrage in de vorm van het openbaar maken van controleresultaten in de horeca. Naast de lunchrooms worden ook de inspectieresultaten van de horeca in de gemeenten Utrecht, Den Haag, Amsterdam en Rotterdam gepubliceerd. Daarnaast worden binnen de formule-aanpak de resultaten op formuleniveau openbaar gemaakt.

In 2019 is een verdere stap gezet in de voorbereidingen voor de openbaarmaking van de inspectieresultaten van alle horecabedrijven in Nederland op basis van de Gezondheidswet.

Incidenten

In oktober 2019 vond een grote recall plaats van vleeswaren en vleeswarenproducten ten gevolge van een *Listeria monocytogenes* besmetting. Uit steekproefcontroles binnen dit domein bleek dat de doelgroep Instellingen onvoldoende voldeed aan de recall. Door middel van communicatie met de branches en dagelijkse steekproefcontroles in deze doelgroep, was de naleving van de recall na 4 dagen voldoende. In 2020 vindt een evaluatie met deze sector plaats.

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

Privaat orgaan controlesystematiek (POC)

In het toezicht maakt de NVWA gebruik van private controlesystemen. Op dit moment zijn er 9 systemen geaccepteerd. Eind 2019 namen 2.736 bedrijven deel aan de POC-systematiek, hetgeen betekent dat de POC-controles uitvoert en de NVWA verminderd toezicht uitvoert bij de betreffende bedrijven. Ten opzichte van 2018 (2631) is er sprake van een lichte stijging van deelnemende bedrijven (4%). In 2019 zijn 3 bureaustudies/audits, 2 steekproeven (72 locaties) en 3 beoordelingen van POC-inspectierapporten uitgevoerd.

De komende jaren is het doel de samenwerking met private controlesystemen verder te professionaliseren, uniformeren en intensiveren.

Daarnaast zijn er al jaren convenanten met 4 formulebedrijven. De NVWA voert geen direct toezicht uit bij de locaties van deze bedrijven. Het betreft in totaal ruim 2.000 locaties.

Hygiëncodes

De HACCP-verplichting is in Nederland door diverse branches vertaald in hygiëncodes. Individuele ondernemers kunnen gebruik maken van deze codes om aan de wettelijke verplichting te voldoen. De codes beschrijven de van toepassing zijnde werkprocessen ten behoeve van een veilige productie en omgang met levensmiddelen. Periodiek worden de codes geëvalueerd. Op dit moment is een evaluatieronde gaande, die naar verwachting nog door zal lopen in 2020-2021.

Conclusies

In 2019 zijn ruim 23.000 (her)inspecties uitgevoerd bij horecabedrijven, ambachtelijke bedrijven, instellingen en retail. In totaal zijn tijdens deze inspecties 7582 maatregelen genomen. In 2019 is een hoger percentage maatregelen getroffen op het totaal aantal inspecties (2018: 33% en 2019: 41%) waaruit geconcludeerd kan worden dat het risicogerichter programmeren effect heeft.

Als gevolg van een stringenter interventiebeleid is het boetepercentage in 2019 verder gestegen ten opzichte van 2017 en 2018 (2017: 34% en 2018: 41%, 2019: 44%). Ten gevolge van risicogericht inspecteren zal deze trend naar verwachting doorzetten. Op basis van het reguliere – risicogerichte – toezicht kan de NVWA geen uitspraak doen over naleving. Dat volgt in 2020 uit de in 2019 gestarte naleefmetingen.

Ruim 3/4 van de bedrijven die onder verscherpt toezicht vielen waren horecabedrijven. Risicogerichte selectie van horecabedrijven voor inspecties blijft nodig.

De terugroepactie van vleeswaren en vleeswaren producten, mogelijk besmet met *Listeria monocytogenes*, bij instellingen, wordt in 2020 geëvalueerd. Op basis hiervan zal bekeken worden of inspecties bij instellingen een hogere prioriteit krijgen.

Het toezicht van de NVWA binnen dit domein wordt ook de komende jaren voortgezet, gebruik makend van een breed pallet aan instrumenten, met als doel de naleving te verhogen. Het toezicht wordt voor het grootste deel risicogericht uitgevoerd. Daarnaast blijft het van belang zicht te houden op de naleving door middel van naleefmetingen.

3.13 Etikettering van levensmiddelen en naleving additievenwetgeving

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2019 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Verordening (EU) nr. 1169/2011	De verstrekking van voedselinformatie aan consumenten
Verordening (EG) nr. 1333/2008	Inzake levensmiddelenadditieven
Verordening (EU) nr. 231/2012	Vaststelling specificaties additieven

Etikettering levensmiddelen

In 2019 heeft de NVWA geen apart toezichtsproject uitgevoerd op de etikettering van levensmiddelen. Wel handhaafde de NVWA bij overtredingen die in een ander verband werden geconstateerd, bijvoorbeeld bij de inspecties op additievengebruik (zie ook hieronder). Ook volgde de NVWA meldingen op over misleidende of foutieve etikettering. Dit betrof met name meldingen Algemene Levensmiddelen Verordening over verwisseling van etiketten of verpakkingen waardoor niet de juiste allergenen werden vermeld in de ingrediëntenlijst. Ook in 2019 zijn ten opzichte van voorgaande jaren meer van dergelijke meldingen binnengekomen. Bij dergelijke meldingen beoordeelt de NVWA of het bedrijf de juiste acties neemt, waaronder of het bedrijf consumenten moet waarschuwen. Zo ja, dan plaatst de NVWA deze waarschuwing ook op haar website. Naast dergelijke meldingen rondom ontbrekende allergenen kwamen in 2019 ook meldingen bij de NVWA binnen over onjuiste etikettering van voorverpakte levensmiddelen.

Deze meldingen waren afkomstig uit andere lidstaten en kwamen meer voor dan in voorgaande jaren. De producten werden verkocht in de betreffende lidstaat, maar werden door een Nederlands bedrijf geproduceerd of geïmporteerd. De NVWA bracht het betreffende Nederlandse bedrijf op de hoogte van de onjuiste etikettering en sommeerde het bedrijf maatregelen te nemen om de overtreding op te heffen.

Een aantal meldingen betrof mogelijke overtredingen waarbij sprake van misleiding zou kunnen zijn. De NVWA heeft beoordeeld of inderdaad sprake was van een overtreding en, zo nodig, maatregelen genomen.

Additieven

In 2019 heeft de NVWA een aanvang gemaakt met het toezicht op het gebruik van additieven in de visbranche. Naast vis en visproducten zijn ook schaal- en weekdieren en producten daarvan beoordeeld. Bij de verwerkende bedrijven is beoordeeld of de gebruikte additieven toegestaan zijn, bij de handelaren is beoordeeld of de verhandelde producten aan de additievenregels voldeden. Dit project loopt door in 2020. In de loop van 2020 zullen de resultaten bekend zijn.

In het voorjaar van 2019 heeft de NVWA, net als in 2018, toezicht gehouden op het gebruik van sulfiet in vleesverwerkende bedrijven, vooral bij slagerijen die rechtsreeks aan de consument verkopen. Opnieuw is verboden gebruik van sulfiet in vlees aangetoond. Sulfiet kleurt het vlees mooi rood, maar mag volgens de additievenwetgeving niet aan vlees worden toegevoegd. Bij 42 bedrijven waarvan bekend was dat die in het (recente) verleden sulfiet hadden afgenomen van een leverancier in additieven, is een inspectie uitgevoerd. Van deze 42 bedrijven bleek de helft sulfiet te gebruiken in gehakt en vleesbereidingen, zoals hamburgers, saucijzen, tartaar, poulet. Bij de bedrijven zijn in totaal 134 monsters genomen van rundergehakt en vleesbereidingen. In 52 van de genomen monsters, afkomstig van 21 afzonderlijke bedrijven, is de aanwezigheid van sulfiet aangetoond. Er werden gehalten aangetroffen tot 4.000 mg/kg sulfiet.

In het najaar heeft nogmaals een zelfde controle plaatsgevonden. Van 32 bedrijven die bij eerdere controles op het gebruik van sulfiet zijn betrapt, bleken 3 nog steeds sulfiet te gebruiken. Van 14 nog niet eerder op het gebruik van sulfiet gecontroleerde bedrijven bleken 4 sulfiet te gebruiken. Alle bedrijven die sulfiet hebben gebruikt hebben hiervoor een bestuurlijke boete gekregen.

Voor 2020 betekent dit dat er opnieuw aandacht zal worden besteed aan het gebruik van het verboden sulfiet bij de vleesverwerkende bedrijven.

Webdossiers

Tijdens het toezicht op etikettering en additieven in het recente verleden, heeft de NVWA geconstateerd dat er verschil van interpretatie van de wetgeving bestaat tussen het bedrijfsleven en de NVWA. In 2018 is de NVWA daarom gestart met het opstellen van een webdossier etikettering van levensmiddelen en een webdossier levensmiddelenadditieven. In deze webdossiers wordt uitleg gegeven over de wetgeving en worden de standpunten van de NVWA toegelicht. In juni 2019 is het [webdossier additieven in levensmiddelen](#) op de website van de NVWA gepresenteerd.

In 2020 zal het webdossier etikettering van levensmiddelen worden gepresenteerd.

3.14 Contaminanten, residuen en GGO's in levensmiddelen

Controlerende instantie(s): NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2019 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Verordening (EG) nr. 1881/2006	Vaststelling maximum gehalten contaminanten in levensmiddelen
Verordening (EG) nr. 396/2005	Vaststelling maximum gehalten residuen van bestrijdingsmiddelen
Verordening (EG) nr. 669/2009 (per 13-12-2019 vervangen door Uitvoeringsverordening (EU) nr. 2019/1793)	Meer uitgebreide officiële controles op de invoer van bepaalde diervoeders en levensmiddelen van niet-dierlijke oorsprong
Uitvoeringsverordening (EU) nr. 884/2014	Bijzondere voorwaarden voor invoer van bepaalde levensmiddelen uit bepaalde derde landen i.v.m. risico van aflatoxinenverontreiniging
Verordening (EU) nr. 2017/2158	Vaststelling van risicobeperkende maatregelen en referentieniveaus voor de reductie van de acrylamidegehalten in levensmiddelen
Verordening (EG) nr. 2073/2005	Inzake microbiologische criteria voor levensmiddelen (histamine)
Verordening (EG) nr. 1829/2003, Verordening (EG) nr. 1830/2003	Betreffende toegelaten GGO's in diervoeder en levensmiddelen
Verordening (EG) nr. 1333/2008	Inzake levensmiddelenadditieven (sudan kleurstoffen)
Verordening (EG) nr. 1334/2008	inzake aroma's in levensmiddelen (cyanide)
Uitvoeringsbesluit 2013/287/EU	Noodmaatregel GGO's in Chinese rijstproducten
Aanbeveling (2012/154/EU)	Monitoring van moederkorenalkaloïden in levensmiddelen
Aanbeveling (2013/165/EU)	Aanwezigheid van T-2- en HT-2-toxine in granen en graanproducten
Aanbeveling 2014/661/EU	Monitoren van de aanwezigheid van 2- en 3-monochloorpropaan-1,2diol (2- en 3-MCPD), 2- en 3-MCPD-vetzuuresters en glycidyl-vetzuuresters in levensmiddelen
Aanbeveling (EU) 2017/84	Inzake controle van koolwaterstoffen uit minerale oliën in levensmiddelen en in materialen en voorwerpen bestemd om met levensmiddelen in contact te komen
Aanbeveling (EU) 2018/464	Toezicht op metalen en jodium in zeewier, halofyten en producten op basis van zeewier
Aanbeveling (EU) 2019/1888	Betreffende de monitoring van de aanwezigheid van acrylamide in bepaalde levensmiddelen

Nationale wetgeving

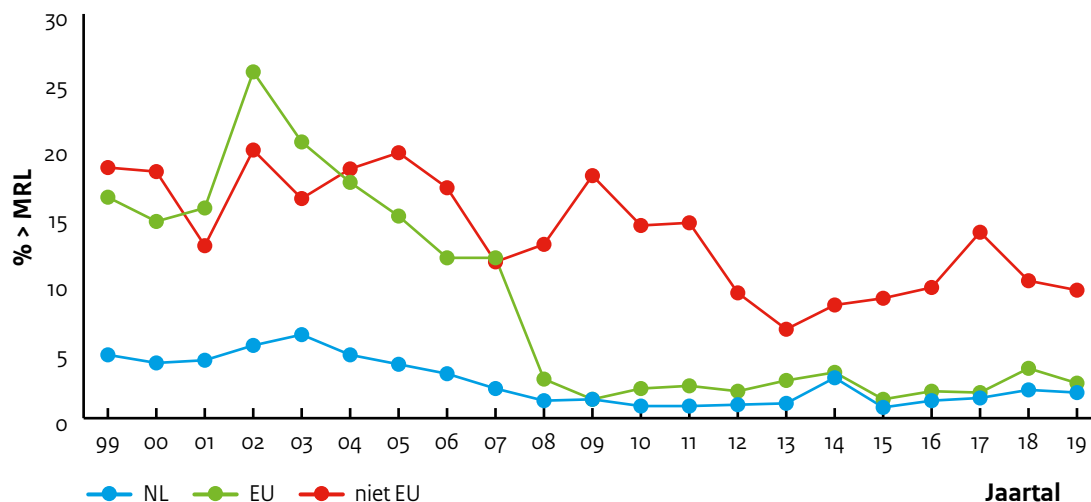
- Warenwet
- Warenwetbesluit Bereiding en behandeling van levensmiddelen
- Warenwetregeling Verontreinigingen in levensmiddelen
- Warenwetregeling Residuen van bestrijdingsmiddelen

Resultaten toezicht contaminanten, residuen en GGO's in levensmiddelen 2019

resultaten inspecties/monsters NVWA	aantal monsters
Residuen van bestrijdingsmiddelen:	3.178
• Op basis van Nationaal Controleplan	2.573
- Representatief voor de markt	1.494
- Op basis van een risicoprofiel	1.079
• Op basis van Verordening (EG) nr. 669/2009	605
Niet conforme monsters:	231
• Op basis van Nationaal Controleplan	146
- Representatief voor de markt	51
- Op basis van een risicoprofiel	95
• Op basis van Verordening (EG) nr. 669/2009	85
Mycotoxinen	2.578
• Op basis van Nationaal Controleplan	1.287
- Representatief voor de markt	635
- Op basis van een risicoprofiel	652
• Op basis van Verordening (EG) nr. 669/2009 en Uitvoeringsverordening (EU) nr. 884/2014	1.291
Niet conforme monsters mycotoxinen:	144
• Op basis van Nationaal Controleplan	46
- Representatief voor de markt	9
- Op basis van een risicoprofiel	37
• Op basis van Verordening (EG) nr. 669/2009 en Uitvoeringsverordening (EU) nr. 884/2014	98
Milieuen procescontaminanten, planttoxines	1.264
• Op basis van Nationaal Controleplan	1.264
- PAK's	108
- 3-MCPD en glycidyl-vetzuuresters	144
- Acrylamide	463
- Zware metalen in levensmiddelen	313
- Minerale oliën	125
- Cyanide	84
Diversen	
• Sudan Kleurstoffen (verboden additief)	27

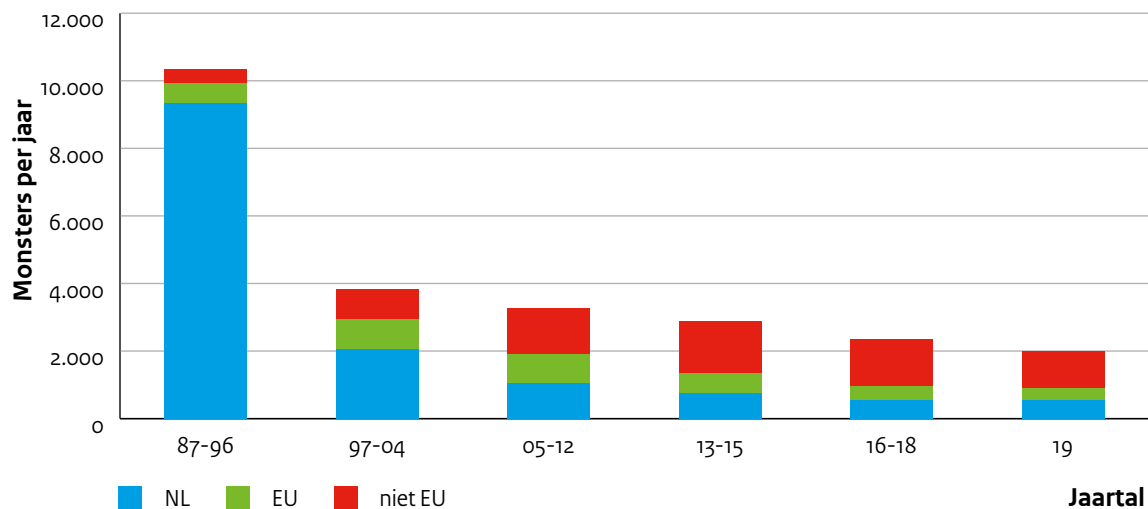
Niet-conforme monsters milieuen procescontaminanten, planttoxinen (waarvoor MLs of referentieniveaus gelden)	aantal monsters / aantal afwijkingen
PAK's	91/1
3-MCPD en glycidyl-vetzuuresters	67/3
Acrylamide (referentieniveau)	375/33
Zware metalen in levensmiddelen	231/3
Cyanide	52/0
Diversen	
Sudan Kleurstoffen (verboden additief)	27/4
Totaal afwijkend voor milieuen procescontaminanten, planttoxines	5%
GGO's	265
• Op basis van Nationaal Controleplan	209
- Reguliere monstername	197
- Met GGO-vrij vermelding of biologisch	12
• Controle op niet toegelaten GGO's	56
- Papaja	5
- Chinese rijstproducten (Uitvoeringsbesluit 2013/287/EU)	51
• Niet conforme monsters GGO's	13
- Reguliere monstername	9
- Met GGO vrij vermelding of biologisch	4
• Controle op niet toegelaten GGO's	4
- Papaja	0
- Chinese rijstproducten (Uitvoeringsbesluit 2013/287/EU)	4

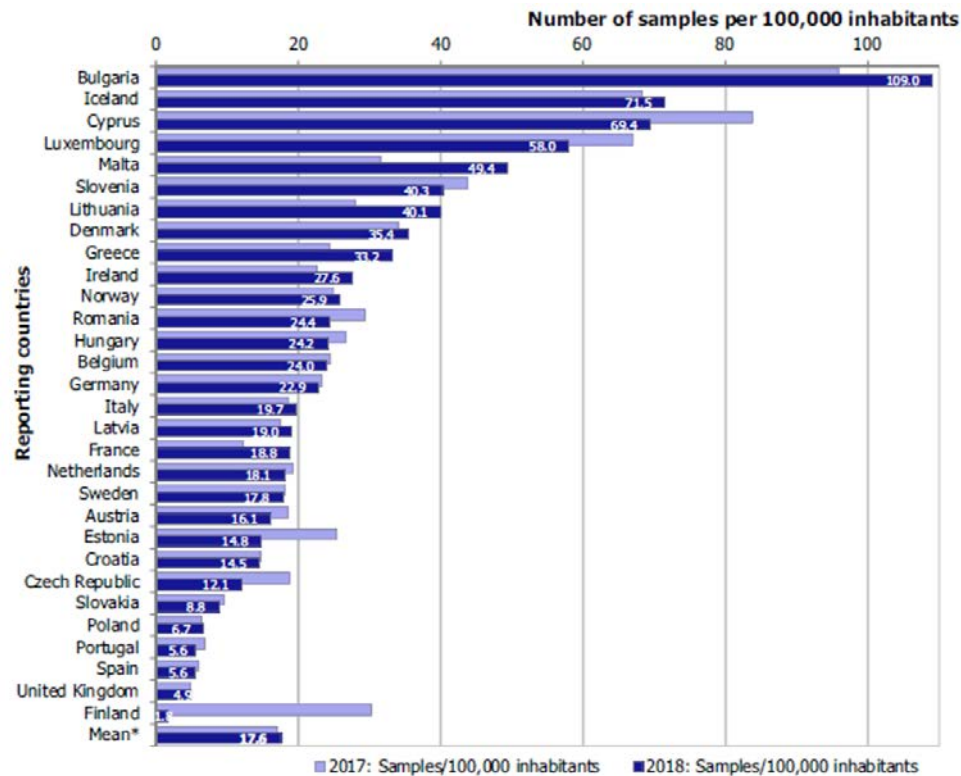
Residuen van bestrijdingsmiddelen

Bovenstaande grafiek toont het % niet conforme monsters (>MRL) van producten opgenomen in Verordening (EG) nr. 396/2005. Sinds de invoering in 2006 van deze Verordening tot vaststelling van maximumgehalten aan bestrijdingsmiddelenresiduen in of op levensmiddelen en diervoeders van plantaardige en dierlijke oorsprong is het % MRL overschrijdingen van producten met oorsprong binnen de EU sterk gedaald. Sterker dan de daling van het % MRL overschrijdingen van producten met oorsprong buiten de EU.

Vanaf 2015 is echter een licht stijgende trend waarneembaar. De verwachting is dat dit de komende jaren zal doorzetten omdat de NVWA steeds meer gebruik maakt van risicogerichte handhaving en selectieve monsternames. Niettemin vraagt de NVWA zich af waar deze stijging vandaan komt en komende jaren zal op deze vraag een antwoord gezocht worden.

Risicogerichte bemonstering

Het aantal bemonsteringen dat de NVWA uitvoert in het kader van Verordening (EG) nr. 396/2005, daalt. Deze dalende trend wordt veroorzaakt door het risicogerichte en selectieve toezicht. Echter, Nederland is een groot mondiaal voedsel-exporterend land. Dit betekent dat de risicogerichte en selectieve aanpak niet mag leiden tot een te geringe pakkans. In 2019 zijn 405 bedrijven bezocht om 1 of meerdere monsters te nemen in het kader van onderzoek op bestrijdingsmiddelenresiduen, dat is slechts 3% van het totaal aantal industriële bedrijven. Ook binnen Europa staat Nederland laag op de ranglijst wanneer het gaat om aantal monsters per inwoner. Uit deze cijfers blijkt dat Nederland meer capaciteit (budget) moet vrijmaken voor het bemonsteren en analyseren van levensmiddelen. Gezien de sterke wereldwijde positie van de Nederlandse voedingsindustrie is dit dus een punt van aandacht voor de komende jaren.

Tabel 1. Producten met hoge % overschrijdingen (uit nationaal controle plan en import, Verordening (EG) nr. 669/2009).

product	voornaamste bestrijdingsmiddelen	%>MRL	land van herkomst
Druivenbladeren	cyhalothrin-lambda; metalaxyl; boscalid; triadimenol; cypermethrin; azoxystrobin; carbendazim; diverse	65	Turkije
Passievruchten Maracujas	profenofos; methamidofos; diverse	40	Colombia
Chilipepers	chloorpyrifos, diverse	24	China, Maleisië, Vietnam, Turkije, Zimbabwe, Oeganda, Egypte
Rijst	tricyclazool; thiamethoxam	20	India
Gojibes/wolfsbes	thiamethoxam; acetamiprid	17	China

De top 5 van producten met een hoge kans op een MRL-overschrijding wordt ook dit jaar gedomineerd door producten van buiten de EU. Dit is geen incident en komt overeen met resultaten van voorgaande jaren.

Op zich is dat niet vreemd, de EU eisen omtrent het gebruik van bestrijdingsmiddelen zijn namelijk streng. Klimatologische omstandigheden maken het voor sommige landen buiten de EU soms noodzakelijk om meer en andere bestrijdingsmiddelen toe te staan. En wettelijke regulering van gebruik van bestrijdingsmiddelen is niet in alle landen vergelijkbaar met de EU situatie. Daarnaast zullen producten van buiten de EU doorgaans een langer transport kennen

en daardoor kwetsbaarder zijn voor bederf, waardoor de noodzaak van het gebruik van bestrijdingsmiddelen hoger is. Landen kunnen voor bestrijdingsmiddelenresiduen een EU-importtolerantie aanvragen, echter de praktijk leert dat landen dat niet op grote schaal doen.

Het zwaartepunt van het risicogerichte toezicht van de NVWA ligt om genoemde redenen bij producten van buiten de EU en producten die een hoge consumptiegraad kennen. Echter, komende jaren dienen we ons tevens te richten op producten met een hoog volume. Op producten die Nederland in grote volumes importeert of exporteert zal proportioneel bemonsterd moeten worden. In komende jaren wil de NVWA daarom ook de import en export gegevens van producten laten meewegen in het risicogerichte toezicht. Naast het risicogerichte profiel dat de NVWA opstelt, is er ook een verplichte monitoring binnen de Uitvoeringsverordening (EU) nr. 2018/555. Verder is er een verplichte importcontrole op bepaalde producten van buiten de EU volgens Uitvoeringsverordeningen (EG) nr. 669/2009 en (EU) nr. 2019/1793.

Openbaarmaking

Analysegegevens en corresponderende bedrijfsgegevens, behorend bij de NVWA monitoring, worden openbaar gemaakt op de website van de NVWA. Transparantie is voor de NVWA belangrijk en met publicatie van deze gegevens wil de NVWA zowel het publiek als het bedrijfsleven informeren. Daarnaast wil de NVWA hiermee een verhoging van de naleving door gedragsverandering realiseren.

De analysesresultaten worden als geheel via de database Kwaliteitsprogrammering Agrarische Producten (KAP) aan de European Food Safety Authority (EFSA) aangeboden, dit is een verplichting die voor alle lidstaten is geregeld in Verordening (EG) nr. 396/2005. EFSA neemt de gegevens op in hun database en maakt deze gegevens openbaar in The European Union report on pesticides residues in food, die te vinden is op de website van de EFSA.

Alle MRL overschrijdingen worden beoordeeld in het EFSA PRIMO model (openbaar op de EFSA-website). Wanneer uit dit model blijkt dat de acute referentiedosis (ArfD) wordt overschreden, meldt de NVWA de overtreding in het RASFF portal. Deze gegevens zijn openbaar beschikbaar op de website van de Europese Unie.

NVWA-interventies Verordening (EG) nr. 396/2005 (residuen bestrijdingsmiddelen)

In 990 van de 3178 monsters werden residuen van bestrijdingsmiddelen aangetroffen. In deze 990 monsters werden 7954 residuen aangetroffen en bleken 231 monsters bestrijdingsmiddelen te bevatten boven de MRL. Het grootste deel van deze overschrijdingen leidde tot een importweigering in de EU. Het betreffende product wordt dan niet toegelaten in de EU en de importeur heeft de keuze om het product te vernietigen of door te sturen naar een land buiten de EU. In andere gevallen bestond de interventie bij overschrijding van de MRL in 65 gevallen uit een boete en in 15 gevallen uit een schriftelijke waarschuwing.

Cumulatieve risicobeoordeling

In veel gevallen worden er meerdere residuen van bestrijdingsmiddelen aangetroffen in 1 levensmiddel. Momenteel kan er echter alleen per residu een risicobeoordeling plaatsvinden, waardoor het effect van meerdere residuen in 1 levensmiddel onderbelicht blijft. De EU heeft dit geconstateerd en is enkele jaren geleden tot actie gekomen. In de komende tijd ontwikkelt de EU een tool om tot een cumulatieve risicobeoordeling te komen. Dit doet de EU in samenwerking met EFSA, het RIVM, en diverse experts uit lidstaten. Een samenvatting van de gebruikte methodologie en een overzicht van de progressie op dit gebied is te vinden op de website van de EU.

Rapid Alert System Food and Feed (RASFF) meldingen

Volgens Verordening (EG) nr. 178/2002 (de algemene levensmiddelenverordening of General Food Law (GFL)) zijn bedrijven verplicht om de NVWA te melden als zij een onveilig levensmiddel opslaan, produceren, vervoeren of verkopen. Een overschrijding van de MRL zoals gedefinieerd in Verordening (EG) nr. 396/2005 staat gelijk aan een onveilig levensmiddel. In 2019 hebben Nederlandse bedrijven 387 meldingen gedaan van onveilige producten in het kader van de GFL. Onder deze GFL meldingen zijn geen levensmiddelen die opvallend frequent voorkomen.

Wanneer echter een levensmiddel een dermate hoge concentratie van een bestrijdingsmiddel bevat, dat het levensmiddel mogelijk acuut schadelijk is, wordt een melding gedaan in het RASFF portal van de Europese Commissie. RASFF meldingen kunnen uitsluitend gedaan worden door autoriteiten in EU-lidstaten. In 2019 zijn er door EU-lidstaten 71 RASFF meldingen geregistreerd van levensmiddelen met bestrijdingsmiddelen die, direct of indirect, een Nederlandse

bron hadden. Daarmee bedoelen we levensmiddelen die in Nederland zijn geproduceerd of in Nederland zijn geïmporteerd vanuit buiten de EU.

Deze RASFF meldingen worden onderverdeeld in alerts en notifications. Alerts zijn meldingen waarbij direct handelen vereist is, het product is mogelijk acuut schadelijk en kan nog op de EU-markt aanwezig zijn. Notifications zijn meldingen waarvan zeker is dat het product niet op de EU-markt (meer) aanwezig is, bijvoorbeeld omdat het is geweigerd aan de grens border rejection of omdat het product nog niet is uitgeleverd.

In 2019 bestonden de 71 RASFF meldingen betreffende levensmiddelen met een Nederlandse bron uit 21 notifications en 50 alerts.

RASFF-alerts

In 2019 werden er 297 RASFF-bestrijdingsmiddelenalerts in de gehele EU geregistreerd. Zoals gezegd was in 50 gevallen (17%) Nederland de bron van deze RASFF-alerts. Dat is veel, maar Nederland is geen klein land en binnen de EU zelfs de grootste voedselproducent. Daarnaast verhandelen Nederlandse bedrijven veel levensmiddelen afkomstig van buiten de EU, veelal geïmporteerd in de havens van Rotterdam, Amsterdam en Schiphol.

Van de 50 RASFF-alerts met Nederlandse bron werden er 13 door Nederland zelf gerapporteerd, 5 als gevolg van een officiële NVWA-(grens)controle en 8 als gevolg van controles door bedrijven zelf. 37 RASFF-alerts met Nederlandse bron werden door andere lidstaten gemeld, voornamelijk door de Duitse en Belgische autoriteiten.

Producten die frequent voorkomen in de RASFF-alerts met Nederlandse bron in 2019:

Tabel 2. Belangrijke producten met hoge % RASFF-alerts van Nederlandse bron.

product	land van herkomst	voornaamste bestrijdingsmiddelen	% van RASFF-alerts met NL bron	rappporterende lidstaten
Rijst	India, Vietnam	tricyclazole, hexaconazole, thiamethoxam	12	België, Duitsland, Denemarken, Slovenië.
Pepers (capsicum annum)	vnl Turkije	acetamiprid, formethanate	10	Bulgarije, Nederland.
Thee	Vietnam, Syrie	anthraquinone, carbendazim, chlorthanoli	10	Duitsland, België, Frankrijk

Incidenten bestrijdingsmiddelenresiduen

In 2019 zijn er geen incidenten geweest die een noemenswaardig effect hebben gehad op de volksgezondheid of op de Nederlandse import en/of export van bepaalde levensmiddelen. Niettemin blijft er vanuit de NVWA een continue aandacht om de officiële controles te verbeteren. Enerzijds door verbeteringen van de analysemethodes en anderzijds door verhoging van de controles op levensmiddelen met een hoge consumptiegraad of productievolume.

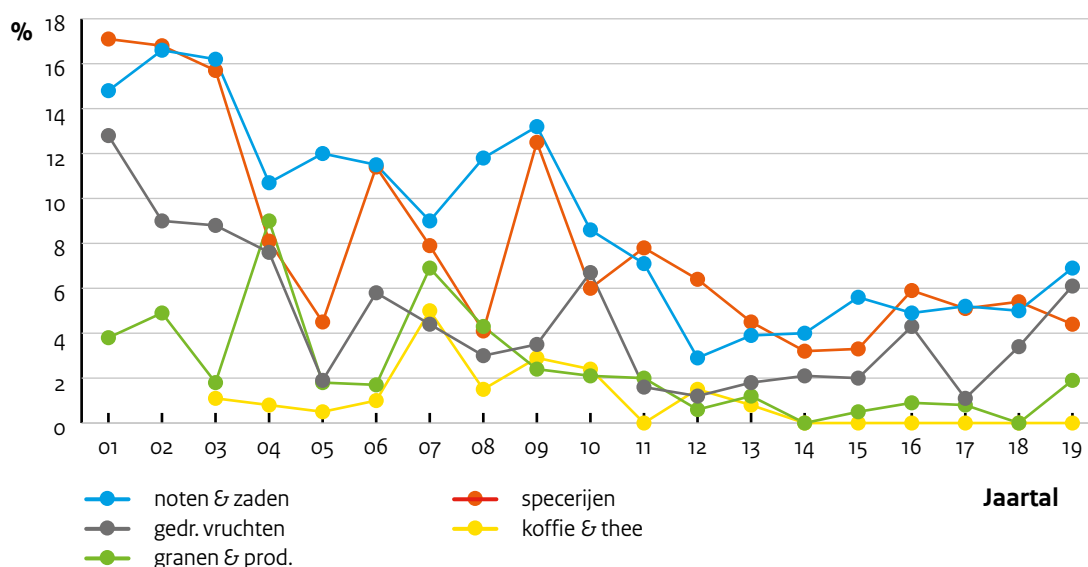
Mycotoxinen

Aangezien de mate van aantasting door schimmels per oogstseizoen en per land van herkomst kan verschillen, vraagt handhaving van EU-regelgeving voor mycotoxinen elk jaar opnieuw aandacht. Bemonstering van relevante producten is hierop afgestemd. Naast risicogerichte controle van import uit derde landen en bij productiebedrijven, is ook aandacht besteed aan producten uit andere EU-lidstaten, aangezien ook via die route risicoproducten binnenkomen. Voor de analyse wordt een multimethode gebruikt, waardoor meerdere mycotoxinen tegelijkertijd kunnen worden gemeten. De daarbij verzamelde data worden aan de EFSA gestuurd, die een risicobeoordeling doet om te bepalen of voor nieuwe mycotoxine/levensmiddel combinaties maximale limieten moeten worden vastgesteld. Die werkwijze heeft ook dit jaar weer de nodige voorstellen opgeleverd die in 2020 tot aanvullende wettelijke bepalingen gaan leiden. Monsternamen die verplicht is volgens de Verordeningen (EG) nr. 669/2009 en Uitvoeringsverordening (EU) nr. 884/2014 is de hoofdmoot van de import controle. Als die verordeningen wijzigen, dan worden de betreffende product/landcombinaties die uit de verordening zijn gehaald ondergebracht in het nationaal plan, om te monitoren of die lagere controlefrequentie voldoende is. Per 14 December 2019 werd verordening (EU) 2019/1793 van kracht waarin de verordeningen 669/2009 en 884/2014 zijn opgenomen. De resultaten zijn samengevat in tabel 3.

Tabel 3. Aantal monsters voor Nationaal Plan en Import en het percentage overschrijding van een maximum limiet (ML) uit Verordening (EG) nr. 1881/2006).

product	NP	%>ML	import	%>ML
Graan (-producten, incl. koek)	204	2,0	12	0
Gedroogde (zuid)vruchten	229	5,7	131	6,9
Noten en zaden (-producten)	497	4,4	1105	8,0
Wijn, bier & vruchtensap	64	0	0	0
Babyvoeding	82	0	0	0
Kruiden & specerijen	161	1,9	43	13,9
Koffie & thee (incl. zoethout, drop)	50	0	0	0
Eindtotaal	1287		1291	

Figuur 1. Afwijkingspercentages aan mycotoxinen in monsters van diverse productgroepen sinds 2001.

In figuur 1 zijn voor verschillende productgroepen de percentages afwijkingen aan mycotoxinen van de limiet sinds 2001 in beeld gebracht. Schommelingen door de jaren heen zijn niet alleen te wijten aan verschil in oogstjaar, maar ook aan wijzigingen in de wettelijke limieten en de voortdurende bijstelling van de risicopercentages in de EU wetgeving gedurende de periode 2001-2019. Omdat het hier geen beeld van een constant monitoringsprogramma betreft is onderlinge vergelijking van de weergegeven jaren alleen mogelijk door hier in detail op in te gaan. Uit een blik op de grafiek valt wel duidelijk als algemene trend af te leiden dat doelgerichte en risicogerichte handhaving op de langere termijn heeft geleid tot een afname van het afwijkingspercentage in de weergegeven periode.

Noten en zaden

In deze productgroep is het afwijkingspercentage dit jaar licht gestegen, wat te wijten was aan een wat groter aantal afwijkingen bij de grootste exporterende landen van grondnoten, met name Argentinië en, in veel mindere mate, de Verenigde Staten en China. De invoer uit landen als Brazilië, Egypte en India is veel geringer. Gambia, Bolivia, Ghana, Senegal en Soedan exporteerden ieder slechts 1 container. Die van Senegal moest worden geweigerd wegens een aflatoxine B1 gehalte van 24 µg/kg. De export van die andere 4 genoemde landen voldeed wel aan de eisen, wat voor die landen voor het eerst was. Dat was vooral voor Gambia een aanzienlijke verbetering, want dat land exporteerde eerder alleen pinda's bestemd voor vogelvoer, waarvoor een maximumlimiet van 20 µg/kg geldt, die ondanks dat veel hogere gehalte tot in meer dan de helft van de gevallen werden geweigerd. Die ene genoemde partij van dit verslagjaar bleef onder de limiet voor humane consumptie, terwijl die met 2 µg/kg een factor 10 lager ligt dan die voor vogelvoer, zodat er sprake was van een substantiële verbetering.

Naast aflatoxinen werd ook regelmatig ochratoxine A aangetroffen in noten. In het NVWA interventiebeleid is daarvoor een limiet van 10 µg/kg opgenomen op basis van het Warenwetbesluit bereiding en bewaring van levensmiddelen. In 6 partijen pinda's werd 1,4-25 µg/kg ochratoxine A gemeten, waarvan slechts 1 partij met een waarde van 25 µg/kg de limiet overschreed. In pistachenoten kwam ochratoxine A frequenter voor. Het werd in 12 partijen gevonden, in hoeveelheden van 1,5-93 µg/kg, wat wel lager was dan het niveau waarin het een jaar eerder werd gemeten. In 7 van de 12 partijen werd meer dan 10 µg/kg gevonden. De partijen die niet voldeden aan de wettelijke eisen werden niet op de Nederlandse markt toegelaten. Inmiddels ligt bij de Europese Commissie overigens een limiet van 5 µg/kg ter besluitvorming voor.

Kruiden en specerijen

Het afwijkingpercentage in deze productgroep blijft rond de 5% schimmelen, meestal gevonden in chilipoeder en paprikapoeder. Wel zijn de hoogste gevonden waarden lager geworden dan vorige jaren, hetgeen een verbetering is. Opvallend was dat van de 46 bemonsterde partijen nootmuskaat er maar 1 was die de limieten voor aflatoxine B1 en ochratoxine A overschreed. Dat betrof ook nog eens dezelfde partij, hetgeen opmerkelijk is omdat aflatoxine en ochratoxine door verschillende schimmels worden geproduceerd. In die ene partij gemalen nootmuskaat, dus een gehomogeniseerd product, werd zowel 12 µg/kg aflatoxine B1 als 26 µg/kg ochratoxine A gemeten.

Gedroogde (zuid)vruchten

De stijging van het afwijkingpercentage in deze productgroep werd veroorzaakt door wat meer overschrijdingen in rozijnen en het aantreffen van contaminatie in enkele andere producten zoals gedroogde pruimen en moerbeien. In deze productgroep werden ook een paar andere mycotoxinen gevonden. In een monster dadels, een product waarin praktisch nooit aflatoxine of ochratoxine wordt gevonden, werd 48 µg/kg citrinine gemeten. Dit mycotoxine is gereguleerd voor voedingssupplementen, met een limiet van 2000 µg/kg. De gevonden waarde in dit monster dadels is daarmee te verwaarlozen. Een ander mycotoxine wat in beeld kwam waren de fumonisinen B1 en B2. Die zijn jaren geleden voor het eerst gevonden in vijgen en dit jaar kwam het voor in 23 van de 51 onderzochte monsters in hoeveelheden van 40 tot 230 µg/kg. Vergelijken met limieten voor fumonisinen in andere levensmiddelen die variëren van 200 tot 1000 µg/kg zijn dat geen zorgelijke hoeveelheden.

Babyvoeding

Bewerkte voedingsmiddelen op basis van granen en babyvoeding voor zuigelingen en peuters zijn onderzocht op de voor die productgroep geldende strengere eisen voor aflatoxinen en ochratoxine A. In geen van de monsters zijn overschrijdingen van die veel lagere maximum limieten geconstateerd.

Graan, wijn, bier, vruchtensap, koffie, thee, zoethout en drop

In deze producten wordt het monsteraantal bijna geheel bepaald door de monitoring van de markt zoals die volgens het nationaal plan dient te worden uitgevoerd. Overschrijding van de limieten komt hierin nog maar sporadisch voor. Dat er in de categorie granen een gering percentage overschrijdingen is gevonden was het gevolg van het meten van 3,2-9,1 µg/kg ochratoxine A in een enkel monster mais, muesli, haver en gerst. In deze categorie werden ook 17 monsters appelmoes en appelsap onderzocht op patuline. Dat bleek in alle monsters aanwezig, maar was met 7-27 µg/kg, veel lager dan de respectievelijke limieten van 25 en 50 µg/kg voor deze producten.

Milieu- en procescontaminanten, planttoxines

Milieu- en procescontaminanten zijn chemische stoffen die tijdens de teelt van gewassen worden opgenomen uit het milieu en onbedoeld in levensmiddelen terecht kunnen komen of gedurende het productieproces van levensmiddelen worden gevormd. Planttoxines zijn chemische stoffen die door planten zelf worden aangemaakt. In Verordening (EG) Nr. 1881/2006 zijn voor verschillende productgroepen maximum limieten (MLs) opgenomen voor deze contaminanten. Verder omvat Verordening (EG) nr. 1334/2008 nog een aantal MLs voor waterstofcyanide, schrijft Verordening (EG) nr. 2017/2158 referentieniveaus voor acrylamide in bepaalde levensmiddelen voor en zijn er nog diverse aanbevelingen voor de monitoring van deze contaminanten van kracht. Voor het opsporen van deze contaminanten in levensmiddelen heeft risicogerichte monsternamen plaatsgevonden bij importeurs, productiebedrijven, groothandels en distributiecentra

van grootwinkelbedrijven verspreid over het land. De monsters zijn geanalyseerd bij het laboratorium van Wageningen Food Safety Research (WFSR).

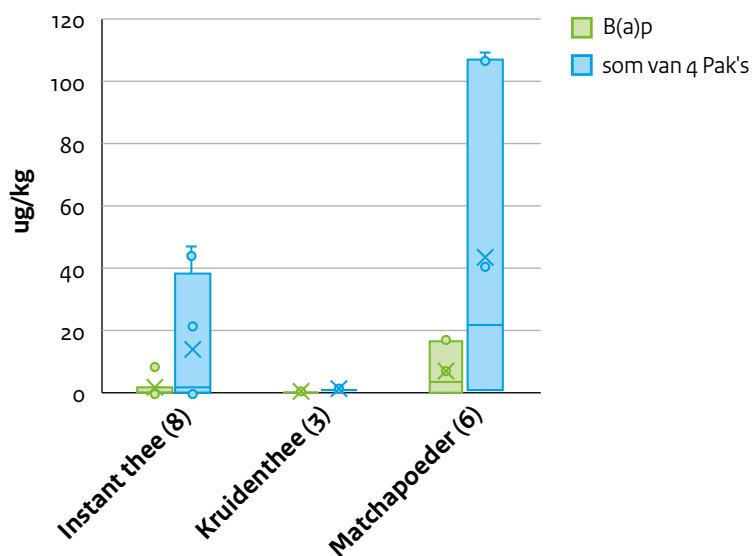
Polycyclische Aromatische Koolwaterstoffen (PAK's)

PAK's ontstaan bij langdurig of bij te hoge temperatuur verhitten van sommige levensmiddelen. Het zijn carcinogene stoffen. Ze kunnen worden aangetroffen in gedroogde kruiden, oliën of in gerookte producten, zoals bijvoorbeeld gerookte vis.

In 2019 zijn er in totaal 67 monsters plantaardige oliën (palm-, kokos, arachide-, druivenpit-, frituur-, mais-, olijf-, raap-, rijst-, sla-, soja- en zonnebloemolie) onderzocht op PAK's. In 1 van de in totaal 27 monsters palmolie is een overschrijding gevonden (benzo(a)pyreen 5,64 µg/kg en som PAK's 35,95 µg/kg). In geen van de 15 monsters kokosolie werd een overschrijding gevonden van de daaraan gerelateerde ML voor som PAK's of benzo(a)pyreen. Ook zijn er 24 monsters vis onderzocht, waaronder zalm, makreel en paling, waarbij geen ML overschrijdingen zijn gemeten en de hoogst gemeten waarde voor benzo(a)pyreen 2,0 µg/kg bedroeg.

In het kader van monitoring zijn er 17 monsters thee (8 instant thee, 6 matchapoeder en 3 kruidenthee) bemonsterd voor onderzoek op PAK's (zie figuur 2). In vergelijking met kruidenthee werden in matchapoeder en instant thee hoge waarden gemeten, waarbij contact werd opgenomen met het bedrijf. In het algemeen lagen de gemeten waarden in deze producten voor som PAK's in de range van 0,08-109 µg/kg, met een gemiddelde van 22,4 µg/kg. Voor benzo(a)pyreen lagen waarden gemiddeld rond 3,3 µg/kg met een maximum van 17 µg/kg.

Figuur 2. Monitoring thee: meetwaarden van (som) PAK's en Benzo(a)pyreen in 17 monsters thee

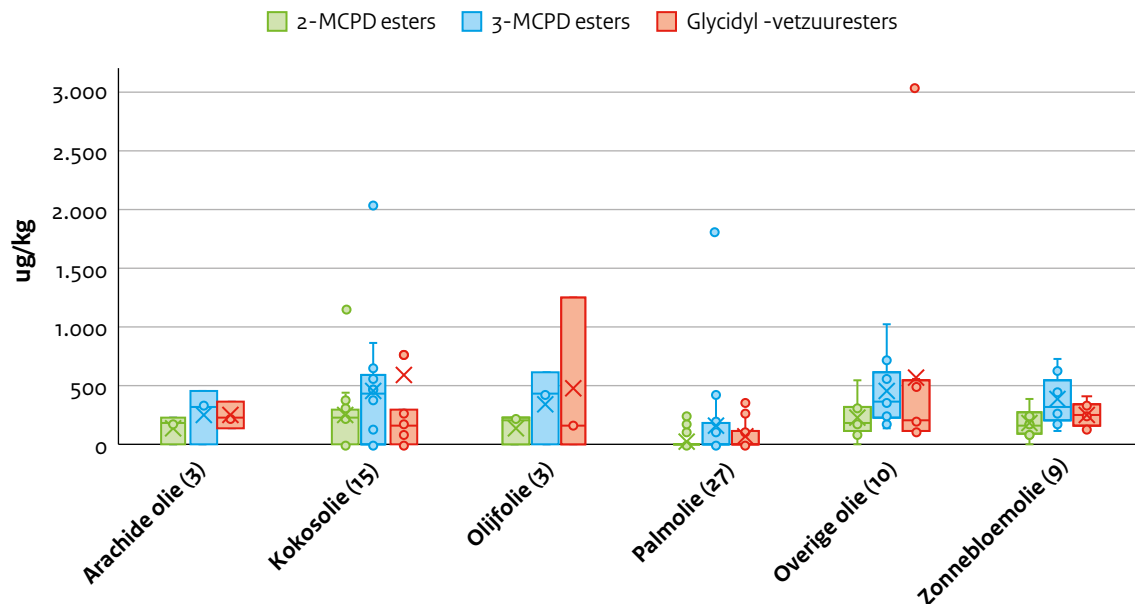
2-,3-MCPD- en glycidyl-vetzuuresters

Glycidyl-vetzuuresters zijn procescontaminanten die ontstaan tijdens de raffinage, meer specifiek de desodoriseringsfase, van plantaardige oliën, waarvoor recent maximum limieten zijn opgenomen in Verordening (EG) nr. 1881/2006. Daarom heeft de NVWA 67 monsters plantaardige oliën (waaronder palm-, kokos-, arachide-, olijf- en zonnebloemolie) onderzocht op glycidyl-vetzuuresters, waarvoor een ML van 1000 µg/kg geldt (zie figuur 3). Gemiddeld werd in deze producten 332 µg/kg aan glycidyl-vetzuuresters gemeten, waarbij hoogst gemeten gemiddelden in olijf- en kokosolie (467 en 588 µg/kg) werden gemeten en laagst gemeten gemiddelde in palmolie (70 µg/kg). In totaal werden er in 3 monsters waarden boven de ML gemeten: 1252, 3024 en 5989 µg/kg.

Ook zijn deze monsters plantaardige oliën in het kader van aanbeveling 2014/661/EU inzake monitoring van de aanwezigheid van 2- en 3-monochloorpropan-1,2-diol (2- en 3-MCPD), 2- en 3-MCPD-vetzuuresters en glycidyl-vetzuuresters in levensmiddelen, op 2- en 3-MCPD-esters onderzocht. Er werd gemiddeld 345 µg/kg aan 3-MCPD-esters gemeten in plantaardige oliën, waarbij hoogst gemeten gemiddelde in kokosolie (466 µg/kg) werd vastgesteld. Hoogste

meetwaarden werden vastgesteld in kokosolie (2040 µg/kg) en palmolie (1794 µg/kg). Meetwaarden van 2-MCPD-esters in plantaardige oliën lagen gemiddeld rond 172 µg/kg, waarbij hoogst gemeten gemiddelden in kokosolie (253 µg/kg) werd vastgesteld met een maximum van 1140 µg/kg.

Figuur 3. Monitoring plantaardige oliën: meetwaarden 2- en 3-MCPD esters en glycidyl-vetzuuresters in 67 monsters plantaardige oliën

In het kader van monitoring zijn ook monsters chips, chocolade- en hazelnootpasta en babyvoeding op basis van graan op deze stoffen onderzocht. In 50 monsters chips (38 aardappel- en 12 groente- en fruitchips) werd gemiddeld 735 µg/kg 3-MCPD-esters, 331 µg/kg 2-MCPD-esters en 421 µg/kg aan glycidyl-vetzuuresters gemeten, met maxima van respectievelijk 2949 µg/kg, 1634 µg/kg en 2721 µg/kg glycidyl-vetzuuresters. In 20 monsters chocolade- en hazelnootpasta lagen de gemiddelde waarden van 3-MCPD-esters rond de 962 µg/kg, van 2-MCPD-esters rond de 509 µg/kg en glycidyl-vetzuuresters van rond de 159 µg/kg.

De hoogste waarden die voor deze stoffen in chocolade- en hazelnootpasta werden gemeten bedroegen 1708 µg/kg voor 3-MCPD-esters, 917 µg/kg voor 2-MCPD-esters en 349 µg/kg voor glycidyl-vetzuuresters. In 2 van de 7 monsters babyvoeding op basis van graan werden hoge waarden aan 3-MCPD esters (2720 en 2790 µg/kg) en 2-MCPD-esters (1425 en 1453 µg/kg) aangetoond. Andere gemeten gehalten voor 3-MCPD esters lagen in de range 237-571 µg/kg en voor 2-MCPD in de range 106-291 µg/kg. Verder zijn in 3 van de 7 monsters babyvoeding glycidyl-vetzuuresters gemeten: 113, 169 en 173 µg/kg.

Aangezien het merendeel van het vet uit chips afkomstig is van plantaardige oliën, en de stoffen in het geëxtraheerde vet uit deze producten zijn gemeten, zou men de gemiddelde gemeten waarden in chips kunnen vergelijken met die in plantaardige oliën. Daarbij bleek dat de gemiddelde waarden voor zowel glycidyl-vetzuuresters als voor 2- en 3-MCPD-esters in chips, hoger lagen dan er gemiddeld in plantaardige oliën werd geconstateerd. In chocolade- en hazelnootpasta lagen de gemiddelde waarden van 2- en 3-MCPD-esters ook hoger dan die in plantaardige oliën, maar dat gold niet voor glycidyl-vetzuuresters.

Er is nog onvoldoende kennis over de mate waarin het bakproces bijdraagt aan vorming van deze chemische stoffen. De ontstane gehalten kunnen in sommige gevallen, afhankelijk van het bereidingsproces en soort ingrediënten, verhoogd of juist verlaagd worden.

Acrylamide

Acrylamide ontstaat bij verhitting van zetmeelrijke levensmiddelen die reducerende suikers en het aminozuur asparagine bevatten. Acrylamide is kankerverwekkend bij muizen en ratten, en geclassificeerd als verdacht kankerverwekkend voor de mens. Sinds 2018 is de acrylamide Verordening (EU) nr. 2017/2158 van kracht, die

levensmiddelenbedrijven verplicht om risicobeperkende maatregelen te treffen om acrylamide-vorming in bepaalde levensmiddelen tot een minimum te beperken. Deze verordening schrijft risicobeperkende maatregelen voor en referentieniveaus (RF), die zijn vastgesteld op basis van het ALARA-principe, as low as reasonably achievable. Indien RF's worden overschreden, bezoekt de NVWA het bedrijf om te controleren of het risico op acrylamidevorming is opgenomen in het voedselveiligheidsplan, voldoende wordt beheerst en corrigerende maatregelen zijn getroffen indien er verhoogde waarden zijn geconstateerd.

In 2019 zijn de volgende productgroepen onderzocht op acrylamide: babyvoeding op basis van graan (24 monsters pap en 5 monsters babykoek), diverse bakkerswaren (waaronder 23 monsters koek, 11 monsters biscuit/wafels, 20 monsters kruidnoten, 27 monsters crackers, 12 monsters toast en 15 monsters beschuit), chips (21 chips op basis van aardappeldeeg en 15 aardappelchips, waaronder 8 biologisch) en 202 monsters friet (163 monsters aardappelfriet en 39 monsters friet op basis van aardappeldeeg). Van al deze producten werd in 33 monsters het betreffende RF overschreden (zie tabel 4). Dit was het geval in 19 monsters friet (14 aardappelfriet en 5 friet op basis van aardappeldeeg) bemonsterd bij restaurants en cafés, 5 monsters aardappelchips (893-1788 µg/kg), 4 monsters kruidnoten (400-438 µg/kg), 3 monsters biscuit/wafels (417, 478 en 879 µg/kg) en 2 monsters crackers (534 en 771 µg/kg).

Tabel 4. Aantal monsters acrylamide voor Nationaal Plan en het aantal overschrijdingen van de referentieniveaus uit Verordening (EU) nr. 2017/2158 en aanbeveling (EU) 2019/1888.

Verordening (EU) 2017/2158				
product	aantal (N)	aantal (N) afwijkend tov RF	RF	meetwaarden>RF
Babyvoeding op basis van graan; koek	5	0	150 µg/kg	
Koek	23	0	300 µg/kg	
Biscuit/wafel	11	3	350 µg/kg	417;478;879 µg/kg
Kruidnoten	20	4	300 µg/kg	400-438 µg/kg
Crackers	27	2	400 µg/kg	534 en 771 µg/kg
Toast	12	0	350 µg/kg	
Beschuit	15	0	350 µg/kg	
Aardappel chips	21	5	750 µg/kg	893-1788 µg/kg
Chips op basis van aardappeldeeg	15	0	750 µg/kg	
Aardappelfriet	163	14	500 µg/kg	594-1237 µg/kg
Friet op basis van aardappeldeeg	39	5	750 µg/kg	790-1984 µg/kg
Totaal	375	33		

Aanbeveling (EU) 2019/1888				
product	aantal (N)	aantal (N) afwijkend tov meest verwante RF	RF	meetwaarden>RF
Croissants	21	0	300 µg/kg	
Pannenkoeken/poffertjes	16	0	300 µg/kg	
Groente chips	15	2	Aardappelchips 750 µg/kg	1765 en 1801 µg/kg
Aardappelkroket/pommes duchesse	13	2	Producten obv aardappeldeeg 750 µg/kg	904 en 1026 µg/kg
Rijstwafels	15	0	400 µg/kg	
Cacao	8	0	400 µg/kg	
Totaal	88	4		

In het kader van de nieuwe aanbeveling voor acrylamide (EU 2019/1888) zijn er ook 88 andere levensmiddelen bemonsterd, te weten 21 croissants, 16 pannenkoeken/poffertjes, 15 groentechips, 15 rijstwafels, 13 aardappelkroket/pommes duchesse en 8 cacao. Voor deze categorieën gelden nog geen referentiewaarden. Om een inschatting te kunnen maken of de gemeten acrylamidewaarden in deze producten verhoogd zijn kan er een vergelijking worden

gemaakt met de al bestaande RFs van de meest verwante productgroepen (zie tabel 4). In dat geval zouden 2 monsters groentechips verhoogde acrylamidewaarden (1765 en 1801 µg/kg) bevatten in vergelijking met de RF voor aardappelchips (750 µg/kg), en 2 monsters pommes duchesse (904 en 1026 µg/kg acrylamide) in vergelijking met de RF voor producten op basis van aardappeldeeg (750 µg/kg).

Zware metalen, nikkel en jodium

Zware metalen zijn in het milieu, bijvoorbeeld in de grond, aanwezig. Hierdoor kunnen gewassen deze stoffen opnemen, waardoor ze in levensmiddelen terecht komen. Met name voor kinderen is er een verhoogd risico wanneer zij meer dan de toelaatbare dagelijkse inname van zware metalen binnen krijgen. Verordening (EG) nr. 1881/2006 omvat ML's voor lood, cadmium, kwik, tin en (anorganisch) arseen.

In 2019 zijn 284 monsters voor analyse op zware metalen (lood, cadmium, kwik en arseen) in de volgende productgroepen genomen: zwaardvis, rijst(producten), chocola, chocoladepasta, cacao-poeder, diverse groenten (36 stuks waaronder sla, sperziebonen, courgettes, aubergines, andijvie, erwten en aardappelen), zeewier, sushi en diverse soorten babyvoeding. Van de 26 zwaardvissen voldeden 3 monsters niet aan de ML (1,0 mg/kg) voor kwik. Gemeten kwik-waarden hierin bedroegen: 1,2; 2,0 en 2,2 mg/kg. In andere monsters die op zware metalen werden onderzocht en waarvoor ML's gelden werden geen ML overschrijdingen aangetroffen. De gemiddelden, maxima en opmerkelijk gemeten gehalten in deze producten waren:

- In 21 monsters rijst werd gemiddeld 0,12 mg/kg totaal arseen gemeten met een maximum van 0,2 mg/kg. Hiernaast werd in 2 monsters lood gemeten (0,011 en 0,043 mg/kg), wat ruim onder de ML van 0,20 mg/kg voor lood in granen ligt. Cadmiumwaardes lagen met een maximum van 0,071 mg/kg, ook onder de ML voor cadmium in rijst (0,20 mg/kg).
- In 15 monsters rijstwafels werd gemiddeld 0,16 mg/kg totaal arseen gemeten met een maximum van 0,32 mg/kg, wat in het licht van de ML voor anorganisch arseen van 0,30 mg/kg in rijstwafels, geen reden is tot zorg, omdat anorganisch arseen slechts een deel van het gemeten totaal arseen betreft.
- In 26 monsters chocola werd gemiddeld 0,04 mg/kg cadmium gemeten en een maximum van 0,19 mg/kg.
- In 20 monsters cacao-poeder (en gesuikerde cacao-poeder producten om chocolademelk van te maken) werd gemiddeld een gehalte van 0,12 mg/kg cadmium gemeten en een maximum van 0,58 mg/kg. De ML voor cadmium in dit soort producten van 0,60 mg/kg werd dus niet overschreden.
- In 29 monsters babyvoeding in potjes, inclusief fruithapjes, werd 10 keer een gehalte aan lood gemeten, uiteenlopend van 0,0043 tot 0,0079 mg/kg. Ook werd eenmaal kwik aangetroffen (0,0081 mg/kg) en 3 keer totaal arseen: 0,025; 0,028 en 0,045 mg/kg. Deze gemeten waardes totaal arseen blijven ruim onder de ML van 0,10 mg/kg die geldt voor anorganisch arseen in rijst bestemd voor de productie van voedingsmiddelen voor zuigelingen en peuters. Tevens werd in het kader van monitoring ook nikkel in deze producten gemeten waarbij waardes tussen de 0,025 en 0,21 mg/kg zijn gemeten, met een gemiddelde van 0,074 mg/kg.
- In 4 van de 33 monsters babyvoeding op basis van graan werd een gehalte aan lood geconstateerd (0,0089; 0,0095; 0,014 en 0,022 mg/kg lood) die allen onder de ML (0,05 mg/kg) lagen. Van de 33 monsters babyvoeding op basis van graan betroffen monsters 7 rijstestap die allen voldeden aan de ML voor anorganisch arseen (0,10 mg/kg).
- In 25 monsters zuigelingen en opvolgzuigelingenvoeding werd eenmaal kwik gemeten (0,006 mg/kg) en een keer lood (0,0069 mg/kg). De ML voor lood in zuigelingenvoeding bedraagt 0,050 mg/kg, waarmee ook dat monster aan de ML voldeed.

In het kader van aanbeveling (EU) 2019/464 met betrekking tot monitoring van metalen en jodium in zeewier en producten op basis van zeewier, zijn er 39 monsters zeewier (waaronder 28 zeewier, en 11 monsters zeebraam, lamsoor, zeebanaan en zeevenkel) en 23 monsters sushi onderzocht. Zeewier en algen kunnen deze (sporen)elementen opnemen uit de zee waarin zij groeien, waardoor gehalten sterk kunnen verschillen. Vooral jodium en arseenwaarden kunnen vrij hoog zijn in dit soort producten. Gemiddeld werd er in zeewier 669 mg/kg jodium gemeten en maximaal 8100 mg/kg. Echter, de gehalten jodium kunnen in gedroogd zeewier na bereiding nog sterk afnemen, afhankelijk van het bereidingsproces. Arseengehalten in zeewier werden gemeten in de range <0,015-69 mg/kg, waarbij de gehalten anorganisch arseen <0,028-0,27 mg/kg bedroegen. Tevens zijn 21 monsters zeewier op nikkel onderzocht, waarbij de waardes uiteenliepen van <0,025 tot 1,0 mg/kg met een gemiddelde van 0,17 mg/kg. In sushi (kant-en-klaarproduct) lagen de jodium gehalten gemiddeld rond de 0,6 mg/kg, met een maximum van 1,0 mg/kg. Arseengehalten in deze sushi werden tussen <0,15 en 0,6 mg/kg (totaal arseen) gemeten, waarbij anorganische arseenwaardes tussen de <0,018 en 0,023 mg/kg lagen, met een gemiddelde van 0,019 mg/kg.

De 20 monsters chocolade- en hazelnootpasta zijn onderzocht op zware metalen in het kader van monitoring. Hierin werden een gemiddeld cadmium gehalte gemeten van 0,026 mg/kg en een maximum van 0,11 mg/kg. Tevens werd in 3 gevallen kwik gemeten (0,0084; 0,0087 en 0,0088 mg/kg).

Cyanide

In onbewerkte bittere abrikozenpitten en bittere amandelen kunnen van nature hoge gehalten gevaarlijke plantengifstoffen (cyanogene glycosiden) aanwezig zijn. Deze plantengifstoffen zijn gevaarlijk, omdat zij in het lichaam worden omgezet in cyanide (blauwzuur), dat fatale gevolgen voor de gezondheid kan hebben. Er geldt daarom voor cyanide in abrikozenpitten (bestemd voor directe humane consumptie) een ML van 20 mg/kg. In 2018 zijn hoge gehalten cyanide in abrikozenpitten gemeten, wat leidde tot publiekswaarschuwingen en het van de markt halen van deze producten. Voor de NVWA was dit reden om in 2019 een follow-up op dit terrein uit te voeren. Echter, er waren geen nieuwe abrikozenpitten op de markt, waardoor geen monstername plaats kon vinden. Een ander onderdeel van de follow-up was om te kijken naar andere producten die cyanide kunnen bevatten. In Verordening (EG) nr. 1334/2008 zijn ML's opgenomen voor marsepein en noga (50 mg/kg), en alcoholische dranken (35 mg/kg).

Voor deze productcategorieën zijn monsters noga (15), marsepein (22) en likeuren (15, van amandel, kersen of perzik) genomen, waarbij geen overschrijdingen van de ML's zijn waargenomen. Gemiddeld werden cyanidegehalten gemeten van 2,1 mg/kg in noga, van 14 mg/kg in marsepein en 0,6 mg/kg in likeuren. Verder is nog naar andere producten gekeken die cyanide kunnen bevatten, maar waarvoor nog geen ML's zijn vastgesteld, zoals lijnzaad en bitterkoekjes. In 15 monsters bitterkoekjes werd gemiddeld 8,0 mg/kg cyanide gemeten, met een maximum van 42 mg/kg. In 17 monsters lijnzaad werden cyanide waarden gemeten tussen 139 en 260 mg/kg, met een gemiddelde van 203 mg/kg. De NVWA heeft BuRO een risicobeoordeling gevraagd voor de juiste interpretatie van deze gemeten cyanidegehalten, vooral afkomstig uit lijnzaad, omdat daarbij slechts een gedeelte van deze cyanide zou vrijkomen in het lichaam.

Minerale oliën

Minerale oliën (Mineral oil hydrocarbons: MOH's) worden meestal verkregen als hoogkokend [destillaat](#) van [aardolie](#), waarvan bepaalde fracties, zoals verzadigde koolwaterstoffen (Mineral Oil Saturated Hydrocarbons; MOSH) en aromatische koolwaterstoffen (Mineral Oil Aromatic Hydrocarbons; MOAH), schadelijk kunnen zijn voor de gezondheid. Volgens de EFSA kunnen de gevolgen voor de gezondheid sterk uiteenlopen. Sommige MOAH kunnen kankerverwekkend zijn en MOSH kunnen zich ophopen in menselijk weefsel en negatieve gevolgen hebben voor de lever. De stoffen kunnen op verschillende manieren in levensmiddelen terechtkomen: als gevolg van milieuverontreiniging, gedurende het productieproces (via smeermiddelen) of via verpakkingsmaterialen (bijvoorbeeld gerecycled papier of karton). Via welke weg de grootste contaminatie van deze stoffen in levensmiddelen plaatsvindt is nog onbekend. Echter, uit recent onderzoek blijkt (RIVM, 2018: DOI 10.21945/RIVM-2017-0182) dat kartonverpakkingen minder bijdragen aan de blootstelling dan tot voorheen werd gedacht.

De Europese Commissie heeft in 2017 een aanbeveling gepubliceerd tot monitoring van minerale oliën in levensmiddelen en verpakkingsmaterialen die in contact komen met levensmiddelen. De NVWA heeft in 2019 opnieuw monsters (125) genomen voor onderzoek op minerale oliën (MOSH en MOAH) in levensmiddelen, waarbij de focus werd gelegd op productcategorieën die het meest lijken bij te dragen aan de MOH blootstelling voor de Nederlandse bevolking.

De volgende categorieën zijn bemonsterd: brood (24 monsters, waaronder 5 wit stokbrood, 10 gesneden volkoren brood en 9 witte zachte kadetjes), chocolade hagelslag (12 monsters melk en puur), drop (25), vanille roomijs (17), appelmoes (10), babyvoeding op basis van granen (12 monsters welke een herbemonstering betroffen van monsters die ook genomen zijn in 2018) en pasta (10 monsters in plastic verpakking, in tegenstelling tot monsters uit 2018 die allen in karton waren verpakt). WFSR is momenteel nog bezig met de analyse van deze producten en zal de monsters naar verwachting zowel met een handmatige als een nog in ontwikkeling zijnde online-methode analyseren.

Naast voornoemde monitoringsactie zijn er eind 2019 nog een 5-tal monsters zuigelingenvoeding bemonsterd in opdracht van de Europese Commissie. Dit naar aanleiding van een rapport van Foodwatch, waaruit zou blijken dat zuigelingenvoeding verontreinigd zou zijn met minerale oliën. Omdat het een complexe analyse betreft, met een navenant ingewikkelde interpretatie van de meetresultaten en WFSR nog niet over een analysemethode beschikte die voldoende sensitief was, zijn deze monsters in Zwitserland geanalyseerd, bij het Kantonaal Labor in Zürich (KLZH). De

verkregen analyseresultaten zijn reeds gecommuniceerd aan de EFSA en de Europese Commissie, maar ook gedeeld met de desbetreffende producenten. In 2020 zal de NVWA als follow-up verder onderzoek verrichten naar minerale oliën in zuigelingenvoeding en/of bronnen van contaminatie.

Diversen

Sudankleurstoffen

De groep Sudankleurstoffen, waarvan Sudan Rood de bekendste is, mogen niet worden toegevoegd aan levensmiddelen, omdat ze potentieel genotoxisch en carcinogeen zijn (Verordening (EG) nr. 1333/2008). In 2019 zijn 27 monsters plantaardige olie (palmolie) op deze stoffen onderzocht, waarbij in 4 monsters sudan4-kleurstoffen werden aangetroffen (18, 22, 60 en 154 µg/kg).

Conclusie milieu- en procescontaminanten, planttoxines

Uit risicogerichte metingen op gebied van milieu- en procescontaminanten en planttoxines in diverse levensmiddelen is gebleken dat merendeel van de producten die in 2019 op de Nederlandse markt verkrijgbaar waren, voldeed aan de daarvoor gestelde maximum limieten. Overschrijdingen van ML's werden gevonden op gebied van PAK's en glycidylvetzuuresters in plantaardige oliën, en zware metalen in zwaardvis. Daarnaast werden acrylamidegehalten boven de bijbehorende referentieniveaus gemeten in een aantal productgroepen zoals; friet, chips, crackers, biscuits/wafels en kruidnoten. Dit onderstreept het belang van een conclusie uit 2017 (Rapport RIVM Wat ligt er op ons bord?) dat acrylamide een stof is waarvan de inname voor sommige consumenten hoger is dan als veilig wordt geadviseerd en waartoe vervolgens referentieniveaus zijn vastgesteld in de EU, Verordening (EU) nr. 2017/2158.

De NVWA besteedt dan ook aandacht aan toezicht op acrylamide om de blootstelling van de consument te verlagen. De NVWA is dit jaar gestart met de uitvoer van inspecties bij branches waar regelmatig hoge acrylamidewaarden worden gemeten aan de hand van monsternamen. Verder voert de NVWA ook monitoring uit naar andere levensmiddelen dan in de acrylamide-verordening zijn opgenomen, om op deze manier een bijdrage te leveren aan dataverzameling voor EFSA. De komende jaren zal de NVWA het toezicht op acrylamide in levensmiddelen verder voortzetten, maar ook verder inzoomen op het voorkomen van verontreinigingen in plantaardige oliën.

Aan de hand van monitoring werden verhoogde waarden cyanide in lijnzaad gemeten, maar ook MCPD- en glycidylesters in chips, chocolade- en hazelnootpasta. Deze metingen zullen gebruikt worden voor verder onderzoek en risicobeoordeling, en waar nodig meegenomen tijdens discussies op dit terrein bij de Europese werkgroepvergaderingen. Ook is er jodium in zeewier gemeten, maar de risicoschatting hiervan blijft lastig, omdat de stof verloren kan gaan tijdens de bereiding en daardoor onduidelijk is hoeveel men daadwerkelijk binnenkrijgt bij consumptie. De NVWA is van plan volgend jaar uitgebreider onderzoek te verrichten naar de bereiding van dit soort producten en het effect op jodiumgehalten. Verder zal de NVWA acties uitzetten op het terrein van minerale oliën, met name de verdere ontwikkeling van een specifieke analysemethode, waarmee een uitgebreidere follow-up screening naar het voorkomen van deze stoffen in zuigelingen- en opvolgvoeding kan worden uitgevoerd.

GGO's

De reguliere monsternamen GGO's is anoniem uitgevoerd. De 4 positieve GGO vrije monsters bevatten sporen van een toegelaten GGO. Van de overige 9 afwijkende reguliere monsters waren er 5 direct afkomstig uit de Verenigde Staten. Er zijn geen niet-toegelaten GGO's aangetroffen anders dan 4 monsters positief van de 51 onderzochte Chinese rijstproducten.

3.15 Diergeneesmiddelen

Controlerende instantie(s): NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving

EU-regelgeving	
Verordening (EU) nr. 37/2010	MRL's voor residuen van diergeneesmiddelen
Verordening (EG) nr. 470/2009	residuen van diergeneesmiddelen
Richtlijn 96/22/EG	verbod op het gebruik van groeibevorderaars
Richtlijn 96/23/EG	residuonderzoek in levende dieren en producten van dierlijke oorsprong
Richtlijn 2001/82	diergeneesmiddelenrichtlijn

Nationale wetgeving

- Wet dieren
- Besluit diergeneesmiddelen
- Regeling diergeneesmiddelen
- Besluit diergeneeskundigen
- Regeling diergeneeskundigen
- Besluit houders van dieren
- Regeling houders van dieren

Omvang controlebestand in 2019

bedrijven uitgesplitst naar diersoort	aantal per 01-04-2019*
Legkippen	896
Kalveren	1.680
Varkens	4.090
Runderen	22.930
Schapen	5.480
Geiten	570
Vleeskuikenouderdieren en vleeskuikens	1.038
Loopvogels	3
Eenden	50
Ganzen	0
Pelsdieren	130
Kalkoenen	30
Konijnen	41

* Centraal Bureau voor Statistiek (CBS), Den Haag/Heerlen en AVINED

Resultaten 2019

	aantal inspecties	aantal maatregelen
Meldingen VKI	136	100
Meldingen Nationaal plan residuen	18	13
Meldingen overig	110	65
Zelfcontrole	25	1
Naleefbeeld antibioticumgebruik konijnen	12	3
Vierkantsvergelijking dierenartspraktijken	6	4
Totaal	307	186

	aantal analyses	aantal maatregelen
Nationaal plan residuen	40.591	71

Nadere toelichting bij de resultaten

Algemeen

Een groot deel van de diergeneesmiddeleninspecties vindt plaats op basis van meldingen. Dit kunnen meldingen zijn die te maken hebben met het Voedselketeninformatieformulier (VKI), Nationaal plan residuen (NP) of overige meldingen.

Meldingen/incidenten

Met betrekking tot het VKI kunnen vanuit het slachthuis twijfels zijn over de juistheid van de aangeleverde informatie. In het kader van deze meldingen zijn in totaal 136 inspecties uitgevoerd bij rundvee-, pluimvee-, varkens-, paarden en geitenhouders. Hiervan waren 95 inspecties niet akkoord. Het betroffen overtredingen op het gebied van administratieve verplichtingen, onjuist VKI, toepassen van diergeneesmiddelen en voorhanden hebben van diergeneesmiddelen (kanalisatie).

Op basis van EU wetgeving dat ieder land verplicht tot het uitvoeren van een jaarlijks programma van residumetingen in levende dieren en producten van dierlijke oorsprong komen meldingen vanuit Nederland of andere EU landen binnen waarbij via monsternamen residuen zijn gevonden van werkzame stoffen boven een toegelaten gehalte (Maximale Residu Limiet) of verboden stoffen. In dit kader zijn er 18 inspecties uitgevoerd bij pluimvee-, varkens-, rundvee- en een geitenhouder. Hiervan zijn 13 inspecties niet akkoord bevonden. Het betroffen overtredingen op het gebied van MRL-overschrijding, administratieve verplichtingen, onjuist invullen van het VKI, toepassen van diergeneesmiddelen en het niet houden aan de wachttermijn.

Daarnaast krijgt de NVWA ook andere meldingen over diergeneesmiddelen. Deze meldingen kunnen binnenkomen via onder meer de Douane, erfbetreiders, het netwerk van inspecteurs, of bedrijven en burgers die direct melden aan de NVWA. In totaal zijn er in dit kader 110 inspecties uitgevoerd. De inspecties vonden plaats bij diverse houders van dieren (pluimvee, rundvee, varkens, schapen, gezelschapsdieren), dierenartsen en vergunningplichtigen (handelaren, producenten). Hiervan zijn 65 inspecties niet akkoord bevonden. Het betroffen onder andere overtredingen op het gebied van het voorhanden hebben van diergeneesmiddelen, het niet voldoen aan administratieve verplichtingen, uitoefenen van de diergeneeskunde, onjuist afleveren, onjuist verpakken/ etiketteren, antibiotica afgeven zonder diagnose en een houder niet in kennis stellen van de cascade. Van de cascaderегeling mag door een dierenarts gebruik gemaakt worden wanneer er geen diergeneesmiddel voor de betreffende diersoort en aandoening is geregistreerd. Er mag dan volgens een bepaald stappenplan een ander (dier)geneesmiddel toegepast worden.

Omdat inspecties naar aanleiding van meldingen selectief zijn is het aantal maatregelen dat hieruit voortvloeit niet representatief voor het naleefniveau binnen de verschillende sectoren.

In 2018 hebben zich geen specifieke incidenten voorgedaan.

Nationaal Plan residuen

In 2019 werden in totaal 40.591 analyses uitgevoerd in het kader van het Nationaal Plan residuen in producten van dierlijke oorsprong. Daarvan waren 80 resultaten niet-conform, dat is 0,2%. In totaal werden er in 2019 26.522 unieke monsters geanalyseerd.

Groep A stoffen (zoals vermeld in de bijlage van Richtlijn 96/23/EG)

Van het onderzoek op groep A stoffen (20.625 analyses) waren 32 monsters niet-conform, dat wil zeggen 0,16% van de analyses op groep A stoffen. De aangetroffen stoffen waren: thiouracil (26), β -nortestosteron (4), β -boldenon en Nitrofurazon (SEM; 1).

Groep B stoffen (zoals vermeld in de bijlage van Richtlijn 96/23/EG)

Van het onderzoek op B-groep stoffen (18.591 analyses) waren 46 monsters niet-conform, dat wil zeggen 0,25% van de analyses. De non-conforme monsters waren als volgt verdeeld over B1, B2 en B3 groep:

- Van het onderzoek op groep B1 (antibiotica) waren 5 monsters van de 7.834 analyses niet-conform, dat wil zeggen 0,06% van de analyses op antibiotica. De aangetroffen stoffen waren dihydrostreptomycine (1), oxytetracycline (1), sulfadiazine (1), gentamycine (1) en doxycycline (1).
- Van het onderzoek op groep B2 (overige diergeneesmiddelen) waren 12 monsters van de 8.330 analyses niet-conform, dat wil zeggen 0,14% van de analyses op overige diergeneesmiddelen. De aangetroffen stoffen waren toltrazurilsulfon (1), dexamethason (1), diclofenac (1), paracetamol (6) en DDAC-C10 (3).
- Van het onderzoek op groep B3 (contaminanten) waren 31 monsters van de 2.427 analyses niet-conform, dat wil zeggen 1,28 % van de analyses op contaminanten. De aangetroffen stoffen waren cadmium [nier rund (18), nier schaap (1), pluimvee lever (1), vlees duif (2), vis (1)], kwik [nier rund (1), nier varken (1), vlees eend (1), vis (1)], lood [nier rund (2), en arseen (vis (2))].

Bijzondere bevindingen

De van nature voorkomende hormonen, thiouracil (vanuit koolsoorten) en β -nortestosteron, geven veel positieve resultaten, die bij nader onderzoek vaak niet leiden tot handhavend optreden. Vanwege het ontbreken van een norm voor lood in wild zijn monsters waarin lood is aangetroffen wel gerapporteerd als positief, maar is het monster in tegenstelling tot andere jaren wel conform bevonden. De analyse op gebruik van pijnstillers is sinds 2018 toegevoegd aan het Nationaal plan residuen in producten van dierlijke oorsprong. Deze analyse lijdt in 2019 tot 6 positieve bevindingen in runderen.

Projecten in 2019

Zelfcontrole varkenshouders

De zelfcontroleverplichting op residuen van diergeneesmiddelen en verboden stoffen is verplicht voor houders van landbouwhuisdieren om te voorkomen dat er dierlijke producten in de voedselketen komen met verboden stoffen of met residugehalten boven toegestane maxima. Veehouders voldoen aan deze verplichting door deel te nemen aan een zelfcontroleprogramma van een sectoraal kwaliteitssysteem. Niet-deelnemers moeten kunnen aantonen aan de NVWA hoe zij voldoen aan deze verplichting, bijvoorbeeld doordat zij een eigen zelfcontroleprogramma met monsternamen en analyse hebben ingericht.

Varkenshouders die niet waren aangesloten bij een zelfcontroleprogramma van een kwaliteitssysteem, zijn eind 2018 geïnformeerd via een brief zodat men zich alsnog kon aansluiten indien gewenst. Hobbyhouders, slachterijen en KI-stations waren hierbij niet meegenomen, net als kleinschalige bedrijven en bedrijven die geen aan-, af-, of doodmeldingen hadden gedaan én bij de jaarlijkse opgave geen varkens hadden. Vervolgens zijn in 2019 aansluitend aselect 25 van de 230 overgebleven niet deelnemende bedrijven gecontroleerd. 24 bedrijven bleken hierbij akkoord. 1 bedrijf niet, maar dit bedrijf zou stoppen met het houden van varkens na het afleveren van de laatste dieren.

Naleefbeeld antibioticumgebruik konijnen

Per 1 januari 2016 zijn konijnen opgenomen in bijlage 9 van de Regeling diergeneesmiddelen. Konijnenhouders vallen daarmee onder de voorwaarden van de zogeheten UDD-regeling om antibiotica te mogen toepassen. Bij

diergeneesmiddelen met een UDD-status (uitsluitend door dierenarts), zoals antibiotica, mag alleen een dierenarts deze middelen toedienen.

Om een beeld te krijgen van de naleving van het antibioticumgebruik in de vleeskonijnensector zijn aselect 15 konijnenhouders geïnspecteerd van in totaal 41 konijnenhouders.

9 inspecties zijn akkoord bevonden, 3 inspecties niet. Bij deze bedrijven werd niet altijd voldaan aan de voorwaarden van de UDD-regeling met betrekking tot periodieke bedrijfsbezoeken, bedrijfsgezondheidsplan, bedrijfsbehandelplan en klinische inspectie. Ook was de administratie niet altijd in orde. Van 3 inspecties is het onderzoek nog niet afgerond.

Vierkantsvergelijking dierenartspraktijken

Dierenartsenpraktijken zijn wettelijk verplicht ten minste 1 maal per kalenderjaar een vierkantsvergelijking op te maken. Het gaat hier om een nauwkeurige getalsmatige controle van de administratie, waarbij de ontvangen en afgeleverde diergeneesmiddelen worden vergeleken met de aanwezige voorraden en een verslag wordt opgemaakt, met in elk geval de geconstateerde verschillen. Ook zijn dierenartsen verplicht om voor de diersectoren die zijn opgenomen in bijlage 9 van de Regeling diergeneesmiddelen alle afgeleverde antibiotica te melden in een door die sector bijgehouden verplicht gestelde databank.

In totaal zijn 6 dierenartspraktijken van de ongeveer 2.400 dierenartsenpraktijken in Nederland geïnspecteerd. 2 inspecties zijn akkoord bevonden.

Bij 3 geïnspecteerde praktijken was de opgestelde vierkantsvergelijking niet akkoord. 1 praktijk was in gebreke met betrekking tot het melden in de databank.

Verenonderzoek

Antibioticagebruik in de vleeskuikensector is onderzocht middels een sneltest op veren. Deze test is ontwikkeld als innovatieve handhavingstool en hierbij ingezet als een screeningsmethode.

Er zijn op verschillende slachthuizen bij in totaal 91 koppels van 56 vleeskuikenhouders veren bemonsterd en onderzocht op residuen van antibiotica. De uitkomsten zijn vergeleken met het VKI en leveringsgegevens in de databank. Uit dit onderzoek zijn geen overtredingen naar voren gekomen.

De test kan ook als sneltest op het primaire bedrijf worden ingezet om ter plekke antibiotica te detecteren in veren. Momenteel wordt deze test doorontwikkeld om ook voor andere matrices, zoals haren en urine, te kunnen gebruiken.

Acties tot verbetering van de officiële controles

Door onder andere overleg, handavingscommunicatie, evaluaties en meewerken aan wetenschappelijk onderzoek wordt continu gewerkt aan het verbeteren van officiële controles.

Zo heeft de NVWA regelmatig gesprekken met beleid, vertegenwoordigers van de veehouderijsectoren en veterinairen over de manier waarop de naleving in gezamenlijkheid kan worden verhoogd en op welke wijze handavingscommunicatie daarbij een rol kan spelen.

Werkinstructies en protocollen worden aangescherpt op basis van de laatste inzichten en evaluaties en handhaving door middel van bestuursrecht, veterinaire tuchtrecht en strafrecht wordt verder geoptimaliseerd.

Ook vinden er innovatieve ontwikkelingen plaats in het toezicht door onder andere risicogerichte controles te ondersteunen met gerichte analyses op basis van relevante data en het ontwikkelen van on-site sneltesten op diergeneesmiddelengebruik.

Acties tot verbetering van de naleving

De NVWA voert periodiek overleg met beroepsgroepen/sectoren, onder andere om inspectieresultaten te delen maar ook om signalen, trends en ontwikkelingen op het gebied van diergeneesmiddelen te bespreken. Daarnaast intensificeert

de NVWA de handhavingscommunicatie. Hierdoor en middels naleefmetingen en risicogerichte inspecties wil de NVWA de naleving van de diergeneesmiddelenregelgeving binnen de diverse sectoren en door particulieren bevorderen.

Conclusies

In 2019 zijn diverse diergeneesmiddeleninspecties uitgevoerd bij veehouders, particulieren, veterinairen en vergunninghouders.

Afwijkingen die werden aangetroffen waren divers en betroffen onder andere afwijkingen op het gebied van het afleveren, voorhanden hebben en toepassen van diergeneesmiddelen, administratieve verplichtingen, voedselketeninformatieformulieren en diergeneeskundige handelingen. Deze bevindingen zijn vergelijkbaar met de inspectieresultaten van 2018.

Omdat onzorgvuldig gebruik van diergeneesmiddelen een gevaar kan opleveren voor de volksgezondheid, voedselveiligheid, diergezondheid en het milieu blijft de NVWA zich ook in de komende jaren middels inspecties richten op de productie, handel en het zorgvuldig voorschrijven en gebruik van diergeneesmiddelen. Daarnaast zullen instrumenten als handhavingscommunicatie blijvend worden ingezet ter bevordering van het naleven van de diergeneesmiddelenwetgeving.

3.16 Microbiologie (pathogenen, voedselinfecties en zoönosen)

Controlerende instantie(s): NVWA

De meeste analyses zijn uitgevoerd door Wageningen Food Safety Research (WFSR); antimicrobiële resistentie analyses deels bij Wageningen Bioveterinary Research (WBVR); bronopsporing in samenwerking met het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM).

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2019 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Richtlijn 2003/99/EG	Zoönosen en zoönoseverwekkers
Verordening (EG) nr. 178/2002	Algemene levensmiddelenverordening (ALV)
Verordening (EG) nr. 854/2004	Producten van dierlijke oorsprong
Verordening (EG) nr. 2073/2005	Microbiologische criteria voor levensmiddelen
Uitvoeringsbesluit 2013/652/EU	Monitoring en rapportage van antimicrobiële resistentie bij zoönotische en commensale bacteriën

Nationale wetgeving

- Warenwetbesluit Bereiding en Behandeling van Levensmiddelen
- Besluit Zoönosen

Resultaten toezicht microbiologie in 2019

monsternames	aantal monsters
1. Monitoring pathogenen primaire fase (boerderij/slachthuis; dierlijk): onder andere landbouwhuisdieren, bemonstering ten behoeve van antimicrobiële resistentie door WBVR	1453
2. Monitoring en surveillance pathogenen secundaire fase (import, industrie, groothandel): Projecten in de ketens rood vlees, pluimvee vlees, vis en tweekleppigen, plantaardige en samengestelde levensmiddelen.	2267
3. Monitoring en surveillance pathogenen detailhandelfase: Projecten in de ketens rood vlees, pluimvee vlees, vis en tweekleppigen, plantaardige en samengestelde levensmiddelen.	5090
4. Klachten en meldingen, bronopsporing (bacteriologie, virologie)	321
Totaal monsters	9131

Isolaten*	aantal isolaten
5. Antibioticaresistentie (gevoeligheid pathogenen, indicatoren uit producten)	890
6. Isolaten ESBL actieve surveillance	241
Totaal isolaten	1131

* Dit zijn geen aparte monsters, maar onderzoek op bacterie-isolaten afkomstig uit het reguliere monsteronderzoek

meldingendossiers	aantal monsters
7. Binnen Nederland	499
8. Internationale betrokkenheid (RASFF/Infosan)	391
Totaal meldingendossiers	890

Verwijzing naar specifieke rapportages

Resultaten verkregen uit monsternames komen in verscheidene publieke rapportages terug. Afhankelijk van de doorlooptijd in verwerking van de data wordt in de volgende rapportages gebruik gemaakt van data van het jaar voorafgaand aan het jaar dat in dit MANCP jaarverslag wordt beschreven. Publicaties zijn in dit overzicht opgenomen als ze in 2019 zijn gepubliceerd.

Periodieke publicatie

- [Surveillance van STEC in Nederland, 2018](#) (penvoerder: RIVM)
- [Trends in Salmonella bij de mens, landbouwhuisdieren en in voedsel in Nederland, 2018](#) (RIVM)
- [Surveillance van Listeria monocytogenes in Nederland, 2018](#) (RIVM)
- [Surveillance zoönosen in vleesrunderen 2017](#) (RIVM), [Surveillance van zoönoseverwekkers in de vleesveehouderij](#) (RIVM)
- [Staat van Zoonosen 2018](#) (RIVM)
- [Nethmap-MARAN 2019](#) (WBVR)
- [The European Union One Health 2018 Zoonoses Report](#) (EFSA)
- [The European Union Summary Report on Antimicrobial Resistance in zoonotic and indicator bacteria from humans, animals and food in 2017/2018](#) (EFSA)
- [Voedselgerelateerde uitbraken in Nederland 2006-2017](#) (RIVM)

Niet-periodieke rapportages

- [Monitoring of pork liver and meat products on the Dutch market for the presence of HEV RNA](#) (WFSR)
- [Characterization and whole genome sequencing of closely related multidrug-resistant Salmonella enterica serovar Heidelberg isolates from imported poultry meat in the Netherlands](#) (WFSR)
- [Validation of Characterization and Molecular Typing by Whole-Genome Sequencing for Shiga Toxin-Producing Escherichia coli from food](#) (WFSR)
- [An international outbreak of Salmonella enterica serotype Enteritidis linked to eggs from Poland: a microbiological and epidemiological study](#) (RIVM/WFSR)
- [Changing epidemiology of invasive non-typhoid Salmonella infection: a nationwide population-based registry study](#) (RIVM/WBVR)
- [Novel Carbapenemases FLC-1 and IMI-2 Encoded by an Enterobacter cloacae Complex Isolated from Food Products](#) (WBVR/WFSR)
- [Phenotypic and Genotypic Analysis of Antibiotic Resistance of Listeria monocytogenes Isolated from Food Products](#) (WFSR)
- [Diversity of Plasmids and Genes Encoding Resistance to Extended Spectrum Cephalosporins in Commensal Escherichia coli From Dutch Livestock in 2007-2017](#) (WBVR)

Nadere toelichting bij resultaten microbiologie

Het domein microbiologie (pathogenen, voedselinfecties en alimentaire zoönosen) houdt middels genoemde wet- en regelgeving toezicht op het vóórkomen van pathogene micro-organismen in levensmiddelen en het monitoren van antimicrobiële resistentie. Daarbij wordt primair gebruikgemaakt van projecten waarbij monsters genomen worden in de gehele levensmiddelenketen, van primaire productiebedrijven tot in de detailhandel.

De keuzes van daarbij te bemonsteren producten, locatie in de keten en daarbij te analyseren pathogenen worden bepaald door: integrale ketenanalyses, beleidskaderbrieven, resultaten uit eerdere projecten, wetenschappelijke inzichten, klachten en meldingen. Daar waar wettelijke criteria worden overschreden, wordt toegezien op wettelijk vereiste maatregelen zoals het uit de handel halen van een schadelijke partij en waarschuwen van de consument indien nodig, in overeenstemming met het interventiebeleid.

Aanvullend is dit domein verantwoordelijk voor de beoordeling van microbiologisch gerelateerde klachten en meldingen van consumenten, producenten, competente autoriteiten uit andere (lid)staten en uit ziektemeldingen volgend brononderzoek.

Selectie van projecten in 2019

1. Monitoring pathogenen primaire fase (boerderij/slachthuis)

Sinds 2013 wordt gewerkt met een masterplan voor een periodieke surveillance bij landbouwhuisdieren in het kader van Europese Richtlijn 2003/99/EG. Hiermee kunnen trends in de prevalentie van zoönoseverwekkers bij populaties landbouwhuisdieren worden gevolgd. Dergelijke gegevens worden aan de European Food Safety Authority (EFSA) gerapporteerd in de jaarlijkse EU-zoönoserapportage. Daarnaast kunnen mogelijk relaties gelegd worden tussen types zoönoseverwekkers die voorkomen bij landbouwhuisdieren en bewoners of werknemers op een veehouderij. Het betreft een zich herhalende cyclus waarbij jaarlijks steeds 1 dierneten onder de loep wordt genomen.

In RIVM rapport (2019-0081) zijn de resultaten beschreven van monstername bij vleesrunderen (monstername in 2017), welke ook gepubliceerd zijn in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde (november 2019). Bij 86% van de bedrijven werd *Campylobacter* aangetoond, tevens bij slechts 2% van de bemonsterde mensen. STEC werd op 25% en ESBL producerende *E. coli* op 15% van de bedrijven aangetoond. 1 van de deelnemende mensen droeg een STEC bij zich en 7% was drager van een ESBL, ongeveer gelijk aan de prevalentie in de gehele Nederlandse bevolking. De STEC types die het meest worden gevonden bij infecties van de mens, O157, O26, O91 en O103, werden ook bij vleesrunderbedrijven gevonden. De *Salmonella* prevalentie op deze bedrijven was 4%.

In 2019 zijn bezoeken en onderzoeken bij 57 vleeskuikenbedrijven en 89 vleesvarkenbedrijven uitgevoerd. De rapportage van vleeskuikenbedrijven bevindt zich in de eindfase en zal medio 2020 worden gepubliceerd. In 2020 zullen nog een resterende hoeveelheid vleesvarkenbedrijven worden bezocht.

Voor de bevoegde autoriteit geldt de verplichting vanuit de Verordening (EG) nr. 854/2004 (sinds 14 december 2019 vervangen door Verordening (EU) 2019/627) om een verificatie uit te voeren op *Salmonella*-uitslagen zoals bemonsterd door varkensslachthuizen. De NVWA heeft naast monsters in varkensslachthuizen ook monsters genomen in pluimvee-, kalf- en rundslachthuizen, in totaal 1084 monsters. In 2019 zijn door de NVWA 263 monsters van pluimveeslachterijen geanalyseerd op *Campylobacter*.

2. Monitoring en surveillance pathogenen secundaire fase (import, industrie, groothandel)

In de secundaire fase bemonstert het domein microbiologie risicogericht in een breed pallet van levensmiddelenketens. Met betrekking tot pathogenen blijven producten van dierlijke oorsprong, en daarbij met name vlees, gevoelige producten. Naast risicogerichte bemonstering wordt al jaren onder de noemer exotisch vlees vlees van dieren bemonsterd die niet (op grote schaal) voor vleesconsumptie worden gehouden en vaak vanuit import afkomstig zijn, zoals kangoeroe, struisvogel en krokodil. Zowel *Salmonella* als *Listeria monocytogenes* en STEC zijn in 2019 in exotisch vlees minder vaak gevonden (2-6%) dan in de voorgaande 2 jaren (4-13%). Evenals in 2018 wordt bij vers pluimveevlees *Listeria monocytogenes* in 1 op de 3 partijen teruggevonden. Ook *Campylobacter* is met een prevalentie van 77% wederom hoog bij pluimveevlees, waar *Salmonella* de afgelopen 2 jaar lager uitkomt (4-6%) dan de jaren ervoor (meestal >10%). *Salmonella* blijft wel een aandachtspunt bij gedroogde kruiden met een prevalentie van 8%.

3. Monitoring en surveillance pathogenen detailhandelfase

Ook in de fase van detailhandel wordt risicogericht bemonsterd bij een breed pallet van producten. *Salmonella* wordt gevonden op 2-3% van de genomen monsters pluimveevlees, en in mindere mate op roodvlees (0.2-2%). Verder 1 enkele keer op producten van plantaardige oorsprong (1x andijvie), maar niet bij vis.

Listeria monocytogenes wordt veel vaker gevonden bij vers pluimveevlees, vers rundvlees, rauw te consumeren vleesbereidingen, en visproducten (respectievelijk 18%, 8.5%, 11% en 5.7% van de genomen monsters), echter slechts een enkele keer boven de norm van 100 kiemvormende eenheden (kve) per gram. Bij de aanwezigheid van *Listeria monocytogenes* dient wel een onderbouwing te zijn dat de norm ook tot einde van de houdbaarheidstermijn onder de 100 kve per gram blijft. Dat vraagt nog steeds veel aandacht van veel producenten, en blijft een speerpunt van de NVWA.

STEC wordt relatief vaak bij lamsvlees gevonden (14.6% van de monsters). STEC wordt minder vaak gevonden bij gehaktvlees/vleesbereidingen, vers kalfsvlees, vers rundvlees en rauw te consumeren vleesbereidingen (respectievelijk 4.7%, 3.8%, 2.4% en 2.6% van de genomen monsters).

Noemenswaardig is nog dat de aanwezigheid van *Campylobacter* bij vlees van kleine herkauwers gedaald is (van 2.1% in 2018 naar 0.8% in 2019). De cijfers voor vers pluimveevlees (32.6%) en pluimveevleesbereidingen (34.4%), zijn echter vergelijkbaar aan vorig jaar. Voor pluimveevlees geldt dat de consument extra gewaarschuwd wordt om afdoende te verhitten en om kruiscontaminatie te voorkomen door een wettelijk verplichte melding op het etiket. Die melding blijkt vooralsnog niet overbodig.

4. Antibioticumresistentie (gevoeligheid pathogenen, indicatoren uit producten), en

5. Isolaten ESBL actieve surveillance

In het kader van Europees Uitvoeringsbesluit 2013/652/EU monitort de NVWA al jaren in samenwerking met WFSR, WBVR en het RIVM vele verschillende isolaten op antibioticumresistentie.

Extended spectrum beta-lactamase (ESBL) producerende *E. coli* zijn voornamelijk gevonden op pluimveevlees (40% van verse pluimveevlees bij verwerking (n=5 bemonstering); 11% bij bemonstering in de detailhandel (n=1 bemonstering)). Op andersoortig vlees (of vis) wordt het hooguit in 2.4% van de monsters gevonden.

Meticilline Resistente *Staphylococcus aureus* (MRSA) heeft ook de hoogste prevalentie bij (vers) pluimveevlees (20%), en wordt in mindere mate gevonden bij varkens- of rundvlees (8.4% en 3.8% respectievelijk).

Gevoeligheden voor antibiotica, ook voor (indicator)organismen als *Salmonella*, *Campylobacter*, *E. coli*, en Enterococci zijn beschreven in de rapportage Monitoring of Antimicrobial Resistance and antibiotic usage in Animals in the Netherlands (MARAN) waarvan WBVR penvoerder is.

6. Meldingen binnen Nederland en

7. Meldingen met internationale betrokkenheid (RASFF/Infosan)

Mensen kunnen ziek worden van voedsel. Als 2 of meer mensen tegelijk ziek worden na het eten van hetzelfde voedsel, wordt dat een uitbraak door een voedselgerelateerde infectie genoemd.

Omdat de data-opvraag over 2018 vertraging opgelopen heeft, is in 2019 door RIVM in samenwerking met de NVWA een analyse uitgevoerd over de ziektemeldingen in de periode 2006 t/m 2017. Van 138 van de 4155 geregistreerde uitbraken kon worden achterhaald van welk voedselproduct iemand ziek was geworden. De belangrijkste ziekteverwekkers die daarin zijn aangetroffen zijn *Bacillus cereus*, *Salmonella* spp. en het norovirus. De schadelijke stoffen die door de bacterie *Bacillus cereus* worden gemaakt, zijn het vaakst gevonden in samengestelde producten zoals nasi en bami. Deze stoffen ontstaan als een product te langzaam afkoelt en blijven ook na verhitting leven. Daarnaast is in vlees en schaal- en schelpdieren het vaakst een ziekteverwekker aangetroffen. (RIVM rapport 2019-0059)

Aanvullend op ziektemeldingen als hiervoor beschreven, zijn in 2019 in totaal 3082 meldingen bij de NVWA gedaan van (mogelijk) onveilige levensmiddelen die binnen het domein microbiologie zijn verwerkt (in 2018 waren dat er 3168). Na jaren van gestage toename is in 2019 het aantal meldingen voor het eerst vergelijkbaar met het jaar ervoor. Domein microbiologie volgt en beoordeelt daarbij (mogelijk) onveilige levensmiddelen met een microbiologische oorzaak, maar ook die met een fysische oorzaak (bijvoorbeeld bij aanwezigheid van glas, metaal of plastic). Deze meldingen kunnen afkomstig zijn van consumenten, levensmiddelenbedrijven, of collega (voedsel)autoriteiten binnen de EU. Als tracering ingezet wordt, dan zijn alle betrokken bedrijven verplicht een melding te doen. Meerdere meldingen zijn daarbij te combineren tot een kleiner aantal dossiers die elk de gecombineerde meldingen vanuit 1 besmetting behandelen. In 2019 waren de meldingen voor microbiologie te combineren tot 890 dossiers (in 2018 waren dat er 829). Ondanks dat het aantal meldingen in 2019 vergelijkbaar is met 2018, is het aantal dossiers in 2019 verder gestegen (+7%).

Incidenten

Indien nodig geacht kan een klacht, melding en/of bronopsporing na ziekte tot incident worden verheven. Dit wordt overwogen wanneer verwacht wordt dat een casus meer aandacht en/of capaciteit vereist dan binnen de reguliere toezicht structuur kan worden geleverd. Bij een incident wordt een multidisciplinair incidentteam samengesteld met ondersteuning van het NVWA-team Incident- & crisisbeheersing (ICB). Dit team komt regelmatig samen, maakt de benodigde capaciteit vrij en stuurt die aan, en onderhoudt korte communicatielijnen met hoger management van de NVWA en relevante beleidsdirecties bij betrokken ministeries.

In 2019 waren er 2 zulke incidenten met betrokkenheid van het domein microbiologie:

- Halverwege augustus is via de GGD melding gemaakt van zieken die een familiefeest hebben bijgewoond. Hierbij zijn 23 van de 35 personen ziek geworden. Brononderzoek liet zien dat eieren besmet met *Salmonella Enteritidis*, gebruikt bij het bereiden van thuishgemaakte tiramisu, de bron was van deze uitbraak. Met behulp van Whole Genome Sequencing (WGS) kon het RIVM aantonen dat in ieder geval sinds december 2018 al consumenten ziek geworden zijn van deze specifieke *Salmonella*. Er zijn meer dan 1 miljoen eieren getraceerd en waar nodig uit de handel gehaald.

- Begin oktober wordt ook met gebruik van WGS duidelijk dat een snijder van vleeswaren de meest waarschijnlijke bron is van een langer lopende uitbraak van listeriose. Deze constatering leidt tot een grote recall van vele soorten vleeswaren bij met name supermarkten en bedrijfskantines.

In beide gevallen is na het nemen van maatregelen ten aanzien van de bron, en met inachtneming van de incubatietijd van ziekte, het aantal zieken sterk gedaald.

Effectmeting

Voor het domein microbiologie is effectmeting tot aan de in 2017 ingezette reorganisatie van de NVWA niet relevant gebleken aangezien het domein geen specifieke doelgroep onder beheer heeft waarop het gericht naleving bevorderende activiteiten inzet. Na de reorganisatie van de NVWA voert het domein microbiologie meer regie op inspecties ten aanzien van uitvoering van de verordening Microbiologische Criteria, met name ten aanzien van *Listeria monocytogenes*.

Een indicator voor de bewustwording van bedrijven in de gehele levensmiddelenketen ten aanzien van (microbiologische) risico's is het aantal meldingen van onveilige partijen levensmiddelen door de bedrijven zelf. Deze meldingen, verplicht vanuit de Algemene Levensmiddelenverordening, ALV (Verordening (EG) nr. 178/2002), worden steeds vaker gedaan. Het aantal meldingen bij het domein microbiologie is gedurende 2019 ten opzichte van het vorige jaar niet gegroeid. Het aantal dossiers is echter wel gestegen (+7%), wat betekent dat minder meldingen gerelateerd waren aan 1 en dezelfde besmetting en dus niet konden worden gecombineerd in een dossier. Vanuit het monsternamesprogramma van de NVWA zijn geen signalen dat er een toename is in daadwerkelijk onveilige partijen levensmiddelen in 2019.

Acties tot verbetering van de officiële controles

Europese wetgeving rondom microbiologische risico's is deels complex (met name met betrekking tot *Listeria monocytogenes* in verband met de dubbele norm, zoals is opgenomen in Verordening (EG) nr. 2073/2005 en de studies over vaststelling van de houdbaarheid), en in andere delen laat het ruimte voor invulling door lidstaten (bijvoorbeeld daar waar geen normen zijn of de flexibiliteit voor kleine bedrijven). Gedurende 2019 is een bijdrage geleverd aan harmonisatie op Europees niveau welke geleid heeft tot de opzet van een BTSF (Better Training for Safer Food) training op het onderwerp van houdbaarheidsstudies, welke vanaf 2020 gegeven gaat worden.

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

Evenals in 2018 is in 2019 door de NVWA middels opvolging van monsternames met betrekking tot *Listeria monocytogenes* veel aandacht geschonken aan houdbaarheidsstudies. Ondanks een verbetering in de kwaliteit van deze studies zal de NVWA haar zienswijze met betrekking tot studies, zoals terug te vinden in NVWA Infoblad 85 (Aangepast interpretatiedocument microbiologische criteria) actief uitdragen gedurende 2020 en gerichte inspecties uitvoeren middels een sectorgerichte aanpak.

Conclusies

De stijging van meldingendossiers (+7%) door levensmiddelenbedrijven, de resultaten van monitoringsprogramma's van de NVWA en het brononderzoek bij voedseluitbraken geven aan dat microbiologische risico's onverminderd de aandacht verdienen van levensmiddelenbedrijven en de toezichthouder. Risicogericht toezicht laat zien dat gericht monitoren van specifieke levensmiddelen (exotisch vlees, kruiden, vis) gerichte inspecties van bedrijven oplevert met betrekking tot naleving en beheersen van microbiologische gevaren, en handelingsperspectief kan bieden aan ondernemers en consumenten.

3.17 Voeding en gezondheid / bijzondere eet- en drinkwaren (BED)

Controlerende instantie(s): NVWA

Overzicht van de voornaamste Europese regelgeving die in 2019 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Richtlijn 2001/83/EG	tot vaststelling van een communautair wetboek betreffende geneesmiddelen voor menselijk gebruik (verder Geneesmiddelenwet)
Richtlijn 2002/46/EG	betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der lidstaten inzake voedingssupplementen
Richtlijn 2006/125/EG	inzake bewerkte voedingsmiddelen op basis van granen en babyvoeding voor zuigelingen en
peuters	betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der lidstaten inzake voedingssupplementen
Verordening (EU) 2015/2283	betreffende nieuwe voedingsmiddelen
Verordening (EG) nr. 1881/2006	tot vaststelling van de maximumgehalten aan bepaalde verontreinigingen in levensmiddelen
Verordening (EG) nr. 1924/2006	inzake voedings- en gezondheidsclaims voor levensmiddelen
Verordening (EG) nr. 1925/2006	betreffende de toevoeging van vitaminen en mineralen en bepaalde andere stoffen aan levensmiddelen
Verordening (EU) nr. 1169/2011	betreffende de verstrekking van voedselinformatie aan consumenten
Verordening (EU) nr. 609/2013	inzake voor zuigelingen en peuters bedoelde levensmiddelen, voeding voor medisch gebruik en de dagelijkse voeding volledig vervangende producten voor gewichtsbeheersing
Gedelegeerde Verordening (EU) 2016/127	tot aanvulling van Verordening (EU) nr. 609/2013 wat betreft de bijzondere samenstellings- en informatievoorschriften betreffende volledige zuigelingenvoeding en opvolgzuigelingenvoeding en wat betreft informatievoorschriften betreffende de voeding van zuigelingen en peuters
(in overgangstermijn kan Richtlijn 2006/141 ook nog van toepassing zijn)	inzake voor zuigelingen en peuters bedoelde levensmiddelen, voeding voor medisch gebruik en de dagelijkse voeding volledig vervangende producten voor gewichtsbeheersing
Gedelegeerde Verordening (EU) 2016/128	tot aanvulling van Verordening (EU) nr. 609/2013 wat betreft de bijzondere samenstellings- en informatievoorschriften betreffende voeding voor medisch gebruik (in overgangstermijn kan Richtlijn 2006/141 ook nog van toepassing zijn)
Gedelegeerde Verordening (EU) 2017/1798	van de Commissie van 2 juni 2017 tot aanvulling van Verordening (EU) nr. 609/2013 van het Europees Parlement en de Raad wat betreft de bijzondere samenstellings- en informatievoorschriften voor de dagelijkse voeding volledig vervangende producten voor gewichtsbeheersing (in overgangstermijn kan Richtlijn 2006/141 ook nog van toepassing zijn)

Daarnaast is specifieke nationale wetgeving van toepassing, waarvan de belangrijkste zijn de Warenwet, het Warenwetbesluit kruidenpreparaten, het Warenwetbesluit toevoeging microvoedingsstoffen aan levensmiddelen en de Warenwetregeling vrijstelling voedingssupplementen. Verder is ook alle andere EU en nationale wetgeving van toepassing binnen dit domein, zoals Verordening (EG) nr. 852/2004 inzake levensmiddelenhygiëne, Verordening (EG) nr. 178/2002 tot vaststelling van de algemene beginselen en voorschriften van de levensmiddelenwetgeving en Verordening Nr. 1333/2008 inzake levensmiddelenadditieven.

Kenmerkend voor dit domein is dat voor veel producten eerst de wettelijke status bepaald moet worden. Bepaalde producten kunnen onder de definitie van de Geneesmiddelenwet of Opiumwet vallen, en zijn daarmee géén levensmiddel (zie artikel 2 van Verordening (EG) nr. 178/2002).

Categorieën bedrijven die vallen onder domein BED in 2019

Importeurs
Labelhouders
Producenten
Webshops

Categorieën levensmiddelen die vallen onder domein BED in 2019

Kruidenpreparaten
Levensmiddelen met claims
Nieuwe voedingsmiddelen
Verrijkte levensmiddelen
Vitaminepreparaten
Voeding voor specifieke doelgroepen
Voedingssupplementen

Resultaten bijzondere eet- en drinkwaren 2019

bijzondere eet- en drinkwaren	aantal
Inspecties/ingevulde lijsten bij bedrijven	1308
Monsters	47
Maatregelen (inspecties en monsters):	
• waarschuwingen	154
• bestuurlijke boetes	87
• proces-verbalen	9

Inspecties bij bedrijven

In 2019 zijn in totaal 1308 inspectielijsten ingevuld. Tijdens een inspectie kunnen meerdere lijsten worden gebruikt. Als gekeken wordt naar uniek datumbezoek gaat het om 907 inspectielijsten bij 455 bedrijven, d.w.z. dat bij 455 bedrijven 907 keer een inspectie is uitgevoerd. Dit is inclusief meldingen gedaan door consumenten en bedrijven of naar aanleiding van een melding volgens de Algemene Levensmiddelen verordening (ALV) of volgens het Rapid Alert System Food and Feed (RASFF) van de Europese Commissie, en 170 inspecties in het kader van certificering op afstand. De aantallen zijn ook inclusief de gegevens uit de projecten Systeemininspectie bij producenten, labelhouders en importeurs, Claims op zuigelingenvoeding en opvolgzuigelingenvoeding en Monstername preparaten Sint-janskruid voor analyse van pyrrolizidine-alkaloïden. De inspecties bij bedrijven zijn gericht op de volgende onderwerpen:

- etikettering, voedings- en gezondheidsclaims claims en het gebruik van medische claims op hoofdlijnen
- aanprijzen van volledige zuigelingenvoeding
- nieuwe voedingsmiddelen
- verboden kruiden

Specifieke etiketcontroles

De specifieke etiketcontroles zijn gericht op de volgende onderwerpen:

- voedings- en gezondheidsclaims en het gebruik van medische claims
- overige etiketteringseisen

Meldingen van consumenten, bedrijven

In 2019 werd bij 146 bedrijven een inspectie verricht naar aanleiding van 1 of meerdere meldingen afkomstig van een consument of een bedrijf of naar aanleiding van een ALV- of RASFF-melding. Het ging in totaal om 213 meldingen.

Bij 46 van de 146 bedrijven werden één of meerdere afwijkende bevindingen geconstateerd. Dat wil zeggen dat bij 32% van de bedrijven de melding(en) maatregelwaardig was (waren).

Aanprijzen van volledige zuigelingenvoeding

Aanprijzing van volledige zuigelingenvoeding is een overtreding van de Warenwetregeling zuigelingenvoeding 2007 die is gebaseerd op de Richtlijn 2006/141/EG. In 2019 bleek bij 2 van 4 meldingen daadwerkelijk sprake van overtreding van de wettelijke voorschriften.

Maatregelen naar aanleiding van inspecties

In 2019 zijn bij 170 bedrijven 1 of meerdere maatregelen genomen op basis van een inspectie. Dat betekent dat bij 37% van alle in 2019 door inspecteurs bezochte bedrijven (in totaal 455) 1 of meer overtredingen werden geconstateerd. Het ging om 87 bestuurlijke boetes en 154 schriftelijke waarschuwingen.

In 2018 zijn in totaal 504 bedrijven bezocht. Bij 191 bedrijven (38%) werden in totaal 291 maatregelen genomen.

De meeste overtredingen betroffen in 2019 het niet voldoen aan de voorwaarden van artikel 4 en 5 uit Verordening (EG) nr. 852/2004 (38%) gevolgd door Verordening (EG) nr. 1924/2006 (claimsverordening) (26%). In 93% van de gevallen ging het om het niet voldoen aan de voorwaarden uit artikel 5 (Risicoanalyse en kritische controlepunten). In de overige 7% voldeden de bedrijven niet aan de algemene en specifieke hygiënevoorschriften zoals vastgesteld in artikel 4 van de verordening.

Zie voor de gegevens onderstaande tabel. Ter vergelijking zijn de percentages uit 2018 toegevoegd.

regelgeving	Overtredingspercentage 2018	Overtredingspercentage 2019
Verordening (EG) nr. 852/2004	18	38
Verordening (EG) nr. 1924/2006	38	26
Verordening (EU) nr. 1169/2011	12	10
Geneesmiddelenwet	21	6
Verordening (EG) nr. 178/2002	4	4
Verordening (EG) nr. 2015/2283	3	3
Overige	4	13
Totaal	100	100

Webshops

Van 145 bedrijven is (tevens) de webshop geïnspecteerd. Bij 64 bedrijven (44%) werden 87 maatregelen genomen naar aanleiding van een internetinspectie. De meeste maatregelen werden genomen op overtreding van de claimsverordening.

Project systeeminspectie voedselveiligheid bij importeurs, labelhouders en producenten van BED-producten

In 2019 zijn 165 BED-bedrijven bezocht in het kader van systeeminspectie voedselveiligheid. Inspecteurs BED inspecteren op reguliere basis importeurs, labelhouders en producenten die BED-producten verkopen. Zij voeren productgerelateerde inspecties uit, in combinatie met systeeminspecties voedselveiligheid. Een systeeminspectie voedselveiligheid is een inspectie waarbij gekeken wordt in hoeverre een bedrijf de voedselveiligheid in de levensmiddelenketen met betrekking tot de gevaren verbonden aan grondstoffen heeft geborgd.

Uit het onderzoek bleek dat bij 75 bedrijven van de 165 geïnspecteerde bedrijven (45%) 86 overtredingen werden geconstateerd. In 3/4 van de gevallen gaat het om het niet voldoen aan de HACCP-voorwaarden uit artikel 5 van Verordening (EG) nr. 852/2004.

In 2018 bleken 70 bedrijven van de 134 geïnspecteerde bedrijven (44%) niet te voldoen.

Project claims op zuigelingenvoeding en opvolgzuigelingenvoeding

De NVWA onderzocht in de periode april tot oktober 2019 de etiketten van 29 verschillende zuigelingenvoedingen en 44 verschillende opvolgzuigelingenvoedingen afkomstig van 15 verschillende bedrijven op etiketteringsregels en regels voor het gebruik van voedings- en gezondheidsclaims. Dit waren alle gedurende de projectperiode verkrijgbare producten op de Nederlandse markt. Naast de etiketten werd tevens de webshop van het bedrijf geïnspecteerd op het betreffende product.

In 2015 is een vergelijkbaar project uitgevoerd. De naleving tijdens de 1e inspectieronde in 2015 was 53%. In 2019 was de naleving tijdens de 1e inspectieronde 74%.

De NVWA vond in 2019 nog slechts 1 niet-toegestane gezondheidsclaim, terwijl die in 2015 nog wel ruimschoots aanwezig waren. Het gebruik van niet-toegestane gezondheidsclaims kan misleidend zijn voor de consument.

Deze verbetering in naleving komt mogelijk enerzijds omdat de NVWA de laatste jaren intensief heeft gehandhaafd, en anderzijds omdat een deel van de fabrikanten hun etiketten preventief heeft laten toetsen. Deze zelfregulering, die op initiatief van de branche tot stand is gekomen, lijkt een belangrijke rol gespeeld te hebben in de naleving van de verhoging. Ten tijde van het project in 2019 had de helft van de etiketten een preventieve toetsing ondergaan door de Stichtingen Keuringsraad Openlijke Aanprijzing Geneesmiddelen en Keuringsraad Aanprijzing Gezondheidsproducten (KOAG/KAG).

Op websites waarop producten werden gepresenteerd en/of verkocht was de naleving in 2019 tijdens de 1e inspectieronde 48%. Hier moeten bedrijven nog een flinke verbetering maken. Webshops waren nog nauwelijks preventief getoetst.

Ondanks de verhoging in naleving tijdens de 1e inspectieronde van de etiketten is er nog ruimte voor verbetering. Na afronding van de herinspecties of de herstellende acties door de Keuringsraad voldoen alle onderzochte etiketten en websites van zuigelingenvoeding aan de wetgeving. Daarna is het voor de bedrijven zaak om de hoge naleving op peil te houden als zij nieuwe etiketten of websites voor hun producten ontwikkelen. Om ervoor te zorgen dat deze nieuwe etiketten en/of websites ook aan de wetgeving voldoen, roept de NVWA bedrijven die nog niet meedoen aan zelfregulering op om hun etiketten en websites preventief door de Keuringsraad te laten toetsen. De NVWA zal de situatie nauwlettend volgen en indien noodzakelijk handhavend ingrijpen.

Project monstername preparaten Sint-janskruid voor analyse van pyrrolizidine-alkaloïden (PA's)

De NVWA onderzocht begin 2019 47 kruidenpreparaten met Sint-janskruid op de aanwezigheid van pyrrolizidine-alkaloïden (PA's). Dit zijn stoffen die van nature in sommige plantensoorten voorkomen, maar niet in Sint-janskruid. De plantengifstoffen zijn mogelijk in de kruidenpreparaten terecht gekomen omdat er planten die deze stoffen wel bevatten zijn mee-geogst. PA's zijn schadelijk voor de gezondheid.

In 9 kruidenpreparaten werden PA-waarden boven het concept wettelijke maximale gehalte van 400 µg/kg gevonden. De Europese Commissie heeft dit gehalte vastgesteld op grond van beschikbare analysegegevens. De NVWA beschouwde deze monsters als schadelijk en heeft hiervoor 9 maatregelen gegeven. Ook heeft de NVWA de verantwoordelijke bedrijven opgedragen de verkoop te stoppen. Daarnaast moesten zij een publiekswaarschuwing uitsturen voor supplementen die nog in de winkel staan of die de consument al in huis heeft. Ook de andere onderzochte Sint-janskruidpreparaten bevatten substantiële hoeveelheden PA's. De NVWA heeft bij het bedrijfsleven aangegeven dat zij aan zet zijn om maatregelen te nemen om de aanwezigheid van PA's in Sint-janskruidpreparaten zo veel mogelijk te beperken. De NVWA volgt de situatie nauwlettend door onder andere het uitvoeren van systeeminspecties voedselveiligheid bij de betreffende bedrijven.

Conclusies

Het nalevingspercentage van systeeminspecties schommelde de afgelopen 2 jaren rond de 45%. Toezicht vindt risicogericht plaats. In de komende jaren zal worden bekeken hoe dit percentage verhoogd kan worden.

In het project claims op zuigelingenvoeding en opvolgzuigelingenvoeding was de naleving met 21% verbeterd ten opzichte van 2015. Zelfregulering, die op initiatief van de branche tot stand is gekomen, lijkt een belangrijke rol gespeeld te hebben in de verhoging van de naleving.

Uit het project monstername preparaten Sint-janskruid voor analyse van pyrrolizidine-alkaloïden (PA's) bleek dat 9 preparaten gehalten PA's bevatten die de NVWA als schadelijk beschouwde. De NVWA heeft hierop gehandhaafd en zal in 2021 het effect gaan meten van de handhavingsacties.

3.18 Plantgezondheid

Controlerende instanties: NVWA, KCB, NAK, Naktuinbouw en BKD.

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2019 van kracht was

EU-regelgeving	
Richtlijn 2000/29/EG	betreffende de beschermende maatregelen tegen het binnenbrengen en de verspreiding in de gemeenschap van voor planten en voor plantaardige producten schadelijke organismen
Richtlijn 2007/33/EG	betreffende de bestrijding van het aardappelcystealtje
Richtlijn 2006/63/EG en 98/57/EG	betreffende de bestrijding van <i>Ralstonia solanacearum</i> (Smith) Yabuuchi et al.
Richtlijn 2006/56/EG en 93/85/EG	betreffende de bestrijding van aardappelringrot
Richtlijn 69/464/EEG	betreffende de bestrijding van de wratziekte
Verordening (EU) nr. 2016/2031	betreffende beschermende maatregelen tegen plaagorganismen bij planten

Nationale wetgeving

Plantenziektenwet

Omvang controlebestand

type bedrijven	aantal 2017	aantal 2018	aantal 2019
Akkerbouw	10.685	10.842	10.979
Sierteelt - bloembollen	1.654	1.628	1.560
Sierteelt - bloemisterij	2.807	2.636	2.778
Sierteelt - boomkwekerij	3.508	3.265	3.310
Groente	4.164	4.049	3.960
Fruit	2.789	2.773	2.800

Resultaten akkerbouw

Karakteristiek voor de situatie in de akkerbouw is de voortdurende inspanning die nodig is ter bestrijding van een klein aantal belangrijke quarantaineorganismen in de (poot)aardappelteelt. Het gaat daarbij om aardappelmoehheid (AM), *Meloidogyne chitwoodi* & *M. fallax*, bruinrot, ringrot en wratziekte.

inspecties akkerbouw	aantal inspecties 2017	aantal inspecties 2018	aantal inspecties 2019	afkeur op quarantaine-organismen 2017	afkeur op quarantaine-organismen 2018	afkeur op quarantaine-organismen 2019
Import	1.721	1.915	3.082	0	0	0
Wratziekte aardappel	341	140	468	0	1*	0
Nationale teelt pootgoed	17.957	20.240	23.497	57	N.B.	55
Export	18.954	17.875	17.694	0	N.B.	1

* dit betrof vondst van wratziekte bij herbemonstering van een perceel voor vrijgave na een eerdere vondst. Het betrof dus geen nieuwe vondst
N.B. = exacte cijfers niet beschikbaar op het moment van verschijnen van deze rapportage.

De belangrijkste bevindingen in de akkerbouwsector in 2019 zijn:

- Net als in 2018 is er in 2019 geen ringrot aangetroffen in Nederland. Dit duidt op het goed naleven van de maatregelen die ringrot in Nederland tegen moeten gaan
- In 2019 waren er 54 vondsten van *Meloidogyne chitwoodi* en/of *M. fallax* bij de integrale toetsing van pootgoed.
- In 2019 was er 1 vondst van *Ralstonia solanacearum* bij de integrale toetsing van pootgoed.
- Er was 1 vondst van *R. solanacearum* bij export naar Egypte.

- In 2019 is een melding door Duitsland ontvangen over een partij pootaardappelen die besmet zouden zijn met *R. solanacearum*. Inmiddels is bekend (2020) dat deze melding is bevestigd door toetsing van gerelateerd materiaal in Nederland.
- Als onderdeel van de nationale survey voor consumptieaardappelen voor de verwerkende industrie is in 2019 één vondst van *R. solanacearum* geconstateerd. Tracering naar aanleiding van de vondst heeft geen verdere vondsten opgeleverd.
- In 2019 is wratziekte niet aangetroffen in de akkerbouwsector.
- 2 vondsten van *Phthorimaea operculella* bij import consumptieaardappelen. Het betrof een zending uit Egypte en een zending uit Israël. *Phthorimaea operculella* is geen EU q-organisme.

Resultaten groente & fruit

De sector groente en fruit omvat de ontwikkeling van nieuwe rassen, de wereldwijde productie en distributie van zaden, de opkweek van planten en de teelt van groenten en fruit in de vollegrond of in kassen. Binnen deze sector importeert men planten en zaden uit alle delen van de wereld, vindt distributie plaats door de hele EU en exporteert men naar alle uithoeken van de wereld.

inspecties groente en fruit	aantal inspecties 2017	aantal inspecties 2018	aantal inspecties 2019	afkeur op quarantaine-organismen 2017	afkeur op quarantaine-organismen 2018	afkeur op quarantaine-organismen 2019
Import	73.705	86.907	78.931	176	273	285
Nationale survey	4.231	429*	544	86	N.B.	1**
Plantenpaspoort	3.819	3.595	3.470	34	29	43
Export	43.568	N.B.	40.258	1.103	N.B.	N.B.***

* sinds 2018 worden Fytobewaking inspecties van ongereguleerde producten door het KCB niet meegenomen.

** betreft vondst van het tomato brown rugose fruit virus (ToBRFV) op tomatenteeltbedrijf tijdens de nationale survey met daaropvolgend bestrijding.

*** Voor export van groente en fruit in 2019 staan 593 vondsten van insecten en mijten, 478 vondsten van nematoden en 4 vondsten van schimmels geregistreerd.

N.B. = exacte cijfers niet beschikbaar op het moment van verschijnen van deze rapportage.

De belangrijkste bevindingen in de sector groente en fruit uit 2019 zijn:

- Het aantal onderscheppingen van q-organismen bij import was in 2019 vergelijkbaar met 2018. Daarbij wordt aangetekend dat het aantal importinspecties iets afgenomen is.
- De meeste onderscheppingen vonden plaats op de plantgenera *Solanum* (n=60), *Citrus* (n=51), *Capsicum* (n=35) & *Ocimum* (n=26).
- Het hoogste aantal onderscheppingen betrof de quarantaineorganismen *Bemisia tabaci* (n=55), *Spodoptera frugiperda* (n=47), *Thrips palmi* (n=38), *Thaumatotibia leucotreta* (n=35), *Bactrocera* sp. (n=30).
- De landen met het hoogste aantal onderschepde zendingen waren Suriname (n=96), Zuid-Afrika (n=27), Israël (n=24), Peru (n=20) en China (n=12).

In het programma Fytobewaking is in 2019 voor het eerst ToBRFV aangetroffen bij een tomaat productiebedrijf. In opvolging van deze vondst is aanvullende tracering gestart waarbij meerdere besmette bedrijven zijn aangetroffen. Voor dit virus gelden sinds november 2019 Europese noodmaatregelen.

Daarnaast zijn binnen de Fytobewaking in 2019 de volgende gereguleerde organismen aangetroffen:

- 2x *Liriomyza bryoniae*: Protected Zone q-status in het Verenigd Koninkrijk & Ierland. Vondsten in teelt van komkommer.
- 1x tomato chlorosis virus (ToCV): q-status tot en met 14 december 2019. In afgelopen jaren inzet op bestrijding van de vector en eliminatie van het virus bij de teeltwissel.
- 1x Plum pox virus: vondst in pruimenvruchtteelt. Organisme tot en met 14 december 2019 gereguleerd op planten voor opplant. Na 14 december gedereguleerd en Regulated-Non-Quarantine-Pest (RNQP)-status.

Resultaten bloemisterijsector

De bloemisterijsector omvat een breed scala aan producten voor de sierteelt, waarbij zowel uitgangsmateriaal als eindproduct wordt geproduceerd met eventuele tussenstadia. In de sterk internationaal georiënteerde productieketens zijn de verschillende ketenschakels nauw verbonden.

inspecties bloemisterij	aantal inspecties 2017	aantal inspecties 2018	aantal inspecties 2019	afkeur op quarantaine-organismen 2017	afkeur op quarantaine-organismen 2018	afkeur op quarantaine-organismen 2019
Bloemisterij import	80.545	73.667	82.808	108	216	145
Bloemisterij nationale survey	1.247	263	231	10	N.B.	14
Bloemisterij plantpaspoort	10.309	13.818*	1.343	8	8	21
Bloemisterij export	38.999	47.850	50.200	N.B.	N.B.	0**

* Deze gegevens zijn over de jaren heen niet te vergelijken. In 2018 zijn alle plantenpaspoort inspecties gesommeerd. In 2017 waren groentegewassen uitgezonderd maar werden boomkwekerijen meegerekend. Voor 2019 wordt de indeling van het Naktuinbouw jaarverslag 2019 gevolgd. In bovenstaande tabel staan het aantal keuringen van bloemisterijgewassen en eindproducten.

** op basis van de beschikbare informatie zijn er geen vondsten van EU q-organismen bij export. Wel zijn er zo'n 300 partijen/zendingen afgekeurd op basis van de aanwezigheid van een organisme door Naktuinbouw. Voor export bloemisterij 2019 staan 8099 vondsten van insecten en mijten, 19 vondsten van nematoden, 42 vondsten van schimmels, 5 vondsten van bacteriën en 8 vondsten van virussen geregistreerd in IBP.

N.B. = exacte cijfers niet beschikbaar op het moment van verschijnen van deze rapportage.

De belangrijkste bevindingen in de bloemisterijsector van 2019 zijn:

- Ten opzichte van 2018 is het aantal onderschepping enigszins afgenomen maar nog steeds hoger dan 2017. Een groot aantal van de onderschepping vond plaats op de plantgenera *Rosa* (n=74), *Gypsophila* (n=9) & *Dendrobium* (n=6).
- Het hoogste aantal onderscheppingen betrof de quarantaineorganismen *Thaumatotibia leucotreta* (n=68), *Bemisia tabaci* (n=23), *Lyriomyza* sp. (n=22) & *Spodoptera* sp. (n=15).
- Landen met het hoogste aantal onderschepte zendingen betrof Kenia (n=47), Oeganda (n=16), Israël, (n=15), Zimbabwe (n=13) & Tanzania (n=13).
- In het kader van het nationale survey programma Fytobewaking is in 2019 tobacco ringspot virus (TRSV) in 5 *Ajuga* partijen aangetroffen. De besmet bevonden partijen zijn vernietigd. Doordat de vector van dit virus, *Xiphinema americanum sensu lato*, niet in Nederland voorkomt, is er geen risico op horizontale overdracht.
- Bemonsterde en getoetste Phlox partijen waren negatief voor TRSV en (tomato ringspot virus) ToRSV.
- In de Anthurium survey is 1 keer het q-organisme *Radopholus similis* aangetroffen. Sinds 14 december is dit niet langer een gereguleerd organisme.
- Als onderdeel van de voortgezette import surveillance opdracht van Naktuinbouw zijn een aantal gereguleerde organismen gevonden op sierproducten:
 - 1x *Scirtothrips dorsalis* (op *Podocarpus*) in 2019 q-waardig voor alle plantsoorten voor opplant in Nederland. Sinds 14 december 2019 is *S. dorsalis* een EU IIA q-organisme.
 - 6x *Opogona sacchari* (*Pachira* (3x), *Dracaena* (1x), *Beaucarnea* (1x) & *Ficus* (1x))
 - 1x *Paysandisia archon* (op *Chamaerops*)

Resultaten bloembollen

De teelt van bloembollen is afhankelijk van de teelt in open grond en dat brengt specifieke risico's met zich mee voor bodemgebonden organismen. Ook andere niet-bodemgebonden organismen - zoals diverse virussen - vormen bedreigingen voor de teelt en de wereldwijde afzet van bloembollen.

inspecties bloembollen	aantal inspecties 2017	aantal inspecties 2018	aantal inspecties 2019	afkeur op quarantaine-organismen 2017	afkeur op quarantaine-organismen 2018	afkeur op quarantaine-organismen 2019
Bloembollen import	581	586	505	0	1	0
Bloembollen plantenpaspoort	44.926	30.947	N.B.	81	61	N.B.
Bloembollen export	8.244	8.225	8.062	264	212*	165
Bloembollen nationale survey	-	-	30	-	-	1

* Betreft afkeuringen vanwege aanwezigheid van organismen.

N.B. = exacte cijfers niet beschikbaar op het moment van verschijnen van deze rapportage.

- = Geen opgaaf in rapportages 2017 en 2018.

De belangrijkste fytosanitaire bevindingen uit de bloembollensector van 2019 zijn:

Bij export waren de 2 belangrijkste redenen van afkeur, de aanwezigheid van grond en de aanwezigheid van schimmels (met name *Fusarium*).

Voor de survey lillium worden grondmonsters verzameld voor toetsing op aanwezigheid van *Xiphinema americanum* soorten die vector zijn van verschillende q-virussen. Hierbij is het doelorganisme niet aangetroffen maar is er wel vondst van *Meloidogyne chitwoodi* gedaan.

Resultaten boomkwekerij en groene ruimte

De sector boomkwekerij is nauw verweven met bossen, tuinen, straatbeplanting en parken in de zogenaamde groene ruimte. Besmettingen in de groene ruimte kunnen ernstige gevolgen hebben voor de boomkwekerijen en omgekeerd.

boomkwekerij en groene ruimte	aantal 2017	aantal 2018	aantal 2019	afkeur op quarantaine-organismen 2017	afkeur op quarantaine-organismen 2018	afkeur op quarantaine-organismen 2019
Nationale survey boomkwekerij	100	110	67	0	0	0
Plantenpaspoort boomkwekerij	9.431	9.423	9.865	48	69	40
Inspectieprogramma verpakkingshout	2.846	1.596	1.460	6	2	3
Nationale surveys Groene Ruimte	771	849	745	104*	142*	189*

* betreft vondsten van *Erwinia amylovora* (bacterievuur) in bufferzones buiten kwekerijen

De belangrijkste fytosanitaire bevindingen uit de boomkwekerij en groene ruimte van 2019 zijn:

- 3 vondsten van de dennenhoutnematode (*Bursaphelenchus xylophilus*) in verpakkingshout uit Spanje (n=2) en China (n=1) als onderdeel van het inspectieprogramma verpakkingshout.
- Als onderdeel van plantenpaspoort veldkeuringen bij boomkwekerijen (inclusief vaste planten) zijn in 2019 de volgende gereguleerde organismen aangetroffen: *Erwinia amylovora* (30x), Pear decline mycoplasma (5x), *Xanthomonas arboricola* pv. *pruni*, *Phytophthora ramorum* (2x). Het lagere aantal vondsten in 2019 ten opzichte van 2018 wordt voornamelijk verklaard doordat er in 2018 zo'n 20 vondsten van ToRSV/TRSV gedaan waren in *Iris* en *Hemerocallis*. In 2019 zijn geen vondsten van ToRSV/TRSV geconstateerd binnen de sector boomkwekerijen (inclusief vaste planten). TRSV is wel aangetroffen in *Ajuga* (zie Inspecties bloemisterijsector).

- In reactie op een ontvangen melding is in 2019 een vondst gedaan van *Aculops fuchsiae* in *Fuchsia* planten in de tuin van een hobbykweker. *Aculops fuchsiae* was op het moment van de melding een q-organisme voor *Fuchsia* planten voor opplant. Al het (potentieel) geïnfecteerde plantmateriaal is vernietigd.
- *Aculops fuchsiae* is per 14 december 2019 een Regulated-Non-Quarantine-Pest (RNQP) waardoor er sinds 14 december 2019 geen maatregelen opgelegd worden voor besmet materiaal aanwezig in tuinen bij particulieren.

Projecten in 2019

-

Incidenten

Onderstaande zaken geven een indruk van incidenten die in 2019 gespeeld hebben in het domein plantgezondheid. Vanwege tijdsdruk is dit een beknopte weergave en zal het werkelijk aantal incidenten, ook afhankelijk van de definitie, afwijken.

- Verpakkingshout: pine wood nematode (PWN) vondst bij Nippon.
- Vondst *Aculops fuchsiae* bij particulier.
- Vondst ToBRFV op meerdere tomatenbedrijven

Effectmeting

In 2019 zijn er geen effectmetingen uitgevoerd in het domein plantgezondheid.

Acties tot verbetering van de officiële controles

Recent geïmporteerd verpakkingshout is een risico. Fytobewaking verpakkingshout inspecteert alleen op locaties waar zendingen met (recent) geïmporteerd verpakkingshout binnenkomen;

Naktuinbouw gaat wood packaging material (WPM) controles doen, waardoor ook op de importbedrijven het verpakkingshout geïnspecteerd zal worden dat meekomt met teeltmateriaal (bijvoorbeeld op zendingen potplanten en boomkwekerijproducten waar verpakkingshout bij zit).

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

Bij een afwijking zonder ernstig fyto-sanitair risico krijgen bedrijven een schriftelijke waarschuwing. Deze waarschuwing legt de verplichting op tot het opstellen en implementeren van een verbeterplan. De NVWA ziet toe op de kwaliteit van het verbeterplan. De NVWA of de betrokken keuringsdienst houden toezicht op de implementatie middels een controle-inspectie. In 2019 is 16 keer een dergelijke schriftelijke waarschuwing opgelegd.

Bij een afwijking op een teeltvoorschrift kan een last onder dwangsom opgelegd worden. In 2019 is dit 2maal gebeurd. Bij herhaling van afwijkingen kan een proces-verbaal worden opgesteld en voorgelegd aan het Openbaar Ministerie.

Bij afwijkingen door valsheid in geschriften (fraude) wordt de zaak overgedragen naar de NVWA-IOD. In 2019 is 1 zaak overgedragen aan de NVWA-IOD.

In 2020 zullen de SPECS voor het domein plantgezondheid verder uitgewerkt worden. Daarnaast is met het in werking treden van de nieuwe wetgeving de mogelijkheid ontstaan voor het opleggen van bestuurlijke boete bij overtredingen. Dit zal de toezichthoudende partijen (NVWA en de plantaardige keuringsdiensten) slagvaardiger maken bij het afhandelen van overtredingen van fyto-sanitaire wet- en regelgeving.

Conclusies

Het aantal notificaties in bloemisterijsector is in 2019 iets afgenomen ten opzichte van 2018. Voor de andere sectoren lijkt het aantal notificaties relatief constant. Daarbij kan ook opgemerkt worden dat de organismen die vaak

onderscheept zijn in 2019, ook in 2018 relatief vaak onderscheept waren. Dit geeft aan dat het huidige toezicht in deze goederenstromen relevant blijft.

Het aantal vondsten van q-organismen in het nationale survey programma is vergelijkbaar met voorgaande jaren. De meeste vondsten betreffen bekende q-organismen zoals *Ralstonia solanacearum*, *Meloidogyne chitwoodi* en *Meloidogyne fallax* en TRSV. *Meloidogyne chitwoodi* en *Meloidogyne fallax* worden sinds 2019 meegenomen in de integrale toetsing van pootgoed. Om deze reden was er niet een aparte survey voor toetsing van pootgoed ingericht voor 2019, zoals het geval was in voorgaande jaren. Er wordt komende jaren mogelijk een specifieke survey opgezet voor toetsing van intern verkeer van pootgoed en/of consumptieaardappelen.

In 2019 was er in het kader van het survey programma een eerste vondst van ToBRFV in de tomatenteelt. Hierdoor is de pest status van ToBRFV gewijzigd van afwezig naar Transient, under eradication. Sinds november 2019 gelden er noodmaatregelen voor ToBRFV, de eerste vondst heeft geleid tot tracering- en uitroeisacties die doorlopen in 2020.

Geraadpleegde bronnen

- Europhyt interceptions, Europhyt Outbreaks
- CBS
- Jaarverslagen NAK, Naktuinbouw, BKD en KCB
- NVWA – IBP import data, Fytobewaking, Pest status register (06 31)

3.19 Gewasbescherming

Controlerende instantie(s): NVWA, Waterschappen

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2019 onderdeel van de inspecties was

EU-regelgeving	
Verordening (EG) nr. 1107/2009	Op de markt brengen gewasbeschermingsmiddelen
Richtlijn 2009/128/EU	Duurzaam gebruik pesticiden
Verordening (EG) nr. 1185/2009	Statistieken gewasbeschermingsmiddelen
Richtlijn 2006/42/EG gewijzigd door richtlijn 2009/127/EG	Machines toepassing gewasbescherming
Verordening (EG) nr. 396/2005	Residuen gewasbeschermingsmiddelen

Nationale wetgeving

- Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden
- Besluit gewasbeschermingsmiddelen en biociden
- Regeling gewasbeschermingsmiddelen en biociden
- Activiteitenbesluit milieubeheer

Omvang inspectiebestand in 2019

bedrijfstypen	aantal (circa)	hectare (circa)
Toelatingshouders	150	N/A
Importeurs van gewasbeschermingsmiddelen	40	N/A
Handel (middelen voor professioneel gebruik)	206 ¹	N/A
Gebruikers gewasbeschermingsmiddelen: ²		
• sierteelt onder glas ³	2,330	4,300
• vollegrondsgroenteteelt	8,300 ⁴	90,010
• boom- en vaste plantenteelt (onbedekt)	2,750	16,700
• akkerbouw	13,270	467,490
• fruitteelt vollegrond (onbedekt)	2,680	20,380
• bloembollen	1,560	27,220
• groenten onder glas	1,220	5,290
• sierteeltgewassen (onbedekt)	1,080	3,270

¹ Bron: CDG** lijst. 173 CDG vestigingen; 33 VKL*** gecertificeerde vestigingen.

² Bevat Bloemkwekerij, boom- en vaste plantenteelt onder glas

³ Cijfers afkomstig van CBS*

⁴ Omvat ook telers van groenten op akkerbouwbedrijven

CBS = Centraal bureau voor de statistiek

** CDG = Certificatie distributie in gewasbeschermingsmiddelen

*** VKL = Voedselkwaliteit loonwerk

Doelgroepen

Het toezicht van de NVWA is kennisgedreven en risicogericht georganiseerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen nalevingsmetingen en risicogerichte projecten. Bij een nalevingsmeting is het doel om de naleving door een specifieke doelgroep in beeld te krijgen. Daarmee wordt ook inzicht verkregen in hoeverre de NVWA deze doelgroep verder in het toezichtsprogramma moet opnemen door het aan een bepaalde risicocategorie te verbinden. Maar er zijn ook andere indicatoren die betrokken worden bij deze indeling, zoals specifieke meldingen of specifieke problematiek binnen een bepaalde doelgroep dan wel specifieke positie. De risico-indeling is daar mee een dynamisch proces. Begin 2019 werd de volgende risico-indeling gehanteerd. De resultaten van 2019 zullen meegenomen worden bij de beoordeling of deze indeling in 2020 moet worden gecontinueerd.

hoog risico	middelgroot risico	laag risico
Sierteelt onder glas	Boomteelt	Akkerbouw
Handel (professioneel)	Sierteelt gewassen onbedekt	Vollegronds groenteteelt
Import	Fruiteelt	Toelatingshouders
Gewasbescherming buiten de landbouw	Groenten onder glas	
Bloembollenteelt		

De belangrijkste doelgroepen zijn in de tabel opgenomen. De indeling heeft plaatsgevonden op basis van teelt dan wel type activiteit met betrekking tot de keten gewasbescherming.

Daarnaast is het zo dat bepaalde risico's in de teeltfase geen directe relatie hebben met de teeltsoort maar met andere factoren, bijvoorbeeld omdat de percelen in grondwaterbeschermingsgebieden liggen. Inspecties zullen dan ook op dit aspect gericht worden en niet op de teeltsoort.

De doelgroepen/activiteiten handel in middelen voor professioneel gebruik en import zijn geclassificeerd als hoog risico vanwege het mogelijke keteneffect. Door de positie in de keten heeft de handel een effect op het nalevingsniveau van alle doelgroepen. Immers een juist gebruik begint met het aanbieden van de juiste informatie en middelen aan de gebruikers. Gezien de geconstateerde illegale importen en de doorwerking van illegale middelen in de rest van de keten is ook deze doelgroep als hoog risico geclassificeerd.

Gewasbescherming buiten de landbouw is geclassificeerd als hoog risico, omdat bij de inspecties van 2017, 2018 en 2019 veel overtredingen zijn geconstateerd binnen deze doelgroep.

Inspecties

De NVWA kent 2 soorten inspecties bij gebruikers van gewasbeschermingsmiddelen:

- Toepassingsinspecties: dit zijn inspecties in het veld op het moment dat gewasbeschermingsmiddelen worden toegepast (uitvoering van bespuitingen). Deze inspecties richten zich voornamelijk op het (uitsluitend) gebruik van in Nederland toegelaten gewasbeschermingsmiddelen en de naleving van de wettelijke gebruiksvoorschriften met betrekking tot de emissiebeperkende maatregelen die gelden nabij oppervlaktewater en/of ter bescherming van niet doelorganismen. Verder wordt getoetst of wordt voldaan aan de driftreductiemaatregelen die zijn opgenomen in het Activiteitenbesluit milieubeheer en gelden voor zowel percelen grenzend aan oppervlaktewater als percelen niet grenzend aan oppervlaktewater.
- Bedrijfsinspecties: dit zijn inspecties van bedrijven en hun administraties om te controleren of telers uitsluitend toegelaten middelen gebruiken en de wettelijke voorschriften van deze middelen opvolgen. De inspecteur kan, naast een uitgebreide inspectie van bedrijf en administratieve gegevens, tevens een monster nemen om door een laboratorium te laten onderzoeken op resten van niet-toegelaten middelen in zitten. De NVWA kan daarmee aantonen of een teler een niet-toegelaten gewasbeschermingsmiddel heeft gebruikt en of hij de voorschriften, zoals vermeld op het etiket, heeft opgevolgd. Daarnaast wordt de spuitadministratie gecontroleerd inclusief de aanwezigheid van een bewijs van vakbekwaamheid.

Voor de inspecties op zowel de open als bedekte teelten wordt samengewerkt met andere instanties, met name de Waterschappen. In 2011 is een convenant afgesloten met de Douane voor gezamenlijk toezicht op de import van gewasbeschermingsmiddelen.

Resultaten toezicht gewasbescherming 2019

	aantal inspecties	bestuurs- en strafrechtelijke afdoeningen	waarschuwingen
Toelatingshouders	28	0	4
Importeurs	134	7	3
Handel	34	13	7
Gebruikers van gewasbeschermingsmiddelen:			
• sierteelt onder glas	157	38	22
• groenteteelt volle grond	78	9	4
• akkerbouw	105	6	12
• fruitteelt vollegrond	6	3	0
• bloembollen	14	5	1
• gewasbescherming buiten de landbouw	99	26	20
• groenten onder glas	1	1	0
• overig (ontheffing proeven/loonwerker/ particulier/veehouder)	18	2	0
• boomteelt, vaste planten en sierteelt onbedekt	27	3	0
Totaal gebruikers gewasbeschermingsmiddelen	505	93	59
Toepassingsinspecties	138	34	17
Meldingen/klachten/incidenten	73	11	4
Totaal resultaat 2018	894	136	90

Tijdens deze inspecties zijn in totaal 579 monsters genomen en onderzocht.

De resultaten uit bovenstaande tabel zijn niet representatief voor de Nederlandse situatie als geheel omdat de NVWA naast monitoring ook gericht acteert op basis van onvoldoende naleving, meldingen en andere signalen. Dat wil zeggen dat de NVWA ook gericht bedrijven controleert waarbij op voorhand al een grotere kans op overtredingen wordt verwacht.

De NVWA voert wel met enige regelmaat nalevingsmetingen uit op teeltniveau. Dit geeft wel een representatief beeld voor een specifieke teelt. Zie verder onder Teelt.

Herinspecties

Bij 159 inspecties is op 1 of meerdere aspecten die eerder niet akkoord bevonden waren na een herinspectie alsnog een akkoord gegeven.

Cross compliance

In 2019 zijn door de NVWA 480 cross compliance inspecties uitgevoerd, waarbij gekeken is naar het opvolgen van de goede gewasbeschermingspraktijken en gebruiksvoorschriften.

Hygiëneverordening

Bij de nalevingsmeting akkerbouw en vollegrondsgroenten zijn bij 69 bedrijven ook inspecties uitgevoerd op de hygiënevereisten voor de primaire plantaardige productie.

In totaal zijn door de NVWA in 2019 ruim 1000 inspecties afgerond specifiek op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en circa 500 inspecties waarbij het gebruik in een bredere context meegenomen is.

Waterschappen

De Waterschappen houden evenals de NVWA toezicht op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen bij oppervlaktewater. Op basis hiervan zijn in 2019 door de waterschappen 87 rapporten van bevindingen ingediend bij de

NVWA voor verdere bestuursrechtelijke afhandeling. De resultaten van de waterschappen zijn niet opgenomen in bovenstaande tabel.

Nadere toelichting bij resultaten gewasbescherming

Toelatingshouders

Om aan de Europese verplichting in Verordening (EG) nr. 1107/2009 over het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen te voldoen heeft de NVWA gewasbeschermingsmiddelendossiers van in Nederland toegelaten gewasbeschermingsmiddelen van 22 toelatingshouders geselecteerd en in onderzoek genomen. Hierbij zijn 50 monsters van 34 verschillende middelen (bij een aantal middelen van meerdere badges/charges) genomen om te toetsen op de kwaliteitseisen. Daarnaast zijn de toelatingsbeschikkingen van deze middelen vergeleken met de tekst op het etiket. Bij de analyse van de onderzochte middelen zijn geen afwijkingen vastgesteld. Niet alle fysische-chemische parameters en toevoegstoffen konden door het ontbreken van specificaties of analysemethoden op juistheid gecontroleerd worden.

Onderzoek vindt plaats om deze lacunes zo goed mogelijk in te vullen. Deze problematiek speelt breed in alle EU-lidstaten. Bij de controle op de etiketteksten zijn bij 7 toelatingshouders diverse afwijkingen vastgesteld bij 9 verschillende middelen. Bij 3 toelatingshouders betrof het kleine omissies en kon na herstelmaatregelen worden volstaan met een akkoord na correctie. Er is 4 maal waarschuwend opgetreden vanwege meerdere grote omissies.

Daarnaast zijn van 6 verschillende toelatingshouders 23 monster van gewasbeschermingsmiddelen onder parallelle toelating onderzocht. Deze middelen zijn bemonsterd vanuit de handelsvoorraad bij distributeurs of zijn bemonsterd bij een inspectie parallelle import (zie onder import). Van al deze middelen is onderzocht of de middelen identiek zijn aan het referentiemiddel. Hiertoe is de samenstelling van het parallel ingevoerde middel vergeleken met de samenstelling van het referentiemiddel. Bij 1 monster is geconstateerd dat de samenstelling niet overeen kwam en er mogelijk sprake is van namaak/vervalsing. Dit onderzoek is nog niet afgerond. Bij de andere 22 monsters zijn geen afwijkingen aangetroffen.

Import

In samenwerking met de Douane zijn in 2019 bij import 63 container- (zeevracht) en 10 luchtvrachtzendingen (onder andere pakketpost) afkomstig uit derde landen onderzocht waar mogelijk gewasbeschermingsmiddelen in zaten. In 2 containers (uit China) zijn illegale middelen aangetroffen en is in beide gevallen een rapport van bevindingen opgemaakt voor het op de markt brengen van niet-toegelaten middelen. Bij 1 zending betrof het niet-toegelaten biociden bestemd voor Albanië. Deze biociden zijn op kosten van de overtreder vernietigd. Bij de andere zending betrof het niet-toegelaten gewasbeschermingsmiddelen. Dit onderzoek is nog niet afgerond.

In 6 van de 10 geïnspecteerde luchtvrachtzendingen zijn niet-toegelaten gewasbeschermingsmiddelen of biociden aangetroffen. In 4 gevallen is hiervoor een proces-verbaal of rapport van bevindingen opgemaakt. Verder werd bij 6 containerzendingen niet voldaan aan de administratieve voorschriften, omdat er geen kettingbeding was opgemaakt. Bij 1 zending is een schriftelijke waarschuwing aangezegd. De andere gevallen konden na herstel afgedaan worden met een akkoord na correctie.

Bij de importinspecties zijn 8 (mogelijke) opslaghouders van gewasbeschermingsmiddelen bezocht, waarbij de aanwezige voorraad gewasbeschermingsmiddelen zowel fysiek als administratief is geïnspecteerd. Bij deze inspecties is 1 rapport van bevindingen opgemaakt voor het op de markt brengen van niet-toegelaten gewasbeschermingsmiddelen. Verder was bij 1 opslaghouder de registratie niet tijdig bijgewerkt. Dit is na herstel afgedaan met een akkoord na correctie.

Er zijn 74 meldingen parallelle invoer (import) van gewasbeschermingsmiddelen binnengekomen in 2019. Bij 53 van deze meldingen is een (fysieke) inspectie uitgevoerd met betrekking totmet betrekking tot de eisen parallelle import en het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen. Bij 6 parallel ingevoerde partijen gewasbeschermingsmiddelen zijn onvolkomenheden vastgesteld. Het betrof omissies ten aanzien van de administratie voorschriften en/of van de etiketteringseisen op de verpakking. In 4 gevallen kon na herstelmaatregelen worden volstaan met een akkoord na correctie. Bij 2 inspecties is hiervoor een schriftelijke waarschuwing aangezegd.

Handel

In 2019 zijn binnen het project handel 32 inspecties uitgevoerd bij bedrijven die (professionele) gewasbeschermingsmiddelen verkopen aan eindgebruikers en/of andere distributeurs. Daarnaast zijn nog 2 inspecties uitgevoerd bij natuurlijke personen die zich bezig hielden met de verkoop van niet-toegelaten gewasbeschermingsmiddelen via internet. Deze inspecties zijn uitgevoerd vanuit een selectie of naar aanleiding van meldingen of bevindingen uit andere inspecties binnen het domein gewasbescherming. Er zijn er bij 23 inspecties overtredingen geconstateerd met betrekking tot de verkoopvoorraad van middelen, het afleveren van middelen, de administratieve verplichtingen en/of het reclame maken voor gewasbeschermingsmiddelen.

De meeste overtredingen betroffen het op voorraad hebben of de verkoop van niet (meer) toegelaten middelen of middelen met niet de meest actuele etiketeksten (W-codering) op de verpakkingen. Ook hadden een aantal bedrijven Nederlandse middelen verkocht aan eindgebruikers in een andere EU-lidstaat. Voor het begaan van deze overtredingen is bij 13 bedrijven een proces-verbaal (2) of een rapport van bevindingen (11) opgemaakt. Hierbij moet opgemerkt worden dat 7 rapporten van bevindingen zijn opgemaakt vanuit 1 inspectie bij een bedrijf waar niet-toegelaten middelen werden verkocht en vervolgens 6 inspecties bij de leveranciers van deze middelen zijn uitgevoerd. Bij de overige 9 bedrijven is voor het begaan van deze overtredingen een schriftelijke waarschuwing (7) aangezegd of kon worden volstaan met een akkoord na correctie (3).

Teelt

Binnen het domein gewasbescherming zijn verschillende doelgroepen (zie tabel doelgroepen). Het streven is dat 1 keer per 4 jaar wordt per doelgroep een nalevingsmeting uitgevoerd. In 2019 is een nalevingsmeting op middelengebruik in akkerbouw en vollegrondsgroenten uitgevoerd (183 inspecties). In de akkerbouw en vollegrondsgroenten was de nalevingsindicatie op basis van boeterapporten en waarschuwingen 83%. Dit is iets lager dan de vorige nalevingsmetingen in 2013 en 2015. Toen was de nalevingsindicatie op basis van boeterapporten en waarschuwingen, 86%.

De meeste overtredingen waren op het gebied van gebruik. In 6 gevallen was sprake van het gebruik van niet in de teelt toegelaten middelen. In 6 gevallen was sprake van het gebruik van een niet (meer) in Nederland toegelaten middel. In deze 12 gevallen zijn boeterapporten aangezegd. In 8 gevallen was sprake van het overtreden van de wettelijke gebruiksvoorschriften van middelen waaronder overdosering, te vaak toepassen en het niet opvolgen van het minimale spuitinterval. Hierbij werd 1 boeterapport aangezegd en zeven schriftelijke waarschuwingen.

Bij 30% van de bedrijven werden enkele vervallen middelen op voorraad aangetroffen. Na inlevering van de middelen werden deze inspecties afgedaan met een akkoord na correctie. Bij alle inspecties was het aspect bewijs van vakbekwaamheid in orde. Op het gebied van registratie gewasbeschermingsmiddelen, gewasbeschermingsmonitor en zorgvuldigheid werden enkele overtredingen geconstateerd. In de meeste gevallen konden die hersteld worden en konden de inspecties worden afgesloten met een akkoord na correctie.

Sinds 19 december 2018 is er een Europees verbod van kracht geworden op het buitengebruik van de 3 neonicotinoïden clothianidine, imidacloprid en thiamethoxam. De aanleiding voor het verbod zijn de risico's voor het bijenbestand. De 3 stoffen werden met name als zaadbehandeling in diverse akkerbouw- en vollegrondsgroentengewassen gebruikt. In bepaalde teelten waren de stoffen een belangrijk onderdeel in de gewasbescherming vanwege de brede werking en de lange werkingsduur. Tijdens inspecties is specifiek aandacht besteed aan het gebruik van deze 3 neonicotinoïden. Op de meeste bedrijven zijn daarom monsters genomen van gewas, grond of geoogst product. Deze monsters zijn tevens geanalyseerd op de aanwezigheid van de 3 neonicotinoïden. In 2 gevallen van de 133 genomen monsters (1,5%) werd 1 van deze 3 neonicotinoïden gevonden.

Op basis van een publicatie in een vakblad en een melding zijn in 2019 15 gerichte inspecties in de bloembollen uitgevoerd op toepassing van formaldehyde tijdens de ontsmetting van bloembollen. In 7 gevallen werd het gebruik van formaldehyde geconstateerd. Deze 7 inspecties zijn bestuurs- en strafrechtelijk afgedaan. De uitkomst van deze inspecties geeft aan dat het niet-toegelaten gebruik van formaldehyde bij producenten van bloembollen nog steeds aandacht behoeft.

In 2019 is in sierteelt onder glas een project uitgevoerd waarbij 155 inspecties zijn gedaan. Binnen het project werden 3 doelgroepen geïnspecteerd:

- producenten van snijbloemen
- producenten van potplanten, boomkwekerijgewassen en vaste planten
- bedrijven die bij eerdere controles niet akkoord waren bevonden, de niet-nalevers

Bij 40% van de gecontroleerde bedrijven in de snijbloemen sector werd een handhavende maatregel opgelegd in de vorm van boeterapporten of waarschuwingen. Bij de bedrijven in de sectoren potplanten, boomkwekerijgewassen en vaste planten was dit percentage 43%. En bij de groep niet-nalevers was dit 25%. Onder de niet-nalevers waren 17 van de geïnspecteerde bedrijven orchideeëntelers, waarbij in het verleden een boeterapport was aangezegd voor het niet toegelaten gebruik van chloorpyrifos in het bark⁵. Op al deze bedrijven zijn monsters genomen van het bark van de orchideeën. In 9 monsters werd chloorpyrifos aangetroffen. In 2 gevallen werd een boeterapport aangezegd. In 7 gevallen was sprake van een lage waarde in de monsteruitslag.

Van de 3 doelgroepen tezamen werden de meeste overtredingen geconstateerd op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. De meeste overtredingen vonden plaats met insecticiden, 62% van het totaal aantal overtredingen. Dit betrof in 11 gevallen middelen op basis van spirotetramat, 9 gevallen middelen op basis van indoxacarb en 7 gevallen middelen op basis van abamectine. In veel gevallen, zoals bij spirotetramat en abamectine, ging het daarbij om het teveel toepassen van een werkzame stof.

Gewasbescherming buiten de landbouw

Naar aanleiding van het verbod op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw door professionele gebruikers heeft de NVWA een inspectieprogramma uitgevoerd. Hierbij zijn in 2019 3 bedrijfstypen bezocht, te weten:

- bedrijven op bedrijven terreinen
- hoveniers met internetteksten die duiden op mogelijk gebruik van gewasbeschermingsmiddelen
- pretparken

Er zijn 13 bedrijventerreinen bezocht waarbij geïnspecteerd is of er verschijnselen van afstervend onkruid en/of mogelijk gebruik van chemische onkruidbestrijding zichtbaar waren. Op 5 daarvan is geteld op hoeveel plaatsen of locaties verschijnselen van afstervend onkruid en/of mogelijk gebruik van chemische onkruidbestrijding is waargenomen. Uit de tellingen blijkt dat bij 22% van de bedrijven op de bedrijventerreinen verschijnselen van gebruik zichtbaar waren. Dit is slechts een indicatie van mogelijk gebruik van chemische middelen aangezien afstervend onkruid ook door bijvoorbeeld branden of stomen kan komen.

De bedrijven op de bedrijventerreinen met de duidelijkste verschijnselen zijn bezocht. Bij 52 bedrijven zijn inspecties uitgevoerd. Bij 34 van de 52 bedrijven is een schriftelijke waarschuwing of rapport van bevindingen aangezegd voor het niet toegelaten gebruik van chemische onkruidbestrijders op verhardingen. In veel gevallen betrof het hierbij glyfosaat. Bij 25 van de 34 overtreders (74%) bleek men niet (21) of onvoldoende (4) op de hoogte te zijn van het verbod op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, of de beperkingen op de gebruiksvoorschriften. Dit is in lijn met de bevindingen in 2017 en 2018. In 2017 bleek 77% van de overtreders niet of onvoldoende op de hoogte te zijn van het verbod en in 2018, 74%.

Er zijn 13 hoveniers met internetteksten die duiden op mogelijk gebruik van chemische middelen bezocht. Bij 5 van de 13 bedrijven is een schriftelijke waarschuwing of rapport van bevindingen aangezegd. 3 maal voor overtredingen vanwege het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen ter bestrijding van onkruiden. 1 maal voor het op voorraad hebben van buitenlandse middelen en 1 maal voor een onvolledige spuitregistratie. Er zijn 17 pretparken en 2 race circuits bezocht. Bij 2 van de 17 pretparken (12%) is een rapport van bevindingen aangezegd vanwege het gebruik van glyfosaat op onkruiden.

Op basis van een melding werd een bedrijf geïnspecteerd dat een verhardingsreiniger op de markt zette. Uit onderzoek bij 10 hoveniers kwam naar voren dat het bedrijf de verhardingsreiniger ter bestrijding van onkruid aanpreeft en op de

⁵ Bark: substraatvorm voor orchidee op basis van schors

markt bracht. Tegen het bedrijf is een rapport van bevindingen opgemaakt voor het op de markt brengen van een niet-toegelaten gewasbeschermingsmiddel.

Wanneer inspecteurs onderweg iemand tegenkomen die gewasbeschermingsmiddelen aan het toepassen is of tekenen van gebruik van gewasbeschermingsmiddelen zien, wordt in relevante gevallen een inspectie uitgevoerd. In 2019 zijn op het gebied van gewasbescherming buiten de landbouw 17 toepassingsinspecties uitgevoerd. Hierbij is 9 keer een schriftelijke waarschuwing of rapport van bevindingen aangezegd voor het niet toegelaten gebruik van onkruidbestrijders op verhardingen.

Doelgroepoverstijgende inspecties

Toepassingsinspecties

In 2019 zijn 138 inspecties uitgevoerd tijdens de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen. Dit betrof 88 neerwaartse bespuitingen, 26 op- en zijwaartse bespuitingen, 17 toepassingen buiten de landbouw en 7 overige toepassingen. Op basis van boeterapporten en waarschuwingen was de nalevingsindicatie van de neerwaartse en op- en zijwaartse bespuitingen, 67%. Bij het merendeel van overtredingen (23 keer) werd niet aan de vereiste driftreductie maatregelen voldaan, wat neerkomt op 61% van de overtredingen. Bij de neerwaartse bespuitingen werd 13 keer langs oppervlaktewater gespoten zonder ingeschakelde kantdop. Bij zowel de neerwaartse als de op- en zijwaartse bespuitingen werd 10 keer geen gebruik gemaakt van een techniek waarmee de minimaal vereiste driftreductie behaald kon worden.

Overige overtredingen waren op het gebied van het niet hebben van een (juiste) bewijs van vakbekwaamheid (spuitlicentie), spuiten met ongekeurd apparaat, spuiten met niet-toegelaten middelen en diverse overtredingen van het wettelijk gebruiksvoorschrift. De lage naleving van 67% geeft aanleiding voor nadere analyse naar hoe de naleving verhoogd kan worden.

Er zijn 7 inspecties uitgevoerd op het gebied van overige toepassingen. Dit betrof onder andere toepassing van gewasbeschermingsmiddelen bij het aardappelen poten, strooien van kunstmest, toepassing van bladmeststoffen met een veldspuit en het zaaien van zaad omhuld met een coating met gewasbeschermingsmiddelen. Bij 2 inspecties werden waarschuwingen aangezegd.

De 17 toepassingsinspecties buiten de landbouw zijn in de paragraaf hiervoor al behandeld.

Gewasbeschermingsmonitor

Telers moeten een gewasbeschermingsmonitor bijhouden. Hierin leggen zij onder andere vast welke ziekten en plagen zij hebben aangetroffen en welke maatregelen zij hebben getroffen. Dit kan zijn het inzetten van gewasbeschermingsmiddelen maar het ook om ander type maatregelen gaan. Er zijn 325 inspecties uitgevoerd op het aanwezig zijn van de gewasbeschermingsmonitor. In 31 gevallen (10%) was het niet akkoord. In bijna al deze gevallen was de monitor afwezig. Dit is vergelijkbaar met vorig jaar waarin ook 10% van de inspecties niet akkoord was.

Keuring spuitapparatuur

Bij de toepassingsinspecties wordt ook gekeken of de spuitapparatuur gekeurd is. In 8 gevallen bleek dit niet het geval te zijn.

Meldingen

In het jaar 2019 zijn 321 meldingen bij de NVWA binnengekomen via het meldingsysteem van de NVWA met het onderwerp/ de beschrijving gewasbeschermingsmiddelen of bestrijdingsmiddelen. Deze meldingen zijn onder te verdelen in de volgende categorieën.

categorie	aantal meldingen
Omwonenden	71
Bijensterfte	27
Import	74
Gebruik	116
Handel	33

Van de 321 meldingen zijn 220 meldingen niet uitgezet voor een gewasbeschermingsinspectie. De redenen voor het niet uitzetten is het ontbreken van voldoende informatie, onvoldoende aanleiding om een overtreding te vermoeden en/of dat de verantwoordelijkheid voor de opvolging van de melding niet bij handhaving gewasbescherming ligt. Waar van toepassing wordt in dergelijke gevallen de melding overgedragen aan een ander domein. De meldingen voor import zijn in het hoofdstuk import al behandeld.

Van de 71 meldingen door omwonenden waren er 11 gerelateerd aan gezondheidsklachten of zorgen over de gevolgen van de bespuiting voor de gezondheid. Van de laatste categorie meldingen is 1 melding in onderzoek genomen. Er werd geen overtreding vastgesteld. Daar waar sprake is van fysieke klachten of bezorgdheid voor de gezondheid is verwezen naar de GGD. De andere 60 meldingen gingen over overlast, onzorgvuldig gebruik of mogelijke schade als gevolg van een toepassing. Hiervan zijn 9 meldingen in onderzoek genomen. Bij geen van deze 9 onderzoeken is een overtredingen vastgesteld.

In 2019 zijn bij de NVWA 27 meldingen binnengekomen met het onderwerp bijensterfte. Daarvan gaven 10 meldingen aanleiding om onderzoek te doen of de bijensterfte verband had met het mogelijk (onjuist) gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Uit onderzoek bij 9 van deze meldingen bleek niet bewezen dat de bijensterfte door het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen kwam maar (vermoedelijk) andere oorzaken hadden. Bij 1 melding zijn honderdduizenden bijen gestorven. Bij deze melding is een monster van de bijen genomen en hieruit kwam de werkzame stof fipronil naar voren. Gewasbeschermingsmiddelen op basis van fipronil zijn al sinds 2007 verboden en mag, vanwege de giftigheid voor bijen, alleen worden gebruikt in kassen. Uit onderzoek bleek dat een boomkweker een gewasbeschermingsmiddel op basis van fipronil had gebruikt op in het veld staande planten.

Tijdens doorzoeking werd op het bedrijf van de boomkweker fipronil aangetroffen die was geleverd door een teeltvoorlichter. Zowel tegen de boomkweker als tegen de teeltvoorlichter is een proces-verbaal opgemaakt. In 2016 was een vergelijkbare zaak waarbij massale bijensterfte werd geconstateerd door het gebruik van fipronil. Bij de overige 17 meldingen, waar geen onderzoek is gedaan, was er sprake van slechts enkele dode bijen of hommels en was van een direct verband met gewasbeschermingsmiddelen geen sprake.

Er waren 116 meldingen op het gebied van gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Hiervan waren 109 meldingen waarbij afgevraagd werd of er conform de wetgeving gehandeld werd. 11 van deze meldingen zijn in onderzoek genomen. Hierbij zijn 2 boeterapporten opgemaakt. Er waren 3 meldingen over mogelijke toepassing van herbiciden in de berm. Bij 2 van deze meldingen is onderzoek gedaan. Hierbij zijn geen overtredingen geconstateerd. Er waren 4 meldingen waarbij door toepassing van gewasbeschermingsmiddelen mogelijk schade aan natuur/milieu is ontstaan. Bij geen van deze meldingen is onderzoek gedaan.

Wat betreft handel in gewasbeschermingsmiddelen waren er 33 meldingen waarvan 24 meldingen over internetverkoop ging. Bij geen van de meldingen is onderzoek gedaan. Bij 13 meldingen over internetverkoop ging het over het aanbieden van gewasbeschermingsmiddelen via Facebook. De handhaving op het gebied van gewasbescherming via facebook is in ontwikkeling. De NVWA is in gesprek met Facebook om de mogelijkheden hierin te onderzoeken.

Naar aanleiding van meldingen uit 2017 is een bedrijf bezocht dat een niet-toegelaten gewasbeschermingsmiddel tegen buxusmot verhandelde. In 2017 is hiervoor een waarschuwing aangezegd, maar in 2018 bleek dat het bedrijf na de

waarschuwing niet met de handel van het middel was gestopt. Dit leidde tot een grootschalig onderzoek dat in 2019 werd afgerond. Uit het onderzoek bleek dat het bedrijf op grote schaal het niet-toegelaten middelen had verhandeld en daarbij meer dan 250.000 euro voordeel had genoten. Tegen het bedrijf is strafrechtelijk opgetreden.

Acties tot verbetering van de naleving

Uit de inspecties van 2019 blijkt net als voorgaande jaren dat de meeste overtredingen worden begaan op het gebied van het gebruik van middelen die niet in de teelt zijn toegelaten. Telers hebben behoefte aan een voldoende effectief middelen- en maatregelen pakket. Dit wordt gezien als een cruciale voorwaarde voor het verbeteren van de naleving door telers. In 2019 is de NVWA zich blijven inzetten op nationaal en internationaal niveau om de beschikbaarheid van gewasbeschermingsmiddelen in beeld te brengen en te verbeteren. Dit gebeurt onder meer bij de advisering rond kleine toepassingen en het bepalen van de landbouwkundige noodzaak bij het verlenen van vrijstellingen voor gebruik.

Uit de inspecties in 2016 en 2017 bleek dat de gewasbeschermingsmonitor veelal niet of onvoldoende werd bijgehouden. In 2017, 2018 en 2019 is door de NVWA onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om de gebruikswaarde van de gewasbeschermingsmonitor te verhogen.

De afgelopen jaren is er een toename van de handel in, en gebruik van groene middelen waaronder biostimulanten en basisstoffen merkbaar. Er is veel onduidelijkheid er zijn veel vragen vanuit producenten rondom groene middelen. In 2018 is binnen de NVWA een project opgestart om tot een werkwijze in de handhaving van groene middelen te komen, het project was in 2019 nog niet afgesloten. Het project moet richtsnoeren gaan bieden hoe om te gaan met groene middelen in relatie tot handhaving.

Conclusies

De NVWA voert haar toezicht kennisgedreven en risicogericht uit. Ten aanzien van de resultaten in 2019 en de consequenties hiervan voor het programma voor de komende jaren kan hierover het volgende geconcludeerd worden.

Bij de handel van gewasbeschermingsmiddelen werden veel overtredingen geconstateerd. De NVWA blijft deze activiteit daarom als hoog risico inschatten en haar toezicht daar verder ook op inrichten.

In 2019 is een nalevingsmeting in akkerbouw en vollegrondsgroenten uitgevoerd (183 inspecties). In de akkerbouw en vollegrondsgroenten was de nalevingsindicatie op basis van boeterapporten en waarschuwingen 83%. Dit is lager dan de vorige nalevingsmetingen in 2013 en 2015. Toen was de nalevingsindicatie op basis van boeterapporten en waarschuwingen, 86%. Echter de daling is van beperkte aard. De NVWA ziet daarom geen aanleiding om de risico-indeling voor deze sector aan te passen.

De meeste overtredingen waren op het gebied van gebruik. Er zijn 133 monsters genomen die tevens geanalyseerd zijn op de aanwezigheid van de 3 neonicotinoïden clothianidine, imidacloprid en thiamethoxam. Sinds 19 december 2018 is er een Europees verbod van kracht geworden op het buitengebruik van de 3 neonicotinoïden clothianidine, imidacloprid en thiamethoxam. Hierbij werd in 2 monsters (1,5%) 1 van deze 3 neonicotinoïden gevonden. Dit is een indicatie dat deze middelen ook nauwelijks meer – illegaal – ingezet worden. De NVWA zal haar monitoring op de aanwezigheid van verboden middelen blijven continueren.

In 2018 was geconstateerd dat de naleving in de bloembollensector in het algemeen was gestegen ten opzichte van een eerdere nalevingsmeting. Bepaalde aspecten verdienen echter nog steeds aandacht in deze sector. Er zijn in 2019 daarom 15 gerichte inspecties uitgevoerd op toepassing van formaldehyde tijdens de ontsmetting van bloembollen. In 7 gevallen werd het gebruik van formaldehyde geconstateerd wat aangeeft dat dit nog steeds aandacht behoeft.

De naleving in de sector sierteelt bleek in 2019 laag: in snijbloemen 60%, in potplanten, boomkwekerijgewassen en vaste planten 57% en onder niet-nalevers 75%. De meeste overtredingen vonden plaats met insecticiden, 62% van het totaal aantal overtredingen. De NVWA gaat haar toezicht in deze sector daarom risicogericht voortzetten om een verhoogde naleving te bereiken. Ook zal de inzet van andere instrumenten ter verhoging van de naleving onderzocht worden.

In 2019 zijn naar aanleiding van het verbod op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw door professionele gebruikers bij 52 bedrijven op bedrijventerreinen risicogerichte inspecties uitgevoerd. Bij 34 van de 52 bedrijven is een schriftelijke waarschuwing of rapport van bevindingen aangezegd. De NVWA vindt deze resultaten wijzen op onvoldoende naleving. Bij de nalevingsmeting in 2017 was de naleving ook al laag gebleken. Ook hier geldt dat de NVWA haar toezicht in deze sector daarom risicogericht voortzetten om te trachten de naleving positief te beïnvloeden. Ook hier zal de inzet van andere instrumenten ter verhoging van de naleving onderzocht worden.

Het optreden van massale bijensterfte door het gebruik van een verboden middel is in 2019 slechts 1 keer geconstateerd. Vanwege de grote impact van dit soort incidenten zal de NVWA hierop blijven inspecteren.

Ten slotte, in 2019 zijn 138 inspecties uitgevoerd tijdens de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen. Op basis van boeterapporten en waarschuwingen was de nalevingsindicatie van de neerwaartse en op- en zijwaartse bespuitingen, 67%. Niet zorgvuldig spuiten kan leiden tot risico's voor mens (gebruiker en omwonenden) en milieu. Deze lage naleving vraagt om een stevig vervolgtraject de komende jaren.

De algemene conclusie is dat bij bepaalde doelgroepen de naleving te laag was en in sommige gevallen herhaaldelijk te laag. In de sector akkerbouw was het nalevingsniveau hoog en vergelijkbaar met een voorgaande meting. Deze bevindingen geven richting aan waar de NVWA haar toezicht met name op moet gaan richten.

3.20 Biologische producten

Controlerende instantie(s): Stichting Skal Biocontrole

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2019 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Verordening (EG) nr. 834/2007, 889/2008	Basiswetgeving, bepalingen voor de uitvoer
Verordening (EG) nr. 1235/2008	Bepalingen voor de import

Nationale wetgeving

Artikel 15 Landbouwkwaliteitsbesluit 2007:

De Stichting Skal is de instantie, bedoeld in artikel 27, vierde lid, onder a, van verordening (EG) nr.

834/2007 en belast met:

- het toezicht op de naleving van bij of krachtens dit besluit gestelde regels ten aanzien van de biologische productiemethoden en van productiemethoden die bij ministeriële regeling daaraan gelijkgesteld zijn
- uitvoering van de registratie, bedoeld in artikel 28 van verordening (EG) 834/2007
- overige uitvoeringshandelingen die noodzakelijk zijn voor een goede uitvoering van de in de aanhef bedoelde verordening

Omvang controlebestand in 2019

bedrijfstypen	aantal
Landbouwbedrijven	2067
Levensmiddelenfabrikanten, importeurs, handels- en opslagbedrijven	3174
Totaal aantal bedrijven	5241

Resultaten toezicht biologische producten 2019

toezicht biologische productie	aantal
Jaarlijkse inspecties	5951
Aanvullende risicogerichte bezoeken	1447
Maatregelen op product	28
Aantal opgeschorte bedrijven	3
Aantal bedrijven waarvan bio-certificaat is ingetrokken	8

type inspecties	aantal
Toelatingsonderzoeken	662
Uitbreiding als gevolg van bredere scope	1104
Jaarlijkse inspecties	5289
Herinspecties	343
Gerichte inspecties	216
Monsternamen door inspecteurs	673
totaal	8.287

Verwijzing naar specifieke rapportage

[Jaarverslag Skal 2019](#), publicatie op 15 maart 2020.

Nadere toelichting bij resultaten biologische producten 2019

Ieder bedrijf dat biologische producten wil produceren, verwerken, verpakken, importeren, verhandelen of opslaan moet hiervoor door Skal Biocontrole gecertificeerd zijn. Skal houdt toezicht op de hele Nederlandse biologische keten. Onderdeel van de certificatie is een verplichte jaarlijkse inspectie bij alle biologische bedrijven. Tijdens de jaarlijkse inspectie stelt Skal vast of het bedrijf nog steeds aan de voorwaarden voldoet. Alle biologische bedrijven hebben in 2019

een toelatingsonderzoek of een jaarlijkse inspectie gehad van Skal. Hiermee voldoet Skal aan haar wettelijke taak om alle biologische bedrijven jaarlijks te inspecteren. De Skal-inspecteurs bezochten de biologische bedrijven in 2019 gemiddeld 1,5 keer.

In de afwijkingensystematiek van Skal zit een duidelijke opbouw die gericht is op het bevorderen van de naleving op alle normelementen zoals die beschreven staan in de biologische wet- en regelgeving.

Een lichte afwijking is een kleine afwijking van de regels die niet van invloed is op het product, maar wel aanpassing behoeft. De afwijking wordt opgeheven als het bedrijf het proces heeft gecorrigeerd en dit door Skal is geverifieerd. Bij een lichte afwijking gebeurt dit meestal in de jaarlijkse inspectie in het opvolgende kalenderjaar. In 2019 werden 3.355 lichte afwijkingen geconstateerd bij 1.871 bedrijven; dit zijn 343 lichte afwijkingen meer dan de 3.012 in 2018. Hoewel er in absolute zin een stijging is van het aantal lichte afwijkingen, is het percentage van bedrijven met lichte afwijkingen met 29% gedaald ten opzichte van de 34% in 2018. In 2019 zijn er 3.214 lichte afwijkingen hersteld en dus afgesloten. Een deel van deze gesloten afwijkingen was geconstateerd in de inspecties van 2018.

Een ernstige afwijking is of een herhaalde lichte afwijking of een op zichzelf staande afwijking die van invloed kan zijn op het biologische proces. De gecertificeerde krijgt een hersteltermijn voor de geconstateerde afwijking. Wordt het probleem niet binnen de hersteltermijn opgelost, dan kan de afwijking verzwaard worden naar kritiek. Het herstel van ernstige afwijkingen wordt vaak gecontroleerd via een extra her-inspectie op kosten van de geregistreerde. Dit is om de naleving te bevorderen.

In 2019 zijn 1.166 ernstige afwijkingen geconstateerd bij 786 bedrijven. In 2019 zijn 106 kritieke afwijkingen geconstateerd. Het percentage geregistreerde bedrijven met een kritieke afwijking is met 1,8% hoger dan de 1% uit 2017 en 2018. Van 4 bedrijven is het bio-certificaat tijdelijk opgeschort. In 2019 is van 8 bedrijven het bio-certificaat ingetrokken. Het zelfde is gebeurd voor 2 percelen. Daarnaast heeft Skal van 28 partijen het product de bio-status ontnomen, bijvoorbeeld omdat niet voldoende kon worden aangetoond dat het een bio-product betrof.

Risicogericht toezicht

Naast het certificeren van alle bedrijven die biologische producten op de markt brengen, is Skal als controlerende autoriteit ook toezichthouder op de biologische sector. Binnen dit toezicht worden verschillende activiteiten uitgevoerd, die aanvullend zijn op het certificatieproces. Het doel van het toezicht is, net als bij certificatie, om de naleving van de wetgeving te bevorderen. In het toezicht worden extra inspecties, crosschecks en monsternamen specifiek ingezet op risicovolle thema's.

Skal werkt met een risicoscore per marktdeelnemer.

Het maken van een risicomodel en het bepalen van de risicoscore is een wettelijke verplichting. In 2019 heeft Skal bij 120 bedrijven met een hoge risicoscore een gerichte inspectie uitgevoerd. Bij 5 hoog-risicobedrijven heeft Skal een diepgaande administratieve inspectie uitgevoerd.

Met het thema gewasbescherming houdt Skal toezicht op het gebruik van niet-toegestane gewasbeschermingsmiddelen. In het kader van dit thema zijn er 98 gerichte inspecties uitgevoerd en 112 monsters genomen. In 17 van deze monsters werden residuen gevonden. Skal heeft deze partijen onderworpen aan een nader onderzoek. Bij 1 bedrijf leidde dit tot een ernstige verdenking dat het gevonden residu het gevolg was van actief gebruik. Het bedrijf besloot zijn bio-certificatie te beëindigen.

Projecten in 2019

Focus op import

In 2019 heeft Skal extra aandacht besteed aan de betrouwbaarheid van biologische import. In 2018 was er sprake van bijna 1.015 miljoen kg import van biologische producten via Nederlandse marktdeelnemers. Hiervan is ruim 922 miljoen kg door de Nederlandse Douane ingeklaard. De omvang van deze goederenstroom is de reden dat het thema import een belangrijke plaats inneemt in het toezicht op de biologische sector in Nederland. In 2019 zijn er 100 onaangekondigde inspecties uitgevoerd bij importeurs en eerst geadresseerden. De focus van deze inspecties lag op de afhandeling van het digitale certificaat van invoer (COI) in het informatiesysteem TRACES NT. Het percentage afwijkingen was hoog. Bij ruim 40% van de importeurs en bij ruim 50% van de eerst-geadresseerden zijn op dit

onderwerp afwijkingen geconstateerd. Skal stelt vast dat 3 jaar verhoogd toezicht op TRACES NT niet heeft geleid tot verbetering van het naleefgedrag met betrekking tot de correcte afwerking van het digitale COI in TRACES NT.

Om het naleefgedrag te verhogen zal Skal haar huidige informatievoorziening waar nodig bijstellen. Ook krijgt de inrichting van het toelatingsonderzoek een herbeoordeling. In 2019 zijn er 120 monsternames van biologische importproducten uitgevoerd. Het percentage monsters met residuen is hoger dan in 2018 (10% afwijkend in 2019 ten opzichte van 7% in 2018).

Pilot inspecties bij supermarkten

Met ingang van 1 januari 2021 wordt de nieuwe EU-Verordening 2018/848 van kracht, waarin de regels voor verkoop aan eindconsumenten wijzigen. Ondernemers die voorverpakte biologische producten rechtstreeks aan de eindconsument of eindgebruiker verkopen, worden vrijgesteld van de meldings- en certificatieplicht. Voor de verkoop van onverpakte biologische producten aan eindconsumenten worden de ontheffingsmogelijkheden beperkt. Onder de huidige Europese regelgeving maakt Nederland gebruik van de mogelijkheid om detaillisten die rechtstreeks verkopen aan eindconsumenten uit te zonderen van de certificatieplicht. Ter voorbereiding op de noodzakelijke aanpassingen heeft Skal in 2019 32 winkelininspecties uitgevoerd om beter inzicht te krijgen in de risico's in deze branche.

Skal constateert dat winkels en supermarkten die biologische producten verkopen weliswaar maatregelen nemen om vermenging van gangbare en biologische producten te voorkomen, maar dat de risico's toch groot zijn. Dit komt onder andere doordat eigen toezicht en opleiding van het winkelpersoneel ontbreken. Ook een ingangscntrole gericht op de biologische status van de ingekochte producten ontbreekt. Risico's op vermenging zijn met name aanwezig bij onverpakte producten en producten die in de winkel nog verwerkt worden, zoals het snijden van vleeswaren of kaas. De resultaten van deze inspecties gebruikt Skal om het toezicht op winkels en supermarkten te ontwikkelen.

Acties tot verbetering van de officiële controles

Brancheplannen toezicht

Een branchegerichte benadering biedt mogelijkheden om het toezicht effectiever in te richten, gericht op de risico's van de specifieke branche. Nadat in 2018 brancheplannen zijn opgesteld voor webshops en import, is Skal in 2019 gestart met brancheplannen voor zuivel en akkerbouw. In 2020 zullen deze plannen worden afgerond.

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

Mijn.Skal.nl

In 2019 is verder het klantengebied [Mijn.Skal.nl](https://mijn.skal.nl) geïntroduceerd. In het nieuwe klantengebied is de dienstverlening sterk uitgebreid. Mijn.Skal.nl maakt naleving voor geregistreerde ondernemers gemakkelijker.

Bio in de bedrijfsnaam

In 2019 is Skal gestart met een aanpak van toezicht op het gebruik van biologische verwijzingen in de bedrijfsnaam of productnaam. Bedrijven die niet door Skal zijn gecertificeerd met eco of bio in de bedrijfsnaam zijn aangeschreven. Bedrijven krijgen tot 1-1-2021 de kans om het assortiment onder de gebruikte bedrijfsnaam biologisch te maken of conventionele producten onder een andere bedrijfsnaam uit te brengen.

Conclusies

In 2019 heeft Skal 100% van de biologische bedrijven geïnspecteerd en is ook het volledige toezichtprogramma uitgevoerd. De inspecties van Skal hebben laten zien dat het overgrote deel van de biologische bedrijven ook in 2019 voldeed aan de wettelijke voorschriften. Deze bedrijven zagen hun biologisch certificaat verlengd of vernieuwd worden en nieuw aangemelde bedrijven ontvingen hun eerste biologische certificaat. Het naleven van de regelgeving door biologische bedrijven is een positief signaal voor de betrouwbaarheid van het Nederlandse biologische product. Skal heeft in 2019 extra inspecties uitgevoerd bij importeurs rondom de afhandeling van het digitale certificaat van invoer (COI) in het informatiesysteem TRACES NT. Skal stelt vast dat verhoogd toezicht op TRACES NT niet heeft geleid tot verbetering van het naleefgedrag met betrekking tot de correcte afwerking van het digitale COI in TRACES NT. Om de naleving te verhogen zal Skal haar huidige informatievoorziening waar nodig bijstellen. Ook krijgt de inrichting van het toelatingsonderzoek bij importeurs een herbeoordeling.

3.21 Beschermde Oorsprongsbenaming (BOB), Beschermde Geografische Aanduiding (BGA) en Gegarandeerde Traditionele Specialiteit (GTS)

Controlerende instantie(s): COKZ, KCB en NVWA

Overzicht van de voornaamste regelgeving die in 2019 onderdeel van de controles was

EU-regelgeving	
Verordening (EU) nr. 1151/2012	kwaliteitsregelingen voor landbouwproducten en levensmiddelen
Gedelegeerde verordening (EU) nr. 664/2014	vaststelling symbolen voor beschermde oorsprongsbenamingen (BOB), geografische aanduidingen (BGA) en gegarandeerde traditionele specialiteiten (GTS)
Uitvoeringsverordening (EU) nr. 668/2014	uitvoeringsbepalingen van Verordening (EU) nr. 1151/2012

Nationale wetgeving

Wet dieren:

- Besluit dierlijke producten
- Regeling dierlijke producten

Omvang controlebestand in 2019

type bedrijven		
Producenten, importeurs, handels- en opslagbedrijven van kaas met beschermde aanduiding		
• Fabrieksmatige bereiders van BOB- en/of BGA-kaas		17
• Bereiders Boerenkaas (GTS) en/of Boeren-Leidse met sleutels (BOB)		230
• Opvolgende bereiders van BOB-, BGA- en/of GTS-kaas		92
Totaal		339

Resultaten controles op BOB-, BGA- en GTS-kaas in 2019

resultaten	aantal
Inspecties COKZ met betrekking tot kaas met beschermde aanduiding	
• Fabrieksmatige bereiders van BOB- en/of BGA-kaas	138
• Deelkeuring I (BOB en BGA)	5003
• Bereiders Boerenkaas (GTS) en/of Boeren-Leidse met sleutels (BOB)	330
• Opvolgende bereiders van BOB-, BGA- en/of GTS-kaas	113
• Deelkeuring II en III (BOB en BGA)	1802
Monsters/analyses met betrekking tot kaas met beschermde aanduiding	
• Fabrieksmatige bereiders van BOB- en/of BGA-kaas	
- Microbiologische onderzoeken	911
- Fosfatase-activiteit	109
- Samenstellingsonderzoek	5368
• Bereiders Boerenkaas (GTS) en/of Boeren-Leidse met sleutels (BOB)	
- Samenstellingsonderzoek	484
- Fosfatase	153
• Opvolgende bereiders van BOB-, BGA- en/of GTS-kaas	
- Microbiologisch onderzoek	81
- Additieven (kaaskorstbehandeling)	94
- Fosfatase activiteit	56

Nadere toelichting bij de resultaten van de controles op BOB-, BGA- en GTS-kaas

Algemeen

Het COKZ is op grond van wettelijke regelingen in het kader van de Wet dieren (het Besluit dierlijke producten en de Regeling dierlijke producten) aangewezen om toezicht uit te oefenen volgens de in deze regelingen met name genoemde kaassoorten. In het kader van dit verslag omvat dit de in Nederland bereide kaassoorten waarvoor in of krachtens Verordening (EU) nr. 1151/2012 inzake kwaliteitsregelingen voor landbouwproducten en levensmiddelen regels zijn gesteld:

- Gouda Holland en Edam Holland (beide BGA-kaas) en Noord-Hollandse Gouda (BOB)
- (opmerking: er vindt geen productie plaats van Noord-Hollandse Edammer, Kanterkaas, Kanternagelkaas en Kanterkomijnekaas)
- Boerenkaas (GTS) en Boeren-Leidse met sleutels (BOB)
- Hollandse geitenkaas (BGA)

Het toezicht wordt uitgevoerd aan de hand van een per productsoort door het COKZ opgesteld en door de Minister goedgekeurd controlereglement of anderszins vastgesteld controlebeleid dat bekend is gemaakt aan de gecontroleerden.

Fabrieksmatige bereiders van BOB- en/of BGA-kaas

Het overgrote deel van de natuurgerijpte Goudse en natuurgerijpte Edammer kaas wordt onder de in EU-verband beschermde geografische aanduidingen (BGA) Gouda Holland respectievelijk Edam Holland op de markt gebracht. Sinds 2016 is ook sprake van productie en verhandeling van geitenkaas onder de beschermde benaming Hollandse geitenkaas (BGA). Daarnaast wordt in de provincie Noord-Holland Goudse kaas geproduceerd die zijn weg vindt onder de door de EU beschermde oorsprongsbenaming (BOB) Noord-Hollandse Gouda.

In totaal zijn er 17 verschillende fabrieksmatige bereiders van BOB en/of BGA kaas:

- 14 producenten van Gouda Holland en/of Edam Holland
- 2 producenten van Noord-Hollandse Gouda
- 4 producenten van Hollandse geitenkaas

Van de 14 bereiders van Gouda Holland en/of Edam Holland is er 1 bedrijf dat tevens Noord-Hollandse Goudse produceert. Eveneens zijn er van deze 14 bereiders 2 producenten die Hollandse geitenkaas produceren. Ten slotte zijn er nog 2 bereiders die in dit kader uitsluitend Hollandse geitenkaas produceren.

BOB Noord-Hollandse Gouda

Voor Noord-Hollandse Gouda is in 1997 het productdossier vastgesteld. Er zijn 2 eerste bereiders en 24 opvolgende bereiders van Noord-Hollandse Gouda.

In het 4e kwartaal 2018 is de controle met een proefperiode uitgebreid naar een frequentie die overeenkomt met de traditioneel in het productdossier vastgelegde frequenties. Vervolgens is dit in 2019 volledig doorgevoerd. Qua systematiek is het vergelijkbaar met BGA Gouda Holland die ook gebaseerd is op traditioneel toegepaste controles.

Bij de 2 eerste bereiders van Noord-Hollandse Gouda hebben in 2019 7 controles op het voldoen aan de proceseisen plaatsgevonden. Bij 1 van de bereiders is geconstateerd dat meermalen de voorgeschreven rijpingstemperatuur niet werd nageleefd. In 2020 zal hier scherper op gehandhaafd gaan worden. Bij 1 bereider is geconstateerd dat er geen specifiek caseinmerk wordt opgelegd. Afstemming met betrokken bereider en het ministerie van LNV moet basis geven om hier beter op te kunnen handhaven.

Voorts wordt per verwerkingslocatie gecontroleerd of de voor de bereiding van de Noord-Hollandse Gouda gebruikte zuivelgrondstoffen uitsluitend uit Noord-Holland afkomstig zijn. Bij ontvangst van niet-Noord-Hollandse melk worden de procedures ter scheiding van Noord-Hollandse melk en niet-Noord-Hollandse melk en de naleving daarvan beoordeeld. Tijdens deze administratieve controles wordt eveneens de massabalans van de inkomende melk uit Noord-Holland en de hieruit geproduceerde Noord-Hollandse Gouda geverifieerd.

BGA Gouda Holland en Edam Holland

De aanduidingen Gouda Holland en Edam Holland zijn op aanvraag van de Nederlandse Zuivelorganisatie (NZO) sinds 24 december 2010 Europees rechtelijk beschermd als geografische aanduiding (BGA). De basis voor deze bescherming

wordt gevormd door de gelijknamige productdossiers, welke door de Europese Commissie op 2 december 2010 zijn goedgekeurd.

Hierin is onder andere opgenomen dat de voor Gouda Holland en Edam Holland gebruikte melk in Nederland moet zijn gewonnen en dat de kaas natuurlijk wordt gerijpt.

Eerste bereiders BGA Gouda Holland en Edam Holland

In 2019 hielden 6 ondernemingen met gezamenlijk 14 productielocaties zich als eerste bereider bezig met de productie van BGA Gouda Holland of Edam Holland. Het standaard controleprogramma voor BGA-kaas omvat 9 controlebezoeken per kwartaal. Elk kwartaal worden maximaal 150 monsters genomen voor onderzoek op samenstelling en kaasmelkpasteurisatie. Voorts worden met een bepaalde frequentie monsters onderzocht op microbiologische aspecten en nitraat, en wordt de pekel onderzocht.

Bij bemonstering op samenstelling wordt ook een zogenaamde eerste deelkeuring gedaan. Tijdens deze deelkeuring I worden de volgende in het productdossier gestelde eisen gecontroleerd: het gebruikte kaasmerk, rijpingstemperatuur, pH, de vorm, het uiterlijk, de korst, het zuivel met daaronder consistentie, kleur en oegenvorming, de geur en de smaak en de aanduiding van de kaas. Tevens is bij alle eerste bereiders een inspectie uitgevoerd, waarbij de bereider onder meer wordt getoetst op het gebruik van het juiste stremsel en zuursel, en op het juiste gebruik van het BGA-kaasmerk. Bij deze inspecties zijn geen tekortkomingen vastgesteld.

De administratieve controle op de herkomst van de voor de productie van de kaas gebruikte melk vindt jaarlijks eenmaal plaats. Bij elke productielocatie wordt alle ontvangen boerderijmelk met behulp van een massabalans vergeleken met de hoeveelheden geproduceerde kaas en geproduceerde BGA-kaas. Als eveneens niet-Nederlandse melk wordt ontvangen, worden de procedures ter scheiding van de Nederlandse en niet-Nederlandse melk en de naleving daarvan beoordeeld. Door middel van traceerbaarheidstesten wordt getoetst of BGA-kaas is geproduceerd uit Nederlandse melk. De jaarlijkse controle is in 2019 bij alle 14 verwerkingslocaties uitgevoerd.

Bij inspectie van 2 verwerkingslocaties is geconstateerd dat de melk ouder was dan 72 uur na het melken. Betrokken bedrijven hebben de logistiek van ophalen van melk aangepast zodanig dat weer aan de minimale versheid van de melk wordt voldaan. Bij 1 verwerkingslocatie is geconstateerd dat de melk afkomstig was van niet-Nederlandse melkveehouders. Deze overtreding is aanhangig gemaakt bij het tuchtgerecht. Het bedrijf heeft corrigerende maatregelen genomen om herhaling te voorkomen.

Eerste bereiders van BGA-kaas kunnen kiezen voor gedeeltelijke zelfcontrole. Zij mogen dan, mits zij werken met een door het COKZ goedgekeurd kwaliteitsborgingssysteem, na verkregen toestemming van het COKZ zelf zorgdragen voor het nemen en (laten) onderzoeken van 2/3 deel (100 monsters) van het minimaal aantal van 150 per kwartaal voor het onderzoek te nemen monsters. Het door de bedrijven zelf uit te voeren onderzoek omvat ten minste onderzoek op samenstelling en kaasmelkpasteurisatie. Wanneer de resultaten van het toezicht door het COKZ daar aanleiding voor geven, kan COKZ de toestemming voor gedeeltelijke zelfcontrole door het bedrijf weer intrekken.

Van de 14 eerste bereiders van Gouda Holland en/of Edam Holland vond in 2019 bij 7 bereidingslocaties 1 of meer kwartalen 100% controle plaats door het COKZ.

Met betrekking tot het vochtgehalte van de Gouda Holland en Edam Holland hadden 8 bereiders zodanige overtredingen dat 1 of meer kwartalen een te hoog vochtgehalte ten laste is gelegd. Het ging om 99 overtredingen op een totaal bij alle bedrijven van 357 overtredingen. Het tuchtgerecht besliste conform de voorgestelde sancties.

Overtredingen met betrekking tot het vetgehalte in de droge stof van de Gouda Holland en Edam Holland hadden 12 bereiders zodanige overtredingen dat 1 of meer kwartalen een te hoog vetgehalte bij het tuchtgerecht aanhangig is gemaakt. Het ging om 128 overtredingen op een totaal van 209 vastgestelde overtredingen. Ook hier besliste het tuchtgerecht conform de voorgestelde sancties.

Opvolgende bereiders BGA Gouda Holland en Edam Holland

De BGA-kaas wordt op een leeftijd van circa 28 dagen bij de opvolgende bereiders aan een keuring onderworpen (deelkeuring II). Bij deelkeuring II gaat het om vorm, uiterlijk, korst, zuivel, geur / smaak, kaasmerk en rijpingstemperatuur. Deelkeuring III vindt plaats bij aflevering van de kaas. Bij deze steekproefsgewijze deelkeuring

wordt de toetsing aangevuld met controle op het juiste gebruik van de aanduiding Gouda Holland, respectievelijk Edam Holland. In het bijzonder is van belang dat het bij versnijden van de kaas aantoonbaar is dat de gebruikte kaas daadwerkelijk BGA-kaas betreft.

De inspecties bij opvolgende bereiders hebben in 2019 6 gevallen aan het licht gebracht waarbij de kaas niet voldeed aan de minimaal voorgeschreven rijpingstermijn. Deze tekortkomingen, die bij 1 bedrijf zijn geconstateerd, zijn in 5 gevallen ten laste gelegd en aan het tuchtgerecht voorgelegd.

De tekortkomingen die tijdens de deelkeuringen I, II of III het meest frequent zijn geconstateerd betreffen afwijkingen in relatie tot de ogenvorming in de kaas. In 6 gevallen is de kaas afgekeurd. Het betroffen echter geringe afwijkingen dat deze niet ook nog aan het tuchtgerecht zijn voorgelegd.

BGA Hollandse geitenkaas

Er zijn in Nederland 4 producenten die zich fabrieksmatig bezighouden met de productie van de beschermde kaassoort Hollandse geitenkaas. Hollandse geitenkaas is een traditionele, geografische benaming voor een halfharde, in Nederland geproduceerde natuur- of foliegerijpte kaas. De kaas wordt bereid overeenkomstig een eeuwenoud productieproces van Goudse kaas. De melk is uitsluitend afkomstig van in Nederland gevestigde geitenbedrijven. Hollandse geitenkaas wordt minimaal 25 dagen natuurlijk gerijpt met een korstontwikkeling, of als korstloze kaas in een folieverpakking gerijpt tot een voor de consument gereed product. Het desbetreffende door de Nederlandse Geiten Zuivel Organisatie (NGZO) bij de Europese Commissie ingediende productdossier werd in mei 2015 door de Europese Commissie officieel geregistreerd.

Met betrekking tot vetgehalte in de droge stof waren bij 1 eerste bereider van Hollandse geitenkaas 6 overtredingen aan de orde. Deze zijn betrokkene ten laste gelegd en aan het tuchtgerecht voorgelegd. Het ging hier om een lager vetgehalte dan gedeclareerd.

Ook bij Hollandse geitenkaas zijn de diverse deelkeuringen uitgevoerd. De eerste deelkeuringen bij de producenten. De tweede deelkeuring bij de opvolgende bereiders en de derde deelkeuring op het moment van aflevering. Hierbij zijn geen grote onregelmatigheden geconstateerd.

GTS Boerenkaas

Voor Boerenkaas is in 2007 een productdossier vastgesteld. Het gaat hierbij om kaas die wordt bereid op de boerderij uit de rauwe melk die in hoofdzaak is gewonnen van het eigen melkvee op het bedrijf.

Bij de uitvoering van het toezicht in de onderhavige deelsector is gebleken dat er in 2019 circa 220 boerenkaasmakers en 48 opvolgende bereiders van boerenkaas actief zijn geweest. Deze laatste groep houdt zich voornamelijk bezig met opslag ter rijping van de boerenkaas.

Het overgrote deel van de onderzochte boerenkaas voldeed aan de hierop betrekking hebbende eisen. Voor zover overtredingen zijn geconstateerd hadden deze met name betrekking op het vetgehalte in de droge stof (4) en het vochtgehalte (3). Voor vochtgehalte-overtredingen is geen boeteregeling van kracht. Deze overtredingen zijn met een waarschuwing afgedaan.

Van de overtredingen van het vetgehalte ging het in 3 van de 4 gevallen om kaas die als Boerenkaas zonder nadere typevermelding Goudse ..., Leidse ... of ... van schapenmelk was aangeduid. Het productdossier Boerenkaas kent voor dergelijke boerenkaas geen overzicht van specifieke samenstellingseisen. Boerenkaas zonder typeaanduiding wordt voor wat betreft de vermelding van het vetgehalte in de droge stof getoetst aan de desbetreffende bepalingen van het Warenwetbesluit zuivel, en bij overtreding standaard met een waarschuwing afgedaan.

Bij alle eerste bereiders en opvolgende bereiders van Boerenkaas wordt onderzoek gedaan op fosfatase. Van de in totaal 200 onderzochte monsters voldeden 2 monsters niet. Deze overtredingen zijn aan betrokken bedrijf ten laste gelegd.

BOB Boeren-Leidse met sleutels

Voor Boeren-Leidse met sleutels is in 1997 een productdossier vastgesteld. Deze kaassoort is een halfharde boerenkaas, die met een voor deze soort specifieke receptuur in Nederland in een nauw in het productdossier omschreven gebied wordt geproduceerd. Het aantal eerste bereiders van Boeren-Leidse met sleutels in 2019 betrof 4. Er zijn 2 opvolgende bereiders van Boeren-Leidse met sleutels.

Het merendeel van de eerste bereiders van Boeren-Leidse met sleutels kon worden getoetst in het kader van het toetsingsprogramma voor GTS Boerenkaas, wat mogelijk is omdat dit programma in grote lijnen dezelfde toetsingsaspecten omvat als het specifiek voor Boeren-Leidse met sleutels samengestelde controleprogramma. De overige bedrijven zijn in het kader van laatstbedoeld programma op naleving van de geldende eisen getoetst. In beide programma's wordt onder meer gecontroleerd op het vetgehalte in de droge stof, het vochtgehalte en het rauwmelkse karakter van de kaas. Er waren 2 overtredingen ten aanzien van het vetgehalte in de droge stof. Deze overtredingen zijn bij het tuchtgerecht aanhangig gemaakt.

Projecten in 2019

In samenwerking met Wageningen Food Safety Research (WFSR) loopt er een project voor onderzoeksmethoden om de authenticiteit van de bereiding van boerenkaas beter te kunnen bepalen. Sinds 2018 wordt een andere fosfatase-onderzoeksmethode toegepast dan voorheen. Toen is overgegaan van de fenolmethode naar de fluorofosmethode. Aanvullende onderzoek vindt door WFSR plaats met de zogenoemde fingerprint-methode die vluchtige stoffen meet waaraan wordt afgelezen in hoeverre er sprake is van bereiding uit wel of niet rauwe melk. Dit betreft een fundamenteel andere methode dan het meten van fosfatase. Het onderzoek is in 2019 voortgezet, maar heeft nog te weinig resultaten opgeleverd om statistisch verantwoorde conclusies te trekken en zal in 2020 nog verder worden door gezet.

Incidenten

Er zijn geen noemenswaardige incidenten aan de orde.

Effectmeting

De wijze van controle en corrigerende werking van sancties is goed toegerust om in geval van afwijkingen bedrijven de bereiding van de beschermde kaassoorten aan te laten passen. Wel zijn bij de bereiding van BGA Gouda Holland en Edam Holland ten opzichte van voorgaande jaren wat meer afwijkingen ten aanzien van de samenstelling (vocht en vet). Hiervoor zijn de sancties naar rato van het economisch genoten voordeel ook hoger geweest en is de frequentie van monsterneming geïntensiveerd.

Acties tot verbetering van de officiële controles

Belangrijkste item die met officiële controle niet sluitend is aan te pakken betreft het wel of niet produceren van rauwmelkse kazen uit daadwerkelijk rauwe melk. Daarom wordt met WFSR gewerkt aan verbetering van onderzoeksmethoden om het rauwmelkse karakter van rauwmelkse kazen (boerenkaas en Boeren Leidse met sleutels) goed vast te stellen (zie ook projecten 2019).

Een voorstel voor aanpassing van het productdossier voor boerenkaas is in voorbereiding om de aanduiding inzake het vetgehalte meer expliciet als vereiste op te nemen en dat op basis hiervan ook daadwerkelijk gehandhaafd kan worden in het kader van de controles inzake de beschermde benamingen.

Acties tot verbetering van de naleving door het bedrijfsleven

In 2019 is bij controle van BOB Noord-Holland Gouda de monsterneming, onderzoek en controle meer in overeenstemming gebracht met de eisen van het productdossier. Na een proefperiode in 2018 is dit in 2019 volledig doorgevoerd.

Conclusies

Uit de resultaten van controle blijkt dat de beschermde kaassoorten in voldoende mate voldoen aan de eisen in de bijbehorende productdossiers. Bij met name de Gouda Holland en Edam Holland zijn er in enige mate overtredingen. Bijsturing vindt effectief plaats met de wijze van sanctionering waarbij het economisch genoten voordeel wordt weggeheven. Wanneer blijkt dat meer bijsturing nodig is wordt overwogen over te gaan tot het intensiveren van de monsterneming en het onderzoek.

HOOFDSTUK 4

AUDITS

Inleiding

Dit hoofdstuk gaat in op de in 2019 in het kader van Verordening (EG) nr. 882/2004 uitgevoerde audits. Eerst worden de door de NVWA uitgevoerde interne audits beschreven. Vervolgens wordt ingegaan op de in 2019 door NVWA uitgevoerde audits op de externe organisaties die onder verantwoordelijkheid van de NVWA bepaalde taken uitvoeren. De interne audits zijn uitgevoerd door de Interne auditdienst (IAD). De externe audits zijn door inspecteurs van de NVWA uitgevoerd.

Interne audits binnen de NVWA in 2019

Diverse laboratorium- en controlewerkzaamheden van de NVWA zijn door de Raad van Accreditatie (RvA) geaccrediteerd op basis van internationale kwaliteitsnormen. Naast de jaarlijkse audits door de RvA op deze NVWA-werkzaamheden zijn er in 2019 ook interne audits uitgevoerd. De belangrijkste conclusie is dat er een passend en effectief kwaliteitssysteem is, dat voldoet aan ISO 17025 of ISO 17020. Deze interne audits betreffen de onderstaande organisatieonderdelen:

- *Laboratorium Voeder- en Voedselveiligheid*
Het laboratorium verricht laboratoriumonderzoek aan producten van dierlijke oorsprong en levensmiddelen en is door de Raad van Accreditatie (RvA) geaccrediteerd en geregistreerd onder de code L-104.
- *Nationaal referentiecentrum (NRC)*
Het NRC is het kenniscentrum voor fyto-sanitaire organismen en diagnostiek, vectoren en invasieve planten binnen de directie Handhaven in de divisie Laboratoria. Het laboratoriumonderzoek is door de RvA geaccrediteerd en geregistreerd onder de code L-522.
- *Toezicht Vis*
Het team Vis-certificering in de directie Handhaven houdt toezicht op de naleving van de regelgeving bij aanlanding en export van visserijproducten. Deze taak is door de RvA geaccrediteerd en geregistreerd onder de code I-134.
- *Buitengrensinspectieposten (BIP)*
Eén van de taken van de afdeling Importkeuring in de directie Keuren is het houden van toezicht op de naleving van de regelgeving bij import van levende dieren en producten van dierlijke oorsprong op zogenoemde buitengrensinspectieposten (BIP). Deze taak is door de RvA geaccrediteerd en geregistreerd onder de code I-134.

Daarnaast voeren ook andere NVWA organisatieonderdelen de controletaken uit op basis van een kwaliteitssysteem. Ter voorbereiding op een (toekomstige) accreditatie-aanvraag heeft de IAD de volgende interne audits uitgevoerd conform de ISO 17020:

- *Entrepots*
Het betreft controles op de inslag, opslag en uitslag van niet EU-waardige veterinaire producten uit derde landen op de vrij veterinaire entrepots. Het betreft producten die bestemd zijn voor derde landen, grensoverschrijdende zeevervoermiddelen en boorplatforms. Na het doorvoeren van enkele verbetermaatregelen in het kwaliteitssysteem zou een uitbreiding van de accreditatie I-134 kunnen worden aangevraagd.
- *Keuren - Pluimvee*
De keuring en het toezicht op de werkzaamheden op de slachthuizen pluimvee worden uitgevoerd door de toezichthouders van de 4 teams van de afdelingen Veterinaire keuring & exportcertificering. Op basis van de bevindingen werken de teams verder aan de implementatie van het kwaliteitssysteem.

- *Keuren - Certificeren op Afstand (CoA)*
De werkzaamheden van CoA, cluster Dierlijk hebben betrekking op het proces van ontvangst van een aanvraag tot en met de afgifte van een officieel exportdocument van (niet-levende) dierlijke producten. Daarnaast worden werkzaamheden uitgevoerd rondom het vervangen van officiële exportdocumenten en het afgeven van aanvullende verklaringen. De werkzaamheden worden over het algemeen uitgevoerd conform ISO 17020, maar de beschrijvingen van de processen zijn nog niet volledig.

In het kader van Verordening (EG) nr. 882/2004 zijn door de IAD nog de onderstaande interne audits uitgevoerd in 2019:

- *Uniformering (protocollering)*
Een onderzoek naar de uniformiteit bij de uitvoering van toezicht binnen de directie Handhaven, de afdeling Consument - domein Horeca en ambachtelijke productie.
Het onderzoek heeft als doel om de organisatie handvatten te bieden waarmee ze een optimale verhouding kan bewerkstelligen en borgen tussen enerzijds de professionele ruimte die inspecteurs in hun dagelijkse werk ervaren en anderzijds de meer disciplinerende kaders die de organisatie aan hen meegeeft.
Er worden specifieke aanbevelingen gedaan om een gezonde spanningsboog tussen disciplinerende en professionele ruimte te creëren, waarbij is aangegeven dat een adequate uitvoering van de handhavingsregie daarbij behulpzaam zijn.
- *Van boer tot en met het slachthuis*
De IAD heeft een onderzoek uitgevoerd naar mogelijke hiaten in het toezicht bij de roodvleesketen in middelgrote runderslachterijen. De scope van het onderzoek betrof het primaire bedrijf tot en met de afnemers van afgekeurde karkassen en kadavers. Het rapport geeft de uitkomsten langs de lijn van 26 inherente risico's die beschrijven wat er mogelijk mis zou kunnen gaan, er vanuit gaande dat er geen NVWA zou bestaan.
In het algemeen is het beeld dat veel aandacht en zorg wordt besteed aan het beperken van de risico's met het toezicht op de roodvleesketen. De NVWA heeft over de hele breedte van de keten maatregelen voorzien en getroffen, die de risico's voor voedselveiligheid, dierenwelzijn en diergezondheid zoveel mogelijk moeten beperken.
Door aanvullende maatregelen en anders organiseren door de NVWA kunnen veel van de genoemde risico's beperkt worden. Daarbij wordt gedacht aan de verdere borging van uniformiteit, de registratie van inspectieresultaten, de interne samenwerking tussen de directie Handhaven en Keuren, het proces van opmaken van rapporten van bevindingen, alsmede ook de totstandkoming, vaststelling en toepassing van het specifiek interventiebeleid. Met een betere invulling van deze maatregelen wordt niet alleen de officiële dierenarts beter in positie gebracht, maar wordt ook de effectiviteit van het toezicht in de hele keten versterkt.

Audits op externe organisaties door de NVWA in 2019

Centraal Orgaan Kwaliteitsaangelegenheden in de Zuivel (COKZ) en de Nederlandse Controle Autoriteit Eieren (NCAE)

In 2020 zal het COKZ dat bestaat uit het Centraal Orgaan Kwaliteitsaangelegenheden in de Zuivel en de Nederlandse Controle Autoriteit Eieren een nieuwe naam krijgen, Stichting Controle Orgaan Kwaliteits Zaken (COKZ).

Het oude COKZ is in Nederland aangewezen als de autoriteit voor het toezicht op het EU Hygiënepakket (HP) in de zuivelsector. Daarnaast is de NCAE in Nederland aangewezen als autoriteit voor het toezicht op dit pakket in de eierensector. In de zuivelbedrijven en bij de ei-verwerkende bedrijven waar het COKZ/NCAE het toezicht uitoefent op het HP wordt door het COKZ eveneens het toezicht uitgevoerd op overige relevante Warenwetregelingen. Dit zijn in het bijzonder de Warenwetregeling Etikettering van levensmiddelen, Zuigelingenvoeding, Babyvoeding en Bijzondere voeding voor medisch gebruik. Dit laatste met uitzondering van het toezicht op claims dat in handen is van de NVWA. Voorts is het COKZ (en daarmee dus ook de NCAE) door de IG-NVWA aangewezen om het toezicht uit te voeren op de regelgeving inzake dierlijke bijproducten (Verordeningen (EU) nr. 1069/2009 en nr. 142/2011).

De NVWA is bevoegd om namens de minister van Economische Zaken veterinaire certificaten af te geven voor melk en zuivelproducten met inbegrip van zuigelingen- en opvolgzuigelingenvoeding. Bij de afgifte van deze certificaten baseert de NVWA zich op het toezicht van het COKZ.

In opdracht van het divisiehoofd Regie & expertise van de directie Handhaven, is in 2019 een borgingsprogramma opgesteld en uitgevoerd. Dit borgingsprogramma bestond uit een audit (een bureau onderzoek en 13 bijwoningen) op de uitvoering van bovenstaande werkzaamheden van het COKZ /NCAE.

Doelstelling van de audit was inzicht te verkrijgen in de uitvoering van de toezichtwerkzaamheden door te beoordelen in hoeverre COKZ en NCAE zich hebben gehouden aan de afspraken vastgelegd in de werkplannen zuivel en eieren van 2019 en in de overeenkomst inzake de afgifte van veterinaire certificaten.

Naast de algemene beoordeling van de uitvoering van het jaarplan heeft de audit zich in deze periode gericht op de volgende onderwerpen:

- De opvolging van de aanbevelingen en aanwijzingen uit de rapportage van de audit activiteiten over 2018.
- De uitvoering van het NVWA interventiebeleid.
- Het toezicht op kleinschalige zuivelbereiders en boerderijzuivelbereiders.
- Het toezicht op legeindpluimveehouderijen.
- De herleidbaarheid en het toezicht op veterinaire certificaten.
- Het toezicht op grijze bedrijven.
- Het opvolgen van meldingen in kader van de Algemene Levensmiddelenverordening.

Het COKZ heeft voldoende invulling gegeven aan de uitvoering van de werkplannen zuivel en eieren 2019, inzake het Hygiënepakket, dierlijke bijproducten en diverse warenwetregeling. Wel kunnen enkele onderdelen nog verbeterd worden.

Het COKZ heeft daarnaast een goede invulling gegeven aan de uitvoering van de afspraken zoals beschreven in de overeenkomst tussen NVWA en COKZ inzake afgifte van veterinaire certificaten

In de rapportage van deze audit zijn 27 aanbevelingen voor het COKZ/NCAE ter verbetering opgenomen. Voor onderstaande 2 aanbevelingen is extra aandacht en actie gevraagd, omdat deze direct van groot belang zijn voor de kwaliteit van het toezicht en de taakuitoefening van het COKZ en de NVWA.

- Het COKZ is verzocht om nog consequenter het NVWA interventiebeleid te volgen.
- Het COKZ is verzocht om de COKZ-procedures met betrekking tot monsterneming in overeenstemming te brengen met de Warenwetregeling Monsterneming en de procedures met betrekking tot monsterneming van de NVWA, zodat monsters op de juridisch juiste wijze genomen, verzegeld en vervoerd worden.

Kwaliteitskeuring Dierlijke Sector (KDS)

De stichting Kwaliteitskeuring Dierlijke Sector (KDS) is een geaccrediteerde private organisatie waarvan de medewerkers in opdracht van en onder verantwoordelijkheid van de NVWA post mortem (PM) keuringshandelingen op roodvlees uitvoeren. Hiertoe is het convenant organisatie roodvleeskeuring (post mortem) in Nederland met de bijbehorende Regelingsafspraken opgesteld. De uitvoering van artikel 3 van bovengenoemd convenant en de keuringsvoorschriften in de Verordening (EG) nr. 854/2004 zijn door de NVWA en KDS vastgelegd in het Contract VWA-KDS contractnummer: 001 en de hierbij horende bijlagen.

De NVWA voert minimaal éénmaal per jaar een audit uit ter beoordeling van het kwaliteitssysteem van KDS en de naleving en implementatie van de vastgelegde afspraken tussen de NVWA en KDS.

Uit de door de NVWA uitgevoerde audit blijkt dat KDS een duidelijk gestructureerd en overzichtelijk kwaliteitssysteem hanteert. Dit systeem is met een eenduidig versiebeheer vastgelegd in het kwaliteitshandboek. Dit handboek is via intranet beschikbaar gesteld aan de auditor en naar zeggen van KDS ook ten alle tijden beschikbaar voor alle officiële assistenten (OA).

Een belangrijk verbeterpunt is het accorderen van instructies en procedures met de NVWA, ten einde het beoogde doel van het contract te realiseren.

Het NVWA auditteam adviseerde KDS:

- Om de procedure met betrekking tot het melden van wijzigingen, zoals vermeld in het Contract VWA-KDS, art. 4, punt 5 te optimaliseren c.q. te intensiveren.
- Om de overlegstructuur op lokaal, uitvoerend managementniveau en landelijk niveau te herijken c.q. te optimaliseren door onder andere uniformering van documenten en onderlinge afstemming tussen de verschillende overlegniveaus van NVWA en KDS.
- Om dringend een éénduidige en geaccordeerde procedure op te stellen en te implementeren met betrekking tot klachten en meldingen.

Plantgerelateerde Keuringsdiensten (Fytosanitaire keuringen en laboratorium diagnoses)

Het ministerie van LNV heeft met de Meerjarige Overeenkomst (MJO) Plantkeur bepaalde fytosanitaire keuringen aan de 4 plantgerelateerde keuringsdiensten BKD (Bloembollen Keuringsdienst), KCB (Kwaliteits-Controle-Bureau), NAK (Nederlandse Algemene Keuringsdienst) en Naktuinbouw gemandateerd. Daarnaast verrichten de laboratoria van de NAK, Naktuinbouw en KCB officieel fytosanitair onderzoek waarvoor ze van het NVWA-NRC (Nationaal referentiecentrum) bevoegdheden hebben gekregen. Het gaat om onderzoek aan zogenoemde officiële monsters, voor toetsing van specifieke organismen benoemd in EU-richtlijn 2000/29/EC.

De NVWA stuurt de uitvoering van het fytosanitaire werk van deze keuringsdiensten aan en houdt periodiek toezicht op de uitvoering van de fytosanitaire In keuringen en laboratoriumverrichtingen waarvoor ze bevoegd zijn. In 2019 zijn de nog lopende audits op de keuringswerkzaamheden afgerond en is in het laatste kwartaal begonnen met audits die volgens het auditplan worden uitgevoerd. Het toezicht op de laboratoriumverrichtingen is in 2019 conform het auditplan uitgevoerd.

Zowel voor de keuringswerkzaamheden als voor de laboratoriumverrichtingen vallen een deel van de activiteiten van de plantgerelateerde keuringsdiensten onder de geaccrediteerde reikwijdte. De Raad voor Accreditatie (RvA) voert periodiek beoordelingen uit om te toetsen of de keuringsdiensten aan de accreditatievoorwaarden voldoen. De rapporten hiervan worden door de NVWA beoordeeld en maken onderdeel uit van het toezicht dat de NVWA uitvoert op de plantgerelateerde keuringsdiensten.

Bloembollen Keuringsdienst (BKD)

In het kader van het toezicht op de BKD loopt er een audit die in het laatste kwartaal van 2019 is gestart en nog niet is afgesloten. De resultaten hiervan worden in het voorjaar van 2020 verwacht.

De BKD is geaccrediteerd voor EN ISO/IEC 17025:2005 (L 285) en EN ISO/IEC 17020:2012 (I 096).

De BKD voert geen laboratoriumonderzoek uit op EU-quarantaineorganismen. Wel is er door NRC bevoegdheid aan BKD verleend voor 7 verrichtingen aan derde landen-quarantaineorganismen, waarvan er 6 zijn geaccrediteerd door de RvA. Op grond van het RvA-rapport is gebleken dat deze verrichtingen worden uitgevoerd conform de gestelde eisen.

Kwaliteits-Controle-Bureau (KCB)

Bij het KCB is in het kader van het toezicht door de NVWA de audit over 2016/2017 afgesloten en is eind 2019 gestart met een nieuwe audit. De resultaten van de NVWA audit worden in 2020 verwacht. De KCB is geaccrediteerd voor EN ISO/IEC 17020:2012 (I 070). Het laboratorium van het KCB heeft een bevoegdheid voor 2 verrichtingen. Door het KCB wordt gewerkt aan een ISO 17025 accreditatie. Het laboratoriumgedeelte wordt meegenomen in de audit die eind 2019 is gestart.

Nederlandse Algemene Keuringsdienst (NAK)

Voor het toezicht op de NAK is in het 4de kwartaal van 2019 door de NVWA een audit gestart op de uitvoering van de keuringswerkzaamheden. De resultaten van de NVWA audit worden in 2020 verwacht. Daarnaast is ook het rapport van de audit op de keuringswerkzaamheden van 2016/2017 afgerond.

De NAK is geaccrediteerd voor EN ISO/IEC 17020:2012 (I 124) en EN ISO/IEC 17025:2017 (L 490).

Het laboratorium van de NAK heeft de bevoegdheid voor 28 fytosanitaire verrichtingen, hiervan zijn er 5 door de RvA geaccrediteerd. De NVWA heeft eind oktober 2019 een audit uitgevoerd bij het laboratorium van de NAK. Hierbij is één tekortkoming geconstateerd van de categorie B. Hierdoor is er nog geen eindconclusie beschikbaar van deze audit.

Naktuinbouw

Bij de Naktuinbouw is, voor wat betreft de keuringswerkzaamheden, de audit van 2016/2017 afgerond en is er in het laatste kwartaal van 2019 begonnen met een nieuwe audit. De Naktuinbouw is geaccrediteerd voor EN-ISO/IEC 17025:2005 (L 549) en EN ISO/IEC 17020:2012 (I 131).

Het laboratorium van Naktuinbouw heeft de bevoegdheid voor 56 verrichtingen en daarvan zijn er 7 door de RvA geaccrediteerd. Bij Naktuinbouw is in juli 2019 door de NVWA een audit uitgevoerd bij het laboratorium in Roelofarendsveen (virologie en bacteriologie). Deze audit heeft geresulteerd in één tekortkoming van de categorie B. Op deze tekortkoming is binnen de hiervoor gestelde termijn een reactie van Naktuinbouw gekomen. De oplossingsrichtingen zijn akkoord bevonden door het auditteam en de audit is afgesloten met de conclusie dat het laboratorium van de Naktuinbouw voldoet aan de eisen van het Meerjarige Overeenkomst (MJO)Plantkeur.

Resistentieonderzoek aardappelmoeheid en wratziekte

Ten behoeve van het verplicht opstellen van naamlijsten resistente aardappelrassen door de NVWA, kunnen onafhankelijke onderzoeksinstanties de resultaten van uitgevoerde resistentietoetsen ter beschikking stellen aan de NVWA.

Deze onderzoeksresultaten worden alleen dan gebruikt voor het opstellen van de naamlijsten wanneer vaststaat dat het onderzoek is uitgevoerd overeenkomstig de geldende versie van gespecificeerde uitvoeringsprotocollen. Om dit te kunnen beoordelen voert NVWA audits uit bij de onderzoeksinstellingen. Het gaat om resistentie van aardappelrassen tegen aardappelmoeheid (AM, een plaagziekte veroorzaakt door de nematoden *Globodera pallida* en *Globodera rostochiensis*) resp. aardappelwratziekte (een plaagziekte veroorzaakt door de door de schimmel *Synchytrium endobioticum*).

Er zijn in Nederland 2 laboratoria bevoegd om het officiële resistentieonderzoek op aardappelmoeheid te verrichten (de NAK en het HLB laboratorium) en 1 (HLB laboratorium) voor het officiële resistentieonderzoek op aardappelwratziekte. Op beide laboratoria houdt de NVWA toezicht. In 2019 zijn daartoe audits uitgevoerd tijdens de uitvoering van de proeven.

Er zijn bij het HLB laboratorium 3 tekortkomingen geconstateerd van de categorie B en 1 tekortkoming van de categorie A. Het betrof hier de uitvoering van het resistentieonderzoek voor aardappelmoeheid, waarbij het onderzoek niet volgens de instructie werd uitgevoerd en gebruik werd gemaakt van een niet gevalideerde methode. HLB heeft binnen de hiervoor geldende afspraken tijdig corrigerende maatregelen getroffen. Deze maatregelen zijn middels een aanvullende audit door de NVWA getoetst en akkoord bevonden. HLB is EN ISO/IEC 17025:2017 (L 637) geaccrediteerd.

De NAK heeft in 2019 gewerkt volgens het uitvoeringsprotocol resistentieonderzoek AM. De NAK is EN ISO/IEC 17025:2017 (L 490) geaccrediteerd en het kwaliteitsmanagementsysteem voldoet aan de eisen.

HOOFDSTUK 5

NVWA-INLICHTINGEN- EN OPSPORINGSDIENST

De NVWA beschikt over een eigen Bijzondere Opsporingsdienst: de NVWA-Inlichtingen- en Opsporingsdienst (NVWA-IOD). Deze specialistische dienst is specifiek bedoeld voor het opsporen van strafbare feiten, het verkrijgen van inzicht in en signaleren van (niet) naleving en het verhogen van naleving op alle terreinen waarop de NVWA toezicht houdt. De NVWA-IOD richt zich voornamelijk op complexe ketengerelateerde, georganiseerde en internationaal georiënteerde criminaliteit binnen de verschillende publieke belangen waar de NVWA op toeziet. Vaak gaat het om vormen van financiële en administratieve fraude met een complexe inhoud en omvang.

Onderwerpen van opsporingsonderzoeken in 2019 binnen en buiten de werkingssfeer van de Controleverordening waren onder meer:

- fraude met voedingsmiddelen
- fraude met de afzet van meststoffen
- fraude met diergeneesmiddelen
- zaken met betrekking tot productveiligheid, zoals het in de handel brengen van onveilige producten en onderzoek naar ongevallen met springkussens
- fraude met laboratoriumuitslagen
- fraude met landbouwsubsidies

Samenwerking met andere opsporingsorganisaties is onder andere geborgd via het Platform Bijzondere Opsporingsdiensten en de Nationale Intelligence Agenda. Op de domeinen die onder de noemer milieuhandhaving vallen wordt intensief samengewerkt met de politie en de Inlichtingen- en Opsporingsdienst van de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT-IOD). Deze samenwerking wordt geformaliseerd in de Milieukamer.

Opsporingsonderzoeken 2019

In 2019 heeft de NVWA-IOD diverse opsporingsonderzoeken afgerond en bij het Functioneel Parket van het Openbaar Ministerie voor verdere vervolging ingeleverd. Daarnaast worden meerdere (grootschalige) opsporingsonderzoeken uitgevoerd die de jaargrens overschrijden.

Voedsel fraude blijft een belangrijk thema, maar ook onderwerpen als fraude bij de export van paarden en de handel in niet-toegelaten gewasbeschermingsmiddelen zijn belangrijke onderwerpen. Verder heeft de NVWA-IOD zich in 2019 in verschillende onderzoeken gericht op facilitators, organisaties die fraudeurs helpen bij het voorbereiden, uitvoeren of verhullen van illegale activiteiten. Zo was een grootschalig onderzoek gericht op een adviesbureau dat ervan werd verdacht een centrale rol in de mestfraude te spelen door fraude met de mestboekhouding te faciliteren voor veel veehouders.

Fraude Expertise Knooppunt

Binnen de directie Handhaven werken de divisie Inspectie en de NVWA-IOD samen in het Fraude Expertise Knooppunt (FEK). Vanuit dit knooppunt vindt (afstemming over) aanpak van fraude plaats, door middel van gecombineerde en variabele inzet vanuit de divisie Inspectie. De NVWA-IOD adviseert inspecteurs bij het herkennen en aantonen van fraude en begeleidt hen bij de inzet van het (economische) strafrecht.

Overige taken

Naast de uitvoering van opsporingsonderzoeken behoort het inwinnen en analyseren van informatie tot de expertise van de NVWA-IOD. Daartoe brengt het team Intelligence onder meer in beeld: domeinen/sectoren/ketens, criminele verschijningsvormen, modus operandi, risico's, trends en ontwikkelingen, relevante wet- en regelgeving en activiteiten van zowel de NVWA-IOD als het toezicht dat de NVWA uitvoert.

De NVWA-IOD heeft ook een reflectieve en signalerende rol binnen de NVWA en voor de ministeries van LNV en VWS. In deze rol wordt kritisch teruggekeken op het verloop van het onderzoek en worden aanbevelingen gedaan met

betrekking tot het eigen functioneren en dat van de betreffende toezichtdivisie. Voor voornoemde ministeries worden eventuele lacunes benoemd met betrekking tot wet- en regelgeving die in het onderzoek zijn blootgelegd. De betrokken partners geven hierop ook een zienswijze. Deze inzichten worden gedeeld met de Directieraad van de NVWA en met het Driehoeksoverleg tussen opdrachtgevers LNV en VWS, het Openbaar Ministerie en de NVWA.

In 2019 heeft de NVWA-IOD de Fraudebrief 2020 opgeleverd waarin de frauderisico's worden belicht die van belang waren voor het NVWA jaarplan 2020 en het handhavingsarrangement. Ten behoeve van de twaalf productieketens die de NVWA heeft vastgesteld en waarvoor tevens integrale ketenanalyses worden opgesteld, werkt de NVWA-IOD aan zogenoemde fraudebeelden per keten. Het fraudebeeld Diervoeder is gepubliceerd in 2019, terwijl ook gewerkt is aan de fraudebeelden van 4 andere ketens, namelijk die van Roodvlees en grof wild, Visserij, Bloembollen en Consumentenproducten. Deze worden op een later tijdstip gepubliceerd. In de eerder genoemde integrale ketenanalyses worden inzichten uit de wetenschappelijke risicobeoordeling van BuRO, fraude-inzichten van de opsporingsdienst en informatie uit het toezicht samengebracht. Zo worden gehele productieketens vanuit verschillende invalshoeken en expertisegebieden bekeken. De integrale ketenanalyses zijn bepalend voor de inzet en werkzaamheden voor de NVWA in de komende jaren.

HOOFDSTUK 6

DE CONTROLEDIENSTEN

Ontwikkelingen NVWA

Publieke belangen en domeinen

In Nederland verantwoordt de NVWA haar resultaten over 2019 voor het eerst niet volgens de 23 domeinen, maar langs de zeven publieke belangen waar de NVWA op toeziet - voedselveiligheid, diergezondheid, dierenwelzijn, natuur & milieu, plantgezondheid, productveiligheid en tabaksontmoediging. Tevens wordt een beweging gemaakt naar sturing en verantwoording op output en op termijn ook naar outcome. Dat doet de NVWA met behulp van informatie- en prestatie indicatoren. Deze indicatoren geven kwantitatieve en kwalitatieve informatie over de uitvoering van de primaire taken van de NVWA, als ook op de continuïteit van de organisatie.

Samenvoegen laboratoria NVWA en Wageningen University & Research

In het plan NVWA 2020 is ingezet op een NVWA als moderne en toekomstbestendige autoriteit die kennisgedreven en risicogericht werkt. Als onderdeel daarvan zijn in 2019, voor de laboratoriumondersteuning op het terrein van voeder- en voedselveiligheid, het Laboratorium voor Voeder- en Voedselveiligheid van de NVWA en het RIKILT van Wageningen University & Research samengevoegd tot een nieuw instituut. Dit nieuwe instituut, Wageningen Food Safety Research (WFSR), maakt deel uit van Wageningen University & Research en is 1 juni 2019 van start gegaan.

Met deze fusie, van laboratoria met deels complementaire taken, is een uniek laboratorium ontstaan dat voor de NVWA essentieel is, omdat zij hiermee voor de lange termijn duurzaam wordt ondersteund op het terrein van risicogericht toezicht en het (toekomstig) beleid voor voeder- en voedselveiligheid. Naast een toename in de capaciteit voor monsteranalyses en daarmee een grotere flexibiliteit om in te kunnen spelen op incidenten en crises, is er een goede kennisbasis om tijdig het toezicht te ondersteunen, ingebed in de wetenschappelijke dynamiek van Wageningen University & Research. Hierbij kunnen de laatste innovaties op terrein van voeder- en voedselveiligheid worden gevolgd en geïmplementeerd.

De borging van de onafhankelijkheid van de dienstverlening door Wageningen Food Safety Research aan de NVWA is gebaseerd op de Controleverordening (Verordening (EU) nr. 2017/625) en is vastgelegd in een zogenoemde Uitvoeringsovereenkomst tussen de NVWA en Wageningen University & Research. Dit betekent dat WFSR de opdrachten van de NVWA zonder inmenging van andere partijen moet kunnen uitvoeren. Daarnaast mogen de overige activiteiten van het lab de dienstverlening aan de NVWA niet compromitteren. Concreet betekent dit onder meer dat WFSR geen werkzaamheden verricht voor derden (private bedrijven of NGO's), tenzij het onderzoek een duidelijke toegevoegde waarde heeft voor de voedselveiligheid in Nederland en de kennisopbouw van het laboratorium waardoor de ondersteuning aan de NVWA kan worden verbeterd.

De NVWA blijft hiermee een sterke centrale autoriteit, die het centrale aanspreekpunt is voor derde landen en de EU.

Nieuwe EURL-taken

De nieuwe Controleverordening geeft aan dat Europese Referentielaboratoria (EURL's) moeten worden aangewezen. Het doel van deze EURL's is het verbeteren van de kwaliteit en vergelijkbaarheid van (toets)resultaten van de Nationale Referentielaboratoria van de verschillende lidstaten. Daarnaast geven deze laboratoria wetenschappelijke en technische steun aan de Europese Commissie. In 2019 heeft het Nationaal Referentiecentrum (NRC) van de NVWA, op het gebied van plantgezondheid, de positie van de 2 EURL's voor op planten schadelijke bacteriën en virussen toegewezen gekregen. Per 1 augustus 2019 zijn de werkzaamheden van deze EURL's van start gegaan.

Nieuwe EU-regelgeving

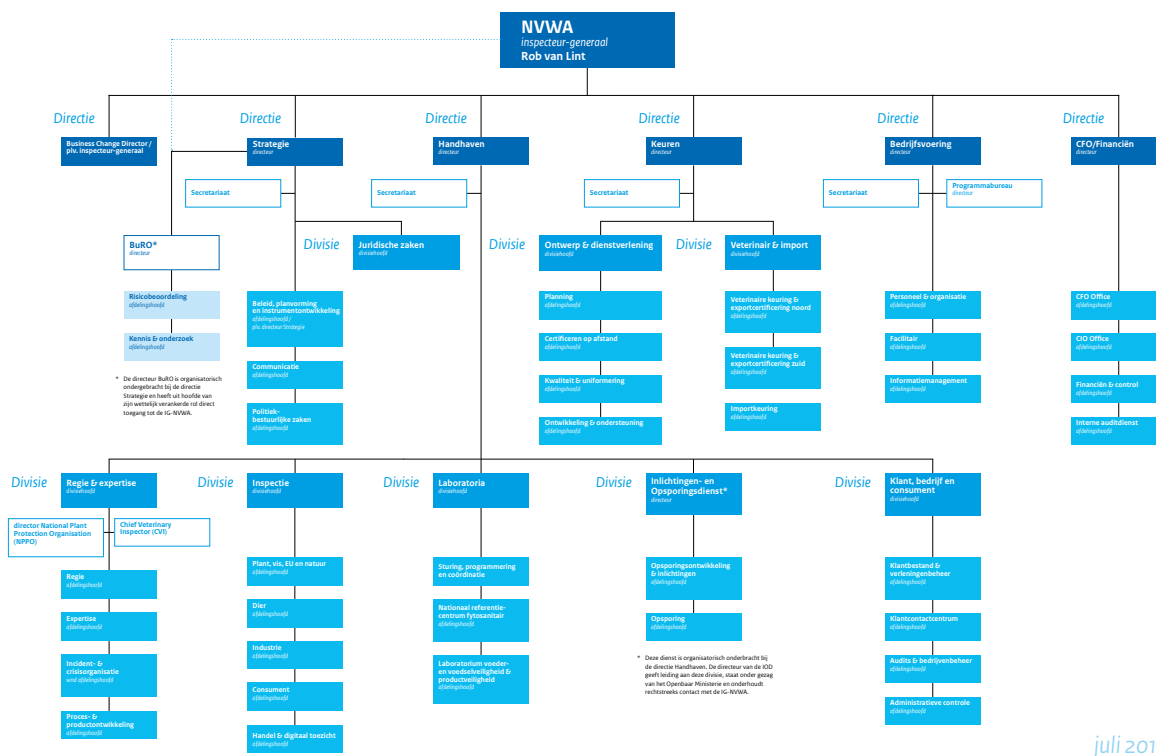
In 2019 heeft de NVWA een grote inspanning geleverd voor de implementatie van de plantgezondheidsverordening en de Controleverordening. Daarbij is nauw samengewerkt met de relevante plantgerelateerde keuringsdiensten. Veel

aandacht is uitgegaan naar hoe we, met het minste functionaliteitsverlies, de NVWA systemen ten behoeve van geautomatiseerde gegevensverwerking import/export konden en kunnen laten aansluiten bij het nieuwe rapportage- en meldingsstelsel van de Europese Commissie, het information management system for official controls (IMSOC). Deze bestaande functionaliteiten zijn essentieel voor de NVWA vanwege de enorme volumes die door de logistieke keten in Nederland worden verwerkt. Op 14 december 2019 zijn genoemde verordeningen in werking getreden met nog enkele onvolkomenheden in IMSOC.

Beschrijving van de controlediensten

De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)

De NVWA, onderdeel van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) komt voort uit de Plantenziektenkundige Dienst (PD), de Algemene Inspectiedienst (AID) en de Voedsel en Waren Autoriteit (VWA). De NVWA heeft 2 grote opdrachtgevers, het ministerie van LNV en het ministerie van VWS. De structuur van de organisatie ziet er na de reorganisatie in juli 2017 als volgt uit:

juli 2017

In het jaar 2019 had de NVWA een budget van € 342 miljoen (€ 155 miljoen van het ministerie van LNV, € 90 miljoen van overige departementen (met name het ministerie van VWS, € 86 miljoen) en € 97 miljoen van derden). Het personeelsbestand bedroeg 2.436 fte.

De personen werkzaam in de 2 directies Handhaven en Keuren zijn grotendeels verantwoordelijk voor de resultaten, die in hoofdstuk 3 worden vermeld.

Het domein productveiligheid is onderdeel van de directie Handhaven, maar vormt geen onderdeel van dit jaarrapport, omdat het niet onder de werkingssfeer van Verordening (EG) nr. 882/2004 valt.

Bureau Risicobeoordeling & onderzoeksprogrammering (BuRO) is bij de Wet onafhankelijke risicobeoordeling VWA (WOR 2006), bevoegd tot het onafhankelijk adviseren van de minister en de IG rondom risico's van voeding, voedsel en consumentenproducten. De werking is sinds 2015 verbreed met dierenwelzijn. Op het gebied van diergezondheid en plantgezondheid werkt BuRO op vergelijkbare wijze. De adviezen betreffen vaak situaties of handelingen, en producten die risicovol zijn en waarvan het risico beperkt zou kunnen worden door maatregelen. Voor de onderbouwing van

adviezen laat BuRO onderzoek uitvoeren bij kennisinstituten zoals het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), Wageningen Food Safety Research, Wageningen Bioveterinary Research en bij universiteiten. Bij BuRO werken ruim 42 mensen. Een raad van advies bewaakt de wetenschappelijke kwaliteit van het advies en de onderbouwing. Hiermee wordt de onafhankelijkheid en objectiviteit van de risicobeoordeling en het integrale advies gewaarborgd. De NVWA maakt haar risicobeoordelingen en adviezen openbaar. Resultaten van individuele risicoanalyses worden niet in dit verslag vermeld omdat risicobeoordeling niet onder de werkingssfeer valt van Verordening (EG) nr. 882/2004.

In de NVWA-Inlichtingen- en opsporingsdienst (NVWA-IOD) zijn de taken van de Bijzondere Opsporingsdienst (BOD) van LNV en VWS ondergebracht. De NVWA-IOD heeft alle domeinen van de NVWA als werkterrein en wordt ingezet als sprake is van ernstige of stelselmatige wetsovertredingen op het handavingsdomein van de NVWA. Hierbij richt de NVWA-IOD zich voornamelijk op complexe, ketengerelateerde, georganiseerde en internationaal geïntendeerde criminaliteit. De verslaglegging van de activiteiten van de NVWA-IOD is terug te vinden in hoofdstuk 5.

De laboratoriumcapaciteit om analyses te kunnen verrichten van monsters genomen in het kader van officiële controles voor voeder- en voedselveiligheid is door de fusie met RIKILT - tot het nieuwe instituut Wageningen Food Safety Research - per 1 juni 2019 aanzienlijk toegenomen. Naast deze laboratorium capaciteit heeft de NVWA nog de beschikking over zelfstandige laboratoria voor plantenziekten en -plagen in Wageningen, en voor productveiligheid (een lab voor chemische en microbiologische analyses in Groningen, en een lab voor fysische, mechanische en elektrische analyses in Zwijndrecht).

De nationaal referentielaboratorium (NRL) taken zijn als volgt belegd. Het Rijksinstituut voor volksgezondheid en milieu (RIVM) is NRL voor microbiologie behalve voor campylobacter. Wageningen Food Safety Research is NRL voor zware metalen, mariene biotoxinen, dioxinen, polycyclische aromatische koolwaterstoffen (PAK's), groeibevorderende stoffen, diergeneesmiddelen residuen, diervoeders, genetisch gemodificeerde organismen en pesticiden in voedsel. Het NVWA laboratorium in Wageningen is NRL voor plantenziekten en -plagen. En het NVWA laboratorium in Groningen is NRL voor voedselcontactmaterialen.

Centraal Orgaan voor Kwaliteitsaangelegenheden in de Zuivel (COKZ)/Nederlandse Controle Autoriteit Eieren (NCAE)

Het Centraal Orgaan voor Kwaliteitsaangelegenheden in de Zuivel (COKZ)/Nederlandse Controle Autoriteit Eieren (NCAE) is de Nederlandse autoriteit op het gebied van de controle van zuivel en zuivelproducten respectievelijk eieren, eiproducten en pluimveevlees (handelsnormen). De controle van eieren en pluimveevlees wordt uitgevoerd door een afzonderlijke dienst van COKZ, te weten de Nederlandse Controle Autoriteit Eieren (NCAE).

Het COKZ is aangewezen om het toezicht uit te voeren op de EU-hygiëneverordeningen in de melkveehouderij- en de zuivelsector. Daarnaast is het COKZ in het kader van de Wet dieren belast met het toezicht op naleving van de eisen met betrekking tot export van zuigelingenvoeding, de kwaliteit van Goudse, Edammer en commissiekaas en de bescherming van de oorsprongsbenaming, de geografische aanduiding en de gegarandeerde traditionele specialiteit van een aantal specifieke kaassoorten.

Het COKZ/NCAE voert toezicht uit op de naleving van eisen die van toepassing zijn bij het verhandelen van eieren. Deze eisen zijn vastgelegd in Verordening (EG) nr. 589/2008. Aanvullend houdt COKZ/NCAE toezicht op de naleving van eisen die op grond van Verordening (EG) nr. 543/2008 van toepassing zijn op het in de handel brengen van vlees van pluimvee. Met betrekking tot de EU-hygiëneverordeningen is het COKZ/NCAE aangewezen toezichthouder bij alle levensmiddelenbedrijven in de eiersector.

In 2019 is COKZ verhuisd naar een nieuw pand in Leusden. Naast de inspanning die dit vergde, moest een eigen invulling worden gegeven aan de (facilitaire) werkzaamheden die voor de verhuizing nog afgenomen werden bij een bedrijf dat in het zelfde pand gehuisvest was. Zo werd een nieuwe afdeling, Bedrijfsvoering, gevormd met daarin Financiën en Administratie, Facturatie, ICT, Receptie/planning en Personeel. In 2019 waren de kwaliteitsdoelstellingen dan ook gericht op continuering van het kwaliteitssysteem, aandacht en verbetering van de klachtenafhandeling en digitalisering van de papierstroom binnen het COKZ. Deze inspanningen hebben geleid tot continuering van de accreditatie van het COKZ in 2019.

In maart 2019 werd door de Tweede Kamer besloten af te zien van de aanbeveling in het rapport Onderzoek fipronil in eieren van de commissie Sorgdrager om de taken van de NCAE over te hevelen naar de NVWA. De ministers van VWS en LNV zegden toe de onderhavige motie uit te zullen voeren. Met als gevolg dat de NCAE onderdeel van het COKZ blijft, dit zal in 2020 leiden tot een naamswijziging – Stichting Controle Orgaan Kwaliteits Zaken (COKZ).

In de zuivelsector is een trend waargenomen van een groeiend aantal zelfzuivelaars. In 2018 waren voor het eerst meer dan 80.000 certificaten voor export naar derde landen afgegeven, een stijging van bijna 5% ten opzichte van 2017. Deze stijgende trend zette zich voort in 2019 met wederom een 5% stijging tot 84.000 exportcertificaten.

Gezondheidsdienst voor Dieren (GD)

Met ruim 500 medewerkers werkt de GD aan de gezondheid van landbouwhuisdieren en gezelschapsdieren in het belang van dier, dierhouder en samenleving. Dat doet de GD samen met dierhouders, dierenartspraktijken, overheden en het bedrijfsleven. De GD is gevestigd in Deventer, is actief op de Nederlandse markt en onderneemt daarnaast ook internationale activiteiten.

Voor de 4,8 miljoen laboratoriumbepalingen die de GD jaarlijks uitvoert, beschikt de organisatie over een uitgebreid veterinair laboratorium. De GD is voor de uitvoering van veel laboratoriumbepalingen door de RvA ISO 17025:2005 geaccrediteerd onder registratienummer L120. De GD is geaccrediteerd (registratienummer Ro16) volgens ISO 17043:2010 voor het organiseren van een groot aantal proficiency testing schemes (PTS).

Daarnaast is de GD ISO 9001:2008 gecertificeerd, dit betekent dat wordt gewerkt volgens een kwaliteitsmanagementsysteem dat aan de eisen van de norm ISO 9001:2008 voldoet. Voor informatiebeveiliging is de GD ISO 27001:2013 gecertificeerd en gaat dus op een veilige en verantwoorde manier om met gegevens en data van klanten.

De GD heeft een team van dierenartsen, specialisten en wetenschappers in dienst op het gebied van, histologie, microbiologie (bacteriologie en virologie), moleculaire biologie, immunologie, epidemiologie, chemie en toxicologie. Het pathologie-team beschikt over een eigen ophaaldienst voor kadavers en een moderne sectiezaal voor zowel zoogdieren als pluimvee. Veterinaire specialisten van de GD bieden veehouders, dierenartsen en overheid hulp en advies bij de bestrijding van infectieziekten, bedrijfsgebonden aandoeningen en bij andere aspecten zoals bioveiligheid en dierenwelzijn. De GD voert in opdracht de diergezondheidsmonitoring uit, doet in opdracht praktijkgericht onderzoek en ontwikkelt verschillende vrijwillige programma's voor dierziektepreventie en -bestrijding.

Voor de diergezondheidsmonitoring in Nederland, een initiatief van de overheid en de veehouderijsector, worden signalen en uitkomsten verzameld en geanalyseerd vanuit de verschillende instrumenten van de monitoring: Veekijkerconsulten en bedrijfsbezoeken, het laboratorium en de sectiezaal, en data-analyse. De resultaten worden verwerkt in een periodieke rapportage of indien sprake is van een mogelijk (acuut) risico voor dier en/of mens wordt direct gerapporteerd aan de opdrachtgevers.

Daarnaast voert de GD in opdracht van de overheid de monitoring van een aantal aangifteplichtige dierziekten uit zoals de klassieke varkenspest, aviaire influenza (AI), brucellose en leucose.

Om de voedselkwaliteit en voedselveiligheid (bijvoorbeeld van melk en vleesproducten) te verbeteren heeft de GD verschillende vrijwillige eradication- en preventieprogramma's ontwikkeld voor veehouders om infectieuze dierziekten zoals salmonellose en paratuberculose in Nederland te bestrijden.

Internationaal staat de GD bekend als GD Animal Health en heeft een goede reputatie als contract research organisatie voor toegepast onderzoek, onderwijs en consultancy. Het opleidings- en trainingsinstituut GD Academy organiseert trainingen over diergezondheid voor veehouders en hun dierenartsen en voor de farmaceutische en de veevoederindustrie. De cursussen omvatten zowel de theorie als de praktijk van veterinaire diagnostiek en laboratoriumonderzoek.

Stichting Skal Biocontrole

In Nederland is Stichting Skal Biocontrole (Skal) door de minister van LNV in artikel 15 van het Landbouwkwaliteitsbesluit 2007 aangewezen als controlerende autoriteit in de zin van de Verordening (EG) nr.

834/2007. Skal heeft als taak het toezicht op de naleving van regels ten aanzien de biologische productiemethoden. De Europese verordening geeft lidstaten de keuze in de structuur van het controleregime. Nederland heeft gekozen voor een eenduidige structuur: 1 controleautoriteit die verantwoordelijk is voor alle wettelijke controletaken binnen de biologische productie. Skal is een privaatrechtelijk zelfstandig bestuursorgaan en voert een aantal wettelijke taken uit. Dit houdt ook in dat Skal soms verder interpretatie kan geven aan deze regelgeving.

Skal zet zich als onafhankelijk toezichthouder in voor aantoonbare betrouwbaarheid van biologische producten in Nederland. Biologische landbouw en voeding zijn wettelijk gedefinieerde begrippen en het woord 'biologisch' is een wettelijk beschermde term. De wetgeving is gericht op het behoud en de rechtvaardiging van het vertrouwen van de consument in biologische producten. De aanduiding 'biologisch' is binnen de EU slechts toegestaan op landbouwproducten en levensmiddelen wanneer deze aantoonbaar voldoen aan de daarvoor geldende wettelijke eisen, vastgelegd in de Verordeningen (EG) nr. 834/2007 en nr. 889/2008.

Als een biologisch bedrijf voorverpakte consumentenproducten op de markt brengt, is gebruik van het Europese keurmerk verplicht. Met de afgifte van dit keurmerk maakt Skal de betrouwbaarheid van biologische producten zichtbaar voor afnemer en consument. Het biologisch keurmerk mag alleen gebruikt worden door gecertificeerde bedrijven op biologisch gecertificeerde producten.

Aantoonbaar biologisch wil zeggen, gecontroleerd en gecertificeerd door een EU-erkende controle-instantie. Skal vertaalt de regelgeving voor Nederland naar een uitvoerbaar systeem van toezicht. De Europese overheid bepaalt de regels, de gecertificeerde bio-ondernemers leven deze na en Skal controleert. Het aantal biologische bedrijven in Nederland is de laatste jaren flink toegenomen. Het aantal gecertificeerde biologische bedrijven blijft groeien, hoewel de gerealiseerde groei in 2019 lager is dan geprognoseerd. Was de groei in 2018 nog 7,7% in 2019 was de netto groei 3,3%, resulterend in 5.241 geregistreerde biologische bedrijven eind 2019. Elk bedrijf dat biologische producten wil produceren, verwerken, verpakken, importeren, (intracommunautair) verhandelen, exporteren of opslaan moet hiervoor door Skal gecertificeerd zijn. Alle bedrijven in de keten dus, behalve winkels die verpakte producten rechtstreeks aan de eindconsument verkopen en foodservice bedrijven die de buitenshuis consumerende Nederlanders bedienen.

De nieuwe Europese bio-wetgeving, Verordening (EU) nr. 2018/848, zal 1 januari 2021 van kracht worden. In 2019 is veel tijd en aandacht besteed aan de voorbereiding van de implementatie van de nieuwe wetgeving, maar eind 2019 zijn de productie- en controleregels nog in ontwikkeling. Pas als deze zijn gepubliceerd kan Skal beginnen aan de vertaalslag richting nieuwe voorlichtingsmaterialen voor biologische bedrijven. Tevens is de verwachting voor Skal dat zowel werkprocessen als systemen zullen moeten worden aangepast. Om het geheel, samen met de nieuwe toezichtarrangementen, te kunnen implementeren, is een omvangrijk veranderingstraject gestart. Daarnaast heeft Skal in 2019 een nieuwe meerjarenvisie opgesteld en een strategische ICT agenda ontwikkeld om de certificering en het toezicht beter te kunnen inrichten op basis van data.

Alle kosten van het toezicht van Skal worden gefinancierd uit de contributies van de geregistreerde bedrijven. De missie van Skal is: Skal houdt op doelmatige en efficiënte wijze toezicht op de naleving van de biologische regelgeving en draagt daarmee bij aan de betrouwbaarheid van de bio-sector.

Stichting Nederlandse Algemene Kwaliteitsdienst Tuinbouw (Naktuinbouw)

Stichting Nederlandse Algemene Kwaliteitsdienst Tuinbouw is beter bekend als Naktuinbouw. Naktuinbouw bevordert en bewaakt de kwaliteit van producten, processen en ketens in de tuinbouw. De nadruk ligt op teeltmateriaal, zowel nationaal als internationaal. Naktuinbouw is een zelfstandig bestuursorgaan en staat onder toezicht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). Naktuinbouw hanteert in het verplichte keuringssysteem de voorschriften van de Europese richtlijnen voor teeltmateriaal van bloemisterij-, boomkwekerij- en groentegewassen. Deze richtlijnen zijn in de Nederlandse wetgeving verankerd via de Zaaizaad- en plantgoedwet. Naktuinbouw opereert onpartijdig en onafhankelijk. Publieke taken op het gebied van basiskeuringen die bij andere kwaliteits- en/of keuringsdiensten (nationaal en internationaal) zijn ondergebracht worden niet of uitsluitend op basis van samenwerking uitgevoerd. Naktuinbouw is als enige organisatie in Nederland bevoegd om rassen van groente-, landbouw- en sierteeltgewassen te beoordelen op onderscheidbaarheid, homogeniteit en bestendigheid (zogenoemd DUS-onderzoek) voor registratie en/of kwekersrecht.

Naktuinbouw kent vrijwillige kwaliteitskeuringen. Die vullen de wettelijke keuringen aan of gaan verder dan de wettelijke richtlijnen. Dit geldt bijvoorbeeld voor kwaliteitsbepalingen van teeltmateriaal en onderzoek naar ras-identiteit en raszuiverheid. De opdrachtgevers zijn meestal producenten van teeltmateriaal, zowel individueel als in groepsverband. Naktuinbouw richt zich daarnaast op kwaliteitsbevordering en bepaalde specialismen. Het gaat om bedrijven uit de hele tuinbouwketen, ook buiten Nederland.

In 2019 heeft Naktuinbouw een forse inspanning verricht in de voorbereiding op de inwerkingtreding van de Plantgezondheidsverordening op 14 december 2019. Er is veel voorlichting en ondersteuning aan bedrijven gegeven, zodat zij op tijd aan de nieuwe verplichtingen konden voldoen. In 2019 is ook het nieuwe meerjarenplan geschreven en vastgesteld als Naktuinbouw Next Level.

Bloembollen Keuringsdienst (BKD)

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft de BKD aangewezen voor het uitvoeren van de kwaliteitskeuring in alle bloembolgewassen in Nederland (met uitzondering van freesia en nerine, hiervoor is Naktuinbouw bevoegd). Daarnaast voert de BKD fytosanitaire inspecties en andere werkzaamheden uit in opdracht van de NVWA. De BKD keurt bloembollen op zowel kwaliteit als aantastingen door quarantaineorganismen. Ook verricht de BKD kwaliteitskeuringen, importinspecties, inspecties voor export naar derde landen en laboratoriumonderzoek. De BKD hanteert in het keuringssysteem de voorschriften van de Europese kwaliteits- en fytosanitaire richtlijnen voor teeltmateriaal van bloembollen. Deze richtlijnen zijn in de Nederlandse wetgeving onder andere verankerd in de Landbouwkwaliteitswet, en in de uitwerking hiervan in het Keuringsreglement BKD en de Uitvoeringsrichtlijnen. De BKD past ook de eisen toe die landen buiten Europa stellen aan bloembollen afkomstig uit Nederland. Dit vindt plaats in de vorm van keuringen en toetsingen, die na afstemming met de NVWA in opdracht van telers en handelaren worden uitgevoerd.

In 2019 is de nieuwbouw van het laboratorium gerealiseerd. Een belangrijke mijlpaal waarmee efficiënter kan worden gewerkt en er meer mogelijkheden zijn voor onderzoek. Tevens zijn in 2019 belangrijke stappen gezet in de digitalisering van de keten. Een keuringsapp voor de export is geïntroduceerd, naast een vernieuwing van het teeltregistratiesysteem. De efficiëntie van het werk in de keten wordt daarmee verbeterd.

Kwaliteits-Controle-Bureau (KCB)

Het Kwaliteits-Controle-Bureau (KCB) is een zelfstandig bestuursorgaan en staat onder toezicht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Het KCB verricht uitsluitend publieke taken.

De controle- en inspectiewerkzaamheden gebeuren vanuit de kantoren in de verschillende rayons. KCB is een stichting waarvan het bestuur bestaat uit leden die worden benoemd door de brancheorganisaties in de groenten- en fruitsector, de sierteeltsector en het Centraal Bureau voor Levensmiddelenhandel (CBL). De minister van LNV keurt de benoeming van de voorzitter van het bestuur goed. De belangrijkste taak van het KCB is het inspecteren van partijen en zendingen verse groenten en fruit, snijbloemen en potplanten. Ook wordt de kwaliteit van de verse groenten en fruit, die wordt geïmporteerd en geëxporteerd en binnen Nederland wordt verhandeld, gecontroleerd. Daarnaast voert het KCB bedrijfsinspecties uit in het kader van exportprogramma's voor specifieke derde landen bestemmingen. Voor het uitvoeren van die inspecties heeft de overheid het KCB aangewezen. Voorbeelden van dergelijke bedrijfsinspecties zijn de exportmonitoring Medfly Japan, de 'exportmonitoring tomaten USA' en de exportmonitoring peren China.

De fytosanitaire exportinspectie van de plantaardige producten en de afgifte van fytosanitaire certificaten voor export derde landen gebeuren door NVWA-medewerkers. De Raad voor Accreditatie (RvA) heeft als onafhankelijke organisatie het KCB geaccrediteerd voor de uitvoering van de inspecties.

Het KCB heeft een kwaliteitssysteem ontwikkeld dat aantoonbaar voldoet aan de eisen gesteld in de ISO/IEC 17020 en continue is gericht op het verbeteren van processen. Kwaliteit van werk is essentieel voor het KCB en heeft voortdurende aandacht. In 2019 is een begin gemaakt met het onder accreditatie brengen (ISO 17025 norm) van de diagnostische activiteiten die het KCB sinds eind 2018 uitvoert. In 2020 zal dit verder worden uitgewerkt.

Naast de doorlopende voorbereiding op de Brexit was een belangrijke ontwikkeling in 2019 voor het KCB de voorbereiding op de inwerkingtreding op 14 december 2019 van de Plantgezondheidsverordening en de Controleverordening.

Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor zaaizaad en pootgoed van landbouwgewassen (NAK)

De NAK is de Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor zaaizaad en pootgoed van landbouwgewassen. Deze wettelijke taak wordt vervuld in opdracht en onder toezicht van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). Onder verantwoordelijkheid van de NVWA voert de NAK fytosanitaire controles uit. Gespecialiseerde keurmeesters voeren veld- en partijkeuringen uit die bijdragen aan de hoogwaardige kwaliteit van het Nederlandse exportproduct. Na goedkeuring door de keurmeester kan de teler het NAK-certificaat bestellen wat aan de verpakking van de aardappelen en zaaizaden bevestigd moet worden. Zonder NAK-certificaat mogen de aardappelen en zaaizaden niet in het handelsverkeer worden gebracht, bedrijven zijn dus afhankelijk van de NAK voor de keuring van hun pootaardappelen en zaaizaden. Het NAK-certificaat staat voor onafhankelijkheid, kwaliteit en deskundigheid en staat ook bij de buitenlandse afnemers zo bekend. Voor export naar derde landen voert de NAK aanvullende fytosanitaire partij-inspecties uit. Daarnaast beschikt de NAK ter ondersteuning van de keuringen over moderne laboratoria waar onder andere grootschalig virus- en bacterieonderzoek op pootaardappelen wordt uitgevoerd door toepassing van moleculaire onderzoekstechnieken (PCR) en nematodenonderzoek in grondmonsters. Op het gebied van zaaizaden worden vocht-, zuiverheid-, kiemkracht-, gezondheid- en schoningsonderzoeken uitgevoerd. Het laboratorium beschikt daarnaast over een diagnostisch laboratorium.

Naast het hoofdkantoor (Emmeloord) heeft de NAK het proef- en controlebedrijf in Tollebeek, waar uiteenlopende proefveldonderzoeken aan landbouwgewassen en controles (ras-/typevergelijking, controlekeuring) worden uitgevoerd.

In 2019 is een wijziging doorgevoerd in de organisatiestructuur van de NAK, enerzijds om de binnen- en buitendienst nauwer met elkaar te laten samenwerken en anderzijds om meer aandacht te geven aan de klantprocessen. De voormalige afdeling Operations is dan ook gesplitst in de afdeling Keuren – die bestaat uit de huidige afdeling Buitendienst en de afdeling Klantenservice – en de (huidige) afdeling Laboratorium. Hierdoor zijn 2 werkcentra ontstaan, die hun eigen specifieke dynamiek kennen. Daarnaast worden in de Buitendienst 5 regio's gevormd, in plaats van de huidige 3 regio's, met daarbij de focus op eenduidigheid, digitalisering en uniformiteit. Ook de NAK is in 2019 nauw betrokken geweest, samen met LNV, NVWA en de andere keuringsdiensten bij de nadere uitwerking en de voorbereiding op de implementatie van de Plantgezondheidsverordening.

